

Instrumentul European de Vecinătate

**Programul de Cooperare
Transfrontalieră Ungaria-Slovacia-
România-Ucraina**

2014-2020

PROGRAM OPERAȚIONAL COMUN

***Aprobat de țările participante în 25 iunie 2015,
revizuit în 14 Octombrie 2015 și 13 Noiembrie 2015***

CUPRINS

ABREVIERI	6
1 Introducere	8
2 Descrierea ariei programului	10
2.1 Țările participante și aria programului.....	10
2.2 Regiunile principale	10
2.3 Regiunile limitrofe	10
2.4 Centrele sociale, economice și culturale majore	14
2.5 Harta ariei programului.....	16
2.6 Intenția de a utiliza prevederile Articolului 10(5) al Regulamentului (UE) Nr 232/2014.....	17
3 Analiza ariei programului	18
3.1 Introducerea generală a regiunii.....	18
3.2 Cultura locală și conservarea patrimoniului istoric (OT3).....	19
3.3 Protecția mediului, adaptarea și atenuarea schimbărilor climatice (OT6)	20
3.4 Accesibilitatea regiunilor, dezvoltarea de rețele și sisteme de transport și comunicații sustenabile (OT7)	22
3.5 Provocări comune în domeniul siguranței și securității (OT8).....	24
3.6 Principalele provocări și nevoi economice, sociale, de mediu și de guvernare abordate de către Program din perspectivă transfrontalieră, în conformitate cu viitoarele tendințe de dezvoltare regională	25
3.7 Principalele potențiale ale ariei de cooperare, pe baza capacităților regionale disponibile	26
3.8 Experiența programelor transfrontaliere anterioare.....	28
4 Strategia programului	31
4.1 Obiectivul general și viziunea programului operațional comun	31
4.2 Procesul de selecție a Obiectivelor Tematice	31
4.3 Obiective Tematice selectate	33
4.4 Activități planificate în cadrul obiectivelor tematice selectate	33
4.5 Ierarhia viziunii, obiectivelor și priorităților Programului	38
4.6 Rezultate previzionate.....	39
4.7 Indicatori de rezultat	41
4.8 Realizări previzionate, indicatori de realizare	43
4.9 Corelația dintre obiectivele strategice ale ENI și obiectivele tematice ale Programului.....	46
4.10 Contribuția și coerența cu intervențiile planificate prin strategiile macro-regionale și prin alte programe finanțate de către UE în țările și regiunile relevante.....	46
4.11 Coerența cu strategiile și politicile naționale, regionale sau de alt nivel	55
4.12 Coerența cu Strategia Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării - SUERD.....	60
5 Structurile programului, desemnarea autorităților competente și a organismelor de management	64

5.1	<i>Organismele de la nivelul programului</i>	64
5.1.1	Componența și sarcinile Comitetului Comun de Monitorizare.....	66
5.1.2	Autoritatea de Management și procedura de desemnare a acesteia.....	68
5.1.3	Procedura de constituire a Secretariatului Tehnic Comun.....	71
5.1.4	Organismul intermediar.....	74
5.1.5	Autoritatea de Audit și membrii grupului de auditori.....	75
5.2	<i>Organismele de la nivel național</i>	76
5.2.1	Autoritățile naționale ale tuturor țărilor participante.....	76
5.2.2	Puncte de contact în materie de control, controlori naționali și auditori.....	77
6	Implementarea programului	80
6.1	<i>Descriere succintă a sistemului de management și control</i>	80
6.2	<i>Descrierea procedurilor de selecție a proiectelor</i>	83
6.2.1	Procedura Apelurilor de propuneri deschise.....	83
6.2.2	Procedura Apelurilor de Propuneri restricționate.....	84
6.2.3	Procedura de administrare a reclamațiilor.....	85
6.3	<i>Calendarul indicativ previzionat pentru implementarea programului</i>	87
6.4	<i>Descrierea tipului de sprijin financiar pe priorități</i>	88
6.5	<i>Descrierea planificării utilizării asistenței tehnice și procedurile aplicabile pentru atribuirea contractelor</i>	88
6.6	<i>Descrierea sistemelor de monitorizare și evaluare</i>	89
3.	.....	91
6.7	<i>Informații cu privire la îndeplinirea cerințelor regulamentare prevăzute de Directiva 2001/42/EC a Parlamentului European și Consiliului</i>	92
	Procesul SEA în conformitate cu Directiva CE și cu legislațiile naționale	92
	Conținutul Raportului de Mediu în conformitate cu Directiva CE	93
	Rezultatele procesului de Evaluare Strategică de Mediu:	93
6.8	<i>Regulile de eligibilitate a cheltuielilor</i>	96
6.9	<i>Nereguli și recuperări: Repartizarea responsabilităților între țările participante</i>	96
6.10	<i>Regulile de transfer, utilizare și monitorizare a co-finanțării</i>	97
6.11	<i>Descrierea sistemelor IT pentru raportare și schimbul de date computerizat dintre Autoritatea de Management și Comisie</i>	98
6.12	<i>Principiile comunicării</i>	99
6.13	<i>Limba/Limbile utilizată(e) de Program</i>	100
7	Plan financiar indicativ	101
7.1	<i>Obiectivele tematice după sursele de finanțare</i>	101
7.2	<i>Tabel financiar al programului</i>	102
8	Analiza de risc și măsuri de atenuare a riscurilor	104
9	Descrierea modalităților de promovare a aspectelor orizontale	105
9.1	<i>Sustenabilitatea de mediu</i>	105
9.2	<i>Democrația și drepturile omului</i>	108
9.3	<i>Egalitatea de gen</i>	110
9.4	<i>HIV/SIDA</i>	110
10	Anexe	111

10.1	<i>Analiza detaliată a situației socioeconomice și de mediu din regiunea programului</i>	111
10.1.1	Introducere generală – teritoriu, populație, economie și piața muncii	111
10.1.2	Cultura locală și conservarea patrimoniului istoric (OT3)	130
10.1.3	Protecția mediului, atenuarea schimbărilor climatice și adaptarea la acestea (OT6)	142
10.1.4	Accesibilitatea regiunilor, dezvoltarea de rețele și sisteme de transport și comunicații sustenabile și prietenoase cu mediul (OT7)	166
10.1.5	Provocări comune în domeniul securității și siguranței (OT8)	176
10.2	<i>Planul de comunicare</i>	194
10.2.1	Strategia de comunicare	194
10.2.1.1	Obiective și grupuri țintă	194
10.2.1.2	Organisme responsabile participante	195
10.2.1.3	Monitorizare	195
10.2.1.4	Canale și instrumente	196
10.2.1.5	Rezultatele previzionate ale activităților de comunicare	197
10.2.2	Plan Anual Indicativ de Informare și Comunicare pentru primul an de implementare (2016)	198

ABREVIERI

AA	Autoritatea de Audit
AM	Autoritatea de Management
AN	Autoritatea Națională
AT	Asistență Tehnică
BO	Sucursala Secretariatului Tehnic Comun (Branch Office)
CBC	Cooperare Transfrontalieră (Cross-border Cooperation)
CCM	Comitet Comun de Monitorizare
CCP	Punct de contact în materie de control (Control Contact Point)
COI	Indicator comun de realizare (Common Output Indicator)
DSMC	Descrierea Sistemului de Management și Control
ENI	Instrumentul European de Vecinătate (European Neighbourhood Instrument)
ENPI	Instrumentul European de Vecinătate și Parteneriat (European Neighbourhood and Partnership Instrument)
UE	Uniunea Europeană
HCSO	Biroul Central de Statistică al Ungariei (Hungarian Central Statistical Office)
HU	Ungaria
HUSKROUA	Ungaria-Slovacia-România-Ucraina (Hungary-Slovakia-Romania-Ukraine)
HUSKROUA ENI CBC Programme 2014-2020	Programul de Cooperare Transfrontalieră al Instrumentului European de Vecinătate Ungaria-Slovacia-România-Ucraina 2014-2020 (Hungary-Slovakia-Romania-Ukraine European Neighbourhood Instrument Cross-border Cooperation Programme 2014-2020)
INS	Institutul Național de Statistică (Romania)
JOP	Program Operațional Comun (Joint Operational Programme)
JTF	Comitet Comun de Programare (Joint Task Force)
JWG	Grup Comun de Lucru (Joint Working Group)
km	kilometru
LIP	Proiect Mare de Infrastructură
NUTS	Nomenclatura Unităților Teritoriale pentru Statistică
OT	Obiectiv Tematic
RO	România
ROM	Monitorizare Orientată către Rezultate (Result Oriented Monitoring)
SEA	Evaluare Strategică de Mediu (Strategic Environmental Assessment)
SK	Slovacia
SM	Stat Membru al UE
SOSR	Biroul de Statistică al Republicii Slovacia (Statistical Office of the Slovak Republic)
SSSU	Serviciul de Stat pentru Statistică al Ucrainei (State Statistics Service of Ukraine)

STC	Secretariat Tehnic Comun
SWOT	Puncte Tari, Puncte Slabe, Oportunități, Amenințări (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats)
TEN-T	Rețeaua Trans-Europeană de Transport (Trans-European Transport Network)
UA	Ucraina

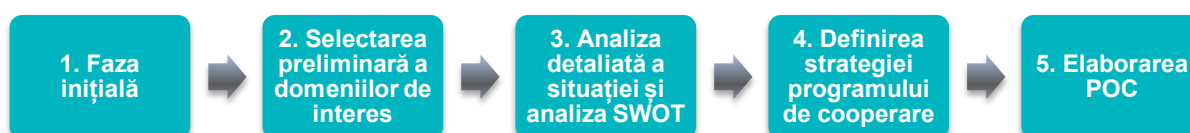
1 Introducere

Programul de cooperare transfrontalieră ENI Ungaria-Slovacia-România-Ucraina va fi implementat în perioada de programare 2014-2020 a Uniunii Europene. Programul Operațional Comun (JOP) este fundamentat pe efortul conjugat de planificare al tuturor celor patru țări participante și are menirea de a asigura cadrul pentru activitățile care vor genera o cooperare mai intensă între regiuni din Ucraina și regiunile Statelor Membre care au granițe comune cu acestea.

Elaborarea JOP a fost guvernată și controlată de către Comitetul Comun de Programare (JTF). Procesul de programare a fost coordonat de către Autoritatea de Management și Secretariatul Tehnic Comun. Conținutul Programului Operațional Comun a fost elaborat pe baza prevederilor Articolului 4 al Regulamentului de Punere în Aplicare al Comisiei (EU) nr 897/2014 din 18 August 2014 de stabilire a prevederilor specifice pentru implementarea programelor de cooperare transfrontalieră finanțate prin Regulamentul (EU) nr 232/2014 al Parlamentului European și Consiliului de stabilire a Instrumentului European de Vecinătate.

Programul de cooperare este rezultatul unui proces de planificare amănunțit care a început la mijlocul anului 2014 cu participarea a numeroși actori interesați, având sprijinul Secretariatului Tehnic Comun și al unei echipe de consultanți externi. Elaborarea JOP a fost guvernată și controlată de către Comitetul Comun de Programare (JTF), compus din reprezentanți ai organizațiilor guvernamentale centrale, precum și ai regiunilor eligibile din fiecare țară participantă. Procesul de programare a fost coordonat de către Autoritatea de Management și de Secretariatul Tehnic Comun. Deciziile finale în legătură cu documentul au fost luate de către Comitetul Comun de Programare.

Procesul de programare a inclus numeroase consultări și acțiuni în care au fost implicați toți actorii importanți în pregătirea programului și a constat din următoarele etape principale:

Ca și un prim pas în procesul de programare (**Faza 2: Selecția preliminară a domeniilor de interes**), în vederea asigurării conformității orientării strategice a JOP cu ghidurile ENI relevante, activitatea de planificare a debutat cu evaluarea proiectelor implementate în perioada 2007-2013, continuând cu selecția preliminară a domeniilor de interes. De asemenea, înaintea procedurii de selecție a respectivelor domenii, a fost realizată o analiză inițială a nevoilor, bazată pe rezultatele cercetării preliminare ale documentelor strategice, a unui chestionar detaliat de evaluare a nevoilor specifice ariei geografice (adresat actorilor relevanți din regiune – consilieri județeni și locali, reprezentanți ai camerelor de comerț, ai departamentelor și agențiilor de dezvoltare, organizațiilor non-profit, instituțiilor locale și regionale, liderilor de proiect actuali), precum și pe baza experiențelor programelor de cooperare transfrontalieră precedente. De asemenea, pe baza rezultatelor analizei inițiale, a fost organizat un workshop, care a oferit cadrul necesar discutării de către membrii organismelor de implementare comune a posibilelor elemente ale domeniilor de interes preliminare. Ca și parte integrantă ale acestor activități de planificare, a fost realizată o evaluare a proiectelor aflate

în implementare, analizându-se informațiile (puse la dispoziție de către STC) legate de proiectele finanțate în perioada de programare actuală. În acest sens a fost organizat un interviu de grup cu membrii STC, interviuri individuale cu anumiți beneficiari, fiind analizate și observațiile principale ale raportului ROM asupra proiectelor finanțate în perioada actuală. Decizia finală asupra domeniilor de interes a fost luată de către Comitetul Comun de Programare.

Ulterior, în următoarea etapă (**Faza 3: Pregătirea analizei situației existente în regiunea țintă, elaborarea analizei SWOT**), toate informațiile relevante referitoare la zona de frontieră au fost colectate, structurate și analizate, identificându-se provocări, potențiale și obstacole în calea cooperării transfrontaliere. În cadrul analizei au fost evaluate posibilele domenii de interes, precum și rețelele existente care ar putea reprezenta fundamentul viitoarelor cooperări transfrontaliere în domeniile pre-selectate. O atenție deosebită a fost acordată colectării și utilizării experiențelor programelor de cooperare transfrontalieră anterioare. Pe baza rezultatelor analizei situației actuale, au fost organizate mai multe workshopuri în cadrul cărora a fost elaborată o analiză SWOT a domeniilor selectate. Activitățile specifice acestei etape au constat din interviuri individuale cu parteneri relevanți de la nivel european, național, regional/județean (în total 34 de interviuri : 2 la nivelul UE, 12 la nivel național, și 20 la nivel regional/județean). De asemenea, au fost organizate în fiecare dintre țările participante, workshopuri pentru discutarea concluziilor principale ale analizei, a provocărilor, obstacolelor și potențialelor (în total 4 evenimente) identificate la nivel regional/județean. Pe baza rezultatelor acestor workshopuri a fost organizat un eveniment interactiv cu participanți din toate cele patru țări participante în cadrul cărora au fost identificate provocările și potențialele comune cele mai importante în domeniile aferente Obiectivelor Tematice selectate.

Următorul pas a constat în elaborarea strategiei (**Faza 4: Formularea strategiei viitorului program de cooperare transfrontalieră**). Pentru a adresa problemele comune ale regiunii de frontieră, o atenție deosebită s-a acordat abordării orientate spre rezultat, în vederea utilizării potențialelor comune, care constituie baza parteneriatelor reciproc avantajoase. A fost organizat un workshop cu participarea consiliilor județene, camerelor de comerț și instituțiilor regionale relevante, pentru a valida analiza stării de fapt și a viziunii pentru viitor în domeniile de interes.

Elaborarea Programului Operațional Comun (**Faza 5: Elaborarea Programului Operațional Comun**) a fost realizată prin încorporarea tuturor informațiilor referitoare la program. Această etapă a planificării a inclus și metode de lucru participative, interactive pentru a asigura elaborarea unui document final bazat pe consensul părților. Au fost derulate consultări cu JTF, cu Grupul de Lucru pe Implementare, cu instituțiile cheie, cu experții implicați în evaluarea ex-ante și în Evaluarea Strategică de Mediu (SEA), care au inclus dezbateri referitoare la obiectivele specifice, la indicatori, activități planificate, criteriile de selecție și alocările financiare. De asemenea, a fost organizat un workshop cu evaluatorii ex-ante și SEA pentru a discuta observațiile și sugestiile acestora asupra conținutului materialului. După finalizarea JOP, ulterior aprobării din partea JTS, a AM și a AN-urilor, a fost organizat un proces de consultare publică prin publicarea pe pagina web a versiunii preliminare a JOP. Rezultatele consultării publice au fost încorporate în versiunea finală a JOP .

Diferiți actori relevanți au fost implicați și au adus contribuții valoroase la procesul de programare, cum ar fi autorități naționale, regionale și locale, agenții de dezvoltare regională, camere de comerț, parcuri naturale și organisme de management al ariilor protejate, instituții culturale, instituții de educație, asociații de turism, institute științifice/centre de cercetare/universități, asociații de afaceri de la nivel local și organizații ale societății civile.

2 Descrierea ariei programului

2.1 Țările participante și aria programului

Țările participante la Programul de Cooperare Transfrontalieră ENI Ungaria-Slovacia-România-Ucraina 2014-2020 includ State Membre ale UE Ungaria, Slovacia, România, precum și Ucraina în calitate de Țară Parteneră. Aria Programului de Cooperare Transfrontalieră ENI Ungaria-Slovacia-România-Ucraina 2014-2020 include regiuni principale precum și regiuni limitrofe, după cum urmează din descrierea de mai jos.

2.2 Regiunile principale

Următoarele **7 unități teritoriale** (menționate la Articolul 8(1) al Regulamentului (UE) nr 232/2014) sunt incluse în aria programului ca și **regiuni principale**:

1. **Județul Szabolcs-Szatmár-Bereg**, Ungaria (NUTS III)
2. **Regiunea Košický**, Slovacia (NUTS III)
3. **Regiunea Prešovský**, Slovacia (NUTS III)
4. **Județul Maramureș**, România (NUTS III)
5. **Județul Satu-Mare**, România (NUTS III)
6. **Regiunea Ivano-Frankivska**, Ucraina
7. **Regiunea Zakarpatska**, Ucraina

2.3 Regiunile limitrofe

Următoarele regiuni participă la implementarea programului, în calitate de regiuni limitrofe :

1. **Județul Borsod-Abaúj-Zemplén**, Ungaria (NUTS III)
2. **Județul Suceava**, România, (NUTS III)
3. **Regiunea Cernăuți**, Ucraina

Justificarea participării regiunilor limitrofe:

- **Județul Borsod-Abaúj-Zemplén**, Ungaria (*regiune limitrofă cu drepturi depline de participare*)

Județul Borsod-Abaúj-Zemplén îndeplinește condițiile definite de către Documentul de Programare de includere în implementarea programului, după cum urmează:

- Implicarea județului este importantă datorită experienței acumulate și a interesului manifestat în implementarea Programului ENPI CBC HUSKROUA 2007-2013, în care județul Borsod-Abaúj-Zemplén participă ca regiune limitrofă cu participare deplină. Județul Borsod-Abaúj-Zemplén a participat cu succes la Programul ENPI CBC HUSKROUA, având calitatea de Lider de Proiect în 5 proiecte, și Partener de Proiect în cazul a 12 proiecte. Această experiență arată faptul că partenerii situați în regiunile principale ale programului sunt deschiși colaborării cu actorii din această regiune activă, având în vedere experiența valoroasă a acestora.
- Datorită capacităților de care dispune, județul aduce o valoare adăugată substanțială pentru regiunile principale, după cum urmează: în județ sunt localizate mai multe autorități regionale și locale; cel mai important centru universitar din partea maghiară a programului este situat în acest județ, Universitatea din Miskolc având facultăți cu profil tehnic, industrial, economic, juridic, de arte, sănătate și muzică, și care depun eforturi de adaptare la mediul aflat în

continuă schimbare; în județ se află peste 20 de centre de cercetare-dezvoltare și zone economice pentru investitori, iar în Miskolc există și un aeroport cu profil regional. Raportat la regiunile participante, județul deține o proporție importantă a capacităților de cazare, pe teritoriul acestuia aflându-se și o atracție turistică remarcabilă, reprezentată de un sit de moștenire mondială UNESCO. De asemenea, cu cele 52 de muzee (cel mai mare număr din regiunile ariei eligibile) și 1492 clădiri protejate și monumente, județul poate aduce o contribuție importantă la cultura locală a zonei transfrontaliere. Datorită experienței și capacităților valoroase de care dispune, județul poate oferi transfer de cunoștințe și schimburi de experiență într-o gamă variată de domenii, iar prin intermediul moștenirii culturale și naturale bogate, poate contribui la turismul din zona transfrontalieră prin dezvoltarea și implementarea proiectelor de cooperare transfrontalieră.

- Peșterile Carstului Aggtelek care se întind între Ungaria și Slovacia (pe teritoriul județului Borsod-Abaúj-Zemplén și a regiunii Košický) reprezintă un sit natural cu statut de moștenire mondială UNESCO care reprezintă atât provocări cât și un potențial comun pentru regiunea în cauză.
- Mare parte a bazinelor hidrografice situate în județul Borsod-Abaúj-Zemplén se situează în afara granițelor Ungariei, din acest motiv calitatea apelor râurilor transfrontaliere din județ (Bodrog, Sajó, Hernád și Bódva) depinde substanțial de factorii naturali și intervențiile umane din țara vecină, Slovacia. Toate cele patru râuri din județ își au izvoarele în Slovacia: Bódva și Hernád sunt afluenții râului Sajó, în timp ce Sajó și Bodrog sunt afluenți importanți ai râului Tisa. Hernád reprezintă granița naturală dintre Ungaria și Slovacia pe o distanță de 10 kilometri. Localizarea bazinelor hidrografice creează legături puternice la nivel natural și geografic între Košický, Prešovský și Borsod-Abaúj-Zemplén.
- Datorită proximității geografice și a direcțiilor de mobilitate a persoanelor, epidemiologia poate reprezenta un domeniu important de cooperare.
- Județul Borsod-Abaúj-Zemplén este foarte apropiat graniței; deși nu are o secțiune comună de frontieră cu Ucraina, se întinde între regiunea Košický și județul Szabolcs-Szatmár-Bereg funcționând ca un pod geografic, economic, social și cultural. Există un puternic liant funcțional cu restul ariei eligibile a programului, cauzat de caracteristicile fizice și geografice, dar și de rețeaua de drumuri/transport.
- Deși județul Borsod-Abaúj-Zemplén este situat foarte aproape de Ucraina, nu există alte programe de cooperare transfrontalieră care să ofere posibilitatea de cooperare; astfel, Programul ENI CBC HUSKROUA reprezintă unica oportunitate pentru cooperare transfrontalieră cu Ucraina.

După cum am arătat mai sus, **județul Borsod-Abaúj-Zemplén** prin participarea la Programul ENPI CBC HUSKROUA 2007-2013 a adus și are potențialul de a aduce și pe viitor valoare adăugată cooperării cu regiunile principale din aria eligibilă a programului, participarea sa fiind esențială în atingerea unui impact cât mai cuprinzător în aria programului; din acest motiv, județul va participa la implementarea programului ca și **regiune limitrofă cu drepturi depline de participare.**

- **Județul Suceava, România (regiune limitrofă cu drepturi limitate de participare)**

Participarea județului Suceava va aduce valoare adăugată ariei eligibile principale a programului având în vedere următoarele:

- Există deja un capital important de experiență acumulat în perioada de pregătire și implementare a programelor de cooperare transfrontalieră din perioada 2007-2013, pe care poate fi dezvoltată cooperarea transfrontalieră în cadrul Instrumentului European de Vecinătate: Programul de Cooperare Transfrontalieră ENPI HUSKROUA 2007-201 și Programul CBC România-Ucraina-Republica Moldova 2007-2013.
- Județul Suceava este situat în nordul României, în partea nordică a Regiunii de Dezvoltare Nord-Est și în partea estică a ariei eligibile a programului, reprezentând astfel o componentă directă a frontierei istorice dintre România și Ucraina.
- Județul Suceava are cel mai mare număr de locuitori și de IMM-uri, fiind în același timp cel mai mare județ din zona eligibilă românească a programului. Capitala județului este Suceava, una dintre fostele capitale ale regiunii istorice Moldova a României.
- Una dintre cele mai importante universități din România - Universitatea Ștefan cel Mare, cu 13 centre de cercetare și dezvoltare, și de excelență - este situată în județul Suceava. Suceava este cel mai avansat județ eligibil din România în ceea ce privește proiectele de cercetare și dezvoltare, cu 133 de proiecte aflate în implementare. De asemenea, Suceava este cel mai mare angajator în domeniul cercetării și dezvoltării, și are cele mai mari cheltuieli directe în cercetare și dezvoltare din aria eligibilă românească a programului. Capitala județului, Suceava este unul dintre cele mai vechi orașe din România și fosta capitală a regiunii istorice Moldova a României. Drept urmare, orașul și județul dispun de un număr mare de obiective istorice, arhitecturale și culturale. Județul Suceava are cel mai mare număr de biserici din aria eligibilă românească a programului. Șapte dintre mănăstirile pictate au fost incluse pe lista de moștenire mondială UNESCO în 1993. Județul Suceava are mai mult de 30 de muzee, ceea ce reprezintă al doilea cel mai mare număr din aria eligibilă a programului după județul Borsod-Abaúj-Zemplén. Muzeele, mănăstirile de pe lista de moștenire mondială a UNESCO, Universitatea Ștefan cel Mare și celelalte argumente prezentate mai sus pot fi exploatate și pot aduce valoare adăugată în dezvoltarea turismului și moștenirii culturale și istorice din regiunea transfrontalieră.
- În județul Suceava funcționează singurele unități din nordul României pentru tratarea și incinerarea deșeurilor industriale, care reprezintă modele de dezvoltare tehnologică și inovare.
- Regulamentul (EU) Nr 1315/2013 a Parlamentului European și al Consiliului cu privire la ghidul Uniunii pentru dezvoltarea rețelei de transport trans-europene nominalizează Suceava drept terminal rutier-feroviar. De asemenea, județul Suceava are a doua cea mai lungă rețea de drumuri publice naționale din aria eligibilă a programului. În plus, în județul Suceava operează și un aeroport internațional.
- În ceea ce privește transportul local, municipiul Suceava a implementat primul proiect pilot de management informatic online al transportului rutier, experiență care poate fi împărtășită cu partenerii din aria eligibilă a programului.
- Județul Suceava este situat în Munții Carpați Orientali, peisajul este foarte variat, iar zona oferă o multitudine de atracții și resurse naturale. De asemenea, datorită localizării geografice a regiunii, există domenii de cooperare legate de zona muntoasă, cum ar fi participarea în rețele de salvare montană. În județul Suceava există 28 de arii naturale protejate; în România, județul Suceava are cea mai mare suprafață acoperită de păduri (mai mult de 52% din teritoriul județului); de asemenea, județul are o densitate mare a rețelei hidrografice, astfel încât nevoia

de activități transfrontaliere legate de prevenirea incendiilor, inundațiilor și poluării este foarte pregnantă în această parte a ariei programului.

După cum am arătat mai sus, **județul Suceava** va aduce o valoare adăugată substanțială la aria eligibilă principală a programului, iar participarea sa este esențială pentru a atinge un impact transfrontalier mai cuprinzător, astfel încât va lua parte la program în calitate de **regiune limitrofă cu drepturi limitate de participare**.

- **Regiunea Cernăuți, Ucraina (regiune limitrofă cu drepturi limitate¹ de participare))**

Participarea regiunii Cernăuți va aduce valoare adăugată ariei eligibile a programului, luând în considerare următoarele:

- Regiunea Cernăuți a acumulat deja o experiență importantă în pregătirea și implementarea de proiecte comune în cadrul programelor de cooperare transfrontalieră finanțate de către Uniunea Europeană în perioada 2007-2013, prin intermediul Instrumentului European de Vecinătate și Parteneriat. Aceasta s-a materializat în cele 16 inițiative transfrontaliere cu un buget total de 9,11 milioane de euro, cu parteneri lideri de proiect din regiunea Cernăuți finanțate prin Programul Operațional Comun România-Ucraina-Republica Moldova, și 2 proiecte majore de investiții cu bugete pentru partenerii ucrainieni de 7,5 milioane de euro, inițiate de regiunea Cernăuți în cadrul programului menționat. Această experiență de succes în domeniul managementului de proiect creează oportunități suplimentare de cooperare cu statele membre UE, în special în contextul implementării Acordului de Asociere UE-Ucraina.
- Deși participarea regiunii Cernăuți a fost limitată în cadrul Programului Operațional Comun "Ungaria-Slovacia-România-Ucraina 2007-2013" anterior, reprezentanții ai regiunii au fost implicați în pregătirea a 10 proiecte împreună organizații din toate țările participante, proiecte care au fost depuse în cadrul Apelurilor de Propuneri, nefiind însă selectate pentru finanțare.
- Numărul organizațiilor din regiunea Cernăuți participante în mai multe propuneri de proiecte arată interesul reciproc din partea partenerilor din Ungaria, Slovacia și România și al reprezentanților regiunii Cernăuți în implementarea inițiativelor transfrontaliere comune în domeniul turismului, culturii, cooperării instituționale, sprijinirii întreprinderilor mici și mijlocii, etc. În particular, un exemplu de cooperare în sfera culturii este Festivalul Internațional de Muzică și Etnografie "Întâlniri bucovinene", care este organizat anual în Ungaria, Slovacia, România și Ucraina, cu participarea ansamblurilor de muzică și dans din mai multe țări.
- Asemenea cooperări capătă o atenție suplimentară în contextul implementării Strategiei UE pentru regiunea Dunării, care implică state membre ale UE, inclusiv Ungaria, Slovacia și România. Participarea regiunii Cernăuți în calitate de regiune limitrofă a Programului Operațional Comun a Instrumentului European de Vecinătate "Ungaria-Slovacia-România-Ucraina" 2014-2020 va reprezenta un bun punct de pornire pentru inițiative comune, stabilind relații mai apropiate și introducând noi forme de cooperare transfrontalieră în contextul noului program de cooperare transnațională Dunărea 2014-2020.

---

¹ Drepturile limitate de participare pentru regiunea Cernăuți se referă la faptul că proiectele din această regiune limitrofă trebuie să implice parteneri din Ungaria sau Slovacia, sunt restricționate la Obiectivele Tematice 6 și 7, iar partenerii din această regiune nu pot implementa Proiecte de Infrastructură Mare

- Datorită caracteristicilor geografice ale regiunii, domeniile de cooperare pot include activități legate de zona montană, cum ar fi participarea la rețele de salvare montană.

După cum am arătat mai sus, **regiunea Cernăuți** va aduce o valoare adăugată substanțială ariei eligibile principale a programului, iar participarea sa este esențială pentru atingerea unui impact transfrontalier cuprinzător în aria eligibilă a programului; astfel regiunea va lua parte la program ca **regiune limitrofă cu drepturi limitate de participare**.

2.4 Centrele sociale, economice și culturale majore

Având în vedere prevederile Articolului 8(3) al Regulamentului (EU) Nr 232/2014, pe lângă regiunile principale și limitrofe, au fost identificate următoarele **centre, condițiile de participare ale acestora în cadrul programului fiind:**

Autoritățile și organizațiile naționale sau regionale situate în capitale vor fi incluse în program în cazurile speciale în care implicarea acestor autorități și organizații este esențială pentru implementarea și asigurarea sustenabilității acțiunilor. În aceste cazuri, autoritățile și organizațiile pot participa în proiecte atât ca Beneficiari lideri cât și ca parteneri de proiect. Activitățile din cadrul proiectului desfășurate de către aceste autorități și organizații pot fi realizate în centrele sociale, economice sau culturale majore, însă rezultatele acestor activități trebuie să se manifeste întotdeauna în beneficiul zonei de frontieră.

Capitalele naționale și regionale vizate sunt:

- Budapesta (Ungaria)
- Debrecen (Ungaria)
- Eger (Ungaria)
- Bratislava (Slovacia)
- București (România)
- Cluj Napoca (România)
- Kiev (Ucraina)

Lista centrelor sociale, economice sau culturale majore prezentată mai sus poate fi revizuită în situații bine justificate, prin decizia Comitetului Comun de Monitorizare, pentru a reflecta modificările induse de procesele de descentralizare a administrațiilor, survenite în perioada de implementare a programului în oricare dintre cele patru state. Aceste revizuiți nu pot aduce atingere obiectivului și scopului tematic al implicării acestor centre.

Centrele sociale, economice și culturale enumerate mai sus pot fi implicate în toate prioritățile programului. Următorul tabel identifică pentru fiecare prioritate a programului tipul de autorități și organizații care pot participa.

Detalii suplimentare legate de regulile și limitările care reglementează participarea acestor centre vor fi definite în cadrul apelurilor de propuneri.

Prioritatea	Tipul de autoritate sau organizație
OT3: Prioritatea 1: Promovarea prin funcțiuni turistice a culturii și istoriei locale	Autorități naționale sau regionale cu responsabilități în conservarea moștenirii culturale și istorice Organizații publice naționale sau regionale responsabile de dezvoltarea managementului obiectivelor de patrimoniu cultural și istoric

Prioritatea	Tipul de autoritate sau organizație
	Autorități naționale sau regionale și organizații publice responsabile de dezvoltarea turismului și a managementului turistic Organisme administrative ale bisericii
OT6: Prioritatea 1: Utilizarea sustenabilă a mediului în regiunea transfrontalieră – conservarea resurselor naturale, acțiuni pentru reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră și a poluării râurilor	Autorități naționale sau regionale și organizații publice responsabile de adoptarea de politici și regulamente, sau de administrare în domeniul deșeurilor, apelor reziduale și calității apelor Autorități naționale sau regionale și organizații publice responsabile de adoptarea de politici și regulamente, sau de administrare în domeniul apelor, protecției naturii, a patrimoniului natural și biodiversității Autorități naționale sau regionale și organizații publice responsabile de adoptarea de politici și regulamente, sau de administrare în sectorul energetic Principalele companii furnizoare de energie care prestează servicii în zona de frontieră
OT7: Prioritatea 1: Dezvoltarea infrastructurii de transport pentru îmbunătățirea mobilității persoanelor și bunurilor	Autorități naționale sau regionale și organizații publice responsabile de formularea de politici și regulamente, sau de administrare în domeniul transportului Organizații publice naționale și regionale responsabile pentru dezvoltarea sau întreținerea drumurilor, căilor ferate, pistelor de biciclete sau a altor elemente ale infrastructurii de transport Autorități naționale responsabile pentru dezvoltarea sau operarea infrastructurii transfrontaliere sau a sistemelor de management a frontierelor Companii furnizoare de servicii de transport public care prestează servicii în zona frontieră
OT7: Prioritatea 2: Dezvoltarea infrastructurii TIC și a schimburilor de informații	Autorități naționale sau regionale și organizații publice responsabile de adoptarea de politici și regulamente de dezvoltare sau de administrare în domeniul rețelelor TIC și a schimburilor de informații
OT8: Prioritatea 1: Sprijinirea activităților comune pentru prevenirea dezastrelor naturale sau provocate de om, precum și acțiuni comune în timpul situațiilor de urgență	Autorități naționale sau regionale și organizații publice responsabile de adoptarea de politici și regulamente, de dezvoltare sau administrare în domeniul managementului dezastrelor și a prevenirii inundațiilor
OT8 Prioritatea 2: Sprijinirea dezvoltării în domeniul sănătății	Autorități naționale sau regionale și organizații publice responsabile de adoptarea de politici și regulamente, de dezvoltare sau administrare în domeniul sănătății, prevenirii îmbolnăvirilor și în domeniul epidemiologiei umane Organisme administrative ale bisericii

Autoritățile și organizațiile localizate în centrele economice, culturale și sociale majore din țările eligibile vor contribui la realizările programului după cum urmează:

- cooperarea din cadrul proiectelor va fi mai coerentă, luând în considerare nivelul de centralizare a guvernării;
- capitalul de cunoștințe, experiențe și competențe în anumite domenii specifice de care dispun autoritățile naționale (autorități cu birouri locale/regionale sau organisme ale sectorului public central/național fără birouri locale/regionale) din centrele participante va aduce o valoare adăugată la implementarea proiectelor în regiunile de frontieră, chiar și în situațiile în care există o unitate locală/regională în aceste zone;
- în cazul autorităților publice centrale/naționale fără birouri locale/regionale este esențial să fie implicate și centralele organizațiilor pentru a asigura accesul proiectelor la cunoștințele, experiențele și competențele specifice necesare pentru implementarea cu succes a acestora;
- în situația în care numai centralele acestor organizații (localizate în centrele urbane amintite), sunt abilitate să realizeze anumite activități specifice de pregătire, implementare sau legate de sustenabilitatea acțiunilor programului, implicarea acestora este esențială pentru implementarea acestor activități.

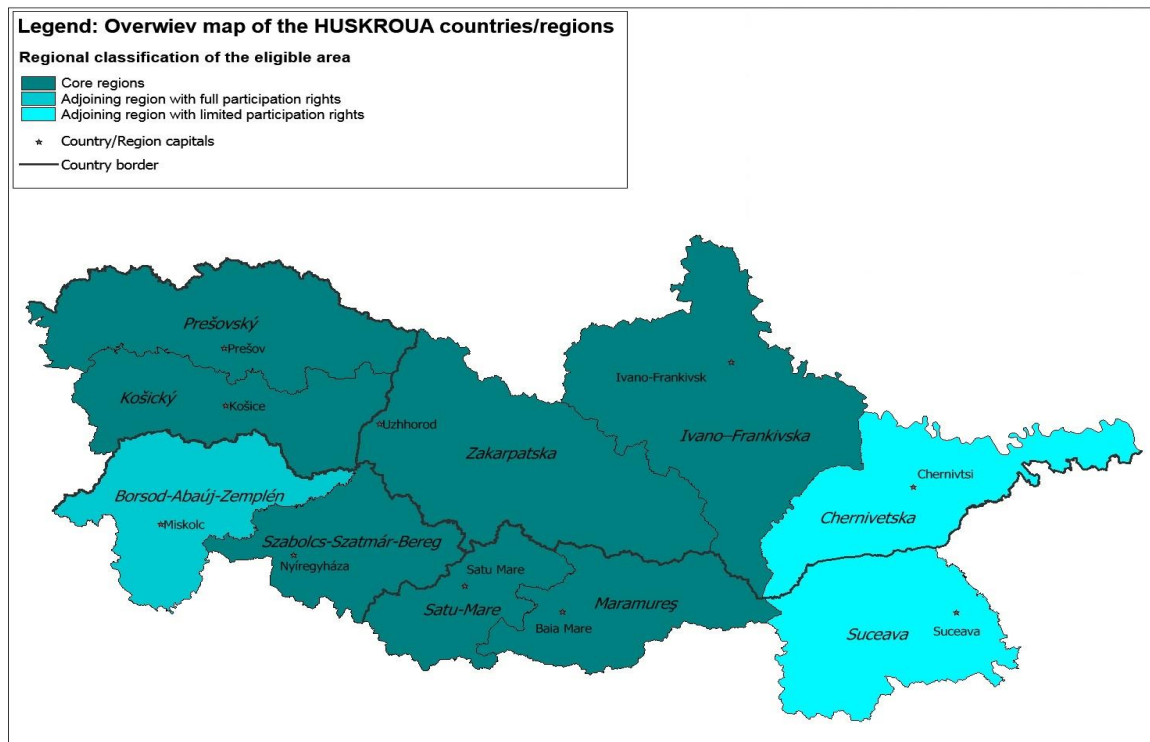
Modalitățile de participare a acestor centre vor fi definite la nivelul fiecărui apel de propuneri de proiecte.

2.5 Harta ariei programului

Figura 1: Aria eligibilă principală și centrele majore implicate în Programul ENI CBC HUSKROUA 2014-2020

Figura 2: Aria eligibilă a Programului ENI CBC HUSKROUA 2014-2020, cu delimitarea unităților teritoriale în funcție de natura acestora (principale sau limitrofe)

2.6 Intenția de a utiliza prevederile Articolului 10(5) al Regulamentului (UE) Nr 232/2014

Programul nu intenționează să utilizeze prevederile Articolului 10(5) al Regulamentului (UE) nr 232/2014 în condițiile prevăzute în documentul de programare, deoarece acestea nu sunt relevante pentru Program.

3 Analiza ariei programului

Analiza ariei programului a fost realizată în domeniile care au fost definite în baza rezultatelor, concluziilor și punctelor de vedere ale actorilor participanți la procesul de planificare (analize statistice, analiza documentelor, concluziile evaluării ROM, interviuri individuale și de grup cu actorii principali, chestionare pentru definirea unei orientări inițiale și pentru preselecția Obiectivelor Tematice și a Priorităților Programului de Cooperare Transfrontalieră ENI dintre Ungaria, Slovacia, România și Ucraina 2014-2020).

Într-o primă fază, după centralizarea aspectelor generate de diferitele surse de informații, au fost recomandate spre discutare 4 versiuni ale posibilei structuri a obiectivelor tematice. Decizia Comitetului Comun de Programare referitoare la Obiectivele Tematice și la conținutul acestora va fi detaliată în cadrul Capitolelor 4.3 și 4.4.

3.1 Introducerea generală a regiunii

Programul acoperă un teritoriu de aproape 83,000 Km² (o suprafață aproape egală cu întreaga suprafață a Ungariei), având în total mai mult de 8 milioane de locuitori, distribuiți în 10 județe/regiuni (HU: 2 județe, SK: 2 regiuni, RO: 3 județe, UA: 3 regiuni). Populația reprezintă 9,7% din totalul populației țărilor participante. Cele mai mari 3 regiuni în ceea ce privește numărul de locuitori sunt cele 3 regiuni ucrainiene, care au în total 3,5 milioane locuitori. Cea mai populată regiune este Ivano-Frankivska în Ucraina cu 1,5 milioane de locuitori, reprezentând 17,5% din populația regiunii transfrontaliere. Județul cu cea mai mică populație este Satu-Mare în România, locuit de 361,000 de persoane, reprezentând 4,5% din populația regiunii transfrontaliere. Regiunile ucrainiene reprezintă aproape jumătate din teritoriul ariei eligibile a programului (41,9%), cu 44,6% din populație, Statele Membre având o distribuție echilibrată a teritoriului (între 15,9% și 23,2%) și populației (între 15,5% și 20,1%), raportat la totalul programului.

În general, populația prezintă caracteristici eterogene. La nivel de regiune eligibilă, proporția populației având între 0-14 ani este de 19,4%, a persoanelor cu vârsta cuprinsă între 15-64 este de 65%, iar a persoanelor de peste 65 de ani este de 15,6%. Pornind de la grupele de vârstă, proporția cea mai scăzută a populației active se regăsește în regiunile Zakarpatska și Cernăuți (în jur de 53%, valoare care se situează sub media regiunii eligibile), în timp ce în toate celelalte regiuni și județe această pondere este în jur de 69%. Îmbătrânirea populației (indicele de îmbătrânire) este cea mai scăzută în regiunile din Slovacia (60,8%), toate celelalte regiuni și județe având valori mult mai mari, între 80 și 90%. Rata de dependență este cea mai mare în regiunile ucrainiene, cu valorile cele mai ridicate în regiunea Cernăuți (37,2%), în timp ce în regiunile Košický, Prešovský, precum și în județul Satu-Mare situația este mult mai favorabilă (în jur de 17%). Regiunile slovace sunt într-o situație mult mai bună în ceea ce privește îmbătrânirea societății și gradul de dependență al persoanelor în vârstă ; celelalte regiuni ale ariei eligibile se confruntă cu probleme serioase în aceste domenii. În regiunea de frontieră eligibilă densitatea populației este mai scăzută decât cea a țărilor din care fac parte; regiunea Košický reprezintă singura excepție și în acest domeniu.

Cu excepția județelor din Ungaria și a două dintre județele din România (Maramureș și Satu Mare), dinamica naturală a populației prezintă valori pozitive, ceea ce înseamnă că numărul nașterilor este mai mare decât numărul deceselor. Drept urmare, populația regiunii eligibile este în creștere, pe de altă parte însă, cu excepția regiunii Košický, domeniul migrației este caracterizat de emigrație.

Comunitățile de minorități roma sunt elemente relevante în toate cele patru țări potrivit Strategiilor pentru comunitățile Roma, însă statutul social al comunităților roma nu a căpătat relevanță transfrontalieră; situația acestora nu poate fi gestionată în cadrul programului de cooperare transfrontalieră.

Raportat la Produsul Intern Brut (PIB), regiunea transfrontalieră poate fi caracterizată drept una cu performanțe economice relativ scăzute. Valorile prezintă disparități inter-regionale semnificative: Košický produce cea mai mare parte din totalul PIB al regiunii eligibile (24.4%); performanța economică a regiunilor din România și Ucraina este mult sub media ariei programului. Doar câteva regiuni au reușit să atingă nivelurile de dinainte de criză. În zona transfrontalieră, valorile PIB/cap de locuitor ale regiunilor sunt mult sub mediile naționale

Numărul companiilor și a întreprinderilor individuale în regiunea transfrontalieră este de peste 150 de mii, însă distribuția acestor afaceri este asimetrică. Densitatea afacerilor este mult sub mediile naționale, iar valorile arată un anumit nivel de disparitate interregională. În regiunile de frontieră angajatorii sunt reprezentați în special de afacerile mici.

Cu excepția județelor din România, rata de activitate/participare în regiunea eligibilă arată o tendință de creștere, e drept, foarte redusă. Această tendință poate fi impulsionată și accelerată prin intermediul activităților programului.

Rata persoanelor angajate în regiunea transfrontalieră variază în 2012 între 48% și 62,5%, și prezintă tendințe de creștere ușoară în toate zonele cu excepția județului Suceava. Deși tendințele sunt pozitive, valorile sunt în continuare foarte scăzute. Rata șomajului este caracterizată de valori foarte diferite, între 4,1% (județul Maramureș) și 19.7% (regiunea Košický), însă aceste valori nu reflectă situația reală datorită metodologiilor diferite de calcul. Indiferent de metodologiile de calcul, potrivit rezultatelor interviurilor și a workshopurilor, șomajul are un impact important asupra pieței muncii. Resursele umane neutilizate ar putea fi abordate prin activitățile programului, care ar putea motiva oamenii să participe la economia locală; noile forme de cooperare pot crește ele însele posibilitățile de participare la piața muncii.

Pentru detalii referitoare la introducerea generală a regiunii eligibile, vă rugăm consultați Capitolul 11.1.1.

3.2 Cultura locală și conservarea patrimoniului istoric (OT3)

Patrimoniul cultural reprezintă o resursă comună importantă pentru această regiune, reprezentând baza dezvoltării turismului.

Există 7 situri de moștenire culturală mondială UNESCO în regiunea transfrontalieră, care reprezintă valori unice. 2 dintre siturile UNESCO sunt situate pe teritoriul mai multor țări și prezintă relevanță transfrontalieră din punctul de vedere fizic (Regiunea Viticolă Tokaj, Bisericile de Lemn). Siturile de moștenire culturală religioasă, cunoscute și populare, ar putea fi exploatate pentru dezvoltarea turismului regiunii și ar putea contribui la atragerea turiștilor către locații mai puțin cunoscute, însă cu potențial ridicat de vizitare. Pe lângă obiectivele de patrimoniu cultural, în regiunea eligibilă se regăsesc 2 situri transfrontaliere de moștenire naturală mondială UNESCO: Peșterile din Carstul Aggtelek (HU-SK, Aggtelek este situat în regiunea limitrofă Borsod-Abaúj-Zemplén) și Carstul Slovac și

Pădurile Antice de Fag din Carpați (SK-UA). Aceste situri culturale și naturale reprezintă valori unice pentru turismul din regiune și ar putea contribui la atragerea turiștilor către locuri mai puțin cunoscute, însă cu potențial de vizitare.

Numărul mare de muzee (214) și cele aproape 17 mii de clădiri și monumente protejate pot constitui un bun punct de plecare pentru dezvoltarea culturală și turistică a regiunii transfrontaliere. Cu cele 52 de muzee ale sale (cel mai mare număr dintre regiunile din zona eligibilă) și cele 1492 de clădiri și monumente protejate, județul Borsod-Abaúj-Zemplén poate aduce o contribuție importantă la dezvoltarea culturii locale și a patrimoniului istoric din regiunea transfrontalieră.

În ceea ce privește turismul, numărul vizitatorilor este distribuit inegal în regiunea eligibilă: partea de vest a regiunii programului primește mai mulți vizitatori (regiunile Prešovský și Košický și județul Borsod-Abaúj-Zemplén). Această concluzie este valabilă și pentru capacitatea unităților publice de cazare care este de sub 55/100 km² în partea estică a regiunii eligibile, în timp ce în partea de vest aceste valori încep de la 185/100 km², sau chiar de la peste 290/100 km² în regiunea Prešovský. Creșterea numărului de turiști străini are putea reprezenta o posibilitate de a exploata noi oportunități, dat fiind că în prezent proporția turiștilor străini în toate județele și regiunile este sub media națională. În Ucraina, proporția acestora raportată la populație este nesemnificativă – posibil datorită permeabilității mai scăzute a granițelor comparativ cu celelalte țări. Durata medie a șederii prezintă de asemenea disparități regionale; este dublă în Ucraina (max. 7,7 nopți) față de Statele Membre (max. 3,2 nopți).

Sistemul de informații în turism necesită dezvoltare pentru a asigura conectarea la sistemele de informații naționale și Europene, în toate țările participante. Există obiective turistice cu caracteristici similare care ar putea fi conectate în cadrul cooperării transfrontaliere. Regiunea eligibilă este bogată în produse locale care ar putea fi valorificate prin turism. Analiza structurilor actuale, respectiv a proiectelor aflate în implementare este necesară pentru a exploata această situație favorabilă. Regiunea este bogată în evenimente culturale locale, naționale și chiar internaționale, care ar putea constitui baza pentru dezvoltarea turismului; astfel, regiunea eligibilă prezintă multe oportunități de a atrage turiști din întreaga lume. Paginile de internet cu informații turistice sunt numeroase, însă structura lor este uneori dificil de urmărit; informațiile online în limba engleză sau în limbile țărilor vecine (maghiară, slovacă, română și ucrainiană) nu sunt disponibile de fiecare dată. Cooperarea dintre organizațiile de turism în regiunea transfrontalieră nu este răspândită. Cu toate acestea, există numeroase organizații de turism care operează în fiecare țară de-a lungul secțiunilor de frontieră relevante, și au existat inițiative, inclusiv în cadrul Programului ENPI CBC actual, de a dezvolta produse turistice comune și de a coopera în turismul transfrontalier, domeniu care ar putea fi dezvoltat mult mai mult. Centrele culturale și economice majore din domeniul turismului vor trebui implicate pentru a asigura o cooperare reușită.

Pentru detalii legate de analiza referitoare la "Cultura locală și conservarea patrimoniului istoric" vă rugăm consultați Capitolul 11.1.2.

3.3 Protecția mediului, adaptarea și atenuarea schimbărilor climatice (OT6)

Schimbările climatice, ca și tematică la nivel mondial, reprezintă un factor care influențează dezvoltarea viitoare a ariei eligibile. În Statele Membre, din perspectiva impactului potențial cumulat al schimbărilor climatice, în cazul a 3 din cele 7 regiuni (Prešov, Satu Mare, Suceava) se previzionează

un impact negativ redus, județele Maramureș, Szabolcs-Szatmár-Bereg și regiunea Košice previzionează un impact negativ mediu, în timp ce județul Borsod-Abaúj-Zemplén se regăsește în cea mai negativă categorie (cel mai mare impact negativ) potrivit Raportului ESPON asupra Climei. Din nefericire, în ceea ce privește capacitatea de adaptare la schimbările climatice, aria eligibilă nu prezintă o situație optimistă: toate județele din România sunt caracterizate de cea mai redusă capacitate de adaptare la schimbările de mediu – de fapt, ele se situează printre cele mai slabe 25% dintre toate regiunile de frontieră NUTS3 din UE din acest punct de vedere, în timp ce județele din Ungaria și regiunile din Slovacia au o situația doar un pic mai bună, având o capacitate generală scăzută de adaptare. Potrivit indicatorului "vulnerabilitatea la schimbările climatice", județul Borsod-Abaúj-Zemplén este caracterizat de impactul negativ cel mai mare, Maramureș, Satu Mare, Szabolcs-Szatmár-Bereg și Košice prezintă un nivel mediu al impactului negativ, și numai Prešov, Suceava se vor confrunta cu un impact negativ redus. Potrivit indicatorilor de vulnerabilitate și adaptare a regiunilor, problemele cauzate de condițiile meteorologice neobișnuite și extreme vor crește, iar gestionarea lor va reprezenta o tematică comună, în special în zonele cu relevanță transfrontalieră (de ex. bazine hidrografice din țările învecinate, zone comune afectate).

În aria eligibilă există 2 situri de moștenire naturală mondială UNESCO, care sunt în același timp transfrontaliere: Peșterile Carstului Aggtelek (HU-SK, Aggtelek este situat în regiunea limitrofă Borsod-Abaúj-Zemplén) și Carstul Slovac și Pădurile Antice de Fag din Carpați (SK-UA). Peisajele și pădurile sunt situate de-a lungul frontierei, din acest motiv managementul acestora, protecția mediului, patrimoniul natural și biodiversitatea reprezintă o sarcină comună.

Zonele naturale protejate (în special siturile Natura 2000) din zona transfrontalieră (în Statele Membre) implică numeroase teritorii în special în partea de nord a zonei eligibile (regiunile Košický și Prešovský și județul Borsod-Abaúj-Zemplén) însă și teritorii mai mici însă nu mai puțin importante în județele Szabolcs-Szatmár-Bereg, Maramureș și Suceava, situate în zona Carpaților Occidentali și Orientali. Habitatele protejate nu se opresc la frontiere, iar partea Ucrainiană a Munților Carpați Orientali trebuie să implice alte situri, inclusiv zone cu caracteristici similare ale celor Natura 2000, potrivit directivelor Uniunii Europene.

Râurile din zona transfrontalieră aparțin bazinului râului Tisa. Bazinul râului Tisa este cel mai mare sub-bazin al Dunării, constituind aproape 20% din teritoriul acestuia. Bazinul Tisa se întinde pe o suprafață de 160 000 de kilometri pătrați în Sud-Estul Europei împărțită de 5 țări (Ungaria, România, Serbia, Slovacia și Ucraina) dintre care 4 sunt parte a ariei eligibile (județele în cauză sunt: Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Satu Mare, Maramureș, regiunea Košický și Prešovský).

Tisa își începe traseul din apropiere de Rakhiv (regiunea Zakarpatska) în Ucraina, de la confluența Tisei Albe și Tisei Negre. De aici, Tisa curge spre vest, urmând în mare granița Ucrainei cu România până la Tiachiv, apoi își continuă parcursul prin Ucraina, după care intră în Ungaria la Tiszabecs, apoi reprezintă un râu de frontieră între Ungaria și Ucraina până la Szatmárcseke; de aici este un râu intern până la Eperjeske, transformându-se apoi într-un râu de frontieră pe granița slovaco-maghiară între Záhony și Velké Trakany, continuând apoi către sud-vest în Ungaria.

De aici traversează Ungaria de la nord la sud. Există pentru 20 de râuri mai mari care sunt tributari Tisei în aria transfrontalieră eligibilă. Calitatea apelor râurilor variază, însă cele mai multe prezintă probleme de poluare. Calitatea apelor de suprafață este determinată de faptul că ele izvorăsc de dincolo de granițele țării.

Pădurile reprezintă 7,2% din teritoriul ariei eligibile. În cadrul acestei regiuni, cele mai mari zone naturale protejate sunt situate în județul Maramureș (24,5% din suprafața județului) Borsod-Abaúj-Zemplén (15% din suprafața județului) și regiunea Zakarpatska (11.5% din teritoriul regiunii). În total

există 20 de parcuri naționale (HU: 3, SK: 7, UA: 10), numeroase parcuri naturale și zone cu peisaje protejate în aria eligibilă. Protecția și managementul florei și faunei unice din aceste zone transfrontaliere extinse și parțial interconectate poate fi asigurată în mod eficace doar prin participarea tuturor părților implicate și afectate.

Managementul deșeurilor prezintă de asemenea o situație eterogenă în aria eligibilă. În ceea ce privește apele reziduale, proporția de ape reziduale municipale tratate este de 100% numai în județele din Ungaria, celelalte județe și regiuni din aria eligibilă având valori mai scăzute, cu proporții variind între 60-80%. Proporția gospodăriilor conectate la sistemele regulate de depozitare a deșeurilor este de aproximativ 90% în zonele din Ungaria și România, în timp ce regiunile din Slovacia prezintă procentaje mult mai scăzute, de aproximativ 60%. Valorile medii în ambele cazuri arată nevoia de dezvoltare în acest domeniu. Problemele legate de colectarea deșeurilor solide au un impact negativ asupra calității mediului, acest impact fiind perceput în special în cazul contaminării râurilor. Având în vedere că aria eligibilă face parte dintr-un bazin hidrografic cu numeroase râuri, problematica deșeurilor solide trebuie gestionată în comun pentru a atinge un impact vizibil.

Resursele de apă din aria eligibilă prezintă riscuri de contaminare în aproape fiecare județ. Aceasta deși au existat și încă există inițiative pentru reducerea acestor riscuri, managementul resurselor de apă din aria transfrontalieră putând fi realizat doar prin inițiative transfrontaliere.

În ceea ce privește speciile periclitare și invazive din aria eligibilă, o mare diversitate de specii periclitare este înregistrată și protejată inclusiv în cadrul parcurilor naturale și a zonelor protejate. Amenințările și presiunile asupra habitatelor, a florei și faunei sălbatice, pot fi determinate de dezvoltările infrastructurale din apropiere, de extinderea și dezvoltarea așezărilor umane, de exploatarea în exces a pădurilor naturale care conduc la dezechilibre ecologice în bazinele hidrografice, braconajul unor specii în scop de vânatoare sau pentru interese economice. Reducerea diversității excepționale a pădurilor în zonele inundabile este semnificativă.

Eficiența energetică devine un subiect tot mai important, aflat în legătură cu tematici precum managementul energetic, al energiilor regenerabile, și asigurării auto-suficienței energetice. Există inițiative orientate către eficiența energetică în aria eligibilă, însă proporția energiilor regenerabile în județele eligibile este încă minimală în structura energetică a acestora din prezent. Utilizarea de surse alternative de conversie energetică este foarte scumpă, iar perioada de recuperare a investiției este lungă și nu este fezabilă fără un sistem de sprijin de la nivel central. Inițiative precum uzine de producere a energiei bazată pe biomasă care utilizează deșeuri forestiere, alte deșeuri lemnoase derivate din managementul și industria forestieră, deșeuri vegetale provenite din culturi și plantații, sunt populare în aria eligibilă, în principal datorită proporției mari de zone împădurite. Regiunile încearcă să reducă consumul de energie al gospodăriilor, și implicit cheltuielile aferente. Surse importante de energie regenerabilă ar putea fi cea geotermală, solară și energia eoliană. Pe lângă investițiile pentru modernizarea sectorului energetic, activitățile de creștere a conștientizării pot fi utile având în vedere cadrul oferit de un program de cooperare transfrontalieră de mici dimensiuni.

Pentru detalii legate de analiza referitoare la "Protecția mediului, atenuarea schimbărilor de mediu și adaptarea la acestea", vă rugăm consultați Capitolul 11.1.3.

3.4 Accesibilitatea regiunilor, dezvoltarea de rețele și sisteme de transport și comunicații sustenabile și rezistente la fenomenele climatice (OT7)

În ceea ce privește investițiile în autostrăzi și drumuri principale, în ultimii zece ani s-au înregistrat progrese importante, în timp ce alte investiții sunt în stadiul de planificare, fiind necesară eliminarea blocajelor și a legăturilor lipsă, precum și îmbunătățirea calității infrastructurii. Acest aspect este important în mod special în ceea ce privește regiunile ucrainiene, deoarece densitatea drumurilor publice din această țară este mult mai scăzută decât cea din Statele Membre: în toate cele trei regiuni ucrainiene, densitatea drumurilor publice este de 50-60 km de drumuri la 1000 km², în timp ce în Statele Membre este în medie de 350 km de drumuri la 1000 km². Dacă analizăm drumurile care leagă capitalele județelor/regiunilor din regiunea transfrontalieră, putem constata o viteză medie nesatisfăcătoare, care variază între 58.1 și 95.3 km/h. Chiar și în situația în care densitatea drumurilor ar fi corespunzătoare, statutul și calitatea acestora trebuie îmbunătățită pentru a putea fructifica oportunitățile existente.

Inegalitățile din domeniul infrastructurii sunt identificabile și în ceea ce privește latura feroviară. Căile ferate sunt mai accesibile/dense în partea de sud-vest a regiunii transfrontaliere, în special în regiunile slovace și maghiare și în județul Satu-Mare din România. Nu există conexiuni pe calea ferată între regiunea Cernăuți și județul Suceava, respectiv între județele Maramureș și Suceava. Legăturile feroviare transfrontaliere nu sunt folosite integral la capacitatea lor, parțial datorită timpilor lungi de mers, și parțial orarelor inadecvate. Calitatea infrastructurii de transport feroviar de călători este scăzută.

Numărul de puncte de trecere a frontierei a fost considerat ca fiind satisfăcător, însă infrastructura (drumuri și puncte de trecere a frontierei) necesită de asemenea îmbunătățiri pentru a asigura o trecere a frontierei ușoară și confortabilă; rapiditatea, predictibilitatea și permeabilitatea sunt necesare în special pentru populația din zona de frontieră.

Potrivit opiniei participanților la atelierele de lucru cu actorii interesați, trecerea frontierelor cu utilizarea serviciilor de transport în comun nu este un proces facil. Serviciile de transport public transfrontalier sunt practic inexistente. Nu există nicio companie de transport care să ofere servicii transfrontaliere fără transbordare. Liniile de transport public se opresc și întorc când ajung la frontieră. Pasagerii trebuie să treacă frontiera pietonal și să apeleze la un alt serviciu, în condițiile în care orarele nu sunt armonizate. Durata trecerii frontierei înspre/dinspre Ucraina este imprevizibilă, ceea ce face ca utilizarea serviciilor de transport public să nu fie convenabilă.

Situația pistelor de biciclete și a traficului în aria programului a fost îmbunătățită în urma perioadei de programare 2007-2013, însă există în continuare secțiuni de legătură lipsă, astfel încât acest tip de investiții vor îmbunătăți viața cotidiană în ceea ce privește transportul și turismul în regiunea transfrontalieră.

În general, utilizarea tehnologiilor TIC este scăzută și subdezvoltată în regiunea programului. Interconectivitatea info-comunicațiilor este insuficientă. Utilizarea și calitatea serviciilor de telecomunicații este subdezvoltată, în special în regiunile mai sărace și în cele montane. Există ediții locale ale mass-mediei tradiționale (ziare, stații radio și TV, portaluri online), deși nu există platforme de comunicare comune pentru locuitorii regiunii programului (cu excepția secțiunii de proiecte a paginii de internet a Programului ENI CBC 2007-2013). Cu toate că utilizarea tehnologiilor TIC moderne este uneori dificilă, metodele și infrastructura existentă a canalelor mass-media tradiționale ar putea reprezenta baza unei platforme de comunicare comune în regiunea transfrontalieră.

Pentru detalii legate de analiza referitoare la "Accesibilitatea regiunilor, dezvoltarea de rețele și sisteme de transport și comunicații" vă rugăm să consultați Capitolul 11.1.4.

3.5 Provocări comune în domeniul siguranței și securității (OT8)

Râurile, rezervoarele de apă, apele subterane situate în regiunea eligibilă, sunt puternic interdependente; astfel, protecția calității acestora este esențială pentru asigurarea apei potabile sănătoase pentru populația regiunii și pentru a evita afectarea resurselor naturale ale regiunii. Bazinele hidrografice nu se limitează la frontierele de stat; riscurile și daunele sunt comune și trebuie gestionate în comun. Râul Tisa are un impact important în toate cele patru țări, și este important de menționat că județele eligibile din Ungaria se localizează în aval iar din acest motiv factorii de risc sunt mai mari pentru acestea.

Potrivit experiențelor din ultimii ani, contaminarea râurilor transfrontaliere, cauzată de colectarea și tratarea insuficientă a deșeurilor solide și apelor reziduale este o problemă existentă în toate regiunile. Poluarea apelor de suprafață este cauzată în special de apele reziduale provenite din sistemele de canalizare și din producția industrială, însă și din deficiențele de tratare a deșeurilor solide. Precipitațiile extreme și inundațiile generate de acestea, precum și perioadele lungi de secetă rezultate în urma procesului de încălzire globală, au crescut în general în frecvență pe teritoriul programului.

Îmbunătățirea managementului inundațiilor este o nevoie urgentă, în special în partea de vest a ariei eligibile. Rezolvarea problemelor cauzate de factorii de mediu reprezintă o nevoie comună pentru întreaga regiune transfrontalieră.

Resursele de apă și bazinele de colectare sunt interconectate, se întind pe teritoriul celorlalte țări și sunt dependente de managementul apelor și protecția asigurată de acestea.

Dezastrele naturale și cele cauzate de activitatea umană, situațiile de urgență din regiune, sunt cauzate în special de factori naturali, de inundații, datorită creșterii frecvenței și intensității furtunilor, a frecvenței inundațiilor și a cutremurelor determinate de locația geografică. Există o lipsă de Call Centre-uri integrate pentru situații de urgență, astfel încât obiectivul de a asigura un anumit standard minimal pe durata situațiilor de urgență în regiune nu poate fi atins.

Numărul infracțiunilor înregistrate este în scădere în județele din Ungaria, regiunile din Slovacia și în județele din România. Cu toate acestea, numărul de infracțiuni a cunoscut o creștere semnificativă în toate cele trei regiuni din Ucraina în perioada 2012-2013. Din fericire, numărul de infracțiuni înregistrate la o mie de locuitori se situează sub mediile naționale în toate cele 4 regiuni de frontieră.

Există o nevoie presantă de a dezvolta infrastructura și serviciile de sănătate și a serviciilor sociale de sănătate (în special pentru persoanele aparținând grupurilor dezavantajate). Starea de sănătate a locuitorilor regiunii nu este foarte favorabilă. Aceasta poate fi asociată cu nivelul scăzut al serviciilor de sănătate și cu conștientizarea scăzută din partea populației. Statutul social, sărăcia, bolile și viața în zonele rurale sunt factori care afectează calitatea sănătății locuitorilor.

Pentru detalii legate de analiza referitoare la "Provocările comune din domeniul siguranței și securității" vă rugăm consultați Capitolul 11.1.5.

3.6 Principalele provocări și nevoi economice, sociale, de mediu și de guvernare abordate de către Program din perspectivă transfrontalieră, în conformitate cu viitoarele tendințe de dezvoltare regională

Pe baza concluziilor interviurilor individuale, a analizei documentelor strategice regionale și naționale, a workshopurilor interactive de la nivel național și a ședințelor de lucru cu actorii relevanți din țările participante și cu experți naționali, în cele ce urmează vom prezenta cele mai importante provocări și nevoi identificate, grupate pe obiective tematice. Provocările sunt în general valabile pentru întreaga arie a programului, specificitățile naționale și județene fiind indicate ori de câte ori acestea sunt relevante.

OT 3 Promovarea culturii locale și conservarea patrimoniului istoric

- Starea necorespunzătoare și lipsa protejării obiectivelor istorice, restaurarea necontrolată a bisericilor în regiunile ucrainiene, reprezintă obstacole în dezvoltarea rutelor turistice transfrontaliere.
- Sisteme necorespunzătoare de înregistrare, renovare și utilizare ale obiectivelor istorice, lipsa de înregistrare a muzeelor, obiectivele cu potențial turistic nesemnificate corespunzător în regiunile ucrainiene, toate acestea reprezentând obstacole în dezvoltarea rutelor turistice transfrontaliere.
- Aria eligibilă este vizitată de un număr de turiști străini tot mai scăzut – cu excepția turismului de tranzit.
- Persoanele care dețin produse vandabile (produse de artizanat local, alimente) nu dețin cunoștințele necesare cooperării datorită trecutului socio-cultural al regiunii ucrainiene, ceea ce crește gradul de dificultate al implicării lor în serviciile turistice transfrontaliere.
- Lipsa managementului comun al destinațiilor turistice – oportunitățile reprezentate de programele turistice transfrontaliere tematice nu este utilizată. Nu există activități de marketing care să promoveze regiunea ca și o destinație turistică extinsă, care oferă pachete turistice și programe culturale integrate.
- Lipsa infrastructurii de acces la destinațiile turistice (drumuri, piste de biciclete) și a infrastructurii TIC pentru susținerea promovării și informării în acest domeniu
- Lipsa experților, barierele lingvistice, insuficiența informațiilor pe paginile și programele web (materiale de promovare pe suport informatic).
- Lipsa promovării specialităților culinare locale și a agroturismului, etc.

OT 6 Protecția mediului, adaptarea la schimbările climatice și atenuarea impactului acestora

- Nevoia unui management comun al apelor, al apelor subterane și al secetelor cauzate de condiții meteorologice extreme, de eroziunea cauzată de ape, sau de degradarea solului.
- Eficiența energetică a clădirilor și introducerea de tehnologii curate reprezintă o provocare la nivelul întregii regiuni – sunt necesare programe educaționale, excursii de studii, exemple de bune practici și schimburi de informații.
- Posibilitățile de producere a energiei din surse regenerabile nu sunt utilizate în regiune.
- Colectarea și tratarea deșeurilor: lipsa educației în domeniu și a infrastructurii dezvoltate pentru colectarea deșeurilor, în special în Ucraina, care afectează și țările învecinate, în special de-a lungul văilor râurilor.
- Nu există un sistem adecvat de colectare și tratare a apelor reziduale în multe localități din aria programului

- Este nevoie de cooperare în domeniul conservării și utilizării sustenabile a resurselor naturale, pentru a dezvolta infrastructura verde în vederea utilizării turistice (piste de biciclete, clădiri verzi), care să formeze fundamentul eco-turismului și serviciilor verzi

OT 7 Îmbunătățirea accesibilității regiunilor, dezvoltarea rețelelor și sistemelor de transport și comunicare sustenabile și rezistente la fenomenele climatice

- La momentul actual nicio autostrada nu asigură o conexiune directă cu granițele.
- Calitatea scăzută a infrastructurii rețelei de drumuri.
- Calitatea scăzută a transportului feroviar.
- Trecerea frontierei: lipsa permeabilității, securității, rapidității și predictibilității.
- Servicii de transport public slab dezvoltate.
- Calitatea scăzută a infrastructurii intermodale
- Grad scăzut de penetrare a serviciilor de internet.
- Necesitatea de dezvoltare a unei platforme IT pentru serviciile de transport.
- Interoperabilitate scăzută a proceselor și eficienței serviciilor publice și a procedurilor administrative în sectorul transporturilor.
- Calitatea și densitatea rețelei de drumuri este nesatisfăcătoare – această problemă este caracteristică în special Ucrainei, însă afectează întreaga regiune de frontieră împiedicând realizarea activităților comune.
- Calitatea slabă a serviciilor de telecomunicații, în special în regiunile montane – această problemă este caracteristică în special Ucrainei, însă afectează întreaga regiune de frontieră împiedicând realizarea activităților comune.

OT 8 Provocări comune în domeniul siguranței și securității

- Starea prezentă a infrastructurii și a structurilor de control hidrologic al inundațiilor din regiunea Zakarpatska nu protejează populația, facilitățile industriale și terenurile arabile de efectele nocive ale inundațiilor; această stare de fapt afectează întreaga regiune și impune nevoia de acțiuni comune.
- Cooperarea eficientă în situații de dezastre naturale sau cauzate de activitatea umană, cooperarea în domeniul managementului dezastrelor, în situații de urgență trebuie dezvoltate în continuare în regiunea de frontieră, în special în domeniul sistemelor de previzionare și monitorizare, și în cooperarea în situații de urgență.
- Bazinele hidrografice nu se termină la frontieră, riscurile și daunele asociate acestora sunt comune și necesită cooperare în managementul lor.
- Provocări de sănătate publică (de ex TBC, HIV, droguri, alcool etc.).
- Lipsa asigurărilor sociale și de sănătate, a spațiilor logistice pentru persoanele cu dizabilități („case adăpost”).
- Traficul ilegal și piața neagră sunt larg răspândite.

3.7 Principalele potențiale ale ariei de cooperare, pe baza capacităților regionale disponibile

Pornind de la concluziile interviurilor individuale, a workshop-urilor interactive de la nivel național și workshop-urilor cu actorii relevanți din țările participante și cu experți naționali, și pe baza analizei

documentelor strategice regionale și naționale, în cele ce urmează vom prezenta cele mai importante caracteristici care prezintă potențial de dezvoltare, grupate pe obiective tematice.

OT 3 Promovarea culturii locale și conservarea patrimoniului istoric

- Pornind de la valorile naturale, culturale și istorice comune sau similare, există oportunități de a crește atractivitatea, vizibilitatea, prezența pe piață a ariei programului, de a prelungi durata medie de ședere a turiștilor, prin crearea de pachete turistice complexe concentrate pe destinații din Ucraina.
- Ar putea fi dezvoltat un brand turistic pentru întreaga regiune transfrontalieră, împreună cu activități de marketing pentru promovarea acestuia (crearea unei rețele de servicii turistice).
- Există posibilitatea de dezvoltare a turismului religios transfrontalier, având în vedere faptul că se pot dezvolta legăturile dintre țări prin exploatarea potențialul moștenirii istorice religioase.
- Pornind de la valorile culturale existente, există oportunitatea de a organiza festivaluri și alte evenimente culturale comune (muzică, dans, teatru, artă contemporană, artă folclorică, etc.).
- Extinderea cooperărilor existente între muzee și instituții științifice, în vederea creșterii numărului de vizitatori, prin schimburi de informații și prin dezvoltarea de programe tematice.
- Există un potențial ridicat în regiunea de frontieră pentru produsele agricole locale (organice) și producția de obiecte de artizanat care ar putea fi utilizate ca și produse turistice.
- Există zone montane și râuri al căror atractivitate naturală ar putea fi dezvoltată în scopuri turistice.
- Este necesară crearea în aria programului a unei rețele de obiective de interes cultural și istoric.

OT 6 Protecția mediului, adaptarea la schimbările climatice și atenuarea impactului acestora

- Îmbunătățirea eficienței producției de energie și a întreprinderilor din domeniu, prin dezvoltarea și exploatarea surselor alternative de energie, introducerea de tehnologii curate.
- Inițiative comune de cooperare pentru a crește eficiența energetică redusă de la momentul actual (educație, excursii de studii, exemple de bune practici, schimburi de informații, baze de date a resurselor de biomasă).
- Crearea de structuri transfrontaliere de management al dezastrelor, în vederea utilizării mai eficiente a resurselor: coordonare transfrontalieră și cooperare a autorităților naționale și ONG-urilor cu potențial de implicare în managementul dezastrelor, acorduri de cooperare pe termen lung între autorități.
- Creșterea rolului ONG-urilor în managementul transfrontalier al dezastrelor și în gestionarea situațiilor de urgență (centre multifuncționale de intervenție, centre neguvernamentale de salvare, echipe de salvare internaționale și baze de date unificate).
- Crearea de sisteme transfrontaliere complexe de management al apelor în bazinul hidrografic la Tisei Superioare, conservarea biodiversității și a peisajelor naturale prin agricultura tradițională și ecologică.
- Educație ecologică sistematizată în vederea creșterii conștientizării valorilor naturale în zona de frontieră
- Intervenții armonizate de-a lungul râurilor care traversează granița.

OT 7 Îmbunătățirea accesibilității regiunilor, dezvoltarea rețelelor și sistemelor de transport și comunicare sustenabile și rezistente la fenomenele climatice

- Modernizarea infrastructurii de transport – în special în ceea ce privește infrastructura de transport sustenabilă, ecologică și eficientă – ar putea contribui la salvarea valorilor naturale și la creșterea competitivității regiunii. (luând în considerare strategiile de dezvoltare a transporturilor de la nivel național și regional al țărilor relevante).
- Îmbunătățirea drumurilor de legătură cu regiunile rurale și obiectivele turistice ar putea contribui la dezvoltarea activităților economice și îmbunătățirea condițiilor de viață din mediul rural.
- Sistemele moderne de informații și telecomunicații ar putea fi utilizate pentru a asigura servicii competitive pentru cetățeni, firme și instituții.
- Originile culturale și istorice comune și oportunitățile de cooperare economică ar putea fi exploatate prin mijloace de media electronică și prin dezvoltarea de pagini de internet comune.
- Râul Tisa și alte râuri din regiune ar putea fi utilizate pentru infrastructura de transport fluvial.
- Un transport public dezvoltat ar crește mobilitatea transfrontalieră a forței de muncă.
- O mai bună infrastructură a atracțiilor turistice și a activităților de recreație (de ex construcția de piste de biciclete și de trasee marcate) ar putea contribui la creșterea numărului de turiști care vizitează zona.

OT 8 Provocări comune în domeniul siguranței și securității

- Crearea de mecanisme de cooperare în domeniul medicinei preventive, a diagnosticării infecțiilor și bolilor cronice, sau elaborarea de strategii transfrontaliere pentru gestionarea acestor provocări.
- Crearea și dezvoltarea infrastructurii de sănătate utilizate în comun.
- Promovarea unui stil de viață sănătos prin intermediul unor programe transfrontaliere.
- Cooperare transfrontalieră prin elaborarea de strategii comune pentru adaptarea la schimbările climatice (Analiză a vulnerabilității, dezvoltarea și implementarea unor măsuri de adaptare).
- Sisteme de alertă rapidă operate în comun pentru inundații, poluarea apei și aerului, dezvoltarea unui sistem de monitorizare, monitorizarea calitativă și cantitativă a indicatorilor referitori la resursele de apă.
- Rețea de cooperare a echipelor și organizațiilor de salvare neguvernamentale.
- Formarea de unități locale și voluntare de pompieri abilitate să ia parte în intervenții transfrontaliere.

3.8 Experiența programelor transfrontaliere anterioare

Structura Obiectivelor Tematice ale Programului de Cooperare Transfrontalieră ENPI HUSKROUA 2007-2013

Principalele observații referitoare la structura OT-urilor în cadrul Programului de Cooperare Transfrontalieră ENPI HUSKROUA 2007-2013 aflat în implementare:

- OT 1 "Mediu de afaceri și dezvoltarea IMM-urilor", OT3 "Promovarea culturii locale și conservarea patrimoniului istoric", OT4 "Promovarea incluziunii sociale și a luptei împotriva sărăciei" și OT6 "Protecția mediului, adaptare la schimbările de mediu și reducerea impactului acestora" au fost printre cele mai populare 5 domenii atât în ceea ce privește proiectele depuse cât și cele contractate spre finanțare.
- La nivelul proiectelor depuse, Obiectivul Tematic 2 ("Sprijin în domeniul educației, cercetării, dezvoltării tehnologice și inovării") a fost al patrulea cel mai bine reprezentat obiectiv dintre primele 5 domenii. În urma derulării procesului de contractare a proiectelor selectate spre finanțare, proiectele aparținând Obiectivului Tematic 8 ("Provocări comune în domeniul siguranței și securității") le-au înlocuit pe cele din OT2 în top 5, reprezentând aproximativ 10% din proiecte.
- Proportia proiectelor aparținând Obiectivului Tematic 4 ("Promovarea incluziunii sociale și a luptei împotriva sărăciei") a fost aproape dublă în cazul proiectelor contractate comparativ cu rata proiectelor depuse spre finanțare (de la 9,4% la 16,3%). Acest fapt sugerează o calitate bună a proiectelor depuse în acest domeniu.
- Obiectivul Tematic 5 ("Sprijin pentru buna guvernare la nivel local și regional"), 7 ("Îmbunătățirea accesibilității regiunilor, dezvoltarea rețelelor și sistemelor de transport și comunicații sustenabile și rezistente la fenomenele climatice"), 9 ("Promovarea și cooperarea în domeniul energiei sustenabile și a securității energetice") au fost foarte slab reprezentate atât din punctul de vedere al numărului de proiecte depuse, cât și al celor contractate.
- În ceea ce privește cele mai populare 5 Obiective Tematice, dintre proiectele depuse au fost selectate spre finanțare și contractate în medie un procent de 22%.

Evaluările ROM ale Programului CBC ENPI HUSKROUA 2007-2013

Principalele observații și recomandări ale evaluărilor ROM ale Programului de Cooperare Transfrontalieră ENPI HUSKROUA 2007-2013 realizate în perioada 2011-2013, care au inclus monitorizarea a 25 de proiecte, grupate pe priorități²:

Prioritatea	Principalele observații
1. Promovarea dezvoltării economice și sociale	<ul style="list-style-type: none"> • Este necesară urmărirea strictă a planurilor de lucru detaliate pentru a controla întârzierile din implementare • Problemele legate de drepturile de proprietate trebuie adresate în prealabil • Acorduri de sprijin cu și între autorități pentru a contribui la implementarea și sustenabilitatea proiectelor • Sunt necesare acțiuni pentru a crește sinergia dintre diferitele proiecte din aceeași arie de intervenție • Îmbunătățirea sistemului de indicatori la nivel de proiecte pentru a contribui la măsurabilitatea rezultatelor • Atenție sporită sustenabilității instituționale și financiare a proiectelor, care necesită elaborarea de strategii în acest sens • Atenție sporită pentru asigurarea egalității între sexe

²Prioritatea 3 (Creșterea eficienței managementului granițelor) nu a fost evaluat în perioada examinată.

Prioritatea	Principalele observații
	<ul style="list-style-type: none"> • Este necesară crearea unei platforme care să promoveze cooperarea și integrarea dintre proiecte în regiunile țintă
2. Îmbunătățirea calității mediului	<ul style="list-style-type: none"> • Acțiuni pentru a evita costuri suplimentare și escalarea costurilor • Costul lucrărilor de construcții planificate pot reprezenta o provocare în special pentru proiectele mari • Sunt necesare acțiuni pentru a evita întârzieri la plată pentru partenerii ucrainieni • Identificarea indicatorilor orientați spre realizări concrete la nivel de rezultatelor și obiectivelor specifice; se sugerează selectarea de indicatori de impact mai relevanți • Urmărirea strictă a planurilor de lucru detaliate pentru a preîntâmpina întârzieri în implementare și, implicit, nevoia de a prelungi perioada de implementare, • Întărirea sustenabilității realizărilor proiectelor încă din timpul implementării acestora • Măsuri pentru a asigura sustenabilitatea financiară și instituțională
4. Sprijinirea cooperării people-to-people	<ul style="list-style-type: none"> • Asigurarea legăturilor logice dintre activități-rezultate și Obiective Specifice, promovarea gândirii în cicluri de proiect pe parcursul planificării acestora • În anumite situații au fost sugerați indicatori suplimentari • Elemente de lucrări de construcții pot genera întârzieri – din acest motiv necesită atenție sporită • Întărirea sustenabilității realizărilor proiectelor • Îmbunătățirea comunicării dintre parteneri • Inițierea cooperării cu alte proiecte pentru a crește impactul acestora, întâlniri sectoriale pentru a crește sinergia dintre diferitele proiecte

Rezumatul experiențelor colectate în urma interviurilor

- Aproximativ 70% dintre proiecte au fost bilaterale; proporția proiectelor cu patru parteneri a fost foarte scăzută.
- Evenimentele de identificare de parteneri au funcționat bine – coordonare pe trei nivele: (1) Forumuri de identificare parteneri, (2) Instruiri pentru potențiali beneficiari, (3) Zile informative la nivel național pentru potențiali beneficiari.
- Pentru mulți aplicanți potențiali documentația proiectelor este complexă și se modifică frecvent în timpul procesului de aplicare și de implementare.
- Anumite proiecte nu au fost planificate corespunzător, fapt ce poate fi îmbunătățit prin modificarea formularului cererilor de finanțare în sensul utilizării de criterii mai ambițioase și prin stabilirea de criterii și grile de evaluare mai specifice.
- Evaluarea lentă a aplicațiilor a generat dificultăți în respectarea planificării temporale și financiare a proiectelor. Durata dintre lansarea unui apel de propuneri și încheierea contractului de finanțare este foarte lungă.
- Plățile întârziate au reprezentat o problemă care s-a manifestat la nivel orizontal în timpul implementării programului.
- Riscurile financiare legate de implementarea Proiectelor Mari de Infrastructură, precum și întârzierile în implementare și din timpul procedurilor de achiziție publică trebuie luate în considerare.

4 Strategia programului

4.1 Obiectivul general și viziunea programului operațional comun

Politica Europeană de Vecinătate (PEV) a fost dezvoltată cu obiectivul de a întări prosperitatea și stabilitatea regiunilor din zonele de frontieră, și pentru a evita apariția de linii de separație între UE lărgită și vecinii acesteia.

În conformitate cu obiectivele PEV, Programul de Cooperare Transfrontalieră HUSKROUA 2014-2020 urmărește intensificarea cooperării dintre regiunile Zakarpatska, Ivano-Frankivska și Cernăuți din Ucraina și zonele eligibile din Statele Membre cu scopul de a iniția progrese în depășirea dificultăților existente la momentul actual în domeniile social, economic, infrastructural și de mediu.

Pe baza intenției enunțate anterior, următoarea viziune a fost definită în legătură cu implementarea programului:

În 2030 regiunea de-a lungul frontierelor Ucrainei cu cele trei State Membre (Ungaria, Slovacia și România) reprezintă o regiune transfrontalieră cooperantă, care funcționează și conlucrează eficient în domeniul promovării culturii locale și a conservării patrimoniului istoric, a protecției mediului, adaptării la schimbările climatice și a managementului dezastrelor. Accesibilitatea transfrontalieră dintre Ucraina și cele trei State Membre nu împiedică cooperarea transfrontalieră la nivel cotidian, în timp ce siguranța și securitatea, inclusiv managementul frontierelor, sunt asigurate la un nivel adecvat. Cooperarea este o parte integrantă și naturală a vieții cotidiene a oamenilor și autorităților care trăiesc și operează în această regiune.

4.2 Procesul de selecție a Obiectivelor Tematice

Procesul de selecție a Obiectivelor Tematice – desfășurat luând în considerare cele 10 Obiective Tematice pre-definite, dintre care un număr de maxim 4 pot fi selectate și incluse în JOP – a cuprins numeroase etape, necesare pentru a analiza toate rezultatele, concluziile și opiniile exprimate în decursul procesului de planificare, și a constata din următoarele activități:

- Evaluarea rezultatelor chestionarelor referitoare la orientarea inițială și la pre-selecția Obiectivelor Tematice și Priorităților, care au fost completate de către 48 de organizații, printre care consilii județene și locale, camere de comerț, ministere, agenții și departamente de dezvoltare, organizații non-profit, instituții importante de la nivel regional și local, reprezentanți ai organizațiilor lider de proiect din cadrul programului anterior.
- Analiza statistică a datelor proiectelor implementate în cadrul Programului ENPI CBC 2007-2013 – au fost excluse Proiectele Mari de Investiții – în cadrul căruia informațiile au fost categorizate și analizate din perspectiva Obiectivelor Tematice posibile pentru perioada 2014-2020,
- Analiza documentelor strategice relevante pentru regiunea transfrontalieră, care au fost împărțite în cinci categorii principale în cadrul Raportului Inițial al procesului de planificare – documente ale Politicii de Vecinătate, documente naționale, regionale și locale în Ungaria/Slovacia/România/Ucraina, alte documente – documente referitoare la programe CBC dar și documente generale,
- Selectarea observațiilor principale ale evaluării ROM a Programului aflat în implementare,

- Derularea unui interviu de grup cu participarea personalului STC,
- Derularea unui număr de 33 de interviuri individuale (2 la nivel UE, 11 la nivel național, și 20 de la nivel regional).
- Colectarea propunerilor pentru posibile Proiecte Mari de Infrastructură, prin utilizarea unor fișe de date PMI, completate și colectate de la autorități naționale și regionale.

Tabelul de mai jos sumarizează aspectele indicate de diferitele surse de informații menționate anterior, precum și cele 4 versiuni recomandate privind diferitele structuri posibile ale obiectivelor tematice. Câmpurile negre indică cele mai ridicate priorități indicate de către țările participante. Sursele de informații menționate au fost chestionate în legătură cu Obiectivele Tematice cele mai probabile și preferate.

Sursa de informare			OT1	OT2	OT3	OT4	OT5	OT6	OT7	OT8	OT9	OT10
Chestionare asupra OT & Priorităților (valoare scăzută=prioritate mare)	HU	2.42	2.52	2.28	1.85	1.83	2.77	2.1	2.33	2.76	2.97	2.78
	SK	3.02	3	2.69	2.1	3.46	3.25	3.08	2.93	3.3	3.66	2.73
	RO	2.53	2.64	2.83	2.15	2.81	2.69	2.41	2.15	2.32	2.79	2.54
	UA	2.95	3.07	3	2.65	3.25	3.22	2.48	2.7	2.77	3.02	3.33
	average		2.81	2.70	2.19	2.84	2.98	2.52	2.53	2.79	3.11	2.85
Analiză statistică (clasificare)			4		1	3		2		5		
Analiza documentelor (propuse de către Țările Participante)			UA	RO	RO			RO	SK	UA, RO, SK		RO
Evaluări ROM	Evaluările ROM nu conțin informații referitoare la selecția OT											
Interviuri de grup					X			X		X		X
Interviuri cu beneficiarii (clasificare)			2	1	2	3		2	4			
Fișa de date a Proiectelor Mari de Infrastructură (număr de proiecte)				1	6							

OT propuse luând în considerare cele de mai sus*			TO1	TO2	TO3	TO4	TO5	TO6	TO7	TO8	TO9	TO10
Versiunea 1 (Program concentrat)	Conține numai:				X			X		X		
Versiunea 2	Anumite OT:				X			X		X		

		și selecția a maximum două dintre OT 1, 2, 4 și 7									
Versiunea 3 (concentrat pe domeniul social)			X	X	X			X		X	
Versiunea 4 (economie & accesibilitate)		X		X			X	X	X		

* luând în considerare Raportul Inițial, propunerea este de a selecta într-o primă fază a procesului de planificare mai multe arii de intervenție posibile și de a limita lista acestora doar în etapele următoare, astfel încât analiza să se poată concentra pe cele mai importante domenii comune de dezvoltare

Pe baza concluziilor colectate de la toate sursele de informații de mai sus, și luând în considerare diferitele versiuni pentru structura OT sugerate de către echipa de experți externi, Comitetul Comun de Programare a evaluat și discutat scenariile posibile, și a luat decizia cu privire la Obiectivele Tematice care să fie incluse în cadrul Programului pentru perioada 2014-2020, care este prezentată în cadrul Capitolului 4.3.

4.3 Obiective Tematice selectate

Pe baza analizei preliminare a nevoilor din regiunea țintă, a interviurilor și workshop-urilor cu actorii interesați, prin decizia Comitetul Comun de Programare au fost selectate următoarele obiective tematice:

- **OT3 Promovarea culturii locale și conservarea patrimoniului istoric**
- **OT 6 Protecția mediului, adaptarea la schimbările climatice și atenuarea impactului acestora**
- **OT7 Îmbunătățirea accesibilității regiunilor, dezvoltarea de rețele și sisteme de transport și comunicații durabile și rezistente la fenomenele climatice**
- **OT8 Provocări comune în domeniul siguranței și securității**

Obiectivele tematice selectate au luat în considerare nevoile din regiunea de frontieră, conținutul planificat al programelor operaționale naționale din statele membre, experiențele programului anterior, dar și oportunitățile definite în cadrul analizei situației existente.

4.4 Activități planificate în cadrul obiectivelor tematice selectate

Următoarele priorități vor contribui la obiectivele tematice selectate, în conformitate cu prevederile documentului de programare:

OT3 Promovarea culturii locale și conservarea patrimoniului istoric

Prioritatea 1: Promovarea prin funcțiuni turistice a culturii și istoriei locale

Obiectivul acestei priorități este de a dezvolta aria eligibilă ca și destinație turistică comună, prin conservarea clădirilor istorice și pornind de la valorile culturale, istorice și religioase ale acesteia.

Măsurile planificate vor sprijini dezvoltarea patrimoniului cultural-istoric prin alocarea către acesta de funcții turistice. Renovarea clădirilor istorice fără funcții turistice transfrontaliere reale, precum și dezvoltarea de servicii și programe turistice care nu se fundamentează pe moștenirea culturală-istorică-religioasă și nu demonstrează valențe transfrontaliere reale, sunt excluse din cadrul acestei priorități.

Prioritatea contribuie la Obiectivul Tematic 3 prin crearea de condiții de organizare pentru evenimentele culturale locale, prin conservarea clădirilor aparținând patrimoniului istoric și prin crearea de piețe pentru produsele locale cu ajutorul promovării activităților turistice pe platforme transfrontaliere.

Conservarea patrimoniului istoric include următoarele tipuri de acțiuni:

- Conservarea și restaurarea obiectivelor de patrimoniu istoric (clădiri, parcuri și grădini istorice) în conformitate cu cerințele de restaurare a monumentelor, având ca obiectiv crearea unei rețele de obiective turistice care să formeze baza rutelor și pachetelor turistice tematice în regiunea transfrontalieră.
- Inventarierea clădirilor aparținând patrimoniului cultural, istoric și religios care să formeze fundamentul rutelor tematice transfrontaliere.

Serviciile turistice includ următoarele tipuri de acțiuni:

- Dezvoltarea de destinații turistice transfrontaliere comune, de rute și pachete turistice tematice care să conecteze obiective de patrimoniu cultural și istoric cu alte atracții și servicii.
- Activități de promovare comune, furnizarea de informații referitoare la rute transfrontaliere și la atracțiile aferente acestora (incluzând dezvoltarea de hărți, surse de informare online și materiale informaționale comune, instrumente și aplicații informatice moderne pentru promovarea rutelor și atracțiilor, semnalizări, carduri turistice, etc.).
- Organizarea de evenimente culturale comune cu valoare adăugată transfrontalieră, legate de patrimoniul istoric, cultural și religios al regiunii.
- Sprijin pentru dezvoltarea și promovarea produselor tradiționale locale (artizanat, agricultură organică) în locațiile turistice, pentru a impulsiona efectele pozitive asupra economiei locale.
- Crearea de standarde transfrontaliere pentru servicii prin dezvoltarea de mărci și sisteme de calitate specifice produselor regionale, noi sau deja existente.
- Schimburi de experiență între organizații legate de patrimoniul cultural, religios și istoric
- Instruire pentru actorii locali în domeniul turismului, al cooperării, promovării și aderării la rețele specifice.

OT 6 Protecția mediului, atenuarea schimbărilor climatice și adaptarea la acestea

Prioritatea 1: Utilizarea sustenabilă a mediului în regiunea transfrontalieră – conservarea resurselor naturale, acțiuni pentru reducerea emisiei de gaze cu efect de seră și a poluării râurilor

Obiectivul acestei priorități este de a sprijini conservarea și utilizarea sustenabilă a valorilor naturale comune în regiunea de frontieră, de a iniția acțiuni pentru impulsionarea eficienței energetice și pentru utilizarea surselor de energie regenerabile, precum și reducerea riscurilor reprezentate de deșeuri asupra calității apelor.

În cadrul acestei priorități sunt previzionate următoarele tipuri de acțiuni:

Conservarea și utilizarea sustenabilă a valorilor naturale:

- Protecția peisajelor, păstrarea biodiversității și a eco-sistemelor cu relevanță transfrontalieră, prin investiții comune în diferite domenii precum cooperarea dintre ariile naturale protejate, dezvoltarea de sisteme de management forestier sustenabile, promovarea producției agricole ecologice și tradiționale, etc.
- Protecția resurselor de apă, adaptarea la extremitățile hidrologice tot mai frecvente prin acțiuni integrate de management al apelor.
- Programe educaționale ecologice comune.
- Cooperare între instituții, autorități și organizații ale societății civile pentru utilizarea sustenabilă a resurselor naturale; sprijin pentru armonizarea reglementărilor relevante.

Eficiența energetică și utilizarea resurselor energetice regenerabile:

- Sprijinirea investițiilor pentru creșterea producției de energie regenerabilă, a eficienței energetice, a economisirii de energie și reciclării.
- Elaborarea de strategii comune de reducere a emisiilor de carbon.
- Schimburi de bune practici și expertiză, excursii de studii, educație în domeniul eficienței energetice.
- Întărirea competențelor și aptitudinilor în domeniul eco-inovării și identificării soluțiilor de reducere a emisiilor de carbon.
- Armonizarea strategiilor locale de producție a energiei regenerabile din biomasă, resurse hidrologice și geotermale.

Managementul deșeurilor și tratarea apelor reziduale:

- Schimburi de bune practici, crearea de sisteme pilot la scară redusă pentru sisteme de tratare a apelor reziduale, managementul deșeurilor comunale și industriale.
- Inventarierea problemelor de calitate a apei în bazinele hidrografice a râurilor transfrontaliere.
- Crearea de sisteme de monitorizare a calității apei pe râurile transfrontaliere.
- Dezvoltarea de depozite de deșeuri care se pretează la activități de reciclare și corespund reglementărilor de mediu.
- Campanii comune de conștientizare.

OT 7 Îmbunătățirea accesibilității regiunilor, dezvoltarea de rețele și sisteme de comunicare și transport sustenabile și rezistente la fenomenele climatice

Prioritatea 1: Dezvoltarea infrastructurii de transport pentru a îmbunătăți mobilitatea persoanelor și bunurilor

Obiectivul acestei priorități este de a îmbunătăți mobilitatea transfrontalieră a persoanelor și bunurilor, de a crea baza pentru cooperarea economică și a reduce disparitățile regionale prin dezvoltarea de infrastructuri și servicii de transport și de trecere a frontierei.

Tipuri de acțiuni în cadrul acestei priorități:

- Activități de pregătire și/sau construcția, modernizarea și dezvoltarea infrastructurilor de transport care conduc înspre și traversează frontiera, pentru a crește oportunitățile de mobilitate transfrontalieră.

- Dezvoltarea infrastructurii de trecere a frontierei și îmbunătățirea sistemelor de management al frontierelor conectate la investițiile în domeniul infrastructurii de transport.
- Construirea, modernizarea și dezvoltarea pistelor de biciclete, a rutelor care conduc înspre și traversează frontiera.
- Dezvoltarea de inițiative de transport public transfrontalier, armonizarea sistemelor de transport public, achiziționarea de material rulant.
- Activități de conștientizare legate de importanța sistemelor de transport ecologice (emisii scăzute și poluare fonică scăzută a transportului transfrontalier).
- Dezvoltarea de soluții informatice pentru facilitățile de transport public.

Prioritatea 2: Dezvoltarea infrastructurii TIC și a schimbului de informații

Obiectivul acestei priorități este de a crește utilizarea instrumentelor de comunicații și de a ajuta schimbul de informații între cetățeni, instituții și mediul de afaceri în regiunea de frontieră.

Tipuri de acțiuni în cadrul acestei priorități:

- Dezvoltarea infrastructurii de internet de bandă largă și a centrelor de comunicații.
- Dezvoltarea de conținut comun pentru media locală și a capacităților de producție media aferente.

OT8 Provocări comune în domeniul siguranței și securității

Prioritatea 1: Sprijinirea activităților comune de prevenire a dezastrelor naturale și cauzate de către activitatea umană, precum și acțiuni comune în timpul situațiilor de urgență

Obiectivul acestei priorități este de a crea fundamentul tehnic, dar și de a defini strategiile și platformele de cooperare în vederea prevenirii și gestionării dezastrelor naturale sau cauzate de activitățile umane care pot pune în pericol cetățenii din regiunea de frontieră.

Tipuri de activități în cadrul acestei priorități:

- Activități de armonizare în domeniul prevenirii inundațiilor, dezvoltarea infrastructurii de prevenire a inundațiilor și a excesului de ape subterane.
- Crearea de sisteme comune de alertă rapidă pentru incidentele din timpul dezastrelor naturale.
- Planificare strategică și tehnică, precum și crearea de sisteme de monitorizare comune a poluărilor de mediu (aer, apă, sol).
- Sprijinirea/cooperarea/crearea de rețele de organizații neguvernamentale și a echipelor/organizațiilor de salvare.
- Bază de date referitoare la incidența dezastrelor naturale.
- Programe de instruire comune, workshopuri, schimburi de experiență, excursii de studiu

Prioritatea 2: Sprijin pentru dezvoltarea sistemelor de sănătate

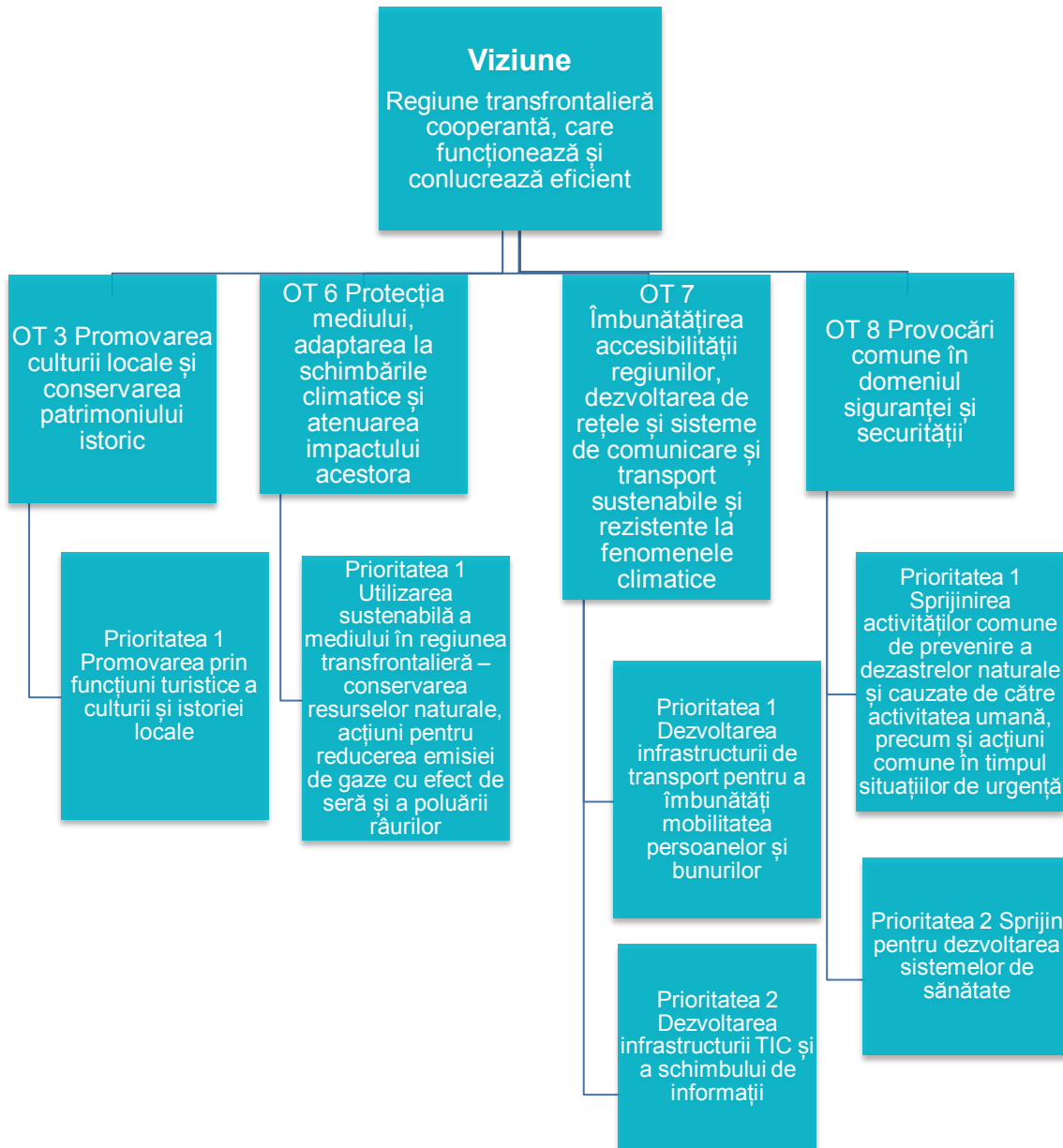
Obiectivul acestei priorități este de a îmbunătăți eficiența acțiunilor preventive, a crește accesibilitatea și nivelul serviciilor de sănătate și a programelor sociale de sănătate pentru cetățenii din regiunea de frontieră.

Tipurile de acțiuni în cadrul acestei priorități:

- Îmbunătățirea infrastructurii și echipamentelor pentru prevenție și de îngrijire a sănătății, care să fie legate de oferirea de servicii transfrontaliere, dezvoltarea comună de capacități.
- Dezvoltarea comună și crearea de zone de tratament a pacienților.
- Schimburi de cunoștințe, programe de instruire comune, programe comune de prevenție, servicii de suport comune
- Cooperare între instituții în domeniul epidemiologiei umane.
- Îmbunătățirea infrastructurii serviciilor sociale de sănătate.

4.5 Ierarhia viziunii, obiectivelor și priorităților Programului

Schema de mai jos prezintă relaționarea dintre obiectivul general și ariile de intervenție a Programului.

4.6 Rezultate previzionate

În urma realizării activităților planificate în cadrul Capitolului 4.4, prin intermediul priorităților selectate, Programul intenționează să atingă următoarele rezultate:

Obiectiv tematic	Prioritate	Rezultat previzionat
OT 3 Promovarea culturii locale și conservarea patrimoniului istoric	Prioritatea 1: Promovarea prin funcțiuni turistice a culturii și istoriei locale	O rețea de obiective culturale și istorice renovate (clădiri, precum și ambientul și infrastructura acestora) care formează fundamentul produselor turistice ale regiunii programului (rute turistice transfrontaliere, programe culturale cu efect transfrontalier) și prin intermediul cărora poate fi crescut numărul vizitatorilor în regiune.
OT 6 Protecția mediului, atenuarea schimbărilor climatice și adaptarea la acestea	Prioritatea 1: Utilizarea sustenabilă a mediului în regiunea transfrontalieră	Capacitate crescută în aria programului de a aborda provocările în domeniul protecției mediului și atenuării schimbărilor climatice. Protecție efectivă a valorilor de mediu comune, cu înlăturarea efectelor granițelor asupra habitatelor și prin creșterea conștientizării în rândul populației regiunii. Calitate îmbunătățită a râurilor care traversează granițele ca urmare a intervențiilor legate de managementul deșeurilor și al tratării apelor reziduale. Conștientizare superioară, competențe și aptitudini crescute în domeniul tehnologiilor energiilor regenerabile, intervenții de eficientizare energetică adresate cetățenilor, mediului de afaceri și instituțiilor. Ca și rezultat final, se intenționează atingerea unei dependențe scăzute față de sursele de energie importate în aria programului.
OT 7 Îmbunătățirea accesibilității regiunilor, dezvoltarea de sisteme și rețele de comunicații și transport sustenabile și rezistente la fenomenele climatice	Prioritatea 1: Dezvoltarea infrastructurii de transport în vederea îmbunătățirii mobilității persoanelor și bunurilor	Prin intermediul sprijinului acordat în cadrul acestei priorități, forța de muncă și mediul de afaceri devin mai mobile în regiunea de frontieră, iar activitățile economice se dezvoltă inclusiv în ceea ce privește numărul de vizitatori al atracțiilor turistice
	Prioritatea 2: Dezvoltarea infrastructurii TIC și a schimburilor de informații	Utilizarea instrumentelor de info-comunicații va crește în regiune, sprijinind activitățile mediului de afaceri și ale instituțiilor, făcând comunicarea acestora mai rapidă și mai eficientă. De asemenea, prin generarea de conținuturi comune pentru media locală, cetățenii și întreprinzătorii din regiune vor avea acces și vor putea schimba informații legate de tematici locale, de oportunități și evenimente, contribuind la creșterea conștientizării asupra valorilor locale și a provocărilor comune.
OT 8 Provocări comune în domeniul siguranței și securității	Prioritatea 1: Sprijinirea activităților comune pentru prevenirea dezastrelor naturale și cauzate de activitatea umană, precum și acțiuni comune în timpul situațiilor de urgență	Riscul dezastrelor naturale și provocate de activitatea umană va scădea iar gestionarea acestor situații va fi mai eficientă prin utilizarea noilor elemente de infrastructură, a strategiilor comune și a platformelor de cooperare create în aria programului.

Obiectiv tematic	Prioritate	Rezultat previzionat
	Prioritatea 2: Sprijinirea dezvoltării sistemelor de sănătate	Sunt previzionate programe comune de prevenție, dezvoltarea de infrastructuri de sănătate și de cooperări instituționale pentru a îmbunătăți starea de sănătate a cetățenilor și a reduce riscurile de epidemiologie umană, cu forme de manifestare transfrontalieră.

4.7 Indicatori de rezultat

Efectele și rezultatele atinse de program vor fi măsurate în mod tangibil prin intermediul următorilor indicatori:

Obiectivul tematic	Prioritatea	Indicatorul de rezultat	Sursa de verificare	Valoarea inițială ³	Valoarea țintă
OT3 Promovarea culturii locale și conservarea patrimoniului istoric	Prioritatea 1: Promovarea prin funcțiuni turistice a culturii și istoriei locale	Creșterea numărului de vizitatori al siturilor reconstruite (vizitatori)	Date cumulate de la nivelul proiectelor prin intermediul rapoartelor beneficiarilor, după finalizarea implementării proiectelor (rapoartele de sustenabilitate).	0	20.000
OT 6 Protecția mediului, atenuarea efectelor schimbărilor climatice și adaptarea la acestea	Prioritatea 1: Utilizarea sustenabilă a mediului în regiunea transfrontalieră	Capacitate crescută în domeniul protecției mediului și atenuării efectelor schimbărilor climatice (în baza unor chestionare (inițiale, intermediare și finale) aplicate actorilor relevanți de ex. direcții de ape, ONG-uri relevante, instituții, autorități)	Chestionare bazate pe o metodologie uniformă, inițiate de către autoritățile programului în trei momente diferite: - chestionar inițial realizat în termen de 6 luni de la lansare implementării programului - chestionar intermediar realizat în timpul evaluării intermediare - chestionar final realizat în ultimele trei luni de implementare a programului	Pe baza chestionarului inițial	Pe baza chestionarului final
OT 7 Îmbunătățirea accesibilității regiunilor, dezvoltarea de sisteme și rețele de comunicații și transport sustenabile și rezistente la fenomenele climatice	Prioritatea 1: Dezvoltarea infrastructurii de transport pentru îmbunătățirea mobilității persoanelor și bunurilor	Creșterea numărului de vehicule care utilizează infrastructura de transport și de management al frontierelor, construită sau modernizată în cadrul programului (număr de vehicule pe zi)	Date cumulate de la nivelul proiectelor prin intermediul rapoartelor beneficiarilor, după finalizarea implementării proiectelor (rapoartele de sustenabilitate).	0	1.000

³ Valorile inițiale și finale vor fi definite într-o fază ulterioară a pregătirii POC.

		Creșterea numărului de pasageri care utilizează sistemele de transport îmbunătățite prin intermediul programului (numărul de pasageri)	Date cumulate de la nivelul proiectelor prin intermediul rapoartelor beneficiarilor după finalizarea implementării proiectelor (rapoartele de sustenabilitate).		30.000
	Prioritatea 2: Dezvoltarea infrastructurii TIC și a schimbului de informații	Mărimea populației deservite de infrastructura nouă TIC sau de serviciile de informare (număr de cetățeni deserviți)	Date cumulate de la nivelul proiectelor prin intermediul rapoartelor beneficiarilor după finalizarea implementării proiectelor (rapoartele de sustenabilitate).	0	4.000.000
OT8 Provocări comune în domeniul siguranței și securității	Prioritatea 1: Sprijinirea activităților comune pentru prevenirea dezastrelor naturale și cauzate de activitatea umană, precum și acțiuni comune în timpul situațiilor de urgență	Indicele de management al riscului (IMR) a zonei transfrontaliere ⁴	Chestionare bazate pe o metodologie uniformă, inițiate de către autoritățile programului la trei momente diferite: <ul style="list-style-type: none"> - chestionar inițial realizat în termen de 6 luni de la lansare implementării programului - chestionar intermediar realizat în timpul evaluării intermediare - chestionar final realizat în ultimele trei luni de implementare a programului 	Pe baza chestionarelor inițiale	Pe baza chestionarelor finale
	Prioritatea 2: Sprijin pentru dezvoltarea serviciilor de sănătate	Densitatea echipamentelor medicale (densitate totală la 1 milion de locuitori, medie simplă al tuturor tipurilor de echipamente din cele patru țări – HU, SK, RO, UA)	WHO Global Health Observatory Data Repository Echipamente medicale Date pe țări ⁵	2,369	2,5

⁴Pe baza metodologiei descrisă în "Sistem de indicatori pentru managementul riscurilor de dezastre în America", OMAR D. CARDONA, Instituto de Estudios Ambientales, IDEA, Universidad Nacional de Colombia, Manizales (<http://www.unisdr.org/2005/HFdialogue/download/tp3-paper-system-indicators.pdf>). Chestionarul va fi aplicat autorităților de management al dezastrelor din cele patru țări

⁵<http://apps.who.int/gho/data/node.main.510?lang=en>

4.8 Realizări previzionate, indicatori de realizare

În urma implementării activităților se previzionează ca Programul să atingă până la finalizarea perioadei de programare următorii indicatori de realizare:

Obiectivul tematic	Prioritatea	Indicatorul de realizare	Sursa de verificare	Valoare țintă cuantificată	Metoda de calcul
OT 3 Promovarea culturii locale și a conservării patrimoniului istoric	Prioritatea 1: Promovarea prin funcțiuni turistice a culturii și istoriei locale	<ul style="list-style-type: none"> Numărul de organizații care utilizează sprijinul programului în vederea promovării culturii locale și conservării patrimoniului istoric (COI6) 	Raportul anual de implementare a Programului	40	-
		<ul style="list-style-type: none"> Numărul de obiective culturale și istorice aflate într-o stare mai bună ca și consecință directă a sprijinului programului (COI7) 	Date cumulate la nivelul proiectelor din rapoartele beneficiarilor	20	Aproximativ 50000 EUR/sit Total : 10 milioane
		<ul style="list-style-type: none"> Numărul de evenimente culturale transfrontaliere organizate și a produselor turistice dezvoltate prin sprijinul ENI (COI8) 	Date cumulate la nivelul proiectelor din rapoartele beneficiarilor	30	Aproximativ 40 000 EUR/eveniment Buget: 1,2 milioane
OT 6 Protecția mediului, adaptarea la schimbările climatice și atenuarea impactului acestora	Prioritatea 1: Utilizarea sustenabilă a mediului în regiunea transfrontalieră	<ul style="list-style-type: none"> Numărul persoanelor participante activ la evenimente de protecție a mediului și la activități de creștere a conștientizării importanței mediului înconjurător (COI17) 	Date cumulate la nivelul proiectelor din rapoartele beneficiarilor	6000	Aproximativ 200 EUR/participant
		<ul style="list-style-type: none"> Numărul de intervenții legate de deșeuri, ape reziduale, eficiența energetică și producția de energie regenerabilă (indicator specific programului) 	Date cumulate la nivelul proiectelor din rapoartele beneficiarilor	30	Aproximativ 400.000 EUR/proiect
		<ul style="list-style-type: none"> Suprafața habitatelor sprijinite în vederea atingerii unui statut de conservare superior, ha (COI15) 	Date cumulate la nivelul proiectelor din rapoartele beneficiarilor	800	Aproximativ 5000 EUR/ha

Obiectivul tematic	Prioritatea	Indicatorul de realizare	Sursa de verificare	Valoare țintă cuantificată	Metoda de calcul
OT 7 Îmbunătățirea accesibilității regiunilor, dezvoltarea de rețele și sisteme de transport și comunicații sustenabile și rezistente la fenomenele climatice	Prioritatea 1: Dezvoltarea infrastructurii de transport pentru îmbunătățirea mobilității bunurilor și persoanelor	• Lungimea totală a drumurilor nou construite (km) (COI26)	Date cumulate la nivelul proiectelor din rapoartele beneficiarilor	5	Media 2,95 mEUR
		• Lungimea totală a pistelor de biciclete nou construite (km) (indicator specific programului)	Date cumulate la nivelul proiectelor din rapoartele beneficiarilor		Media 450 mii EUR/km
		• Lungimea totală a drumurilor reconstruite sau modernizate (km) (COI27)	Date cumulate la nivelul proiectelor din rapoartele beneficiarilor	40	Media 1,05 mil EUR/km
		• Lungimea totală pistelor de biciclete reconstruite sau modernizate (km) (indicator specific programului)	Date cumulate la nivelul proiectelor din rapoartele beneficiarilor		Media 50 mii EUR/km
		• Numărul liniilor de transport public cu un nivel îmbunătățit al serviciilor ca și consecință directă a sprijinului programului (linii)(indicator specific programului)	Date cumulate la nivelul proiectelor din rapoartele beneficiarilor	4	250 000 EUR/linie
	Prioritatea 2: Dezvoltarea infrastructurii TIC și a schimburilor de informații	• Numărul de instrumente TIC suplimentare în sprijinul cooperării transfrontaliere create ca și consecință directă a sprijinului (COI29)	Date cumulate la nivelul proiectelor din rapoartele beneficiarilor	1	-
		• Numărul de furnizori de informații nou înființați cu acoperire transfrontalieră (indicator specific programului)	Date cumulate la nivelul proiectelor din rapoartele beneficiarilor	1	-

Obiectivul tematic	Prioritatea	Indicatorul de realizare	Sursa de verificare	Valoare țintă cuantificată	Metoda de calcul
OT 8 Provocări comune în domeniul siguranței și securității	Prioritatea 1: Sprijinirea activităților comune pentru prevenirea dezastrelor naturale și cauzate de activitatea umană, precum și acțiuni comune în timpul situațiilor de urgență	<ul style="list-style-type: none"> Numărul de organizații care cooperează în domeniul managementului dezastrelor (indicator specific programului). 	Date cumulate la nivelul proiectelor din rapoartele beneficiarilor	8	2 din fiecare țară
		<ul style="list-style-type: none"> Populația care beneficiază de pe urma măsurilor de protecție împotriva inundațiilor ca și consecință directă a sprijinului, persoane (COI31) 	Date cumulate la nivelul proiectelor din rapoartele beneficiarilor	25 000	Estimare bazată pe densitatea populației care locuiește în văile râurilor
		<ul style="list-style-type: none"> Populația care beneficiază de pe urma măsurilor de protecție împotriva incendiilor de pădure ca și consecință directă a sprijinului, persoane (COI32) 	Date cumulate la nivelul proiectelor din rapoartele beneficiarilor	5000	Estimare bazată pe densitate populației din zonele de pădure
	Prioritatea 2: Sprijinirea dezvoltării în domeniul sănătății	<ul style="list-style-type: none"> Populația cu acces la servicii de sănătate îmbunătățite ca și consecință directă a sprijinului (COI30) 	Date cumulate la nivelul proiectelor din rapoartele beneficiarilor	178 000	Calcul bazat pe densitatea infrastructurii de sănătate

4.9 Corelația dintre obiectivele strategice ale ENI și obiectivele tematice ale Programului

1. Promovarea dezvoltării economice și sociale în regiunile de pe ambele părți ale frontierelor comune

JOP contribuie la obiectivul strategic prin:

- Creșterea numărului de turiști prin dezvoltarea și promovarea patrimoniului (OT3)
- Îmbunătățirea mobilității persoanelor și bunurilor (OT7)
- Creșterea utilizării instrumentelor de info-comunicare în vederea schimburilor de informații de afaceri și pentru a oferi servicii de calitate cetățenilor (OT7)
- Îmbunătățirea acțiunilor preventive, a accesibilității și a nivelului serviciilor de sănătate (OT8)

2. Abordarea provocărilor comune în domeniul mediului, sănătății publice, siguranței și securității

JOP contribuie la obiectivul strategic prin:

- Sprijinirea sistemelor de management sustenabil al deșeurilor și apelor reziduale (OT6)
- Sprijinirea conservării și utilizării sustenabile a resurselor naturale (OT6)
- Inițierea de măsuri de eficiență energetică și de utilizare a resurselor de energie regenerabilă (OT6)
- Dezvoltarea infrastructurii de transport ecologic (OT7)
- Crearea fundamentului tehnic, a strategiilor și platformelor de cooperare pentru prevenirea și gestionarea dezastrelor naturale și celor provocate de activitatea umană (OT8)
- Sprijinirea îmbunătățirii serviciilor de sănătate și a celor de prevenție (OT8)

3. Promovarea îmbunătățirii condițiilor și modalităților de asigurare a mobilității persoanelor, bunurilor și capitalurilor

- Construcția, modernizarea și dezvoltarea drumurilor care conduc înspre și traversează frontiera (OT7)
- Dezvoltarea de inițiative de transport public transfrontalier, armonizarea sistemelor (OT7)

4.10 Contribuția și coerența cu intervențiile planificate prin strategiile macro-regionale și prin alte programe finanțate de către UE în țările și regiunile relevante

Intervențiile planificate au fost colectate și rezumate în conformitate cu prioritățile selectate de către Program și prezintă un nivel ridicat de contribuție și coerență cu strategiile macro-regionale și alte programe finanțate de către UE în țările și regiunile relevante, așa cum reiese din tabelele de mai jos, în conformitate cu cele 4 Obiective Tematice selectate.

În timpul etapei de implementare a Programului, Biroul Primului Ministru în calitate de Autoritate de Management va asigura mecanisme de coordonare operaționale care vor facilita sinergii și vor preveni dubla finanțare prin intermediul unor procese și ședințe de lucru interne.

- armonizarea implementării Programului ENI CBC 2014-2020 cu alte programe relevante ale UE desfășurate în aria programului,

- armonizarea implementării Programului ENI CBC 2014-2020 cu programele naționale de dezvoltare regională

OT3 Promovarea culturii locale și conservarea moștenirii istorice	
Documentul de programare	Intervenții planificate
1. Programul Operațional pentru Dezvoltare Economică și Inovare (HU)	Dezvoltarea de atracții turistice naționale și internaționale (situri UNESCO și situri aflate în întreținerea Centrului Forster Gyula), rute turistice tematice culturale și religioase, rețele complexe de situri de moștenire istorică.
2. Conceptul de Dezvoltare a Județului, Programul Strategic și Operativ al Județului Borsod-Abaúj-Zemplén (HU)	Dezvoltarea turismului pe baza managementului destinațiilor turistice. Principalele ramuri ale turismului: viticol, cultural, de sănătate, termal și turismul activ. Dezvoltarea programelor culturale (de ex. sprijinirea evenimentelor culturale) și dezvoltarea de produse turistice comune.
3. Conceptul de Dezvoltare a Județului, Programul Strategic și Operativ al Județului Szabolcs-Szatmár-Bereg (HU)	Dezvoltare turistică coordonată: atracții, rute turistice tematice, pachete complexe precum și serviciile aferente și marketingul acestora, managementul destinațiilor turistice și clustere de turism, dezvoltarea comunității, protecția și dezvoltarea valorilor culturale și zonele rurale.
4. Programul de Cooperare Interreg V-A Slovacia – Ungaria 2014 - 2020	Sprijinirea protecției, dezvoltării și utilizării armonizate a moștenirii culturale comune în zona de frontieră (renovarea siturilor de moștenire culturală, construită; dezvoltarea de produse și servicii turistice transfrontaliere), dezvoltarea siturilor de moștenire culturală (studii și planuri, reconstrucții). Management și marketing turistic comun, dezvoltarea de destinații turistice comune, rute și produse turistice comune, dezvoltarea infrastructurii și serviciilor pentru turiști.
5. Versiunea de lucru a Planului de Dezvoltare Regională a Regiunii Nord-Est 2014-2020 (RO)	Dezvoltarea infrastructurii de turism și infrastructuri recreaționale aferente, promovarea potențialului turistic.
6. Versiunea de lucru a Planului de Dezvoltare a Regiunii Nord-Vest 2014-2020 (RO)	Promovarea și valorificarea economică a potențialului turistic cu caracteristici locale. Reabilitarea și conservarea patrimoniului construit și valorizarea acestuia prin intermediul turismului.
7. Programul Operațional Regional 2014-2020 (RO)	Restaurarea, protecția și valorificarea patrimoniului cultural Valorificarea economică a potențialului turistic balnear/de wellness – valorificarea economică a potențialului turistic cu specific local – infrastructură publică de turism pentru activități recreaționale
8. Strategia de Dezvoltare a Județului Satu Mare până în anul 2020 (RO)	Promovarea județului Satu Mare ca și destinație a turismului cultural și de sănătate, precum și ca destinație de afaceri pentru investitorii străini și locali, promovarea produselor alimentare tradiționale produse local Dezvoltarea de servicii de turism și conexe acestuia (cu accent pe turismul de sănătate și culturale) Cooperare transfrontalieră în domeniu turismului
9. Programul Transnațional Dunărea 2014-2020 (HU, SK, RO, UA)	Crearea de Rute Culturale noi și dezvoltarea celor existente, relevante pentru regiunea Dunării, a traseelor tematice și a produselor comune; asigurarea conservării sustenabile a moștenirii culturale prin dezvoltarea de clustere și rețele ale siturilor de moștenire relevante, muzee, centre de interpretare și de vizitare; Dezvoltarea și implementarea de programe de educație, instruire și dezvoltare a capacității pentru sprijinirea turismului de calitate (printre "acțiunile indicative")
10. Programul de Cooperare Interreg V-A Polonia-Slovacia 2014 -2020	Modernizarea și construcția infrastructurii de turism pe lângă siturile de moștenire culturală și istorică, activități comune de educație transfrontalieră, workshopuri comune

OT3 Promovarea culturii locale și conservarea moștenirii istorice

Documentul de programare	Intervenții planificate
11. Programul de Dezvoltare Rurală Ungaria 2014-2020	Prioritatea 1: Transferul de cunoștințe și inovare în agricultură, în domeniul forestier și în zonele rurale Prioritatea 6: Incluziunea socială, reducerea sărăciei și dezvoltarea economică în zonele rurale
12. Programul de Dezvoltare Rurală România 2014-2020	Prioritatea 1: Transferul de cunoștințe și inovare în agricultură, în domeniul forestier și în zonele rurale Prioritatea 6: Incluziunea socială, reducerea sărăciei și dezvoltarea economică în zonele rurale
13. Programul de Dezvoltare Rurală Slovacia 2014-2020	Prioritatea 1: Transferul de cunoștințe și inovare în agricultură, în domeniul forestier și în zonele rurale Prioritatea 6: Promovarea incluziunii sociale, reducerea sărăciei și dezvoltarea economică în zonele rurale

OT6 Protecția mediului, atenuarea efectelor schimbărilor climatice și adaptarea la acestea

Documentul de programare	Intervenții planificate
1. Programul Operațional pentru Dezvoltare Economică și Inovare (HU)	Producția de energie din surse solare, geotermale, biomasă și hidro, creșterea eficienței energetice a clădirilor aflate în proprietatea mediului de afaceri, investiții complexe în domeniul eficienței energetice și a energiilor regenerabile derulate de către întreprinderi, clădiri inteligente. Principalele grupuri țintă: Întreprinderile (cu excepția celor din agricultură și activitățile conexe acestora).
2. Programul Operațional pentru Mediu și Eficiență Energetică (HU)	Culegerea de informații legate de management apelor, a rezervoarelor, intervenții pentru protecția împotriva inundațiilor, (proiecte majore în albia Tisei).
3. Programul Operațional de Dezvoltare Regională și Urbană(HU)	Infrastructura de transport public, piste de biciclete, producția de energie regenerabilă la nivel local, eficiența energetică a clădirilor municipalităților. Grupuri țintă: Municipaliitățile și instituțiile acestora
4. Conceptul de Dezvoltare a Județului, Programul Strategic și Operativ al Județului Borsod-Abaúj-Zemplén (HU)	Strategii locale și județene de adaptare la schimbările de mediu Protecție împotriva inundațiilor și a daunelor provocate de apele subterane. Reciclarea deșeurilor industriale, managementul apelor reziduale, utilizarea resurselor de energie regenerabilă, îmbunătățirea calității apelor, protecția peisajelor și a naturii, creșterea conștientizării asupra importanței dezvoltării sustenabile.
5. Conceptul de Dezvoltare a Județului, Programul Strategic și Operativ al Județului Szabolcs-Szatmár-Bereg (HU)	Sprijinirea utilizării resurselor de energie regenerabilă, managementul deșeurilor, protecția naturii și a biodiversității, managementul complex al apelor, protecție împotriva inundațiilor și a daunelor provocate de apele subterane, creșterea conștientizării asupra protecției mediului, protecția și dezvoltarea valorilor naturale în zonele rurale.
6. Programul Operațional pentru Calitatea Mediului 2014-2020 (SK)	Utilizarea sustenabilă a resurselor naturale prin dezvoltarea infrastructurii de mediu Adaptarea la efectele adverse ale schimbărilor climatice, cu accent pe protecția împotriva inundațiilor Promovarea managementului riscului, managementului situațiilor de urgență și de recuperare în urma urgențelor generate de schimbările climatice Economie cu emisii scăzute de carbon, eficiență energetică, în toate sectoarele
7. Programul Operațional Regional integrat 2014 – 2020 (SK)	Îmbunătățirea calității vieții în toate regiunile, cu accent pe aspectele de mediu

OT6 Protecția mediului, atenuarea efectelor schimbărilor climatice și adaptarea la acestea

Documentul de programare	Intervenții planificate
8. Planul de Ape a Republicii Slovacia (SK)	Intervenții destinate atingerii unui statut ecologic și chimic bun al apelor de suprafață. Prevenirea poluării, protecția, îmbunătățirea și refacerea corpurilor de apă subterană, precum și asigurarea echilibrului dintre extracții și reîncărcări al volumelor acestora. Întoarcerea tendinței semnificative și susținut crescătoare în ceea ce privește concentrația de poluanți.
9. Strategia de Adaptare și Atenuare a Schimbărilor de Mediu a Republicii Slovacia (SK)	Strategii locale și județene pentru adaptarea la schimbările de mediu Protecție împotriva inundațiilor și daunelor provocate de apele subterane. Reciclarea deșeurilor industriale, managementul apelor reziduale, reabilitarea peisajelor, utilizarea resurselor de energie regenerabilă, îmbunătățirea calității apelor, protecția peisajelor și a naturii, creșterea conștientizării importanței dezvoltării sustenabile.
10. Programul de Management a Deșeurilor a Republicii Slovacia pentru perioada 2011 – 2015 (SK)	Sprijinirea utilizării resurselor de energie regenerabilă, managementul deșeurilor, creșterea conștientizării importanței protecției mediului. Obiectivele planului de management a deșeurilor sunt orientate către deșeurile municipale, deșeurile bio, deșeurilor electrice și electronice, deșeurile de ambalaje, baterii și acumulatori uzați, vehicule aflate la sfârșitul perioadei de exploatare, pneuri folosite, deșeuri provenit din construcții și demolări, deșeuri care conțin PCBs și echipamente contaminate cu PCB, uleiuri folosite.
11. Programul de Cooperare Interreg V-A Slovacia-Ungaria 2014 – 2020	Sprijinirea protejării, dezvoltării și utilizării armonizate a moștenirii naturale comune din regiunea de frontieră (protejarea biodiversității, asigurarea condițiilor pentru managementul comun al apelor), protejarea naturii și a mediului înconjurător.
12. Programul Operațional de Infrastructură Mare 2014-2020 (RO)	<p>Investiții în sectoarele de apă și canalizare pentru a atinge cerințele acquis-ului comunitar în domeniul mediului, prin continuarea dezvoltării integrate de proiecte de apă și canalizare.</p> <p>Investiții în sectorul de apă, în vederea atingerii cerințelor acquis-ului comunitar în domeniul mediului, prin continuarea proiectelor integrate ale județelor în domeniul managementului deșeurilor</p> <p>Îmbunătățirea nivelului de conservare a speciilor și habitatelor de importanță comunitară.</p>
13. Strategia Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării (SUERD)	<p>Aria Prioritară 4 a SUERD "A îmbunătăți și menține calitatea apelor" și Aria Prioritară 5 "Riscurile de mediu" sprijină următoarele acțiuni din cadrul OT6:</p> <ul style="list-style-type: none"> - inventarierea problemelor de calitate a apelor în bazinele râurilor care traversează frontiera, - crearea de sisteme de monitorizare a calității apei pe râurile care traversează frontierele <p>protejarea resurselor de apă , adaptarea la extremitățile hidrologice tot mai frecvente prin intermediul acțiunilor integrate de management al apelor</p>
14. Versiunea de Lucru a Planului de Dezvoltare Regională a Regiunii Nord-Est 2014-2020 (RO)	<p>Creșterea eficienței energetice a instituțiilor publice, a locuințelor și companiilor.</p> <p>Investiții în crearea, reabilitarea, modernizarea și extinderea rețelelor de apă potabilă și canalizare, în sisteme integrate de management al deșeurilor și în sisteme de management al riscurilor.</p> <p>(incluzând de asemenea și: realizarea de planuri comune de protecție a mediului cu regiunile învecinate, inclusiv cu regiuni din Republica Moldova și Ucraina, realizarea de proiecte și monitorizare comună a factorilor de poluare)</p> <p>Reabilitarea solurilor contaminate și/sau poluate</p> <p>Protejarea biodiversității</p>

OT6 Protecția mediului, atenuarea efectelor schimbărilor climatice și adaptarea la acestea

Documentul de programare	Intervenții planificate
15. Versiunea de Lucru a Planului de Dezvoltare a Regiunii Nord-Vest 2014-2020 (RO)	<p>Sprijinirea mediului de afaceri pentru a își adapta activitățile la o economie cu emisii scăzute de carbon.</p> <p>Sprijinirea și facilitarea utilizării surselor de energie regenerabile</p> <p>Protecția biodiversității și siturilor Natura 2000.</p> <p>Dezvoltarea și îmbunătățirea serviciilor pentru prevenirea situațiilor de urgență.</p> <p>Sprijinirea managementului deșeurilor și a valorificării acestora.</p> <p>Extinderea și modernizarea rețelelor de utilități publice (apă, canalizare, electricitate, energie termică, gaze naturale).</p>
16. Programul Operațional Regional 2014-2020 (RO)	<p>Eficiența energetică a clădirilor publice, inclusiv măsuri de consolidare</p> <p>Eficiența energetică a clădirilor rezidențiale, inclusiv măsurile de consolidare</p> <p>– investiții în iluminat public</p> <p>– măsuri pentru transportul urban (rute de biciclete / achiziționarea de mijloace de transport electrice, ecologice, etc.)</p> <p>– regenerarea și revitalizarea zonelor urbane (modernizarea spațiilor publice, reabilitarea clădirilor/zonelor abandonate, centrelor istorice, etc.)</p>
17. Strategia de Dezvoltare a județului Satu Mare până în anul 2020 (RO)	<p>Minimizarea efectelor riscurilor naturale asupra populației și bunurilor, asigurarea calității apelor de suprafață, a aerului, managementul durabil al deșeurilor, protejarea biodiversității și a patrimoniului natural</p> <p>Cooperare transfrontalieră pentru protecția comună a mediului</p>
18. Programul Transnațional Dunărea 2014-2020 (HU, SK, RO, UA)	<p>Sprijinirea cadrelor strategice și dezvoltarea de soluții concrete pentru restaurarea, conservarea și îmbunătățirea rețelelor de infrastructură verde/bio-coridoarelor; Promovarea inter-conectării habitatelor naturale și coridoarelor de faună sălbatică prin reducerea barierelor; Promovarea creșterii conștientizării și educației de mediu; Contribuție la planificarea și coordonarea energetică regională, cu relevanță transnațională</p>
19. Inițiativa de Ape a EU	<p>Obiective relevante ale inițiativei:</p> <p>2. Guvernanță a apelor mai bună: “a promova o mai bună guvernanță a apelor, creșterea capacității și a conștientizării”.</p> <p>3. Management al apelor îmbunătățit: “a îmbunătăți eficiența și eficacitatea managementului apelor prin dialog și coordonare”.</p> <p>4. Cooperare suplimentară a bazinelor râurilor: “a întări cooperarea prin promovarea abordărilor bazate pe bazinele râurilor la nivelul apelor naționale&transfrontaliere”.</p> <p>Contribuție la următoarele obiective cheie a Inițiativei de Ape a EU în ECCA (care implică și Ucraina):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Managementul apelor într-o asemenea manieră încât să asigure securitatea apelor, alimentelor, energetică, și dezvoltarea economică; - Contribuție la pace prin dezvoltarea de structuri cooperative inter-state pentru managementul apelor.
20. Monitorizarea de mediu din Marea Neagră	<p>Coerență cu scopul proiectului care este acela de a întări capacitățile Georgiei, Federației Ruse și Ucrainei în monitorizarea biologică și chimică a calității apelor în Marea Neagră, în conformitate cu legislația aferentă a UE în domeniul apelor.</p>
21. Protecția Mediului a Bazinelor Hidrografice Internaționale	<p>Coerență cu ambele obiective specifice, care sunt:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a îmbunătăți accesibilitatea și calitatea datelor asupra statutului ecologic, chimic și hidro-morfologic a bazinelor hidrografice a râurilor care traversează frontiera, incluzând apele subterane, - dezvoltarea Planurilor de Management ale Bazinelor Râurilor pentru bazinele râurilor / sub-râurilor selectate potrivit cerințelor WFD.

OT6 Protecția mediului, atenuarea efectelor schimbărilor climatice și adaptarea la acestea

Documentul de programare	Intervenții planificate
22. Programul de Dezvoltare Rurală Ungaria 2014-2020	<p>Prioritatea 2: Fiabilitatea fermelor, competitivitate și management forestier sustenabil</p> <p>Prioritatea 4: Restaurarea, conservarea și dezvoltarea ecosistemelor în agricultură și în domeniul forestier</p> <p>Prioritatea 5: Eficiența utilizării resurselor și trecerea la o economie bazată pe emisii scăzute de carbon și adaptabilă la schimbările climatice în sectoarele agricol, alimentar și forestier</p>
23. Programul de Dezvoltare Rurală România 2014-2020	<p>Prioritatea 2: Fiabilitatea fermelor, competitivitate și management forestier sustenabil</p> <p>Prioritatea 4: Restaurarea, conservarea și dezvoltarea ecosistemelor în agricultură și în domeniul forestier</p> <p>Prioritatea 5: Eficiența utilizării resurselor și trecerea la o economie bazată pe emisii scăzute de carbon și adaptabilă la schimbările climatice în sectoarele agricol, alimentar și forestier</p>
24. Programul de Dezvoltare Rurală Slovacia 2014-2020	<p>Prioritatea 2: Fiabilitatea fermelor, competitivitate și management forestier sustenabil</p> <p>Prioritatea 4: Restaurarea, conservarea și dezvoltarea ecosistemelor în agricultură și în domeniul forestier</p> <p>Prioritatea 5: Eficiența utilizării resurselor și trecerea la o economie bazată pe emisii scăzute de carbon și adaptabilă la schimbările climatice în sectoarele agricol, alimentar și forestier</p>

OT7 Îmbunătățirea accesibilității regiunilor, dezvoltarea de rețele și sisteme de comunicații și transport sustenabile și rezistente la fenomenele climatice

Documentul de programare	Intervenții planificate
1. Programul Operațional de Dezvoltare Integrată a Transportului (HU)	Dezvoltarea drumurilor existente, creșterea siguranței și reducerea efectelor de mediu negative, creșterea interoperabilității
2. Programul Operațional de Dezvoltare Regională și Urbană (HU)	Sprijinirea mobilității și a investițiilor locale. Grupuri țintă: Municipality și întreprinderi, în cazul proiectelor complexe.
3. Conceptul de Dezvoltare a Județului, Programul Strategic și Operativ al Județului Borsod-Abaúj-Zemplén (HU)	Dezvoltarea de drumuri transfrontaliere principale, secundare și locale, noi drumuri pentru dezvoltarea conexiunilor transfrontaliere (de ex. autostrada Miskolc-Košice, drumurile Domaháza-Petrovce, Bánréve-Lenartovce, Aggtelek-DlháVes, Percse-Janík, Hidasnémeti-Perín-Chym, Lácacséke- Pribeník). Noi piste de biciclete pentru turism, atracții și conectarea la EuroVelo, dezvoltarea legăturilor feroviare transfrontaliere, creșterea conștientizării asupra formelor sustenabile de transport, dezvoltarea transportului public, creșterea securității în trafic.
4. Conceptul de Dezvoltare a Județului, Programul Strategic și Operativ al Județului Szabolcs-Szatmár-Bereg (HU)	Mobilitate ecologică Îmbunătățirea accesibilității Dezvoltarea pistelor de biciclete

OT7 Îmbunătățirea accesibilității regiunilor, dezvoltarea de rețele și sisteme de comunicații și transport sustenabile și rezistente la fenomenele climatice	
Documentul de programare	Intervenții planificate
5. Programul Operațional de Infrastructură Integrată 2014 – 2020 (SK)	<p>Prioritățile de investiții selectate:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dezvoltarea de sisteme de transport ecologice și cu emisii scăzute de carbon, promovarea mobilității urbane sustenabile, inclusiv a căilor de transport fluvial, a porturilor și liniilor multimodale • dezvoltarea și reconstrucția unui sistem feroviar de calitate, cuprinzător și interoperabil • servicii către cetățeni și mediul de afaceri • administrație publică eficientă • rețea de bandă largă de generație următoare
6. Programul Operațional Regional Integrat 2014-2020 (SK)	<p>Transport sigur și ecologic în regiuni</p> <p>Îmbunătățirea calității vieții în regiuni cu accent pe aspectele de mediu</p>
7. Strategia de Dezvoltare a Transportului în Republica Slovacia până în anul 2020 (SK)	<p>Dezvoltarea sustenabilă a transportului</p> <p>Dezvoltarea de sisteme de transport ecologice și cu emisii scăzute de carbon, care promovează mobilitatea</p>
8. Planul Strategic asupra Dezvoltării Infrastructurii de Transport a Republicii Slovacia până în anul 2020 (SK)	<p>Dezvoltare sustenabilă a infrastructurii de transport</p> <p>Îmbunătățirea accesibilității</p>
9. Programul de Cooperare Interreg V-A Slovacia-Ungaria 2014 - 2020	<p>Creșterea armonizării transportului public și ecologic și a multimodalității în cadrul regiunii, și îmbunătățirea calității serviciilor. Dezvoltarea unui sistem de transport transfrontalier inteligent.</p>
10. Programul de Cooperare Interreg V-A Polonia – Slovacia 2014 – 2020	<p>Construcția și modernizarea unei rețele transfrontaliere, în special construcția/modernizarea infrastructurii de drumuri</p>
11. Versiunea de lucru a Planului de Dezvoltare Regională a Regiunii Nord-Est 2014-2020 (RO)	<p>Modernizarea și dezvoltarea infrastructurii feroviare</p> <p>Modernizarea și dezvoltarea infrastructurii de drumuri</p> <p>Dezvoltarea de sisteme durabile de transport urban</p> <p>Extinderea infrastructurii de internet, în special în ceea ce privește zonele rurale și comunitățile izolate</p> <p>Dezvoltarea TIC prin crearea și dezvoltarea de e-servicii și produse</p>
12. Versiunea de lucru a Planului de Dezvoltare a Regiunii Nord-Vest 2014-2020 (RO)	<p>Srijinirea utilizării TIC de către persoane și firme (e-economie, e-comerț)</p>
13. Programul Operațional Regional 2014-2020 (RO)	<p>Construcția/reabilitarea/modernizarea drumurilor de centură județene</p>
14. Strategia de Dezvoltare a Județului Satu Mare până în anul 2020 (RO)	<ul style="list-style-type: none"> • Dezvoltarea infrastructurii majore de transport, inclusiv a unui drum expres, a drumurilor naționale, a transportului aerian, și reabilitarea infrastructurii feroviare, precum și dezvoltarea rețelelor de gaz, canalizare și apă din zonele rurale • Cooperarea transfrontalieră pentru îmbunătățirea infrastructurii de transport transfrontaliere <p>Cooperarea transfrontalieră pentru îmbunătățirea comunicațiilor transfrontaliere</p>
15. Programul Transnațional Dunărea 2014-2020 (HU, SK, RO, UA)	<p>Contribuție la dezvoltarea cadrului de transport integrat; Încurajarea planificării și dezvoltării comune a rutelor de biciclete urbane, interurbane și transfrontaliere în regiunea Dunării; Contribuție la asigurarea accesibilității zonelor rurale (printre "acțiunile indicative")</p>

TO8 Provocări comune în domeniul siguranței și securității	
Documentul de programare	Intervenția planificată
1. Programul Operațional de Dezvoltare a Resursei Umane (HU)	Dezvoltarea infrastructurii de sănătate și de prevenire a îmbolnăvirilor
2. Programul Operațional de Mediu și Eficiență Energetică (HU)	Sistem de colectare a datelor, sistem integrat de management al riscurilor, sisteme de informații pentru cetățeni, echipamente noi de salvare și alte tipuri de echipamente
3. Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-Slovacia 2014 - 2020	Asigurarea condițiilor pentru managementul comun al apelor și prevenirea comună a riscurilor. Dezvoltarea în comun al serviciilor publice și asigurarea accesibilității acestora. Întărirea cooperării instituționalizate în regiunea programului.
4. Programul Operațional pentru Ocuparea Forței de Muncă și Incluziune Socială 2014-2020 (SK)	Îmbunătățirea și creșterea accesibilității infrastructurii și echipamentelor pentru protejarea sănătății și prevenirea îmbolnăvirilor Îmbunătățirea și creșterea accesului la infrastructura serviciilor de protecție socială
5. Programul Operațional Calitatea Mediului 2014-2020 – aprobat de către Comisia Europeană (SK)	Promovarea managementului riscului, managementului situațiilor de urgență și atenuarea impactului situațiilor de urgență cauzate de către schimbări climatice Adaptarea la efectele adverse ale schimbărilor climatice cu accent pe protecția împotriva incendiilor
6. Strtegia pentru Sistemul Instituțional al Serviciilor Sociale în Republica Slovacia (SK)	Îmbunătățirea infrastructurii și accesului la infratructura serviciilor de asistență socială
7. Versiunea de lucru a Planului de Dezvoltare Regională a Regiunii Nord-Est 2014-2020 (RO)	Creșterea accesului la servicii de sănătate de calitate Extinderea, diversificarea și îmbunătățirea accesului grupurilor vulnerabile și a comunităților izolate la servicii de educație, sănătate, asistență socială, ocupare a forței de muncă și condiții de trai, incluzând și modernizarea infrastructurii aferente
8. Versiunea de lucru a Planului de Dezvoltare Regională a Regiunii Nord-Vest 2014-2020 (RO)	Raționalizarea, completarea și modernizarea rețelei medicale regionale existente Dezvoltarea unei rețele regionale de centre de asistență socială
9. Programul Operațional Regional 2014-2020 (RO)	Construcția de spitale regionale <ul style="list-style-type: none"> • reabilitatea/modernizarea/echiparea spitalelor județene de urgență • reabilitatea/modernizarea/extinderea/echiparea infrastructurii de sănătate • construcția/reabilitarea/modernizarea/echiparea centrelor comunitare integrate de intervenție Acțiuni integrate incluzând: <ul style="list-style-type: none"> • Construcția/reabilitarea/modernizarea locuințelor sociale • Investiții în sănătate, educație și infrastructură socială
10. Strategia de Dezvoltare a Județului Satu Mare până în anul 2020 (RO)	Îmbunătățirea serviciilor de sănătate și creșterea nivelului de educație și instruire al populației având în vedere în special învățământul profesional adaptat profilului economic și perspectivelor de dezvoltare ale județului Cooperare transfrontalieră pentru asigurarea serviciilor medicale și pentru soluții comune în situații de urgență

TO8 Provocări comune în domeniul siguranței și securității

Documentul de programare	Intervenția planificată
11. Strategia Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării (SUERD)	<p>Aria Prioritară 5 a SUERD "Riscuri de mediu" sprijină următoarele acțiuni:</p> <ul style="list-style-type: none"> - armonizarea activităților în domeniul prevenirii inundațiilor, dezvoltarea infrastructurii de prevenire a inundațiilor. - crearea de sisteme de alertă rapidă pentru incidente de dezastru natural. <p>Planificare strategică și tehnică și strabilirea de sisteme comune de monitorizare pentru poluările de mediu (aer, apă, sol).</p>
12. Programul de Cooperare Transnațională Dunărea 2014-2020 (HU, SK, RO, UA)	<p>Încurajarea schimburilor de informații mai eficiente, învățare reciprocă și o abordare sustenabilă pentru managementul riscurilor de inundații; contribuție la implementarea comună transfrontalieră a Directivei pentru Ape (sisteme comune de monitorizare și alertă) (printre acțiunile indicative)</p>
13. Programul pentru Prevenirea, Pregătirea și Răspunsul în cazul dezastrilor natural sau provocate de activitatea umană în Regiunea Estică a ENPI (PPRD Est)	<p>Domeniile de activitate ale programului, precum: reducerea riscului de dezastru, protecție civilă, Creșterea conștientizării publicului, Dezvoltarea schimburilor de informații</p> <p>Scopul Fazei 2 a Programului PPRD: Contribuția la dezvoltarea capacităților de protecție civilă a Țărilor Partenerie în prevenirea dezastrilor, pregătirea și răspunsul la acestea prin cooperare regională.</p>
14. Protecția Mediului Bazinelor Hidrografice Internaționale (PMBHI)	<p>Acțiuni:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Analiza datelor existente și accesibilitatea instrumentelor de evaluare; - Crearea de programe de monitorizare corespunzătoare WFD; - Crearea de programe de instruire în monitorizare și controlul de laborator AC/CC (asigurarea calității/controlul calității);
15. Programul de Lucru Anual al Poliției ISF (Internal Security Fund – Fondul Pentru Securitate Internă) 2015	<p>Acțiune: Atribuirea directă de finanțare pentru a asigura asistență de urgență</p> <p>Activitate planificată:</p> <p>Sprijin pentru realizarea unui studiu pentru analiza apelor reziduale la nivel pan-European (la modul ideal, acoperind toate Statele Membre) și elaborarea unui raport de evaluare și comparare a datelor cu așa-numiții indicatori de activitate, cum ar fi confiscări, măsurători de consum și încălcări ale prevederilor legale în domeniul drogurilor. Concluziile acestui raport trebuie prezentate în mod clar în scopul elaborării de politici în aceste domenii.</p>

4.11 Coerența cu strategiile și politicile naționale, regionale sau de alt nivel

Coerența ariilor de intervenție cu strategiile și politicile naționale, regionale sau de alt nivel va fi asigurată după cum urmează:

OT3 Promovarea culturii locale și conservarea patrimoniului istoric	
Documentul de programare	Politica/obiectivul strategic
1. Programul Operațional pentru Dezvoltare Economică și Inovare (HU)	Protecția moștenirii culturale și naturale
2. Programul Operațional Regional și de Dezvoltare Urbană (HU)	Sprijin pentru produsele locale și pentru piețele locale în vederea creșterii ocupării forței de muncă.
3. Conceptul de Dezvoltare Județeană, Programul Operațional și Strategic al județului Borsod-Abaúj-Zemplén (HU)	Obiectivul general: Utilizarea eficientă și sustenabilă a resurselor naturale și culturale; Obiectiv strategic: Utilizarea sustenabilă a resurselor naturale și culturale unice; Priorități: Îmbunătățirea capacității de adaptare a societății, Turism
4. Conceptul de Dezvoltare Județeană, Programul Operațional și Strategic al județului Szabolcs-Szatmár-Bereg (HU)	Obiectivul general: Crearea unui mediu natural, social, cultural și economic atractiv
5. Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-Slovacia 2014 – 2020	Conservarea și protecția mediului înconjurător și promovarea utilizării eficiente a resurselor (Obiectivul tematic 6.) Creșterea atractivității regiunii de frontieră
6. Programul de dezvoltare economică și socială a Autogovernării Regiunii Prešov pentru perioada 2008-2015 (SK)	Dezvoltarea turismului, Crearea sistemelor de protecție a peisajelor și de protecție împotriva inundațiilor, Dezvoltarea culturii la nivel regional
7. Strategia de Dezvoltare a județului Maramureș (RO)	Prioritatea 4.Dezvoltarea turismului prin punerea în valoare a potențialului recunoscut al județului
8. Versiunea de lucru a Planului de Dezvoltare Regională a Regiunii Nord-Est 2014-2020 (RO)	Obiectivul specific 5: Sprijinirea dezvoltării zonelor urbane Obiectivul specific 7: Sprijinirea valorificării potențialului turistic existent
9. Versiunea de lucru a Planului de Dezvoltare a Regiunii Nord-Vest 2014-2020 (RO)	Obiectivul 3. Creșterea calității vieții locuitorilor regiunii Prioritatea 3.4 Dezvoltarea durabilă a turismului
10. Programul Operațional Regional 2014-2020 (RO)	Axa Prioritară 5. Conservarea, protecția și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural Axa Prioritară 7. Diversificarea economiilor locale prin dezvoltarea durabilă a turismului
11. Strategia de Dezvoltare Durabilă a județului Satu Mare până în 2020 (RO)	Marketing territorial, Dezvoltarea turismului, Extinderea și intensificarea cooperării teritoriale în vederea dezvoltării sociale și economice a județului și pentru întărirea poziționării sale strategice

OT3 Promovarea culturii locale și conservarea patrimoniului istoric

Documentul de programare	Politica/obiectivul strategic
12. Strategia pentru Dezvoltarea Turismului Sustenabil în Munții Carpați	Crearea de condiții favorabile pentru produsele și serviciile de turism sustenabil, inclusiv dezvoltarea unei scheme de marketing pentru promovarea munților Carpați ca și destinație sustenabilă unică. Dezvoltarea managementului turistic inovativ, prin integrarea nevoilor populației și economiilor locale și a altor sectoare de sprijin, cu respectarea principiilor de conservare a moștenirii naturale și culturale. Crearea unui process continuu de creștere a conștientizării, a capacității administrative, a nivelului de educație și instruire, în vederea dezvoltării turismului sustenabil și a managementului acestuia la toate nivelurile.
13. Programul de Dezvoltare Rurală al Ungariei 2014-2020	Prioritatea 1: Transfer de cunoștințe și inovație în agricultură și silvicultură în zonele rurale Prioritatea 6: Incluziunea socială, reducerea sărăciei și dezvoltarea economică în zonele rurale
14. Programul de Dezvoltare Rurală al României 2014-2020	Prioritatea 1: Transfer de cunoștințe și inovație în agricultură și silvicultură în zonele rurale Prioritatea 6: Incluziunea socială, reducerea sărăciei și dezvoltarea economică în zonele rurale
15. Programul de Dezvoltare Rurală al Slovaciei 2014-2020	Prioritatea 1: Transfer de cunoștințe și inovație în agricultură și silvicultură în zonele rurale Prioritatea 6: Incluziunea socială, reducerea sărăciei și dezvoltarea economică în zonele rurale

OT 6 Protecția mediului, adaptarea la schimbările climatice și atenuarea impactului acestora

Documentul de programare	Politica/obiectivul strategic
1. Programul Operațional pentru Dezvoltare Economică și Inovare (HU)	Reducerea emisiilor de carbon prin reabilitarea clădirilor și investiții în producerea de energie regenerabilă.
2. Programul Operațional pentru Dezvoltarea Transportului Integrat (HU)	Creșterea eficienței energetice în sectorul transporturilor
3. Programul Operațional pentru Mediu și Eficiență Energetică (HU)	Prevenirea mai eficientă a dezastrelor pentru persoane și bunuri
4. Programul Operațional de Dezvoltare Regională și Urbană (HU)	Dezvoltarea sustenabilă a transportului, creșterea eficienței energetice și a utilizării surselor de energie regenerabilă
5. Conceptul de Dezvoltare Județeană, Programul Operațional și Strategic al județului Borsod-Abaúj-Zemplén (HU)	Obiectivul general: Utilizarea sustenabilă și eficientă a resurselor naturale și culturale Obiective strategice: Utilizarea sustenabilă a resurselor naturale și culturale unice Creșterea ponderii resurselor de energie regenerabilă în producția și consumul de energie Îmbunătățirea condițiilor și securității de mediu Prioritate: Îmbunătățirea condițiilor și securității de mediu
6. Conceptul de Dezvoltare Județeană, Programul Operațional și Strategic al județului Szabolcs-Szatmár-Bereg (HU)	Obiectiv general: Crearea unui mediu natural, social, cultural și economic atractiv Obiectiv tematic strategic: Economie verde, management energetic prietenos cu clima, adaptare la schimbările climatice Prioritate: Management de mediu eficient și adaptare la schimbările climatice

OT 6 Protecția mediului, adaptarea la schimbările climatice și atenuarea impactului acestora	
Documentul de programare	Politica/obiectivul strategic
7. Programul Operațional pentru Infrastructură Integrată 2014- 2020 (SK)	Activitățile destinate promovării mobilității urbane sustenabile pot contribui la o utilizare mai eficientă a resurselor energetice și la reducerea impactului negativ al acestora (emisii, zgomot) asupra mediului.
8. Programul Operațional Calitatea Mediului 2014-2020 (SK)	Adaptarea la schimbările climatice și atenuarea impactului acestora cu accent pe prevenirea inundațiilor
9. Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-Slovacia 2014 – 2020 (HU-SK)	Conservarea și protecția mediului și promovarea utilizării eficiente a resurselor (Obiectivul tematic 6.)
10. Programul de dezvoltare economică și socială a Autogovernării Regiunii Prešov pentru perioada 2008-2015 (SK)	Crearea sistemelor de protecție a peisajelor și de protecție împotriva inundațiilor Protecția apelor Utilizarea energiei regenerabile Îmbunătățirea managementului deșeurilor
11. Strategia de reducere a emisiilor de particule în Slovacia (SK)	Obiectivul principal este de a atinge și menține o calitate bună a aerului în întreaga Republică Slovacia. Obiectivele strategice sunt: monitorizarea calității aerului și identificarea surselor de poluare, termoficare locală, transport, sol și suprafețe nestabilizate, impactul asupra sănătății publice și comunicarea cu publicul.
12. Planul de ape al Republicii Slovacia (SK)	Atingerea unei calități bune a apelor în conformitate cu Directiva Cadru pentru Ape. Îmbunătățirea statutului apelor în conformitate cu Directiva Cadru pentru Ape va sprijini și obiectivelor specifice de protecție specifice zonelor protejate.
13. Programul de management al deșeurilor al Republicii Slovacia pentru perioada 2011 – 2015 (SK)	Obiectivul strategic al managementului deșeurilor este de a returna deșeurile de la depunerea în depozite de deșeuri, și în consecință de a reduce cantitatea de deșeuri depozitate în acestea. Obiectivul principal este de a minimiza efectele negative ale generării și managementului deșeurilor asupra sănătății umane și asupra mediului, precum și reducerea utilizării resurselor, favorizând aplicarea în practică a ierarhizării deșeurilor așa cum este definită de Articolul 4 al noii Directive Cadru pentru Deșeuri (prevenire, pregătirea pentru reutilizare, reciclare, alte modalități de recuperare, de ex. reutilizare energetică, depozitare).
14. Programul Operațional Infrastructură Mare 2014-2020 (RO)	AP 4. Protecția mediului și promovarea utilizării eficiente a resurselor AP 5. Protecția și conservarea biodiversității, decontaminarea siturilor poluate istoric și monitorizarea calității aerului
15. Strategia Județului Maramureș (RO)	Prioritatea 5. Protecția și îmbunătățirea calității mediului
16. Versiunea de lucru a Planului Regional de Dezvoltare a Regiunii Nord-Est 2014-2020 (RO)	Obiectivul specific 1: Promovarea eficienței energetice Obiectivul specific 2: Protecția mediului și biodiversității prin investiții specifice
17. Versiunea de lucru a Planului de Dezvoltare a Regiunii Nord-Vest 2014-2020 (RO)	Obiectivul 1. Creșterea numărului de locuri de muncă și a veniturilor Prioritatea 1.3. Creșterea competitivității economiei regionale prin sprijinirea tranziției către o economie cu emisii scăzute de dioxid de carbon Prioritatea 3.7. Protecția și conservarea mediului natural
18. Programul Regional Operațional 2014-2020 (RO)	Axa Prioritară 3. Sprijinirea creșterii eficienței energetice a clădirilor publice Axa Prioritară 4. Sprijinirea dezvoltării urbane durabile – finanțarea proiectelor integrate pe baza strategiilor de dezvoltare urbană integrată

OT 6 Protecția mediului, adaptarea la schimbările climatice și atenuarea impactului acestora

Documentul de programare	Politica/obiectivul strategic
19. Strategia de Dezvoltare a județului Satu Mare până în anul 2020 (RO)	Asigurarea dezvoltării durabile prin intermediul protecției mediului și prevenirii riscurilor Extinderea și intensificarea cooperării teritoriale pentru dezvoltarea socială și economică a județului și întărirea poziționării sale strategice
20. Programul de Dezvoltare Rurală al Ungariei 2014-2020	Prioritatea 2: Viabilitatea fermelor, competitivitate și management silvic sustenabil Prioritatea 4: Restaurarea, conservarea și dezvoltarea ecosistemelor în agricultură și silvicultură Prioritatea 5: Eficiența energetică și trecerea la o economie cu emisii scăzute de carbon și rezistență climatică în agricultură și sectoarele alimentare și silvicultură
21. Programul de Dezvoltare Rurală al României 2014-2020	Prioritatea 2: Viabilitatea fermelor, competitivitate și management silvic sustenabil Prioritatea 4: Restaurarea, conservarea și dezvoltarea ecosistemelor în agricultură și silvicultură Prioritatea 5: Eficiența energetică și trecerea la o economie cu emisii scăzute de carbon și rezistență climatică în agricultură și sectoarele alimentare și silvicultură
22. Programul de Dezvoltare Rurală al Slovaciei 2014-2020	Prioritatea 2: Creșterea viabilității fermelor și a competitivității tuturor formelor de agricultură din toate regiunile, și promovarea tehnologiilor agricole inovative și a managementului sustenabil al pădurilor Prioritatea 4: Restaurarea, conservarea și dezvoltarea ecosistemelor în agricultură și silvicultură Prioritatea 5: Eficiența energetică și trecerea la o economie cu emisii scăzute de carbon și rezistență climatică în agricultură și sectoarele alimentare și silvicultură

OT7 Îmbunătățirea accesibilității regiunilor, dezvoltarea rețelelor și sistemelor de transport și comunicare sustenabile și rezistente la fenomenele climatice

Documentul de programare	Politica/obiectivul strategic
1. Programul Operațional pentru Dezvoltare Economică și Inovare (HU)	Incluziunea informatică, dezvoltarea unei noi generații de rețea națională de bandă largă, creșterea gradului de penetrare a tehnologiei informației în întreprinderi
2. Programul Operațional de Dezvoltare Integrată a Transportului (HU)	Sprejinierea competitivității întreprinderilor prin dezvoltarea infrastructurii de transport; creșterea gradului de ocupare a forței de muncă prin dezvoltarea infrastructurii pentru mobilitate
3. Programul Operațional de Dezvoltare Regională și Urbană (HU)	Creșterea mobilității potențialilor angajați
4. Conceptul de Dezvoltare Județeană, Programul Operațional și Strategic al județului Borsod-Abaúj-Zemplén (HU)	Prioritate: Trafic, accesibilitatea centrelor pieței forței de muncă

OT7 Îmbunătățirea accesibilității regiunilor, dezvoltarea rețelelor și sistemelor de transport și comunicare sustenabile și rezistente la fenomenele climatice	
Documentul de programare	Politica/obiectivul strategic
5. Programul Operațional pentru Infrastructură Integrată 2014- 2020 (SK)	<p>Obiectivul general al Programului Operațional este a promova mobilitatea sustenabilă, creșterea economică, crearea de locuri de muncă și îmbunătățirea mediului de afaceri prin dezvoltarea infrastructurii de transport, dezvoltarea transportului public de persoane și dezvoltarea societății informaționale. Investițiile în transport trebuie direcționate către construirea unei infrastructuri moderne de calitate, care să îmbunătățească accesibilitatea, conectivitatea regiunilor, crescând atractivitatea acestora pentru investitori, generând astfel premisele unei competitivități mai mari, dezvoltării afacerilor, creării de locuri de muncă și creșterii economice. În ceea ce privește societatea informațională, accentul este pe îmbunătățirea accesului, a calității și a utilizării tehnologiilor informațiilor și comunicării (TIC) prin:</p> <ul style="list-style-type: none"> • întărirea aplicațiilor TIC pentru e-guvernare, e-educație, e-incluziune și e-sănătate, • dezvoltarea de produse și servicii TIC, dezvoltarea comerțului electronic și creșterea cererii pentru TIC <p>Extinderea rețelelor de bandă largă și constituirea de rețele de mare viteză</p>
6. Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-Slovacia 2014 – 2020 (HU-SK)	<p>Promovarea transportului durabil și eliminarea blocajelor din infrastructurile rețelelor majore (Obiectivul tematic 7.) Creșterea mobilității regionale prin creșterea densității punctelor de trecere a frontierei. Îmbunătățirea serviciilor de transport transfrontalier ecologic</p>
7. Programul de dezvoltare economică și socială a Autogovernării Regiunii Prešov pentru perioada 2008-2015 (SK)	<p>Dezvoltarea TIC Dezvoltarea infrastructurii de transport</p>
8. Strategia Județului Maramureș (RO)	<p>Prioritatea 2. Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii de transport</p>
9. Versiunea de lucru a Planului Regional de Dezvoltare a Regiunii Nord-Est 2014-2020 (RO)	<p>Obiectivul specific 1: Creșterea accesibilității, conectivității și mobilității prin investiții în infrastructura de transport Obiectivul specific 2: Stimularea atractivității și a economiei locale prin creșterea accesului la infrastructura TIC de calitate</p>
10. Versiunea de lucru a Planului de Dezvoltare a Regiunii Nord-Vest 2014-2020 (RO)	<p>Obiectivul 2. Creșterea accesibilității regiunii și a mobilității persoanelor, bunurilor și informației Prioritatea 2.1. Dezvoltarea unui sistem de transport durabil și asigurarea accesului și integrării în rețele majore de transport European și internațional Prioritatea 2.2. Îmbunătățirea accesului la TIC, a calității și a gradului de utilizare a acestor rețele de către sectorul public și privat</p>
11. Programul Operațional Regional 2014-2020 (RO)	<p>Axa Prioritară 6. Îmbunătățirea infrastructurii rutiere de importanță regională și locală</p>
12. Strategia de Dezvoltare a Județului Satu Mare până în anul 2020 (RO)	<p>Îmbunătățirea infrastructurii ca și suport pentru dezvoltarea economică a județului în vederea transformării județului Satu Mare într-un pol logistic de importanță transnațională Extinderea și intensificarea cooperării teritoriale pentru dezvoltarea socială și economică a județului în vederea întăririi poziționării sale strategice</p>

OT8 Provocări comune în domeniul siguranței și securității	
Documentul de programare	Politica/obiectivul strategic
1. Programul Operațional de Dezvoltare a Resursei Umane (HU)	Dezvoltarea calității serviciilor publice în domeniul sănătății, intervenții sociale.
2. Programul Operațional de Mediu și Eficiență Energetică (HU)	Prevenție mai eficientă a dezastrelor pentru persoane și valori
3. Conceptul de Dezvoltare Județeană, Programul Operațional și Strategic al județului Borsod-Abaúj-Zemplén (HU)	Prioritate: Îmbunătățirea capacității de adaptare a societății
4. Programul Operațional pentru Infrastructură Integrată 2014- 2020 (SK)	Atitudine activă din partea autorităților publice pentru a elimina eficient efectele negative ale dezvoltării rutiere prin o gamă largă de acte legislative care reglementează transportul public, pentru a crește siguranța rutieră.
5. Programul de Cooperare Interreg V-A Ungaria-Slovacia 2014 – 2020	Consolidarea capacității instituționale a autorităților publice și a părților interesate și o administrație publică eficientă (Obiectivul tematic 11.). Îmbunătățirea nivelului cooperării instituționale transfrontaliere
6. Programul de dezvoltare economică și socială a Autogovernării Regiunii Prešov pentru perioada 2008-2015 (SK)	Crearea de sisteme de protecție a peisajelor și de protecție împotriva incendiilor Îmbunătățirea managementului deșeurilor, specializarea și modernizarea spitalelor
7. Versiunea de Lucru a Planului de Dezvoltare Regională a Regiunii Nord-Est 2014-2020 (RO)	Obiectivul specific 3: Creșterea accesului la servicii de sănătate de calitate Obiectivul specific 4: Promovarea incluziunii sociale prin regenerarea zonelor rurale și urbane aflate în declin
8. Versiunea de lucru a Planului Regional de Dezvoltare a Regiunii Nord-Est 2014-2020 (RO)	Obiectivul 3. Creșterea calității vieții a populației din regiune Prioritatea 3.3. Îmbunătățirea accesului și dezvoltarea infrastructurii de instruire, sănătate și sociale, în domeniul educațional și profesional
9. Programul Operațional Regional 2014-2020 (RO)	Axa Prioritară 8. Dezvoltarea infrastructurii sociale și de sănătate Axa Prioritară 9. Sprijinirea regenerării economice și sociale a comunităților dezavantajate din zonele urbane
10. Strategia de Dezvoltare a Județului Satu Mare până în anul 2020 (RO)	Valorificarea eficientă a resurselor umane, care reprezintă suportul pentru creșterea competitivității economice și pentru reducerea inegalităților din județ Extinderea și intensificarea cooperării teritoriale pentru dezvoltarea economică și socială a județului și în vederea întăririi poziționării sale strategice

4.12 Coerența cu Strategia Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării - SUERD

Acțiunile comune relevante ale SUERD vor fi abordate de către Programul HUSKROUA 2014-2020 prin următoarele activități:

Intervenții planificate de SUERD	OT relevant selectat de JOP	Activități planificate ale JOP
<ul style="list-style-type: none"> Dezvoltarea de Rute Culturale noi și existente, relevante pentru 	OT3 Promovarea culturii locale și	<ul style="list-style-type: none"> Conservarea și restaurarea obiectivelor de patrimoniu istoric (clădiri, parcuri și grădini istorice), în conformitate cu reglementările din

Intervenții planificate de SUERD	OT relevant selectat de JOP	Activități planificate ale JOP
<p>Regiunea Dunării, crearea de rute tematice și produse comune;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Asigurarea conservării sustenabile a moștenirii culturale prin dezvoltarea de clustere relevante și de rețele ale siturilor de moștenire, ale muzeelor, centrelor de interpretare și vizitare; ▪ Dezvoltarea și implementarea de programe educaționale, de instruire și de sporire a capacității în scopul sprijinirii turismului de calitate (printre "acțiunile indicative") 	<p>conservarea patrimoniului istoric</p>	<p>domeniul restaurării monumentelor, cu scopul de a crea o rețea de situri turistice care să formeze baza unor rute și pachete tematice în rețeaua transfrontalieră.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inventarierea clădirilor de importanță culturală, istorică și religioasă, care să formeze baza unor rute tematice transfrontaliere. • Dezvoltarea de destinații turistice transfrontaliere, de rute și pachete tematice care să conecteze obiective de patrimoniu istoric, cultural și religios cu alte atracții și servicii • Sprijin pentru dezvoltarea și promovarea tradițiilor (meșteșuguri) și a produselor agricole (organice) locale în cadrul siturilor de turism, pentru a sprijini efectele în economia locală. • Crearea de standarde transfrontaliere pentru servicii, prin dezvoltarea de mărci înregistrate și sisteme de calitate regionale noi sau existente. • Schimburi de experiență între organizații cu privire la patrimoniul cultural, istoric și religios. • Instruire pentru actorii locali în domeniul turismului, cooperării, promovării și aderării la rețele specifice
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inventarierea problemelor de calitate a apei din bazinele râurilor transfrontaliere, ▪ Crearea de sisteme de monitorizare a calității apei pe râurile transfrontaliere, protejarea resurselor de apă, adaptarea la extremele meteorologice tot mai frecvente prin acțiuni integrate de gestionare a apelor ▪ Sprijinirea cadrelor strategice și dezvoltarea de soluții concrete pentru restaurarea, conservarea și îmbunătățirea rețelei de infrastructură verde/coridoare ecologice; ▪ Promovarea interconectării habitatelor naturale și a coridoarelor de viață sălbatică prin reducerea barierelor din calea acestora; ▪ Promovarea conștientizării și educației de mediu; Contribuția la planificarea și coordonarea energetică cu relevanță transnațională (dintre "acțiunile indicative") 	<p>OT6 Protecția mediului, atenuarea și adaptarea la schimbările climatice</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Protejarea resurselor de apă, adaptarea la extremele meteorologice tot mai frecvente prin acțiuni integrate de gestionare a apelor • Schimburi de bune practici, crearea de sisteme pilot de mici dimensiuni pentru tratarea apelor reziduale, sau pentru managementul deșeurilor comunale și industriale. • Inventarierea problemelor de calitate a apelor pe râurile transfrontaliere. • Crearea de sisteme de monitorizare a calității apelor pe râurile transfrontaliere. • Dezvoltarea de depozite de deșeuri corespunzătoare activităților de reciclare și conforme reglementărilor de mediu • Campanii comune de conștientizare • Protejarea peisajelor, păstrarea biodiversității și ecosistemelor cu relevanță transfrontalieră prin inițiative comune, cum ar fi cooperarea în domeniul ariilor protejate, sisteme sustenabile de management forestier, producție ecologică prin metode agricole tradiționale, etc. • Programe educaționale ecologice comune. • Sprijinirea investițiilor pentru creșterea producției de energie regenerabilă, a măsurilor de eficiență energetică, de economisire a energiei și de reciclare. • Elaborarea de strategii comune de reducere a emisiilor de carbon. • Schimburi de bune practici și de experiență, excursii de studii, schimburi în domeniul educației asupra eficienței energetice.

Intervenții planificate de SUERD	OT relevant selectat de JOP	Activități planificate ale JOP
		<ul style="list-style-type: none"> • Întărirea competențelor și deprinderilor în domeniul eco-inovării și soluțiilor de reducere a emisiilor de carbon. • Armonizarea strategiilor de producere pe plan local a energiei din surse regenerabile, precum biomasa, energia hidro sau geotermală.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Contribuția la dezvoltarea unor strategii integrate de transport; ▪ Încurajarea planificării și dezvoltării comune a rutelor de biciclete urbane, inter-urbane și transfrontaliere în regiunea Dunării; ▪ Contribuția la asigurarea accesibilității zonelor rurale (printre "acțiunile indicative") 	<p>OT7 Îmbunătățirea accesibilității regiunilor, dezvoltarea de rețele și sisteme de transport și comunicații sustenabile și rezistente la fenomenele climatice</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Activități de pregătire și/sau de construire, modernizare și dezvoltare a infrastructurilor de transport care duc înspre și traversează frontiera, pentru a îmbunătăți oportunitățile de mobilitate transfrontalieră. • Dezvoltarea infrastructurii de trecere a frontierei și îmbunătățirea sistemelor de management al frontierelor, corelate cu dezvoltări ale infrastructurii de transport. • Construcția, modernizarea și dezvoltarea pistelor de biciclete, a rutelor care duc înspre și traversează frontierele. • Dezvoltarea inițiativelor de transport public transfrontalier, armonizarea sistemelor de transport public, achiziția de material rulant. • Activități de conștientizare legate de importanța sistemelor de transport ecologice (transport transfrontalier cu emisii scăzute și cu un nivel scăzut de poluare fonică). • Dezvoltarea de soluții informatice pentru facilitățile de transport public.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Activități de armonizare în domeniul prevenirii inundațiilor, dezvoltarea de infrastructuri de prevenire a acestora. ▪ Crearea de sisteme de alertă rapidă pentru situații de dezastre naturale. ▪ Planificare strategică și tehnică și crearea de sisteme comune de monitorizare a poluării mediului (aer, apă, sol). ▪ Încurajarea schimburilor mai eficiente de informații, pregătire comună și o abordare sustenabilă a gestionării riscurilor de inundații; ▪ Contribuția la implementarea comună transfrontalieră a directivei Inundații (sisteme comune de monitorizare și alertă în caz de inundații) (printre "acțiunile indicative") 	<p>OT8 Provocări comune în domeniul securității și siguranței</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Activități de armonizare în domeniul prevenirii inundațiilor, dezvoltarea de infrastructuri de prevenire a acestora. • Crearea de sisteme comune de alertă rapidă pentru situații de dezastre naturale. • Planificare strategică și tehnică și crearea de sisteme comune de monitorizare a poluării mediului (aer, apă, sol). • Sprijinirea/cooperarea/aderarea la rețele specifice a organizațiilor neguvernamentale și a echipelor/organizațiilor publice de salvare. • Crearea unei baze de date legate de incidentele de dezastru natural. • Programe comune de instruire și workshop-uri, schimburi de experiență, excursii de studiu.

În ceea ce privește obiectivele și prioritățile SUERD care sunt în legătură cu conținutul JOP, acestea vor fi abordate prin includerea anumitor aspecte concrete în criteriile de selecție. Aceste criterii vor integra dimensiunea macro-regională și vor sprijini finanțarea proiectelor în conformitate cu Declarația Comună a ministerelor care coordonează utilizarea fondurilor UE în țările din regiunea Dunării, emisă

cu ocazia Forumului Anual SUERD. Actorii SUERD au o privire de ansamblu atât asupra obiectivelor Strategiei cât și a programelor UE disponibile în regiune, din acest motiv va exista posibilitatea de a invita Coordonatorii Naționali și Coordonatorii Ariilor Prioritare la reuniunile Comitetului Comun de Monitorizare.

5 Structurile programului, desemnarea autorităților competente și a organismelor de management

Conținutul acestui capitol a fost dezvoltat în conformitate cu

REGULAMENTUL General (UE) Nr **232/2014** al Parlamentului European și al Consiliului din 11 martie 2014 de instituire a unui Instrument European de Vecinătate,

REGULAMENTUL (UE) Nr **236/2014** al Parlamentului European și al Consiliului din 11 martie 2014 de stabilire a normelor și procedurilor comune pentru punerea în aplicare a instrumentelor Uniunii pentru finanțarea acțiunii externe,

REGULAMENTUL de Implementare (UE) Nr **897/2014** din 18 August 2014 de stabilire a unor dispoziții specifice privind punerea în aplicare a programelor de cooperare transfrontalieră finanțate în temeiul Regulamentului (UE) nr. 232/2014 al Parlamentului European și al Consiliului de instituire a unui instrument european de vecinătate (în cele ce urmează: Regulamentul de Punere în Aplicare ENI CBC) și

Documentul de programare al Cooperării Transfrontaliere ENI 2014-2020 (versiunea de lucru August 2014).

Organismele și funcțiile descrise în acest capitol sunt separate în conformitate cu paragraful 1 (a) al Articolului 30 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI. Descrierea Sistemului de Management și Control de la nivelul programului va fi elaborată după adoptarea Programului Operațional Comun.

5.1 Organismele de la nivelul programului

Următoarele organisme sunt implicate în managementul Programului HUSKROUA ENI CBC 2014-2020:

Organismul de management	Organizația	Responsabilități
Comitetul Comun de Monitorizare	Membri delegați conform Articolului 22 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC.	Responsabil de monitorizarea implementării programului.
Autoritatea de management	Biroul Primului Ministru (Ungaria)	Managementul și implementarea Programului Operațional Comun
Organism intermediar	Biroul Programului Széchenyi *	Asigurarea serviciilor de management: <ul style="list-style-type: none"> • sistem de monitorizare, management și administrare • unitatea responsabilă de transferurile financiare (Unitatea de Transferuri Financiare) • sarcini legate de derularea procedurilor

Organismul de management	Organizația	Responsabilități
Secretariat Tehnic Comun (STC)	Găzduit de Biroul Programului Széchenyi *	Sprrijină activitatea CCM, AA și a AM în exercitarea atribuțiilor curente de management care le revin
Sucursale ale STC	În aria eligibilă a programului din Ungaria, Slovacia, România și Ucraina	Birouri de informare la nivel local, care sprijină și acordă asistență STC în desfășurarea activității acestuia.
Autoritatea de Audit (Direcția Generală pentru Auditul Fondurilor Europene Ungaria)	Direcția Generală pentru Auditul Fondurilor Europene Ungaria	<ul style="list-style-type: none"> • AA, în calitatea sa de organism independent de audit, este responsabilă de efectuarea auditurilor de desemnare. • Autoritatea de Audit a programului asigură efectuarea de audituri asupra sistemelor de management și control, asupra unui eșantion reprezentativ de proiecte și asupra conturilor anuale ale programului.
și reprezentanți ai grupului de auditori menționat în Articolul 28(2);	<p>HU: Instituție: Direcția Generală pentru Auditul Fondurilor Europene Ungaria; Departament/Poziție: Direcția pentru Dezvoltare Economică și Auditarea Fondurilor Internaționale</p> <p>SK: Instituție: Ministerul de Finanțe al Republicii Slovacia; Departament/Poziție: Secțiunea de Audit și Control</p> <p>RO: Instituție: Curtea de Conturi a României – Autoritate de Audit; Departament/Poziție: Direcția de Audit pentru FEDR</p> <p>UA: Instituție: Camera de Audit a Ucrainei Departamente/Poziții: Departamentul de Apărare și Auditul Aplicării Legii, Controlor Șef și Director al Departamentului și Auditor Departamentul de Audit al Industriei agricole, protecției naturii și Situațiilor de Urgență, Șeful Departamentului și Auditorul Senior Consilierul Directorului</p>	

*Biroul Programului Széchenyi (SZPO) este organismul intermediar care găzduiește STC-ul și departamentul care asigură serviciile de management. Departamentul care asigură serviciile de management exercită sarcini orizontale pentru toate programele de cooperare transfrontalieră la care participă Ungaria, care sunt coordonate de către Biroul Primului Ministru în calitate de Autoritate de Management. STC și departamentul care asigură serviciile de management sunt unități separate, independente funcțional ale SZPO, care este o companie publică în proprietatea statului.

5.1.1 Componența și sarcinile Comitetului Comun de Monitorizare

Comitetul Comun de Monitorizare este responsabil de urmărirea implementării programului. În baza Regulamentului de Punere în Aplicare (UE) Nr 897/2014 din 18 August 2014, Comitetul Comun de Monitorizare se compune din unul sau mai mulți reprezentanți numiți de către fiecare țară participantă. Reprezentanții sunt numiți în baza unor criterii funcționale. Și alte persoane pot fi numite în calitate de observatori, iar ori de câte ori este posibil, țările participante vor asigura participarea corespunzătoare a tuturor actorilor implicați și, în mod special, al actorilor de la nivel local, inclusiv a organizațiilor societății civile și a autorităților locale. .

Comisia participă la lucrările Comitetului Comun de Monitorizare în calitate de observator și va fi invitată să participe la fiecare ședință a acestuia, în același timp cu reprezentanții țărilor participante.

Comitetul Comun de Monitorizare va elabora și adopta propriul regulament de procedură cu unanimitate de voturi și va căuta să adopte decizii prin consens. Poate supune la vot anumite decizii, în special cele referitoare la selecția finală a proiectelor și la valoarea granturilor alocate acestora, în conformitate cu regulamentul de procedură. Fiecare țară participantă are unul număr egal de voturi, indiferent de numărul de reprezentanți pe care i-a desemnat. Nici Secretarul, nici Comisia și niciun alt observator nu au drept de vot. Președintele Comitetului Comun de Monitorizare acționează în calitate de moderator și conduce dezbaterile. Președintele nu are drept de vot.

Comitetul Comun de Monitorizare va fi prezidat de către reprezentantul Autorității de Management sau al Secretariatului Tehnic Comun, în conformitate cu prevederile regulamentului de procedură.

Comitetul Comun de Monitorizare se întrunește cel puțin o dată pe an. Acesta este convocat de către președinte la cererea Autorității de Management sau în urma unei cereri justificate corespunzător, prezentate de una dintre țările participante sau de Comisie. Acesta poate, de asemenea, să ia decizii prin procedură scrisă, la inițiativa președintelui acestuia, a Autorității de Management sau a oricărei țări participante, în conformitate cu regulamentul său de procedură. După fiecare reuniune a Comitetului Comun de Monitorizare se întocmește un proces-verbal. Procesele-verbale sunt aprobate de CCM. Reprezentanții țărilor participante, Comisia și toți ceilalți observatori primesc câte o copie a acestui proces-verbal.

Componența Comitetului Comun de Monitorizare:

Component	Cerințe
1. Reprezentanți numiți de fiecare țară participantă	Unul sau mai mulți reprezentanți numiți de fiecare țară participantă (numărul reprezentanților nu modifică proporția voturilor; fiecare țară are numai un singur vot). Preferabil, vor fi delegați doi reprezentanți guvernamentali din partea fiecărei țări participante: <ul style="list-style-type: none"> • unul din partea ministerelor responsabile de dezvoltarea teritorială, • și, luând în considerare importanța dezvoltării relațiilor externe, din partea ministerelor afacerilor externe ale țărilor participante. Reprezentanții acestora vor fi invitați ca al doilea membru guvernamental al Comitetului Comun de Monitorizare.
2. Președinte	Președintele nu are drept de vot.
3. Secretar	Nominalizat de AM în conformitate cu Articolul 22(5) al Reg de Punere în Aplicare, fără drept de vot.

Component	Cerințe
4. Observatori	
4.1 Invitați, consilieri	<p>1. Ori de câte ori este posibil și oportun, țările participante asigură participarea corespunzătoare a tuturor actorilor implicați și, în special, a actorilor de la nivel local, inclusiv a organizațiilor societății civile și a autorităților locale, pentru a asigura participarea acestora la implementarea programului.</p> <p>2. Reprezentanții ministerelor de finanțe al țărilor participante și alți participanți pot fi invitați având competențe consultative la reuniunile Comitetului Comun de Monitorizare.</p> <p>Observatorii nu au drept de vot.</p>
4.2 Comisia	Comisia va fi invitată la fiecare reuniune, în calitate de observator, fără competențe de a participa la luarea deciziilor și fără drept de vot.
4.3 Reprezentanți fără drept de vot	Reprezentanții Autorității de Management și ai Secretariatului Tehnic Comun vor fi prezenți la reuniunile Comitetului Comun de Monitorizare.

Atribuțiile Comitetului Comun de Monitorizare:

- Urmărește implementarea programului și progresele înregistrate în ceea ce privește îndeplinirea priorităților acestuia, pe baza indicatorilor verificabili în mod obiectiv și a valorilor-tintă definite de către program.
- Examinează toate aspectele care afectează performanțele programului.
- Adresează Autorității de Management recomandări privind implementarea programului și evaluarea acestuia.
- Monitorizează acțiunile întreprinse în urma recomandărilor sale.
- Aprobă programul de lucru și planul financiar al Autorității de Management, inclusiv planificarea utilizării asistenței tehnice. Monitorizează implementarea de către Autoritatea de Management a programului de lucru și a planului financiar.
- Aprobă criteriile de selecție a proiectelor care urmează să fie finanțate în cadrul programului.
- Este responsabil pentru procedura de evaluare și selecție aplicabile proiectelor care urmează a fi finanțate de către program.
- Aprobă toate propunerile de revizuire a programului.
- Evaluează toate rapoartele prezentate de către Autoritatea de Management și, dacă este cazul, ia măsurile care se impun.
- Examinează toate cazurile litigioase care i-au fost aduse la cunoștință de către Autoritatea de Management.
- Examinează și aprobă raportul anual prevăzut la Articolul 77 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC.
- Examinează și aprobă planul anual de monitorizare și evaluare prevăzut la Articolul 78 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC.
- Examinează și aprobă planurile anuale de informare și comunicare prevăzute la Articolul 79 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC.
- Aprobă în prealabil modificările planului financiar al programului care pot fi efectuate direct de către Autoritatea de Management în conformitate cu prevederile Articolului 6(1) al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC.
- În baza Articolului 6 (2), (3), (4), (5) al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, poate solicita revizuirea Programului, ca rezultat al următoarelor: (a) revizuirea documentului de

programare; (b) schimbări socio-economice majore sau modificări substanțiale privind zona vizată de program; (c) dificultăți în implementare; (d) modificări ale planului financiar care depășesc marja de flexibilitate prevăzută la Articolul 6 (1) al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, sau orice modificare care afectează în mod semnificativ natura și obiectivele programului; (e) efectuarea unor audituri, monitorizări și evaluări.

- Înainte de data expirare a perioadei de execuție, poate solicita întreruperea programului dacă acesta nu mai poate fi implementat din cauza problemelor survenite în relațiile dintre țările participante și în alte cazuri justificate corespunzător.
- Principiile cele mai importante care guvernează activitatea CCM și procedura de luare a deciziilor sunt confidențialitatea, tratamentul egal, imparțialitatea, transparența, nediscriminarea, obiectivitatea, concurență loială și respectul față de regulile programului.

5.1.2 Autoritatea de Management și procedura de desemnare a acesteia

Autoritatea de Management nominalizată de către țările participante la program este Biroul Primului Ministru din Ungaria.

Biroul Primului Ministru (Ungaria)

Piața Kossuth Lajos 1-3, Budapesta, Ungaria - 1055

Autoritatea de Management (AM) este responsabilă de managementul și implementarea programului operațional comun, inclusiv asistența tehnică aferentă acestuia, în conformitate cu principiile buneii gestiuni financiare și principiile de economisire, eficiență și eficacitate, și va derula orice control necesar în conformitate cu regulile și procedurile prevăzute de către regulamentele relevante. Informații detaliate cu privire la organizație, structurile interne și separarea funcțiilor AM vor fi incluse în Descrierea Sistemului de Management și Control.

Procedura de desemnare a Autorității de Management:

1. Procedura de desemnare a Autorității de Management se bazează pe un raport și pe o opinie elaborate de un organism de audit independent, care evaluează conformitatea sistemelor de management și control, inclusiv rolul organismelor intermediare în cadrul acestor sisteme, cu criteriile de desemnare prevăzute în anexa I la Regulamentul de Punere în Aplicare (UE) Nr 897/2014 al Comisiei din 18 August 2014 de stabilire a unor dispoziții specifice privind punerea în aplicare a programelor de cooperare transfrontalieră finanțate în temeiul Regulamentului (UE) nr. 232/2014 al Parlamentului European și al Consiliului de instituire a unui Instrument European de Vecinătate. Organismul de audit ține seama, dacă este cazul, de situațiile în care sistemele de management și control referitoare la program sunt similare cu cele instituite pentru perioada programului anterior, precum și de orice dovadă privind funcționarea eficace a acestora. Organismul de audit independent este autoritatea de audit (Direcția Generală de Audit al Fondurilor Europene, Ungaria), care este independentă din punct de vedere funcțional de Autoritatea de Management. Aceasta își desfășoară activitatea în conformitate cu standardele de audit acceptate la nivel internațional.
2. Statul membru transmite Comisiei, cât mai curând posibil după adoptarea programului de către aceasta, decizia oficială menționată la Articolul 25(1) al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC. Decizia formală al Statului Membru va fi reprezentată de o hotărâre de guvern a Ungariei.
3. În termen de două luni de la primirea deciziei oficiale menționate la Articolul 25 (1) al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, Comisia poate solicita raportul și opinia

organismului independent de audit și descrierea sistemului de management și control în ceea ce privește, în special, părțile referitoare la selecția proiectelor. În cazul în care nu intenționează să solicite aceste documente, Comisia comunică acest lucru Statului Membru, cât mai curând posibil. În cazul în care solicită aceste documente, Comisia poate formula observații, în termen de două luni de la data primirii documentelor, care se iau în considerare în momentul revizuirii documentelor menționate. În cazul în care nu are, inițial sau ulterior, observații, Comisia comunică acest lucru Statului Membru, cât mai curând posibil.

4. În cazul în care rezultatele auditului și ale activităților de control arată că autoritatea desemnată nu mai îndeplinește criteriile menționate în Anexa I al Regulamentului de Punere în Aplicare (UE) Nr 897/2014, Statul Membru decide la nivelul corespunzător care sunt măsurile de remediere necesare și stabilește o perioadă de probă în funcție de gravitatea problemei, în cursul căreia se pun în aplicare măsurile de remediere necesare. În cazul în care autoritatea desemnată nu pune în aplicare în perioada de probă stabilită de statul membru măsurile de remediere prevăzute, Statul Membru decide, la nivelul corespunzător, retragerea calității de autoritate desemnată.

Statul Membru informează Comisia fără întârziere atunci când:

- o autoritate desemnată este supusă unei perioade de probă, oferind informații cu privire la măsurile de remediere și la perioada de probă aferentă, sau
- în urma implementării măsurilor de remediere, perioada de probă s-a încheiat, sau
- calitatea de autoritate desemnată a unei autorități a încetat.

Fără a aduce atingere punerii în aplicare a articolului 61 a Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, notificarea de către Statul Membru a faptului că un organism desemnat este supus unei perioade de probă, nu întrerupe prelucrarea cererilor de plată.

În cazul în care desemnarea unei Autorități de Management încetează, țările participante desemnează o nouă autoritate sau un nou organism, în conformitate cu Articolul 20 (1) al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, care să preia atribuțiile Autorității de Management. Organismul sau autoritatea în cauză este supus(ă) procedurii de desemnare prevăzute la paragraful 1, iar Comisia este informată cu privire la acest lucru, în conformitate cu paragraful 3. Această schimbare necesită o revizuire a programului în temeiul articolului 6 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC.

5. Calendarul indicativ provizoriu al procesului de desemnare se prezintă după cum urmează:

	Etapă	Data sau durată
1.	Adoptarea POC de către CE	31 Decembrie 2015
2.	Transmiterea Descrierii Sistemului de Management și Control de către AM către Autoritatea de Audit	15 Ianuarie 2016
3.	Procedura de desemnare:	15 Aprilie 2016
3.1.	Analiza documentelor, audit la fața locului	1 lună
3.2.	Elaborarea propunerii raportului de desemnare	0,5 luni
3.3.	Reconcilierea raportului cu AM; Pregătirea/Urmărirea planului de acțiune	1 lună

3.4.	Finalizarea raportului de desemnare/emiterea opiniei de audit	0,5 luni
4.	Decizia formală din partea Ungariei privind desemnarea	30 Mai 2016

Sarcinile Autorității de Management

- Este responsabilă de managementul programului în conformitate cu principiul bunei gestiunii financiare, și se asigură că deciziile Comitetului Comun de Monitorizare respectă legile și prevederile aplicabile.
- Sarcini referitoare la managementul programului:
  - Sprijină activitatea Comitetului Comun de Monitorizare și îi furnizează informațiile necesare pentru îndeplinirea sarcinilor care îi revin, în special informații referitoare la progresele înregistrate de program în atingerea rezultatelor și obiectivelor preconizate.
  - Elaborează și, după aprobarea Comitetului Comun de Monitorizare, transmite Comisiei raportul anual și raportul final.
  - Derulează schimburi de informații relevante pentru exercitarea sarcinilor care le revin, sau pentru implementarea proiectelor, cu organismul intermediar, cu Secretariatul Tehnic Comun, Autoritatea de Audit și cu beneficiarii.
  - Instițue și asigură mentenanța sistemului informatic IMIS 2014-2020, în conformitate cu Articolul 26 (1) al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC.
  - În măsura în care este relevant, elaborează studii asupra impactului de mediu la nivelul programului.
  - Implementează planurile de informare și comunicare în conformitate cu Articolul 79 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC.
  - Implementează planuri de monitorizare și evaluare în conformitate cu Articolul 78 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC.
- Sarcini legate de selecția și managementul proiectelor
  - Elaborează și lansează procedurile de selecție.
  - Gestionează procedurile de selecție a proiectelor.
  - Pune la dispoziția beneficiarilor lideri un document care stabilește condițiile de acordare a sprijinului pentru fiecare proiect, inclusiv un plan financiar și termenele de execuție.
  - Semnează contractele cu beneficiarii.
  - Gestionează proiecte.
- Sarcini referitoare la asistența tehnică:
  - Gestionează procedurile de atribuire a contractelor de achiziție.
  - Semnează contractele de achiziție publică cu părțile contractante.
  - Gestionează contracte.
- Sarcini referitoare la managementul financiar și controlul programului:
  - Verifică dacă serviciile, bunurile sau lucrările au fost executate, livrate și/sau instalate și dacă cheltuielile declarate de către beneficiari au fost efectiv plătite de către aceștia, și dacă acestea sunt în conformitate cu legile aplicabile, cu regulile programului și cu condițiile de finanțare ale proiectelor. (Verificările vor include verificări administrative pentru fiecare cerere de plată din partea beneficiarilor precum și verificări ale proiectelor desfășurate la fața locului. Frecvența și gradul de acoperire al verificărilor vor fi proporționale cu suma finanțării nerambursabile acordate proiectului și cu gradul de risc determinat de aceste verificări și de auditurile Autorității de Audit asupra întregului sistem de management și control. Verificările la fața locului ale proiectelor vor fi desfășurate pe

baza unui eșantion. În cazurile în care instituția care găzduiește Autoritatea de Management este în același timp și beneficiar în cadrul programului, modalitățile de verificare vor asigura separarea adecvată a funcțiilor.)

- Se asigură că beneficiarii implicați în implementarea proiectelor vor institui fie un sistem contabil separat, fie o codificare contabilă corespunzătoare pentru toate tranzacțiile legate de proiect.
- Pune în practică măsuri anti-fraudă eficace și proporționale, luând în considerare riscurile identificate.
- Institue proceduri care să asigure faptul că toate documentele referitoare la cheltuieli și audituri necesare unei piste de audit adecvate sunt păstrate în conformitate cu dispozițiile Articolului 30 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC.
- Întocmește declarația de management și rezumatul anual menționat la Articolul 68 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC.
- Întocmește și transmite Comisiei cereri de plată în conformitate cu Articolul 60 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC.
- Întocmește conturile anuale.
- Ia în considerare la întocmirea și transmiterea cererilor de plată rezultatele tuturor auditurilor desfășurate de către sau sub responsabilitatea Autorității de Audit.
- Păstrează înregistrări contabile computerizate ale cheltuielilor declarate către Comisie și ale plăților efectuate către beneficiari.
- Recuperează sumele plătite necuvenit în conformitate cu Regulamentul de Punere în Aplicare ENI CBC
- Păstrează un cont pentru sumele de recuperat și pentru sumele reduse ca urmare a anulării totale sau parțiale a finanțării nerambursabile.

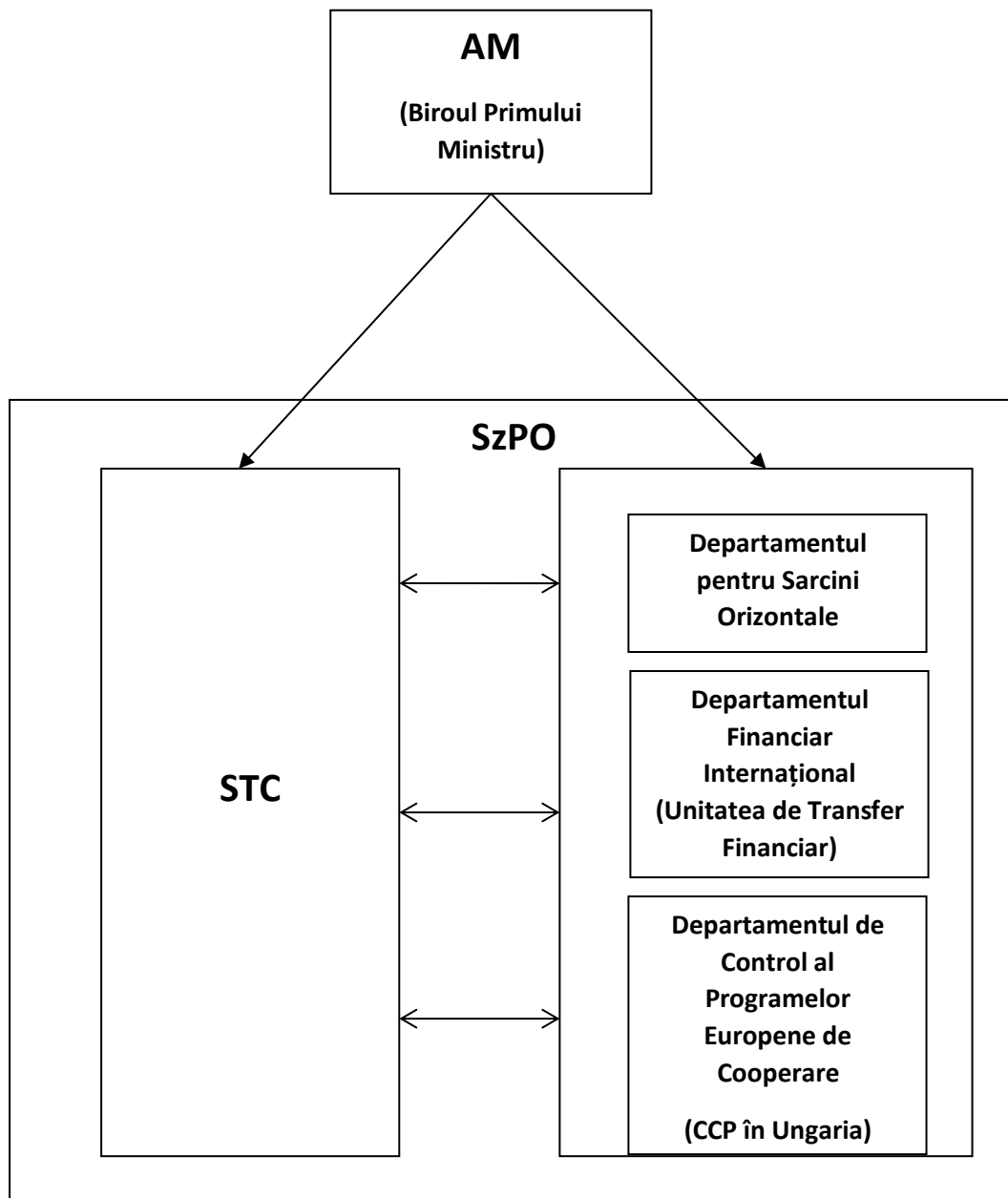
5.1.3 Procedura de constituire a Secretariatului Tehnic Comun

Secretariatul Tehnic Comun (STC) este găzduit de către Biroul Programului **Széchenyi Non-profit Llc** (strada Gellértheagy 30-32, 1016 Budapesta, Ungaria). STC se constituie ca unitate independentă funcțional și profesional în cadrul SZPO și își desfășoară activitatea sub coordonarea profesională a Directorului STC. Această stare de fapt este asigurată de prevederile Regulamentului de Organizare și Funcționare al SZPO.

STC va sprijini AM, Comitetul Comun de Monitorizare și Autoritatea de Audit în exercitarea sarcinilor curente care le revin, și va asigura monitorizarea operațională și a managementului financiar al proiectelor. Bugetul pentru asistență tehnică va finanța activitatea Secretariatului Tehnic Comun și a sucursalelor acestuia. STC va oferi asistență Autorității de Management, Comitetului Comun de Monitorizare, și, în cazul în care este relevant, Autorității de Audit pentru îndeplinirea funcțiilor acestora, respectiv va informa potențialii beneficiari cu privire la oportunitățile de finanțare ale programelor și va oferi asistență beneficiarilor în implementarea proiectelor.

În continuarea sistemului de implementare existent pentru Programul ENPI CBC 2007-2013 HUSKROUA, Biroul Programului Széchenyi asigură personalul și condițiile tehnice pentru funcționarea Secretariatului Tehnic Comun, a Departamentului pentru Sarcini Orizontale, a Departamentului Financiar Internațional (inclusiv Unitatea de Transfer Financiar) și Departamentului de Control al Programelor de Cooperare Europene (CCP din Ungaria). STC și cele trei departamente sunt independente funcțional și reprezintă unități separate ale SZPO, care este o companie aflată în proprietatea statului. Legăturile dintre AM, STC și cele trei departamente, inclusiv Unitatea de Transfer

Financiar (UTF) și Punctul de Contact în materie de Control (CCP) din Ungaria sunt prezentate în schema de mai jos:

Informații detaliate legate de organizație, structura internă și separarea funcțiilor STC sunt incluse în Descrierea Sistemului de Management și Control. Personalul STC este angajat în conformitate cu legislația muncii din Ungaria.

Fiind găzduit de o entitate juridică din Ungaria, STC va respecta regulile de achiziție din Ungaria.

Sarcinile detaliate ale Secretariatului Tehnic Comun:

- Organizează reuniunile CCM și îndeplinește rolul de secretariat cu ocazia acestora.
- Pregătește și transmite documentațiile.

- Întocmește procesele verbale ale reuniunilor.
- După aprobarea de către CCM, în urma avizării de către AM, lansează cereri de ofertă și apeluri de propuneri pentru selecția proiectelor.
- Recepționează și înregistrează proiectele.
- Coordonează și desfășoară activități legate de generarea proiectelor și procedurile de aplicare, respectiv de pregătirea din punct de vedere tehnic a deciziilor CCM referitoare la selecția proiectelor.
- Urmărește selecția proiectelor de către CCM.
- Derulează monitorizarea operațională și a managementului financiar al proiectelor. Ca și sarcină delegată din partea AM, STC aprobă rapoartele narrative și verifică cheltuielile declarate în baza rapoartelor controlurilor naționali și a auditorilor.
- Implementează planul de informare și vizibilitate.
- În conformitate cu cerințele relevante, pregătește și pune la dispoziție formulare standardizate pentru cererile de finanțare și pentru evaluarea tuturor proiectelor.
- Pregătește documentația proiectelor, contribuie la evaluarea eligibilității și calității cererilor de finanțare.
- Cooperează cu organismele naționale.
- Cooperează cu organizațiile, instituțiile, rețelele și organele de presă relevante pentru obiectivele programului.
- Participă la monitorizarea și evaluarea programului.
- Implementează proiectele de Asistență Tehnică sub responsabilitatea AM.
- Pregătește orice alte documentații solicitate de către CCM.

Deși AM deține responsabilitatea pe ansamblu asupra programului, AM va delega anumite sarcini către Biroul Programului Széchenyi, în calitate de organism intermediar și care găzduiește Secretariatul Tehnic Comun (STC).

Înțelegerile relevante dintre Autoritatea de Management și organismul intermediar vor fi încheiate în scris. Organismul intermediar va garanta solvența financiară și competența profesională în domeniul vizat, precum și propria capacitate administrativă și financiară.

În conformitate cu principiul separării funcțiilor, sarcinile și funcțiile STC și ale departamentului care gestionează transferul fondurilor comunitare către beneficiari (Unitatea de Transfer Financiar) sunt separate în mod clar în cadrul Biroului Programului Széchenyi. Toate transferurile financiare vor necesita atât semnătura STC cât și a Unității de Transfer Financiar. Unitatea de Transfer Financiar este independentă funcțional de STC și de celelalte organisme ale Programului, inclusiv de PCC. Potrivit Regulamentului de Organizare și Funcționare al Biroului Programului Széchenyi, STC este o unitate independentă funcțional în cadrul instituției gazdă, și, în conformitate cu legislația și contractele relevante, directorul STC asigură conducerea în mod independent față de celelalte unități, însă sub supravegherea Autorității de Management.

STC va fi constituit pe baza principiului continuității, ceea ce înseamnă că STC-ul Programului HUSKROUA ENI 2014-2020 va reprezenta continuarea directă a STC-ului Programului HUSKROUA ENPI 2007-2013. Se va baza pe resursele umane, infrastructura și capacitatea administrativă a STC-ului programului anterior, asigurând o tranziție facilă între cele două perioade de programare. Principiul continuității va fi respectat pe baza consimțământului țărilor participante.

Sarcinile sucursalelor:

În conformitate cu decizia țărilor participante, sucursalele vor fi înființate în țările participante. STC înființează sucursale în Ungaria, Ucraina, Slovacia și România cu scopul de a informa potențialii beneficiari cu privire la activitățile planificate în cadrul programului. Sucursalele STC au responsabilitatea de a publica activitățile din cadrul programului operațional comun, să transmită tuturor celor interesați informații, și poate oferi asistență AM/STC în evaluarea proiectelor și în urmărirea implementării. Sucursalelor nu le pot fi delegate sub nicio formă sarcini care să implice exercitarea de autoritate publică sau utilizarea de puteri discreționare de judecată legate de proiecte.

Instituțiile care vor găzdui sucursalele vor fi organisme publice sau echivalente acestora din țările participante, însă în Ucraina aceste funcții pot fi îndeplinite și de către organisme private non-profit cu obiective în serviciul public. Următoarele informații vor fi incluse în Descrierea Sistemului de Management și Control în cazul fiecărei sucursale:

- numele și statutul legal al instituțiilor gazdă,
- structura internă indicativă și informații cu privire la personalul care urmează a fi angajat;
- legislația muncii aplicabilă;
- regulile de achiziție aplicabile de către sucursale.

Sucursalele înființate în Ucraina vor respecta regulile de achiziție relevante descrise în acordul financiar încheiat între Ucraina și Comisia Europeană. Sarcinile detaliate ale sucursalelor vor fi descrise în DSMC. Achizițiile derulate de către sucursale vor fi limitate la asigurarea cheltuielilor obișnuite de funcționare și cheltuielile legate de activitățile de comunicare și vizibilitate.

5.1.4 Organismul intermediar

În conformitate cu Articolul 20 (3) al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, pot fi desemnate organisme intermediare care să asigure anumite sarcini ale Autorității de Management, sub responsabilitatea acesteia din urmă. "Organismul intermediar" poate fi orice organism public sau privat care acționează sub responsabilitatea unei Autorități de Management, sau care îndeplinește în numele acesteia anumite sarcini în relația cu beneficiarii care implementează proiecte;

Biroul Programului Széchenyi (SZPO) este organismul intermediar, care găzduiește STC și departamentul care asigură servicii de management. Departamentul care asigură serviciile de management îndeplinește sarcini orizontale pentru toate programele de cooperare transfrontalieră la care participă Ungaria și care sunt coordonate de către Biroul Primului Ministru în calitate de Autoritate de Management. STC și departamentul care asigură serviciile de management sunt independente financiar și constituie unități separate ale SZPO. SZPO este o companie publică aflată 100% în proprietatea statului.

În calitate de organism intermediar, SZPO asigură următoarele servicii de management:

- managementul și funcționarea curentă a sistemului de monitorizare și informare de la nivelul programului (sistemul IMIS 2014-2020)
- transferul plăților către proiecte/beneficiari în baza aprobării STC. Plățile trebuie validate de către AM.
- desfășoară sarcini de gestionare a proceselor

Unitățile SZPO care derulează sarcinile menționate anterior sunt independente funcțional în cadrul SZPO și în relația cu STC, stare de fapt asigurată de prevederile Regulamentului de Organizare și

Funcționare a SZPO. Informații detaliate cu privire la organizare, structura internă și la separarea funcțiilor OI vor fi incluse în DSMC.

5.1.5 Autoritatea de Audit și membrii grupului de auditori

Autoritatea de Audit unică nominalizată este **Direcția Generală pentru Auditul Fondurilor Europene din Ungaria** (strada Bartók Béla 105-113, Budapesta, 1115, Ungaria).

Autoritatea de Audit este independentă funcțional de organismele de management de la nivelul programului și de la nivel național, precum și de beneficiari. Își va desfășura activitatea în conformitate cu standardele de audit acceptate la nivel internațional.

Autoritatea de Audit va fi asistată de un grup de auditori compus din reprezentanți ai fiecărei țări participante. Reprezentanții vor fi independenți funcțional de organismele de management de la nivelul programului și de la nivel național, precum și de beneficiari. Grupul de auditori va fi înființat în termen de trei luni de la desemnarea Autorității de Management. Își va elabora propriile reguli de procedură. Grupul de Auditori va fi prezidat de către Autoritatea de Audit.

În cazurile în care auditurile vor fi desfășurate de către alte organisme decât Autoritatea de Audit, aceasta se va asigura că respectivul organism dispune de independența funcțională necesară.

Sarcinile Autorității de Audit:

- Asigură auditarea sistemelor de management și control, a unui eșantion corespunzător de proiecte și a conturilor anuale ale programului.
- Transmite Comisiei o strategie de audit pentru derularea auditurilor în termen de 9 luni de la semnarea primului acord de finanțare, în conformitate cu Articolul 8 (2) al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC. Strategia de audit va conține metodologia de audit a conturilor anuale și a proiectelor, metoda de eșantionare a auditurilor proiectelor și planificarea auditurilor pentru anul fiscal curent și pentru următorii doi ani fiscali. Strategia de audit va fi actualizată anual începând din 2017 și până în 2024. Strategia de audit actualizată va fi transmisă Comisiei împreună cu raportul anual al programului.
- În conformitate cu Articolul 68 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, elaborează o opinie de audit asupra conturilor anuale pentru anul fiscal anterior și un raport de audit anual.
- În calitate de organism de audit independent, AA va fi responsabilă cu derularea auditului de desemnare.

5.2 Organismele de la nivel național

5.2.1 Autoritățile naționale ale tuturor țărilor participante

Autoritățile de la nivel național ale țărilor participante:

Organismul de management	Organizație	Sarcini
Autoritate Națională (AN) – Ungaria	Biroul Primului Ministru	Similare celor ale AM; responsabile pentru coordonarea procesului de programare în țările din care provin în timpul perioadei de programare și poartă responsabilitatea finală asupra implementării programului pe teritoriul țărilor lor.
Autoritate Națională (AN) – Slovacia	Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale al Republicii Slovacia	
Autoritate Națională (AN) - România	Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice – Direcția Generală pentru Programe Europene, Autorități Naționale pentru Programele de Cooperare Teritorială Europeană	
Autoritate Națională (AN) – Ucraina	Ministerul Dezvoltării Economice și Comerțului Ucraina	

Sarcinile Autorităților Naționale:

- Inițiază și operează un sistem eficace de management și control la nivel național.
- Asigură coordonarea de ansamblu a instituțiilor implicate la nivel național în implementarea programului, inclusiv, printre altele, a instituțiilor care funcționează ca și puncte de contact în materie de control și ca și membri ai grupului de auditori.
- Reprezintă țara din care provin în Comitetul Comun de Monitorizare, participă la reuniunile CCM
- Sprijină Autoritatea de Management în exercitarea obligațiilor care îi revin menționate la Articolul 30 (2) al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC.
- Asigură prevenirea, detecția și corectarea neregulilor pe teritoriul național, sprijină Autoritatea de Management în recuperarea sumelor plătite necuvenit, inclusiv dobânzile aferente, în conformitate cu Articolul 74 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC. Notifică aceste nereguli fără întârziere către Autoritatea de Management și către Comisie, și informează aceste organisme despre progresele înregistrate în legătură cu procedurile administrative și legale aferente.
- Sunt responsabile de recuperarea sumelor plătite necuvenit către un beneficiar potrivit Capitolului 6 și în conformitate cu Articolul 75 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC,
- Asigură co-finanțare pentru părțile slovace/române/maghiare.
- Semnează acorduri bilaterale sau memorandumuri de înțelegere (Slovacia, România și Ucraina) cu AM, care reglementează responsabilitățile între țările participante.

Autoritatea Națională din Ungaria și Autoritatea de Management – în cazul programului ENI – sunt independente, neexistând relații de subordonare ierarhică legată de sarcinile AN între Directorul AM și Directorul AN. Directorul AM este Secretarul de Stat Adjunct pentru Afaceri Internaționale din cadrul Biroului Primului Ministru, în timp ce Directorul AN este șeful de departament. Cu toate acestea, pentru a separa în mod clar funcțiile, în conformitate cu instrucțiunile în vigoare la Biroul Primului

Ministru, Secretarul de Stat Adjunct nu are competența de a da instrucțiuni Directorului AN pe teme și în chestiuni legate de sarcinile de autoritate națională.

5.2.2 Puncte de contact în materie de control, controlori naționali și auditori

Punctele de contact în materie de control (CCP) sprijină Autoritatea de Management în exercitarea obligațiilor sale de control a programului.

Organism de management	Organizație	Sarcini
Puncte de Contact în materie de Control în fiecare țară participantă	Biroul Programului Széchenyi SRL Non-profit în Ungaria Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale în Republica Slovacia Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice România – Direcția Generală pentru Programe Europene, Direcția de Control de Prim Nivel Ministerul Finanțelor din Ucraina	Sprijină Autoritatea de Management în exercitarea obligațiilor sale de control a programului.
Controlori naționali*	HU: Biroul Programului Széchenyi SRL Non-profit SK: Unitatea de Control pentru Cooperarea Transfrontalieră RO: Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Direcția Generală de Coordonare a Activității Teritoriale – Departamentul de Control de Prim Nivel	Examinează cheltuielile declarate de către beneficiari.

*În Statele Membre "funcționarii publici" în înțelesul Articolului 32 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC sunt denumiți "controlori naționali", similar cu programul ENPI 2007-2013. În Statele Membre organismul care îndeplinește sarcinile de control național este și Punctul de Contact în materie de Control.

Rolul și funcțiile Punctelor de Contact în materie de Control:

- Organizarea de instruire pentru controlori, în cadrul cărora vor oferi informații acestora informații legate de program, de regulile de implementare a proiectelor, de raportări, și regulile naționale de verificare a cheltuielilor declarate de către beneficiari.
- Elaborarea de ghiduri, formulare și liste de verificare pentru controlori și beneficiari, pentru a le oferi acestora asistență în pregătirea rapoartelor;
- Pregătirea de ghiduri interne și liste de verificare pentru controlori.
- Clarificări pentru AM în ceea ce privește regulile naționale (legate de achiziții, legislația muncii, legislația fiscală, etc)
- Sprijinirea AM în timpul verificărilor la fața locului din țările din care provin și în timpul tuturor celorlalte verificări suplimentare
- În cazul Ucrainei, CCP asigură instruirea auditorilor, instituie o listă extinsă de auditori pre-selectați și nominalizează auditori pentru beneficiarii care sunt organisme publice.

Controlori naționali și auditori

În conformitate cu paragraful 1, Articolul 32 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, cheltuielile declarate de beneficiari în cadrul cererilor de plată trebuie examinate de către un auditor sau de un funcționar public competent și independent față de beneficiar. În Statele Membre "funcționarii publici" sunt denumiți "controlori naționali", similar cu programul ENPI 2007-2013.

În Statele Membre organismul care îndeplinește sarcinile controlurilor naționale este aceeași instituție ca și Punctul de Contact în materie de Control. CCP din Statele Membre nu vor fi implicate în sarcinile de control de nivel secundar, care sunt derulate de Autoritatea de Management și delegate către STC.

În cazul Ucrainei se va aplica un sistem descentralizat, ceea ce înseamnă că Punctul de Contact în materie de Control din Ucraina va institui o listă de auditori certificați să efectueze verificări. Auditorii trebuie să îndeplinească cerințele prevăzute la Articolul 32 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC.

Sarcinile controlurilor naționale și auditorilor

Verificarea cheltuielilor declarate de beneficiari în cererile de plată (dacă cheltuielile declarate de beneficiari precum și încasările proiectului sunt reale, înregistrate corect și sunt eligibile în conformitate cu contractul). Această verificare va fi realizată pe baza unei proceduri agreeate, bazată pe standardele internaționale din domeniu, și va include:

- verificarea livrării produselor și serviciilor co-finanțate.
- verificarea justeții cheltuielilor declarate.
- verificarea respectării regulilor programului, a regulilor comunitare și naționale în cazul acestor cheltuieli.
- validarea cheltuielii survenite la partenerul de proiect controlat.
- validarea activităților darși a părții financiare din conținutul raportului partenerului.
- elaborarea unui raport și completarea unei liste de verificare referitoare la controlul efectuat.
- semnarea unui raport legat de faptele constatate.
- prevenirea, detectarea și corectarea neregulilor la beneficiari

Auditorii din Ucraina vor derula verificările în conformitate cu: (a) Standardul Internațional privind Serviciile Conexe 4400 Angajamente pentru realizarea Procedurilor Agreeate privind Informațiile Financiare emis de către Federația Internațională a Contabililor (IFAC); (b) Codul de Etică IFAC pentru Contabilii Profesioniști, elaborat și emis de către Consiliul Contabililor privind Standardele de Etică al IFAC.

Pentru funcționarii publici, aceste proceduri vor fi determinate la nivel național luând în considerare standardele internaționale.

- **Ungaria**

În Ungaria sarcinile Punctului de Contact în materie de Control (CCP) vor fi îndeplinite de către Biroul Programului Széchenyi SRL Non-profit (în cele ce urmează: SZPO), care este în proprietatea Biroului Primului Ministru din Ungaria. Cheltuielile declarate de beneficiari/partenerii naționali în cadrul cererilor de plată vor fi verificate de către CCP, care este un organism independent de beneficiar. Angajații relevanți din cadrul SZPO sunt funcționari publici competenți (controlori naționali) din Ungaria și dispun de expertiza profesională necesară, inclusiv de experiența din programele anterioare, precum și de capacitatea de a derula verificări bazate pe proceduri și standarde definite la nivel național pe baza standardelor internaționale de contabilitate. Sarcinile CCP vor fi îndeplinite de către Unitatea Centrală de Control (Budapesta) și de Unitatea de Control Ungaria de Nord-Est (Mátészalka) din cadrul Departamentului de Control al SZPO. Unitatea Centrală de Control va avea rol de coordonare

la nivelul programului, în timp ce sarcinile de control vor fi derulate de unitatea situată în regiunea de frontieră, la Mátészalka.

Având în vedere că SZPO este responsabil de derularea controlului de prim nivel și de sarcinile de verificare a cheltuielilor în perioada de programare 2007-2013 în toate programele de cooperare teritorială europeană, IPA și ENPI la care participă Ungaria, se va asigura continuitatea dintre cele 2 perioade de programare, iar experiențele dobândite în timpul programelor anterioare va fi utilizată în noile programe.

În ceea ce privește controlul de nivel secundar, Autoritatea de Management va fi asistată de către Secretariatul Tehnic Comun.

- **Slovacia**

Sarcinile CCP vor fi îndeplinite de către o unitate independentă funcțional a Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale a Republicii Slovacia, Unitatea de Control a Programelor de Cooperare Transfrontalieră HU-SR, PL-SR și programul ENPI. Unitatea de Control a Programelor de Cooperare Transfrontalieră HU-SR, PL-SR și programul ENPI poartă responsabilitatea administrării controlului național și a verificărilor administrative a cheltuielilor partenerilor slovaci, inclusiv verificarea procedurilor de achiziții publice pentru prezentul Program ENPI CBC HU-SK-RO-UA, și va continua să asigure implementarea în cadrul viitorului Program Cvadriateral ENI CBC. Unitățile desemnate să deruleze sarcinile de Autoritate Națională și de CCP sunt unități instituționale funcțional independente ale Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale a Republicii Slovacia. Informații detaliate legate de independența funcțională și de separarea sarcinilor vor fi incluse în DSMC.

- **România**

România a nominalizat Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice (MDRAP) să îndeplinească rolul de CCP în România. Funcția de CCP va fi asigurată de o unitate specializată și independentă funcțional din cadrul Direcției de Control de Prim Nivel, responsabilă de controlul de prim nivel pentru programele de cooperare transfrontalieră în perioada de programare 2014-2020. Unitatea de control de prim nivel din cadrul MDRAP va desfășura verificarea cheltuielilor de la nivelul proiectelor pentru beneficiarii români. Personalul unității de control de prim nivel este compus din funcționari publici care dispun de expertiza necesară derulării acestei activități în conformitate cu prevederile Regulamentului de Implementare. Departamentele care îndeplinesc sarcinile de Autoritate Națională, respectiv de CCP sunt unități instituționale independente funcțional ale Ministerului Dezvoltării Regionale și Administrației Publice. Informații detaliate legate de independența funcțională și de separarea sarcinilor vor fi incluse în DSMC.

- **Ucraina**

În Ucraina sarcinile de Punct de Contact în materie de Control vor fi derulate de către Ministerul Finanțelor care va fi asistat de către Camera Auditorilor. CCP va pre-selecta auditori externi independenți pentru verificarea cheltuielilor, prin intermediul unor invitații de manifestare a interesului; apoi va elabora și menține o listă extinsă a auditorilor care îndeplinesc criteriile prevăzute de Regulament. Beneficiarii ONG-uri își vor selecta auditorii pentru verificarea cheltuielilor proiectelor în mod individual; în cazul organismelor publice, CCP poate nominaliza pentru beneficiar un auditor cuprins în lista extinsă. Verificarea cheltuielilor va fi realizată de către auditori și va fi supravegheată de către CCP.

6 Implementarea programului

6.1 Descriere succintă a sistemului de management și control

Pentru a asigura o implementare eficientă, transparentă și corectă a Programului, în conformitate cu Articolul 30 al Regulamentului de Punere în Aplicare, o serie de procese și proceduri vor fi definite și reglementate în Descrierea Sistemului de Management și Control (DSMC) a Programului ENI CBC HUSKROUA 2014-2020. Acest document conține descrierea funcțiilor organismelor implicate în managementul și controlul Programului, inclusiv separarea funcțiilor în cadrul fiecărui organism, organizarea internă a acestora în conformitate cu principiul separării funcțiilor între și în cadrul acestor organisme, descrierea procedurilor de management aplicabile în timpul implementării programului, aranjamentele pentru auditarea sistemului de management și control, a conturilor și operațiunilor, precum și repartizarea responsabilităților între țările participante în cazul unor deficiențe sistemice.

DSMC acordă o atenție deosebită separării funcțiilor organismelor implicate în managementul și controlul programului, inclusiv separării funcțiilor între și în cadrul structurii acestor organisme. Organismele implicate în managementul și controlul programului sunt descrise în cadrul Capitolului 5.

Pentru a asigura o selecție eficientă și transparentă a proiectelor, Programul va putea aplica două tipuri diferite de **proceduri de selecție a proiectelor**: Apeluri de Propuneri Deschise și Restricționate. Detalii referitoare la aceste proceduri sunt oferite în cadrul Capitolului 6.2 "Descrierea procedurilor de selecție a proiectelor". Proiectele selectate spre finanțare vor intra în etapa **procedurii de contractare**, reglementată de asemenea în cadrul DSMC. După încheierea contractelor de finanțare nerambursabilă beneficiarii vor începe implementarea proiectelor, regulile aplicabile acestei etape fiind incluse în Manualul de Implementare a Proiectelor.

Pentru a asigura conformitatea cheltuielilor apărute în decursul implementării cu regulile definite la nivelul programului, și pentru a asigura corectitudinea și respectarea regulilor în cazul cheltuielilor declarate, țările participante vor institui un sistem de **Verificare a cheltuielilor**, în conformitate cu Articolul 32 al Regulamentului de Punere în Aplicare.

În acest scop, în Statele Membre va fi aplicat un sistem centralizat, ceea ce înseamnă că verificările sunt efectuate de către un funcționar public competent (controlor național) sub supravegherea Punctului de Contact în materie de Control relevant. În cazul Ucrainei se va aplica sistemul descentralizat, ceea ce înseamnă că Punctul de Contact în materie de Control din Ucraina va institui o listă de auditori certificați să efectueze verificările. Regulile detaliate ale desemnării controlorilor și pentru selecția auditorilor sunt definite în DSMC (vezi secțiunea 5.2.2.).

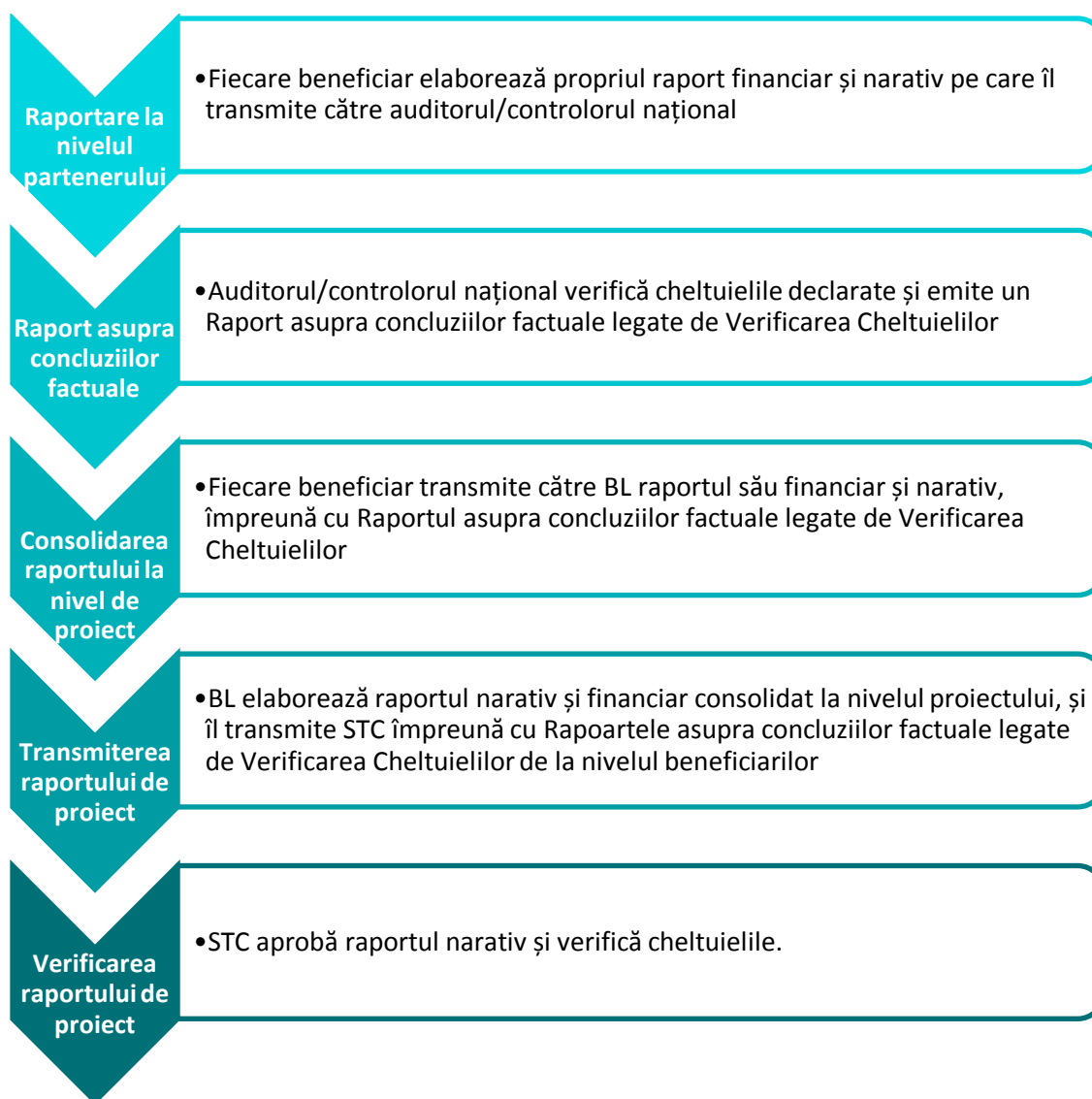
Pe baza condițiilor definite în cadrul contractelor de finanțare nerambursabilă, fiecare beneficiar va pregăti un raport la nivelul partenerului, care va fi transmis spre verificare auditorului/controlorului național relevant. Auditorii și controlorii naționali vor trebui să fie independenți de respectivii beneficiari, și ei vor verifica dacă cheltuielile declarate de către beneficiari, dacă încasările proiectului sunt reale, corect înregistrate și eligibile în conformitate cu prevederile contractului. Verificarea se efectuează în baza unei proceduri agreate aplicabilă în țara relevantă.

Ca și rezultat al verificărilor efectuate, auditorii și controlorii vor emite un Raport de Verificare a Cheltuielilor care va conține constatările factuale ale acestora. În conformitate cu Articolul 46, Beneficiarul Lider va colecta Rapoartele de Verificare a Cheltuielilor de la toți partenerii de proiect și

va transmite STC un raport consolidat la nivelul proiectului. Raportul va fi însoțit de un raport narativ care va detalia activitățile desfășurate în perioada relevantă a implementării proiectului. Rapoartele de proiect vor fi transmise în timpul implementării proiectului precum și la finalizarea acestuia, în conformitate cu prevederile contractului de finanțare nerambursabilă. Prin delegare din partea AM, STC va aproba rapoartele narative și va verifica cheltuielile declarate în baza rapoartelor controlurilor naționale și ai auditorilor. STC și AM au dreptul de a efectua oricând verificări ale documentelor transmise precum și verificări ale proiectelor la fața locului.

Verificarea cheltuielilor partenerilor și proiectelor se desfășoară după cum urmează:

În privința cheltuielilor de AT, verificarea este efectuată de către AM, aceasta având posibilitatea de a implica și experți externi independenți în această activitate. AM va selecta experții în conformitate cu regulile de achiziții publice relevante.

Descrierea Sistemului de Management și Control definește în detaliu procedurile de urmat în cazul plăților către beneficiari.

Plățile către beneficiari sunt bazate pe aprobarea cererilor de plată, care sunt transmise către STC/AM de către beneficiari în conformitate cu prevederile contractului de finanțare nerambursabilă, de obicei

împreună cu rapoartele proiectelor. În conformitate cu Articolul 63 al Regulamentului de Punere în Aplicare, Beneficiarii Lideri pot transmite o cerere de plată imediat după încheierea contractelor de finanțare nerambursabilă (pre-finanțare) în limita sumei menționate în contract. Cererile următoare vor fi transmise în conformitate cu prevederile contractului. Structura plăților, incluzând pre-finanțarea, plățile intermediare și plata finală este prevăzută în DSMC.

AM se va asigura că plățile către proiecte sunt procesate cât mai rapid posibil, în conformitate cu prevederile contractelor semnate. Nicio sumă nu poate fi dedusă sau reținută, cu excepția cazurilor prevăzute în contractele de finanțare, și nicio taxă sau orice altă manevră cu efect echivalent nu poate fi impusă pentru a reduce acest plăți. Fondurile UE sunt plătite către Beneficiarul Lider, care se va asigura că beneficiarii primesc întreaga sumă a finanțării nerambursabile, cât mai curând posibil și în integralitatea ei.

În conformitate cu Articolul 59 al Regulamentului de Punere în Aplicare 897/2014, AM va deschide un cont în Euro dedicat exclusiv recepționării contribuției ENI de la Comisia Europeană și efectuării plăților către Beneficiarii Lideri și Beneficiarii de AT. Toate transferurile financiare între actorii programului se vor efectua în Euro.

În baza Articolului 30 (1) f) al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, sistemul de management și control include sisteme și proceduri care să asigure o pistă de audit adecvată.

În cazul instituțiilor implicate în managementul Programului (la nivel național și la nivelul programului) Descrierea Sistemului de Management și Control precum și Manualele de Proceduri, includ definirea pistelor de audit. DSMC și Manualele de Proceduri acoperă toate procesele derulate de toate organismele pe parcursul întregului ciclu de management al programului și proiectelor. Toate procesele care constituie ciclurile programului și proiectelor sunt defalcate în activități consecutive.

În cazul beneficiarilor, pista de audit este definită de Manualul de Implementare a Proiectelor și de prevederile Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, care prevede că beneficiarii trebuie să păstreze toate documentele legate de proiect timp de cinci ani de la data efectuării plății finale de către Program. În mod special, ei trebuie să păstreze rapoartele, documentele justificative ale conturilor, documentele contabile și orice alt document legat de finanțarea proiectului. Instrucțiuni detaliate către beneficiari legate de păstrarea documentației proiectelor sunt cuprinse în contractele de finanțare nerambursabilă. De asemenea, acordul de parteneriat care se va elabora și semna între Beneficiarul Lider și ceilalți beneficiari, va conține și el obligațiile menționate anterior. În cazul nerespectării acestor reguli, beneficiarii vor suporta consecințele, așa cum sunt acestea prevăzute în contractul de finanțare nerambursabilă.

Cerințele definite în Regulamentul de Punere în Aplicare referitoare la sistemele electronice de date pentru contabilitate, stocare datelor, monitorizare și raportare vor fi îndeplinite prin intermediul sistemului IMIS 2014-2020. Descrierea detaliată a sistemului se regăsește la Capitolul 6.1. Având în vedere că AM împuternicește alte organisme (STC și Organismul Intermediar) cu îndeplinirea anumitor sarcini, DSMC descrie în detaliu sistemele de monitorizare și raportare aferente acestei împuterniciri. Pornind de la experiențele acumulate în perioada 2007-2013, rolurile și responsabilitățile vor fi definite în detaliu în acordul cadru care va fi semnat între organismele relevante, în speță Biroul Primului Ministru și Biroul Programului Széchenyi. Acordul va împuternici Biroul Primului Ministru să efectueze activități continue de monitorizare, prin solicitarea de rapoarte periodice referitoare la activitățile efectuate. Biroul Primului Ministru va fi îndreptățit să efectueze vizite la fața locului și poate impune indicatori de performanță pentru a determina îndeplinirea sarcinilor de către organismul intermediar și de către STC. De asemenea, IMIS 2014-2020 va constitui un instrument important pentru Biroul Primului Ministru în urmărirea și îndeplinirea tuturor indicatorilor atât de la nivelul programului cât și

de la nivelul proiectelor. Descrierea Sistemului de Management și Control va acoperi și alte aspecte legate de

- aranjamentele pentru auditarea funcționării sistemului de management și control;
- managementul procedurilor pentru prevenirea, detectarea și corectarea neregulilor, incluzând fraudele și recuperarea sumelor plătite necuvenit;
- procedurile de atribuire a contractelor pentru asistența tehnică;
- rolul autorităților naționale și responsabilitățile țărilor participante, și
- Planul pentru alocarea de resurse umane corespunzătoare, care dispun de aptitudinile necesare, la diferitele niveluri și pentru diferitele funcții din cadrul organizației.

6.2 Descrierea procedurilor de selecție a proiectelor

Proiectele din cadrul Programului ENI CBC vor primi sprijin financiar pe baza procedurilor de evaluare și selecție ale Apelurilor de Propuneri. Apelurile de Propuneri vor fi lansate în decursul perioadei de implementare a programului, în conformitate cu deciziile CCM. Apelurile vor conține instrucțiuni pentru potențialii beneficiari precum și o descriere a regulilor care trebuie respectate în timpul întregii proceduri de selecție. Programul va putea utiliza două tipuri diferite de Apeluri de Propuneri:

1. Procedura Apelurilor de Propuneri deschise
2. Procedura Apelurilor de Propuneri restricționate

Pentru a asigura cea mai largă participare cu putință precum și transparența necesară, principiul publicității va fi aplicat pentru toate tipurile de apeluri de propuneri. Toate anexele apelului sunt publicate pe pagina de internet a programului. Se preconizează publicarea apelurilor și pe paginile de internet ale AN-urilor și pe paginile de internet ale județelor/regiunilor participante. După lansarea apelurilor de propuneri STC va organiza sesiuni de informare deschise participării tuturor potențialilor beneficiari. Informațiile diseminate în toate regiunile țintă ale programului trebuie să fie armonizate astfel încât să se evite discriminările de orice fel. Dacă CCM amendează informația cuprinsă în apelurile de propuneri, fie din proprie inițiativă, fie ca urmare a unei solicitări de clarificare, va fi publicat un corrigendum conținând modificările, care va fi supus acelorași condiții de publicitate ca și apelurile de propuneri. Corrigendumul poate extinde termenul limită de depunere astfel încât să ofere candidaților posibilitatea de a lua în considerare modificările.

6.2.1 Procedura Apelurilor de propuneri deschise

În cadrul procedurii Apelurilor de propuneri deschise participarea va fi deschisă tuturor celor interesați, aplicanți eligibili, care vor trebui să pregătească și să transmită într-un anumit termen pre-stabilit documentația completă a proiectelor lor. Conținutul cererilor de finanțare va fi determinat de către Apelurile de Propuneri relevante și va respecta prevederile Articolului 43 a Regulamentului de Punere în Aplicare.

Cererile de finanțare transmise sunt verificate din punct de vedere *administrativ și al eligibilității* de către STC. În conformitate cu prevederile Regulamentului de Punere în Aplicare ENI, STC poate fi sprijinit în această activitate de sucursalele sale. În baza acestor verificări, STC pregătește un raport de evaluare cu o listă care cuprinde cererile de finanțare care respectă criteriile administrative și de eligibilitate, respectiv cererile de finanțare care nu au reușit să îndeplinească aceste cerințe.

Acele cereri de finanțare care au îndeplinit criteriile administrative și de eligibilitate vor fi evaluate din punct de vedere calitativ. În procedura de *evaluare tehnică* STC va implica evaluatori externi independenți. Cererile de finanțare vor fi atribuite evaluatorilor selectați în lista de experți, astfel încât

să corespundă domeniului lor de expertiză. Lista de experți este alcătuită după lansarea Apelurilor de Propuneri deschise în toate cele patru țări, luând în considerare principiul publicității, după cum a fost definit anterior. Fiecare cerere de finanțare va fi evaluată de cel puțin doi evaluatori independenți care vor acorda punctaje în baza unei grile de evaluare conținând un set de criterii predefinite în cadrul Manualului de Selecție și Evaluare aprobat de către CCM.

Pe baza punctajului dat de evaluatori, STC pregătește un raport de evaluare tehnică, incluzând o listă de clasificare a cererilor de finanțare ordonate pe priorități în funcție de numărul de puncte obținut. CCM aprobă Raportul de Evaluare Tehnică și, pe baza listei de clasificare și în limita bugetului disponibil, aprobă proiectele cu cele mai mari punctaje la evaluare, și decide asupra sumelor maxime ce vor fi atribuite în fiecare caz. CCM poate alcătui o listă de rezervă pentru fiecare prioritate, conținând cererile de finanțare eligibile care nu pot fi finanțate datorită lipsei fondurilor disponibile. AM poate desfășura la orice moment verificări ale procesului de selecție pentru a controla și supraveghea eficacitatea și calitatea evaluărilor.

6.2.2 Procedura Apelurilor de Propuneri restricționate

În anumite cazuri CCM poate decide să aplice procedura de Apelurilor de Propuneri restricționate. Această procedură poate fi aplicată în special proiectelor conținând elemente de infrastructură, în cazul cărora documentația este mai complexă și pregătirea acesteia necesită mai mult timp și mai multe resurse. Proiectele de infrastructură sunt proiectele care conțin lucrări de construcții.

Procedura restricționată înseamnă că participarea este deschisă tuturor celor interesați, aplicanți eligibili, însă numai aceia care vor fi selectați pe o listă scurtă pe baza unor note conceptuale, vor fi invitați să depună o cerere de finanțare completă. Decizia finală cu privire la acordarea finanțării este bazată pe selecția cererilor de finanțare complete.

În prima etapă aplicanții sunt invitați în cadrul unui Apel de Propuneri să depună o Notă Conceptuală, care va conține cel puțin următoarele elemente: o scurtă descriere a ideii de proiect, informații referitoare la Beneficiarul Lider și partenerii de proiect, activitățile planificate, indicatorii de output de la nivelul programului la care proiectul planifică să contribuie, și o estimare a bugetului, respectiv a duratei de implementare a proiectului.

Notele Conceptuale depuse vor fi evaluate și selectate urmărind procedura aplicabilă în cazul Apelurilor de Propuneri deschise. Comitetul Comun de Monitorizare poate decide dacă verificarea administrativă și a eligibilității să fie omisă sau comasată cu evaluarea tehnică, în cazul în care este necesară în cazul respectivului Apel. Cu toate acestea, CCM poate decide în același timp asupra aprobării raportului de evaluare a criteriilor administrative și de eligibilitate și a raportului evaluării tehnice. În baza Raportului de Evaluare Tehnică (similar Apelurilor deschise, evaluatori externi independenți vor fi implicați în procedura de evaluare tehnică), CCM va decide asupra unei liste de

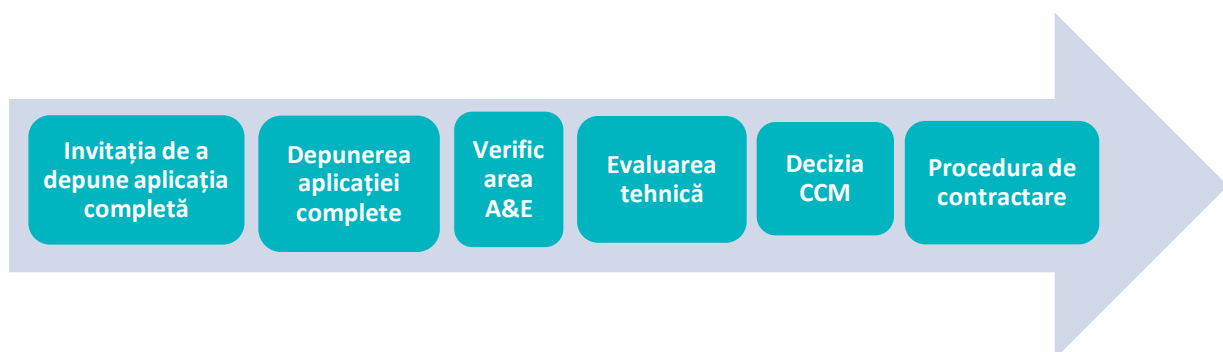
Note Conceptuale considerate a fi de bună calitate și care vor fi invitate să dezvolte proiectele în cereri de finanțare complete. Conținutul cererilor de finanțare complete va fi determinat în Apelurile de Propuneri relevante și va respecta prevederile Articolului 43 a Regulamentului de Punere în Aplicare.

Cererile de finanțare complete depuse în etapa a doua vor fi evaluate utilizând aceeași procedură ca și în cazul Apelurilor Deschise.

În baza Raportului de Evaluare Tehnică, CCM va decide asupra unei liste de proiecte selectate și asupra sumelor maxime puse la dispoziție în fiecare caz. CCM poate alcătui și o listă de rezervă pentru fiecare prioritate, care să conțină cererile de finanțare eligibile care nu pot fi finanțate datorită lipsei de resurse disponibile. În baza decizie CCM, Proiectele de Infrastructură Mare pot fi selectate prin utilizarea apelurilor de propuneri restricționate.

Regulile detaliate de evaluare și selecție vor fi reglementate de către Manualul de Selecție și Evaluare. Manualul va fi aprobat de către CCM.

"După decizia CCM, Autoritatea de Management va consulta Comisia Europeană cu privire la lista de proiecte recomandate pentru finanțare, pentru a evita posibilele duble finanțări și pentru a promova sinergia cu proiecte existente, în cazul în care este posibil. După aceste consultări Comitetul Comun de Monitorizare poate decide să respingă cereri de finanțare recomandate inițial spre finanțare."

6.2.3 Procedura de administrare a reclamațiilor

Procedura aplicată va acoperi reclamațiile împotriva deciziilor luate de organismele Programului în timpul procesului de evaluare și selecție a proiectelor, cu scopul de a asigura transparența și tratamentul echitabil față de toți aplicanții. În cazul în care un aplicant consideră că procesul de selecție a fost alterat de o eroare, Beneficiarul Lider a cererii de finanțare în cauză este îndreptățit să depună

o reclamație la AM/STC. AM, cu asistența STC, va analiza reclamația și va pregăti propria analiză tehnică cu privire la caracterul întemeiat al reclamației. Descrierea detaliată a acestei proceduri va fi prezentată în cadrul Apelului de Propuneri.

6.3 Calendarul indicativ previzionat pentru implementarea programului

Programul va avea următorul plan indicativ de implementare pentru perioada 2015-2024:

	2015. I.	2015. II.	2016. I.	2016. II.	2017. I.	2017. II.	2018. I.	2018. II.	2019. I.	2019. II.	2020. I.	2020. II.	2021. I.	2021. II.	2022. I.	2022. II.	2023. I.	2023. II.	2024. I.	2024. II.
Transmiterea propunerii de Program către Comisie	■																			
Adoptarea Programului de către Comisie		■																		
Procedura de desemnare (AM)			■																	
Lansarea Apelurilor de Propuneri				■			■			■										
Evaluarea proiectelor și deciziile de finanțare					■	■		■	■		■	■								
Contractare și demararea implementării proiectelor						■	■		■	■		■	■	■						
Implementarea proiectelor						■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■				
Managementul Programului		■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■				
Închiderea Programului																	■	■	■	■

Potrivit Regulamentului de Punere în Aplicare, toate contractele trebuie semnate înainte de 31 decembrie 2021 și toate activitățile proiectelor finanțate în cadrul programului trebuie să se încheie pe 31 decembrie 2022 (Articolul 18). Programul se va încheia cel mai târziu la 31 decembrie 2024. (Articolul 15)

În funcție de progresele înregistrate în implementarea Programului, CCM poate decide deschiderea unor apeluri de propuneri suplimentare sau anularea unor apeluri de propuneri planificate.

6.4 Descrierea tipului de sprijin financiar pe priorități

Programul finanțează activități sub forma de granturi (finanțări nerambursabile) acordate proiectelor prin intermediul unor Apeluri de Propuneri deschise sau restrânse. Apeluri de Propuneri vor fi lansate pe baza deciziilor CMM, după cum reiese din calendarul indicativ de implementare a programului de mai sus. Programul nu va utiliza instrumente financiare.

În baza deciziei Grupului Operativ Comun, programul nu va utiliza procedura acordării directe (Articolul 41 al Regulamentului de Punere în Aplicare).

În conformitate cu Articolul 38 (4) al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, cota din contribuția Uniunii alocată proiectelor de infrastructură mare și contribuției la instrumente financiare menționate la Articolul 42 nu poate depăși 30%

6.5 Descrierea planificării utilizării asistenței tehnice și procedurile aplicabile pentru atribuirea contractelor

Asistența Tehnică este necesară pentru a sprijini Țările Participante în implementarea programului. Luând în considerare dimensiunea și diversitatea ariei programului, 10% din fondurile UE alocate programului vor fi utilizate pentru Asistența Tehnică.

Bugetul de AT va fi utilizat pentru a oferi asistența necesară în vederea managementului, monitorizării și evaluării programului.

De asemenea, bugetul de AT va fi utilizat pentru sarcini menite să îmbunătățească și să asigure implementarea corespunzătoare a programului la nivelul proiectelor (de ex. seminarii tematice, măsuri de informare și publicitate, evaluare), respectiv pentru a crește nivelul general de calitate a proiectelor finanțate.

În conformitate cu Articolul 34 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, următoarele activități pot fi finanțate din bugetul de AT în vederea asigurării administrării eficiente a programului:

- activități legate de pregătirea, selecția și evaluarea (cu implicarea membrilor CCM), respectiv sprijinirea proiectelor;
- activități legate de sprijinirea structurilor comune;
- sprijinirea activității Autorităților Naționale și a PCC;
- managementul și activitatea Autorității de Management, a Secretariatului Tehnic Comun și a sucursalelor acestuia, respectiv a organismului intermediar care furnizează servicii la nivel orizontal
- monitorizarea operațiunilor și vizitele la fața locului (proiecte);
- crearea și operarea unui sistem electronic de date pentru contabilitate, stocarea de date, monitorizare și raportare;
- pregătirea rapoartelor (de ex: rapoarte anuale, evaluarea intermediară, etc.);
- activități de audit;
- activități de informare și publicitate;
- promovare și asistență acordată potențialilor beneficiari;
- activități de pregătire a perioadei de programare 2021-2027.

Activitățile sprijinite prin AT vor finanțate printr-o abordare tipică managementului de proiect. Toate activitățile legate de managementul programului care vor fi finanțate prin AT vor fi pregătite sub forma unor "Fișe de AT". CCM va decide în legătură cu finanțare proiectelor de AT bazate pe fișele de AT, care vor conține sarcinile beneficiarilor de AT. În baza deciziei CCM, AM semnează contractul cu beneficiarii AT pentru activitățile de AT pentru activitățile care pot fi delegate STC-ului. Contractele de finanțare nerambursabilă conțin activitățile eligibile și cheltuielile proiectelor de AT.

Proiectele de AT sunt implementate de către organizațiile care găzduiesc organismele de management a programului (beneficiarii de AT). Cheltuielile care survin în timpul implementării acestor proiecte sunt pre-finanțate de program din bugetul de Asistență Tehnică. Beneficiarii de AT trebuie să respecte și să urmeze regulile și procedurile de eligibilitate definite la nivelul programului, inclusiv procedurile de achiziții aplicabile. În conformitate cu prevederile Art 37 (1) al Regulamentului de Punere în Aplicare 897/2014, beneficiarii de AT din Statele Membre vor aplica pentru activitățile de achiziții legislația națională, regulamentele și prevederile administrative corespunzătoare, în timp ce beneficiarii de AT din Ucraina vor urma regulile de achiziții relevante, așa cum sunt ele definite în acordul de finanțare încheiat între Ucraina și Comisia Europeană.

Potențiali beneficiari ai AT:

- AM – Biroul Primului Ministru Ungaria
- Autoritățile Naționale și CCP-urile
- STC – Biroul Programului Széchenyi ca și organizație gazdă
- Organism intermediar – Biroul Programului Széchenyi
- Sucursalele STC
- Autoritatea de Audit (Grupul de auditori) – Direcția Generală pentru Auditul Fondurilor Europene Ungaria

6.6 Descrierea sistemelor de monitorizare și evaluare

Monitorizarea și evaluarea programului vor urmări să îmbunătățească calitatea elaborării și implementării sale, precum și să evalueze și să îmbunătățească consistența, eficacitatea, eficiența și impactul acestuia. Constatările monitorizării și evaluărilor vor fi luate în considerare în ciclul de implementare și de programare.

1.9.1 Monitorizare curentă,

Pentru a asigura calitatea și eficacitatea implementării programului, va fi nevoie de derularea unor activități de monitorizare și evaluare. Monitorizare și evaluarea la nivelul programului se bazează pe un set de indicatori pre-definiți menționați în Capitolul 4.7. Autoritatea de Management este responsabilă de instituirea unui sistem care să culeagă informații financiare și statistice corecte cu privire la implementarea programului pentru asigurarea monitorizării și evaluării.

La nivelul proiectelor, monitorizarea se constituie din procese derulate pentru a observa implementarea proiectului, făcând posibilă identificarea la timp a potențialelor probleme și luare de măsuri corective, atunci când este necesar. Colectarea și măsurarea indicatorilor este o sarcină continuă, proiectele trebuind să informeze organismele programului în legătură cu indicatorii atinși în cadrul fiecărui raport de progres.

1.9.2 Plan indicativ de monitorizare și evaluare pentru întreaga durată a programului:

Pentru a îmbunătăți calitatea programului, o echipă de evaluatori independenți a realizat o evaluare **ex-ante a Programului ENI HUSKROUA** incorporând în aceasta și cerințele de evaluare strategică de mediu. Recomandările evaluării au fost luate în considerare în timpul pregătirii POC.

Potrivit Articolului 78 (3) al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, suplimentar față de monitorizarea curentă, Autoritatea de Management va derula **Monitorizarea orientată spre rezultate** a programului și proiectelor (ROM). În cazul ROM, obiectivul și sarcina principale sunt de a obține o opinie independentă asupra implementării proiectelor/programului și asupra progreselor înregistrate în atingerea rezultatelor previzionate. O evaluare independentă asigură un sistem de verificare și echilibrare, respectiv îmbunătățește responsabilitatea și transparența în ceea ce privește utilizarea resurselor UE. Observațiile și recomandările ROM sunt transmise spre luare în considerare și spre utilizare de către responsabilii/de către managementul proiectelor aflate în implementare/de către program și vor fi incluse în Metodologia de derulare a ROM pentru viitorul ciclu de programe. De asemenea, acestea vor fi incluse în planul anual de monitorizare și evaluare.

Potrivit Articolului 17 al Regulamentului 236/2014, o evaluare intermediară a Documentului de programare ENI CBC trebuie realizată de către Comisie pe baza implementării Instrumentului ENI CBC, nu mai târziu de 31 decembrie 2017. Aceasta trebuie să cuprindă perioada dintre 1 ianuarie 2014 și 30 iunie 2017 și să se concentreze pe atingerea obiectivelor Instrumentului ENI CBC, pe baza indicatorilor care măsoară rezultatele obținute și eficiența Instrumentului. Comisia solicită țărilor participante să pună la dispoziție toate datele și informațiile necesare.

În conformitate cu Articolul 78 (1) al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, monitorizarea și evaluarea programului trebuie să urmărească să îmbunătățească calitatea elaborării și implementării sale, precum și să evalueze și să îmbunătățească consistența, eficacitatea, eficiența și impactul acestuia. Constatările monitorizării și evaluării vor fi luate în considerare în ciclul de programare și de implementare.

Potrivit Articolului 78 (2) al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, Autoritatea de Management va trebui să deruleze un **plan anual de monitorizare și evaluare**. Planul anual trebuie transmis Comisiei în fiecare an, nu mai târziu de 15 februarie.

Suplimentar față de evaluarea intermediară, Comisia sau AM pot desfășura în orice moment evaluări ale Programului Operațional Comun, sau al unor părți a acestuia.

Evaluările vor fi derulate de către experți interni sau externi care sunt independenți funcțional de autoritățile responsabile cu implementarea programului.

Evaluarea va trebui să analizeze eficacitatea, eficiența și impactul activităților și sprijinului acordat de program. Accentul trebuie să fie pe rezultate și impact. Utilizatorii primari ai informațiilor obținute vor fi organismele programului implicate în managementul acestuia – este o sursă valoroasă de informații pentru managementul curent al programului, pentru raportările legate de implementarea acestuia, pentru comunicare rezultatelor sale, precum și pentru procesul decizional al CCM. În același timp, această informație poate fi utilă pentru îmbunătățirea procedurilor și pentru planificare mai bună a activităților de monitorizare, control și audit (verificări la fața locului, controale ale AM, oferă informații Autorității de Management și grupului de auditori pentru proiectele de audit ale acestora, etc.).

Constatările evaluărilor vor fi luate de asemenea în considerare pentru exercițiul de programare viitor. Este esențial ca rezultatele și constatările evaluărilor să fie comunicate iar informațiile obținute în timpul procesului de evaluare să fie dezvăluite. Rezultatele evaluărilor vor fi transmise organismelor

programului și organismelor naționale relevante. Rezumatul constatărilor evaluărilor va fi dezvăluit publicului prin intermediul canalelor de comunicare pe care programul intenționează să le utilizeze.

Programul prevede următorul **plan indicativ de monitorizare și evaluare**:

Nr.	Titlu	Sarcină	Perioadă sau frecvență	Responsabil
1.	Evaluare Ex-ante	Să îmbunătățească calitatea JOP.	În faza de programare	Organismele de la nivelul programului
2.	Monitorizare curentă (Permanentă)	Să observe implementarea proiectului	Continuă.	AM, AN, STC și CCP-urile
3.	Monitorizarea orientată spre rezultat a programului și proiectelor (ROM)	Evaluează atingerea rezultatelor, care au fost prevăzute de către proiecte și de către program în perioada de timp dată.	Începe după semnarea primului contract de finanțare nerambursabilă Frecvența: anual, include un eșantion de proiecte.	AM, STC
4.	Evaluarea intermediară a Documentului de Programare ENI CBC	Evaluează eficacitatea, eficiența și impactul instrumentului ENI CBC la jumătatea implementării acestuia, concentrându-se asupra Documentului de Programare	În trimestrele III-IV din 2017 (acoperind perioada dintre 1 ianuarie 2014 și 30 iunie 2017).	Comisia Europeană, (AM)
5.	Evaluarea curentă (intermediară)	Evaluează eficacitatea, eficiența și impactul activităților și sprijinului Programului. Accentul va fi pe rezultate și impact, și pe măsurarea valorilor curente ale indicatorilor programului	În trimestrele III-IV din 2017 (acoperind perioada dintre 1 ianuarie 2014 și 30 iunie 2017).	AM
6.	Evaluarea Ex-post a Instrumentului ENI CBC	Evaluează performanța instrumentului ENI CBC în ansamblul său.	După închiderea programului, înainte de evaluarea intermediară a următoarei perioade financiare	Comisia Europeană

Punctul de pornire a tuturor activităților de evaluare și monitorizare sunt rezultatele previzionate, care sunt definite în strategia programului. Acestea, împreună cu indicatorii mențiți să măsoare atingerea lor, arată ce și-a propus programul să realizeze cu utilizarea resurselor financiare disponibile la momentul la care a fost elaborată strategia acestuia. Colectarea regulată a indicatorilor (cel puțin o dată pe an, însă în funcție de necesități), precum și evaluarea progreselor față de țintele indicatorilor, împreună cu datele legate de absorbția financiară, ajută să se determine dacă programul evoluează corespunzător și dacă strategia este încă relevantă sau trebuie modificată.

După închiderea proiectului, fiecare Beneficiar Lider trebuie să raporteze despre activitățile ulterioare proiectului (raport de sustenabilitate a proiectului). Raportul de sustenabilitate va conține date legate de indicatorii de program relevanți. Rapoartele de sustenabilitate vor fi transmise o dată pe an, timp de cinci ani de la închiderea proiectului, sau până la data determinată de regulile de ajutor de stat, în cazurile în care acestea sunt aplicabile.

Principalul sistem și instrument de colectare a informațiilor este sistemul IMIS 2014-2020. Cu ajutorul sistemului IMIS 2014-2020 organismele de implementare a programului sunt în măsură să urmărească toți indicatorii de la nivelul proiectelor și programului, respectiv atingerea acestora.

În ceea ce privește resursele umane implicate, activitățile de monitorizare vor fi implementate de principiu cu ajutorul resurselor interne (personalul AM/STC). Evaluarea ex-ante este derulată de către experți externi. În cazul ROM, pot fi contractați experți externi. Pentru aceste activități nu se previzionează personal suplimentar.

Rezultatele activităților de monitorizare și evaluare sunt comunicate pe de o parte intern (către toate organismele implicate în managementul programului), pe de altă parte extern, către publicul general..

Pe baza rezultatelor activităților de monitorizare și evaluare, calendarul de implementare și planificarea financiară a programului vor fi actualizate regulat. De asemenea, planul de monitorizare și evaluare va fi revizuit și actualizat.

6.7 Informații cu privire la îndeplinirea cerințelor regulamentare prevăzute de Directiva 2001/42/EC a Parlamentului European și Consiliului

Evaluarea Strategică de Mediu (Strategic Environmental Assessment – SEA) pentru Programul Operațional Comun al Programului ENI CBC HUSKROUA 2014-2020 a fost planificată și derulată în conformitate cu Directiva 2001/42/EC a Parlamentului European și a Consiliului din 27 iunie 2001 privind evaluarea efectelor anumitor planuri și programe asupra mediului (în cele ce urmează: Directiva SEA) și legislațiile naționale. Subiectul SEA a fost Programul Operațional Comun al Programului ENI CBC HUSKROUA 2014-2020. Țările Participante ale Programului ENI CBC HUSKROUA 2014-2020 sunt Ungaria, Slovacia, România și Ucraina. Cadrul geografic al programului acoperă regiuni principale și regiuni limitrofe. Perioada de timp relevantă pentru Evaluarea Strategică de Mediu a fost determinată de descrierea tendințelor de dezvoltare atât din perspectiva stării previzionate de mediu cât și a posibilului impact asupra mediului. Perioada de timp analizată pentru tendințele de dezvoltare legate de starea previzionată de mediu și de posibilele impacte de mediu – perioada de programare 2014-2020 plus doi ani.

SEA a fost elaborată în timpul pregătirii Programului și a fost finalizată înaintea aprobării și transmiterii acestuia către Comisie, pentru a asigura astfel un nivel ridicat de protecție a mediului și pentru a contribui la integrarea aspectelor de mediu în pregătirea și adoptarea Programului ENI CBC HUSKROUA 2014-2020, cu accent deosebit pe promovarea dezvoltării durabile.

Procesul SEA în conformitate cu Directiva CE și cu legislațiile naționale

Procesul SEA a fost derulat respectând etapele prevăzute de Directiva SEA, precum identificarea autorităților de mediu relevante din Țările Participante, analiza situației existente, definirea obiectivelor evaluării de mediu, elaborarea Raportului de Mediu, adoptarea Raportului privind obiectivele de mediu și a Raportului de Mediu de către GCM, consultarea Raportului privind obiectivele de mediu, consultări publice și asigurarea accesului publicului la documente (pe baza hotărârilor de guvern relevante) în ceea ce privește Raportul de Mediu, completarea Raportului de Mediu prin luarea în considerare a rezultatelor consultărilor, derularea procesului decizional, monitorizarea și adoptarea Raportului de Mediu de către autoritățile competente.

Raportul de Mediu (Anexa 1: Metodele de evaluare strategică de mediu) descrie întregul proces implementat în cadrul SEA, precum și etapele acestuia cu prezentarea cronologică a acțiunilor, a

realizărilor și a referințelor legale. Pe lângă viitoarea Autoritate de Management, toate Țările Participante la Programul ENI CBC HUSKROUA 2014-2020 au fost implicate în procesul SEA.

Implicarea părților interesate și a publicului în procesul SEA a reprezentat elementul cheie al procesului de consultare. Autoritățile de mediu relevante au fost identificate în strânsă colaborare cu Autoritățile Naționale ale Țărilor Participante.

În cadrul procedurii SEA referitoare la Programul Operațional Comun ENI CBC HUSKROUA 2014-2020, implicarea autorităților de mediu relevante și a publicului s-a realizat prin două acțiuni de consultare:

- Articolul 5 (4) al Directivei SEA – Consultări asupra Raportului obiectivelor de mediu
- Articolul 6.2 și Anexa 1 al Directivei SEA – Consultări asupra Raportului de Mediu

Procesul de consultare a oferit părților interesate și publicului oportunitatea de a-și exprima opinia. Consultarea Raportului obiectivelor de mediu a rezultat în declararea de către părțile interesate relevante din domeniul protecției mediului din țările participante a faptului că sunt de acord cu conținutul acestuia. Unele părți interesate au transmis recomandări referitoare la aspecte de mediu, în legătură directă cu conținutul programului operațional și care au fost luat în considerare în cadrul acestuia.

În cadrul etapei de consultare asupra Raportului de Mediu, un Rezumat non-tehnic al acestuia a fost pus la dispoziție pentru a facilita înțelegerea Raportului de către public. Consultarea asupra Raportului de Mediu a relevat opinia părților interesate și a publicului. Cele mai multe dintre comentariile primite au exprimat acordul asupra conținutului Raportului de Mediu. Unele comentarii au sugerat mici amendamente, în special în legătură cu probleme cheie de mediu și cu puncte sensibile din aria eligibilă, cu măsuri de prevenire și de atenuare a impactului potențial de mediu.

Întregului proces SEA s-a derulat în strânsă cooperare între actorii implicați. Cooperarea cu echipa de experți care a redactat POC a fost coordonată atât în faza elaborării Raportului asupra obiectivelor de mediu cât și în faza elaborării Raportului de Mediu, pentru a asigura faptul că efectele de mediu asociate implementării programului au fost luate în considerare în timpul pregătirii documentului, și în faza premergătoare adoptării acestuia.

Conținutul Raportului de Mediu în conformitate cu Directiva CE

Raportul de Mediu include toate secțiunile prevăzute în Directiva SEA. A fost redactat și un rezumat non tehnic al Raportului de Mediu, precum și declarația privind modalitatea de integrare a observațiilor referitoare la mediu în conținutul POC.

Rezultatele procesului de Evaluare Strategică de Mediu:

Evaluarea Strategică de Mediu a reprezentat o parte integrantă a procesului de programare. Procesul de evaluare a asigurat un nivel superior de protecție a mediului și a contribuit la integrarea aspectelor de mediu în pregătirea și adoptarea Programului.

Raportul de Mediu prezintă alternativele rezonabile ale Programului analizate din perspectiva obiectivelor de mediu și condițiilor geografice. Alternativele au inclus diferitele versiuni din cadrul procesului de elaborare a Programului, precum și "opțiunea zero", aceea în care Programul nu ar fi implementat. Pe lângă analiza "cu și fără" implementarea Programului, în decursul evaluării de mediu au fost definite alte două alternative posibile, dintre care o alternativă intermediară a fost luată în

considerare, pe baza motivelor detaliate în Raportul de Mediu. Concluzia comparației a fost că alternativa cea mai bună este cea a implementării Programului.

Evaluarea Strategică de Mediu a influențat conținutul POC prin intermediul rezultatelor consultărilor publice, prin declarațiile și recomandările SEA, care au fost discutate permanent cu membrii Grupului de Lucru și cu experții care au redactat Programul. Evaluarea Strategică de Mediu a formulat recomandări clare în cadrul versiunii finale a Raportului de Evaluare a Impactului asupra Mediului și a versiunii finale a Raportului de Mediu. Toate recomandările au fost discutate cu reprezentanții consultantului responsabil de elaborare conținutului Programului Operațional Comun, și au fost luat în considerare pentru versiunea finală a acestuia.

O privire de ansamblu asupra principalelor recomandări SEA, a rezultatelor procesului de consultare și asupra modalității în care acestea au fost luate în considerare de către Program, se regăsește în Raportul de Mediu final și în Declarația Oficială.

Raportul de Mediu a propus și un sistem de monitorizare, pe baza obiectivelor de mediu definite, pentru a implementa măsurile de monitorizare a efectelor semnificative de mediu generate de implementarea Programului. Ca și regulă generală, pentru a evita confuziile și duplicările, indicatorii propuși în cadrul Programului au fost analizați din punct de vedere al efectelor asupra mediului, iar indicatorii POC relevanți pentru aspectele și obiectivele de mediu au fost utilizați ca și indicatori SEA. Raportul de Mediu propune o serie de indicatori de mediu suplimentari, pentru acele obiective de mediu care nu sunt acoperite de către indicatorii Programului. Astfel, sistemul propus pentru indicatori SEA se compune din indicatori de rezultat ai POC, indicatorii de realizare POC și indicatori propuși în cadrul SEA.

Sistemul de indicatori SEA se compune din următorii indicatori (denumirea indicatorului și tipul acestuia (R – Indicator de rezultat al POC, O – Indicator de realizare al POC, I – indicator propus în cadrul SEA)):

- Suprafața protejată cu un statut de conservare îmbunătățit (ha) - O (OT6 P1)
- Creșterea suprafețelor medii ale parcelelor de pământ nefragmentate – I
- Capacitate crescută pentru protecția mediului și atenuarea modificărilor climatice (Bazat pe chestionarea (valoare inițială, intermediară, finală) actorilor principali de ex. direcții de ape, ONG-uri relevante, instituții, autorități) - R (OT6 P1)
- Numărul participanților activi la evenimente de schimburi de bune practici, la campanii de conștientizare și la programe educaționale - O (OT6 P1)
- Numărul de linii de transport public cu un nivel al serviciilor îmbunătățit ca urmare directă a sprijinului programului (linii) - O (OT7 P1)
- Capacitate crescută pentru protecția mediului și atenuarea modificărilor climatice (Bazat pe chestionarea (valoare inițială, intermediară, finală) actorilor principali de ex. direcții de ape, ONG-uri relevante, instituții, autorități) - R (OT6 P1)
- Numărul de organizații care cooperează în domeniul managementului dezastrelor - O (OT8 P1)
- Mărirea populației cu acces la sisteme de prevenție îmbunătățite (numărul de cetățeni deserviți) - R (OT8 P1)
- Progrese în managementul siturilor contaminate (exprimate în etape de management și prin utilizarea de valori țintă, în cazurile în care acestea sunt relevante) – I
- Numărul de situri de depozitare a deșeurilor recultivate sau revitalizate în vederea derulării de investiții, sau proiecte care promovează dezvoltarea de ferme HNV – I
- Generarea de deșeuri municipale (Deșeuri municipale solide (DMS) kg/locuitor) – I

- Rata de reciclare a deșeurilor municipale (Cantitatea totală de deșeuri municipale reciclate exprimată în procente din cantitatea generată) – I
- Indicele de exploatare a apei (IEA) – I
- Numărul de intervenții în domeniul apelor, apelor reziduale, eficienței energetice sau energiilor regenerabile - O (OT6 P1)
- Mărimea populației cu acces la sisteme de prevenție îmbunătățite (numărul de cetățeni deserviți) - R (OT8 P1)
- Numărul de proiecte care urmăresc cooperarea în protecția, managementul și planificarea peisajelor – I
- numărul de acțiuni pentru creșterea conștientizării importanței protecției peisajelor naturale și culturale – I
- Numărul de acțiuni care promovează recuperarea deșeurilor/gropilor de deșeuri sau reciclarea terenurilor – I
- Rata deșeurilor colectate selectiv de către populație – I
- Capacitate crescută pentru protecția mediului și atenuarea modificărilor climatice (Bazat pe chestionarea (valoare inițială, intermediară, finală) actorilor principali de ex. direcții de ape, ONG-uri relevante, instituții, autorități) - R (OT6 P1)
- Numărul de organizații care utilizează sprijinul programului pentru promovarea culturii locale și pentru conservarea moștenirii istorice - O (OT3 P1)
- Numărul obiectivelor culturale și istorice cu o situație îmbunătățită ca și consecință directă a sprijinului programului - O (OT3 P1)
- Mărimea populației cu acces la servicii medicale sau servicii sociale de sănătate de calitate îmbunătățită (numărul de cetățeni deserviți) - R (OT8 P2)
- Servicii de sănătate cu efect transfrontalier îmbunătățite (servicii) - O (OT8 P2)
- Numărul de acțiuni care urmăresc să crească rata populației conectată la stații de tratare a apelor reziduale. – I
- Numărul de acțiuni care urmăresc îmbunătățirea calității apei potabile – I
- Consumul de energie al gospodăriilor pe metru pătrat– I
- Cota de energie regenerabilă din consumul energetic final (%) - I
- Numărul de linii de transport public cu un nivel al serviciilor îmbunătățit ca urmare directă a sprijinului programului (linii) - O (OT7 P1)

Raportul de Mediu prezintă sistemul detaliat de indicatori cu informații referitoare la implementare.

6.8 Regulile de eligibilitate a cheltuielilor

Regulile de eligibilitate a cheltuielilor sunt detaliate în Articolele 47-51 ale Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC. Potrivit Articolului 48 și Articolului 49, programul poate stabili reguli de eligibilitate suplimentare la nivelul întregului program și poate declara alte categorii de cheltuieli ca fiind neeligibile..

Programul nu exclude posibilitatea de a utiliza finanțarea sub formă de sume globale, costuri unitare și sume forfetare. Având în vedere Articolele 47 și 50 ale Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, CCM poate decide să utilizeze aceste forme de finanțare la momentul lansării Apelurilor de Propuneri. Pot fi stabilite diferite reguli pentru fiecare dintre priorități și/sau pentru fiecare tip de Apel de Propuneri, care să fie aprobate de către CCM. Potrivit Articolului 67 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, cheltuielile survenite în moneda națională ale țărilor participante alta decât Euro, trebuie convertite în Euro utilizând cursul de schimb al Comisiei pentru luna în care cheltuiala a fost transmisă spre verificare în conformitate cu Articolul 32 (1) al Regulamentului de Punere în Aplicare. Această metodă va fi instituită și aplicată pe întreaga durată a programului, atât pentru cheltuielile legate de asistența tehnică, cât și pentru cheltuielile aferente proiectelor.

6.9 Nereguli și recuperări: Repartizarea responsabilităților între țările participante

În conformitate cu Articolul 71 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, Autoritatea de Management va fi responsabilă în primă instanță pentru prevenirea și investigarea neregulilor, implementând corecțiile financiare necesare și urmărind recuperările.

Pentru asigurarea eficacității și eficienței procedurilor de recuperare, CCM poate decide să solicite garanții financiare din partea beneficiarilor. Reguli detaliate asupra garanțiilor financiare vor fi reglementate în cadrul Apelurilor de Propuneri.

Potrivit Articolului 74 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, Autoritatea de Management va fi responsabilă de urmărirea recuperării sumelor plătite necuvenit. În situațiile în care recuperarea se referă la încălcarea din partea Autorității de Management a obligațiilor legale ce derivă din Regulamentul de Punere în Aplicare și Regulamentul (EU, EURATOM) Nr 966/2012, Autoritatea de Management va fi responsabilă de returnarea sumelor în cauză către Comisie.

În situațiile în care recuperarea se referă la deficiențe de sistem în cadrul sistemelor de management și control ale programului, Autoritatea de Management va fi responsabilă de returnarea sumelor în cauză către Comisie, în conformitate cu repartizarea responsabilităților între țările participante așa cum este aceasta definită în cadrul programului.

În situațiile în care recuperarea se referă la o revendicare către un beneficiar situat într-un Stat Membru și Autoritatea de Management nu reușește să recupereze datoria, Statul Membru în care beneficiarul este situat va plăti suma corespunzătoare către Autoritatea de Management și o va revendica ulterior de la beneficiar. În situațiile în care recuperarea se referă la o revendicare către un beneficiar situat într-o țară parteneră CBC și Autoritatea de Management nu reușește să recupereze datoria, nivelul de responsabilitate al țării partenere CBC în care este situat beneficiarul va fi acela definit în acordurile de finanțare relevante, menționate la Articolele 8 și 9 ale Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC.

Conform Regulamentului de Punere în Aplicare, Programul ENI CBC HUSKROUA va aplica următoarele reguli:

- Fiecare țară participantă poartă responsabilitatea pentru posibilele consecințe financiare ale neregulilor cauzate de către Beneficiarii Lideri și Beneficiarii situați pe teritoriul lor, în conformitate cu Articolul 74 (4) – (5) ale Regulamentului de Punere în Aplicare ENI;
- În cazul unei deficiențe de sistem (neregulă) care nu poate fi asociată unei anume țări participante, responsabilitatea va fi purtată în comun și în mod egal de către țările participante. În cazul unei deficiențe de sistem (neregulă) care poate fi asociată unei anumite țări participante (de ex. deficiențe ale sistemului național de control), respectiva țară participantă va purta responsabilitatea.
- pentru cheltuielile de asistență tehnică:
  - Țară Beneficiarului de AT care a comis neregula va purta responsabilitatea financiară.
  - În cazul unei nereguli a sistemului pentru cheltuielile de AT, atunci când neregula nu poate fi asociată niciunui Beneficiar de AT dintr-o țară anume, responsabilitatea va fi purtată în comun și în mod egal de țările participante

Dacă Beneficiarul Lider nu reușește să asigure returnarea din partea unui partener de proiect, sau dacă AM nu reușește să asigure returnarea din partea Beneficiarului Lider, Statul Membru pe al cărui teritoriu se situează beneficiarul în cauză va plăti suma corespunzătoare către Autoritatea de Management în conformitate cu repartizarea responsabilităților între țările participante, așa cum a fost definită anterior. AM va returna fondurile către Uniune o dată ce acestea au fost recuperate de la Beneficiarul Lider/beneficiar/țara participantă.

În situația în care Beneficiarul Lider nu reușește să asigure returnarea de la un partener de proiect, sau dacă AM nu reușește să asigure returnarea de la Beneficiarul Lider, și beneficiarul în cauză este situat în Ucraina, procedurile relevante de recuperare vor fi cele stabilite în Acordul de Finanțare, în conformitate cu Articolul 74 (5) al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI.

Dacă AM va suporta costuri juridice pentru procedurile de recuperare – inițiate după consultări și de comun acord cu țara participantă aferentă – chiar și în situațiile în care procedurile rămân fără rezultat – acestea vor fi rambursate de către țara participantă pe teritoriul căreia se situează Beneficiarul Lider sau beneficiarul responsabil pentru procedura amintită.

6.10 Regulile de transfer, utilizare și monitorizare a co-finanțării

Co-finanțarea va reprezenta cel puțin 10% din contribuția Uniunii Europene la Program. Contribuția ENI în cazul proiectelor este în principiu fixată la 90%, în timp ce AT este finanțată în proporție de 100% din fonduri UE, până la limita maximă de 10% din contribuția totală a Uniunii. Potrivit Articolului 13 (1) al Regulamentului de Punere în Aplicare, co-finanțarea trebuie să provină din alte surse decât cele ale EU.

Sprijinul oferit de țările participante în cadrul programului trebuie să respecte regulile Ajutorului de Stat, în înțelesul Articolului 107 al Tratatului de funcționare a Uniunii Europene și – unde este aplicabil – cu prevederile aplicabile Ajutorului de Stat cuprinse în orice acord bilateral între țările participante și UE, în special la Capitolul 10 Titlul IV al Acordului de Asociere dintre UE și Ucraina.

6.11 Descrierea sistemelor IT pentru raportare și schimbul de date computerizat dintre Autoritatea de Management și Comisie

Potrivit Articolului 30 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, programul va trebui să instituie un sistem electronic de date pentru contabilitate, monitorizare și raportare.

Sistemul electronic pentru schimburi de date IMIS 2007-2013 operat în cadrul Programului ENPI CBC HUSKROUA 2007-20103 corespunde deja în mare măsură acestor norme. Sistemul IMIS 2014-2020 va sprijini atât ciclul de implementare a programului, cât și al proiectelor, și va corespunde standardelor de securitate acceptate, pentru a asigura faptul că documentele conținute corespund reglementărilor naționale și pot fi utilizate în scopuri de audit.

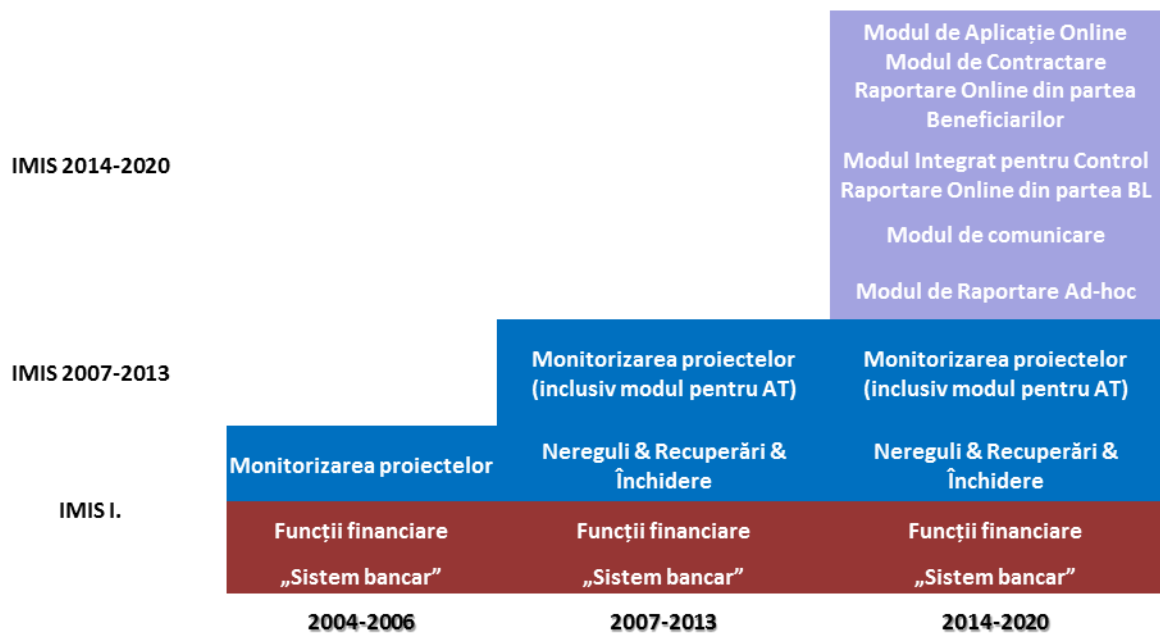
În timpul perioadei 2007-2013 sistemul a avut capacitatea de a sprijini toate funcțiunile administrative, printre altele

- plățile electronice către proiecte prin intermediul sistemului
- pregătirea automată a cererilor de plată către CE și a tuturor celorlalte documente oficiale aferente
- urmărirea tuturor tranzacțiilor conturilor bancare;
- raportarea și monitorizarea neregulilor, gestionarea recuperărilor, recuperările în curs de desfășurare
- generarea de statistici financiare și rapoarte (retrageri și recuperări, cheltuieli eligibile, plăți, etc.)
- acoperirea ciclului de implementare a programului și proiectelor (inclusiv AT)

Pentru a sprijini managementul integrat al Programului de Cooperare Transfrontalieră ENI Ungaria-Slovacia-România-Ucraina, sistemul IMIS 2014-2020 va fi dezvoltat în conformitate cu noile regulamente, cerințe, reguli ale programului, pe baza experiențelor din etapele de dezvoltare și operare ale prezentului sistem. Una dintre provocările cheie pentru funcționalitatea sistemului este utilizarea modulului de aplicație online și transmiterea online a Rapoartelor Intermediare/Finale și a Cererilor de Plată la nivelul proiectelor, precum și extensia modulului de raportare și control online pentru întreaga arie a programului. De asemenea, va trebui introdus un modul de comunicare, precum și instrumente avansate de raportare ad-hoc. Sistemul va trebui dezvoltat și în ceea ce privește ușurința de utilizare, aceasta însemnând o interfață și identitate vizuală complet nouă.

Indicativ, este planificat ca sistemul IMIS să fie compus din următoarele module și funcții principale:

- modul de aplicație online
- modul de proiect (contractare, modificarea contractelor, gestionarea ciclului de proiect)
- raportare (inclusiv raportare online la nivelul partenerilor, modul integrat de control și raportare a proiectelor)
- modul integrat de control pentru toate țările participante
- modul de raportare online pentru Beneficiarii Lideri
- modul de comunicare (inbox/outbox)
- instrument de raportare ad-hoc
- modul pentru Asistența Tehnică

Schimbul de date cu CE va fi realizat electronic. Sistemul IMIS va fi capabil să comunice și va fi compatibil cu baza de date KEEP dezvoltată de INTERACT, pentru a asigura încărcarea facilă de date și schimbul de informații necesare Comisiei.

Dezvoltarea, implementarea, asistența și mentenanța sistemului de monitorizare și informare a programului va fi finanțat din bugetul de AT.

6.12 Principiile comunicării

Comunicarea reprezintă un element strategic al implementării de succes a Programului ENI CBC HUSKROUA 2014-2020.

Obiectivul general al Strategiei de Comunicare este de a asigura fluxul de informații cu privire la cadrul, sprijinul UE, obiectivele, rezultatele și impactul Programului, adresându-se nevoii de informare și comunicare a actorilor interni implicați în managementul programului, precum și actorilor externi care beneficiază de pe urma implementării programului, și nu în ultimul rând publicului larg.

Obiectivele specifice ale Strategiei de Comunicare sunt vizibilitatea, conștientizarea, promovarea oportunităților și rezultatelor, asistența adecvată, buna comunicare internă și externă, și transferul de cunoștințe/informații al Programului. Ca și rezultat, activitățile de comunicare vor contribui într-o mare măsură și vor spori succesul programului.

Organismele responsabile cu implementarea planului de Comunicare sunt Autoritatea de Management, Secretariatul Tehnic Comun și sucursalele acestuia, precum și Comitetul Comun de Monitorizare.

Eficacitatea măsurilor de informare și comunicare, precum și progresul în implementarea Planului de Comunicare vor face obiectul unor evaluări și vor fi măsurate pe întreaga durată de implementare a programului, pentru a asigura atingerea obiectivelor Strategiei și Planului de Comunicare.

Pe parcursul implementării Programului va fi utilizată o gamă largă de canale și tehnici de comunicare, selectate pe baza experiențelor acumulate pe parcursul derulării programului ENPI aflat în implementare la momentul actual.

În perioada 2014-2020 comunicarea și implementarea va fi sprijinită la toate nivelurile programului de către sistemul de monitorizare și informare IMIS. Sistemul urmărește să devină un instrument practic în implementarea sarcinilor și în sprijinirea fluxului de informații între participanții la Program.

Va fi derulată o revizuire a identității vizuale a programului actual (2007-2013) și în urma rezultatelor acesteia, este posibil ca elementele de identitate vizuală a Programului să fie modificate.

Capitolul 10.2 din Anexe conține Planul de Comunicare detaliat, Strategia de Comunicare precum și pentru Planul de Comunicare pentru primul an.

6.13 Limba/Limbile utilizată(e) de Program

Având în vedere că Programul este unul cu participare multi-națională, în conformitate cu Articolul 7 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC, limba de lucru utilizată este engleza, în vederea facilitării managementului și scurtării perioadelor necesare pentru transmiterea de completări.

Cheltuielile de interpretariat și traduceri vor fi acoperite din bugetul de asistență tehnică la nivelul Programului Operațional Comun, respectiv din bugetul fiecărui proiect la nivelul proiectelor.

7 Plan financiar indicativ

7.1 Obiectivele tematice după sursele de finanțare

Plan financiar indicativ al Programului ENI CBC HU-SK-RO-UA, Cuprinzând contribuția UE și co-finanțarea, dacă aceasta este cunoscută pentru întreaga perioadă de programare, pentru fiecare obiectiv tematic și pentru Asistența Tehnică				
<i>Obiectivele tematice după sursele de finanțare (în euro):</i>				
	Finanțare CE (a) *	Co-finanțare (b)	Rata Co-finanțării (in %) (c) **	Finanțare totală (d) = (a)+(b)
Obiectivul tematic 3	11 855 430	1 317 270	11,11%	13 172 700
Obiectivul tematic 6	14 018 526	1 557 614	11,11%	15 576 140
Obiectivul tematic 7	21 339 774	2 371 086	11,11%	23 710 860
Obiectivul tematic 8	19 343 070	2 149 230	11,11%	21 492 300
Asistența tehnică	7 395 200	0	0,00%	7 395 200
Total	73 952 000	7 395 200	10,00%	81 347 200

* în conformitate cu Documentul de Strategie.

** Ratele co-finanțării vor fi calculate în baza contribuției Comunitare la programul operațional comun, în conformitate cu Articolele 12, 13 și 14 ale Regulamentului Comisiei de Punere în Aplicare (UE) Nr 897/2014 din 18 August 2014 de stabilire a unor dispoziții specifice privind punerea în aplicare a programelor de cooperare transfrontalieră finanțate în temeiul Regulamentului (UE) nr. 232/2014 al Parlamentului European și al Consiliului de instituire a unui instrument european de vecinătate

Obiectiv tematic	Prioritate	Alocația financiară pe OT (%)	Alocația financiară în procente din bugetul total (%)	Alocația financiară a CE (EUR)
OT 3	Prioritatea 1	17,81	16,03	11 855 430
OT 6	Prioritatea 1	21,06	18,96	14 018 526
OT 7	Prioritatea 1	32,06	28,86	21 339 774
	Prioritatea 2			
OT 8	Prioritatea 1	29,06	26,16	19 343 070
	Prioritatea 2			
Asistența Tehnică			10	7 395 200
TOTAL:			100	73 952 000

7.2 Tabel financiar al programului

Tabel financiar cuprinzând alocațiile anuale previzionate pentru angajările Programului și pentru plăți (în Euro, prețuri curente)

	A	B	C	D
	ANGAJĂRI INDICATIVE PREVIZIONATE DIN PARTEA CE	CO-FINANȚARE	ANGAJĂRILE INDICATIVE PREVIZIONATE DIN PARTEA PROGRAMULUI – finanțare CE	PLĂȚI INDICATIVE PREVIZIONATE ALE PROGRAMULUI – finanțare CE
2015				
Proiecte		0	0	0
AT		0	147 904	147 904
TOTAL 2015	8 476 935	0	147 904	147 904
2016				
Proiecte		0	0	0
AT		0	813 472	813 472
TOTAL 2016	9 767 535	0	813 472	813 472
2017				
Proiecte		2 684 458	48 320 237	24 160 118
AT		0	1 035 328	1 035 328
TOTAL 2017	14 915 905	2 684 458	49 355 565	25 195 446
2018				
Proiecte		2 147 566	0	19 328 095
AT		0	1 035 328	1 035 328
TOTAL 2018	12 835 744	2 147 566	1 035 328	20 363 423
2019				
Proiecte		1 372 549	15 041 837	12 352 942
AT		0	1 035 328	1 035 328
TOTAL 2019	13 863 310	1 372 549	16 077 165	13 388 270
2020				
Proiecte		846 011	3 194 726	7 614 098
AT		0	1 035 328	1 035 328
TOTAL 2020	14 092 571	846 011	4 230 054	8 649 426
2021				
Proiecte		309 119	0	2 782 074
AT		0	961 376	961 376
TOTAL 2021	0	309 119	961 376	3 743 450
2022				
Proiecte		35 497	0	319 473
AT		0	813 472	813 472
TOTAL 2022	0	35 497	813 472	1 132 945
2023				
Proiecte		0	0	0

AT		0	369 760	369 760
TOTAL 2023	0	0	369 760	369 760
2024				
Proiecte		0	0	0
AT		0	147 904	147 904
TOTAL 2024		0	147 904	147 904
TOTAL 2015-2024	73 952 000	7 395 200	73 952 000	73 952 000
RATA DE CO-FINANȚARE TOTALĂ			10%	10%

** Supusă evaluării intermediare a programului

În baza condițiilor stabilite de către CE în deciziile de modificare relevante, țările participante intenționează să finanțeze acțiunile de pregătire din bugetul de AT al perioadei 2007-2013.

8 Analiza de risc și măsuri de atenuare a riscurilor

Tabelul de mai jos prezintă factorii de risc identificați, estimând gradul de probabilitate și impactul acestora, respectiv descrie posibile măsuri de atenuare a efectelor acestora și unitățile de management responsabile de implementarea acestora. Riscurile identificate și măsurile de atenuare aferente vor fi urmărite regulat și raportate anual către Comitetul Comun de Monitorizare.

Risc	Probabilitate	Impact	Măsuri de atenuare	Responsabili
Factori externi				
Suprapunerea cu aria eligibilă a altor programe	Scăzută	Scăzut	Criterii clare de selecție a proiectelor, concentrate pe prioritățile ariei eligibile.	AM, STC
Mediu geopolitic nefavorabil	Medie	Mare	Măsurile legate de acest risc depășesc responsabilitățile și capacitatea managementului Programului.	-
Factori interni				
Deficiențe în utilizarea eficientă a fondurilor (nereguli, fraude)	Scăzută	Mare	Dezvoltarea și utilizarea unui sistem de audit și control și a unui sistem de monitorizare eficient.	AM, STC, AA, AN
Întârzieri în selecția proiectelor și în procesele decizionale	Medie	Mediu	Dezvoltarea de canale de comunicare, proceduri flexibile de selecție a proiectelor și de luare a deciziilor.	STC, CCM
Întârzieri în procesele de implementare (de ex verificarea rapoartelor de progres, cererilor de plată)	Medie	Mediu	Asigurarea de proceduri eficiente și a personalului necesar adecvat.	STC, A
Întârzieri în implementarea proiectelor de infrastructură mare, care reprezintă o parte financiară importantă a programului	Medie	Mare	Lansarea din timp a PIM-urilor, monitorizarea regulată și îndeaproape a proiectelor.	CCM, AM, STC
Dificultăți în identificarea parteneri transfrontalieri pentru cooperare în cadrul proiectelor	Scăzută	Scăzut	Dezvoltarea, promovarea eficace și utilizarea evenimentelor de informare și a forumurilor de identificare de parteneri.	STC
Număr și calificare inadecvată a personalului implicat în managementul programului	Scăzută	Mare	Dezvoltarea capacității și instruirii de management în conformitate cu nevoile programului.	STC, AM
Informare insuficientă a actorilor relevanți	Medie	Mediu	Canale de informare îmbunătățite pentru a adresa actorii principali.	STC, Sucursale
Actori reticenți în zona de frontieră, dezinteresați de Program	Scăzută	Mediu	Campanii de informare eficace și sistematice și promovarea exemplelor de bunelor practici	STC, Sucursale
Instabilitatea / lipsa de conținut /dezvoltarea întârziată a sistemului IT	Scăzută	Mare	Planificare atentă și implementare la timp a dezvoltării sistemului de monitorizare și informare.	AM, STC

9 Descrierea modalităților de promovare a aspectelor orizontale

9.1 Sustenabilitatea de mediu

Sustenabilitatea de mediu a fost luată în considerare ca și principiu orizontal în timpul pregătirii programului. Apelurile de Propuneri vor include măsuri speciale menite să asigure sustenabilitatea de mediu. Următoarele priorități și operațiuni vor contribui la cerințele legate de protecția mediului, atenuarea schimbărilor climatice și eficiența energetică:

TO3 Promovarea culturii locale și patrimoniului istoric

Tipul de acțiune	Modalități de a contribui la aspectele orizontale
Prioritatea 1: Promovarea prin funcțiuni turistice a culturii locale și a patrimoniului istoric	
<ul style="list-style-type: none"> • Conservarea și restaurarea clădirilor istorice în conformitate cu cerințele legate de restaurarea monumentelor 	În cadrul activităților de promovare și a lucrărilor de conservare a clădirilor vor fi preferate materialele și tehnologiile ecologice.
<ul style="list-style-type: none"> • Dezvoltarea de destinații turistice, rute tematice care leagă obiective de patrimoniu cultural, istoric sau religioase 	
<ul style="list-style-type: none"> • Promovarea de activități și furnizarea de informații despre rute și atracții turistice 	În cadrul activităților de promovare vor fi preferate materialele și tehnologiile ecologice.
<ul style="list-style-type: none"> • Organizarea de evenimente culturale comune cu valențe transfrontaliere, legate de patrimoniul istoric 	
<ul style="list-style-type: none"> • Sprijinirea producției de produse locale tradiționale în siturile turistice 	Folosirea resurselor locale și prioritizarea agriculturii organice.
<ul style="list-style-type: none"> • Crearea de standarde transfrontaliere pentru servicii 	Includerea sustenabilității de mediu între standarde.
<ul style="list-style-type: none"> • Schimbul de experiențe între organizații active în domeniul patrimoniului cultural, religios și istoric 	Utilizarea pe cât posibil de metode ecologice în timpul schimburilor de informații și experiențe, aderarea la rețele specifice. Călătorii utilizând mijloace de transport ecologice sau utilizarea instrumentelor moderne de comunicare
<ul style="list-style-type: none"> • Instruirea localnicilor în domeniul turismului, a cooperării, promovării și aderării la rețele specifice 	

TO 6 Protecția mediului, adaptare la schimbările climatice și atenuarea efectelor acestora

Tipul de acțiune	Modalități de a contribui la aspectele orizontale
Prioritatea 1: Utilizarea sustenabilă a mediului în zona de frontieră – conservarea resurselor naturale, acțiuni de reducere a gazelor cu efect de seră și poluarea râurilor	
<ul style="list-style-type: none"> • Dezvoltarea de parcuri naturale și sisteme de management forestier cu efecte transfrontaliere 	Protejarea și dezvoltarea sustenabilă a florei și faunei transfrontaliere

Tipul de acțiune	Modalități de a contribui la aspectele orizontale
<ul style="list-style-type: none"> Protejarea peisajelor, biodiversității și ecosistemelor 	
<ul style="list-style-type: none"> Protejarea resurselor de apă, adaptarea la extremitățile hidrografice tot mai frecvente prin acțiuni integrate de management al apelor 	Protejarea sustenabilă a apelor transfrontaliere și luarea de decizii sustenabile, ecologice legate de atenuarea schimbărilor de mediu (inundații) lucrări, investiții în domeniul managementului apelor
<ul style="list-style-type: none"> Programe educaționale ecologice comune 	Creșterea conștientizării asupra sustenabilității mediului.
<ul style="list-style-type: none"> Cooperare între instituții, autorități și organizații ale societății civile 	Utilizarea sustenabilă a resurselor naturale și umane.
<ul style="list-style-type: none"> Sprijin în vederea armonizării reglementărilor relevante 	Acțiuni comune pornind de la puncte comune.
<ul style="list-style-type: none"> Promovarea de măsuri pentru creșterea eficienței energetice, a economisirii de energie și reciclării 	Creșterea conștientizării asupra sustenabilității mediului.
<ul style="list-style-type: none"> Elaborarea de strategii comune de reducere a emisiilor de carbon 	Reducerea impactului asupra mediului prin strategii de reducere a emisiilor de carbon.
<ul style="list-style-type: none"> Schimb de bune practici și de expertiză 	Excursii de studiu, educație pe probleme de eficiență energetică.
<ul style="list-style-type: none"> Întărirea competențelor și aptitudinilor în domeniile eco-inovației și soluțiilor de reducere a emisiilor de carbon 	Excursii de studiu, educație în domeniul eco-inovației și strategiilor de reducere a emisiilor de carbon.
<ul style="list-style-type: none"> Armonizarea strategiilor de producție a energiei regenerabile din biomasă, resurse hidrologice și energie geotermală 	Reducerea impactului asupra mediului prin raționalizarea strategiilor
<ul style="list-style-type: none"> Schimb de bune practici, instituirea de sisteme pilot la scară redusă 	
<ul style="list-style-type: none"> Inventarierea problemelor de calitate a apei în bazinele hidrografice transfrontaliere 	Schimburi de experiență și campanii de conștientizare asupra importanței și conținutului sustenabilității de mediu, implementarea de măsurători și proiecte pilot, planificarea și instituirea de sisteme de monitorizare.
<ul style="list-style-type: none"> Instituirea unor sisteme de monitorizare a calității apei 	
<ul style="list-style-type: none"> Campanii de conștientizare 	

OT 7 Îmbunătățirea accesibilității regiunilor, dezvoltarea de rețele și sisteme de comunicații și transport sustenabile și rezistente la fenomenele climatice

Tipul de acțiune	Modalități de a contribui la aspectele orizontale
Prioritatea 1: Dezvoltarea infrastructurii de transport în vederea îmbunătățirii mobilității persoanelor și mărfurilor	

Tipul de acțiune	Modalități de a contribui la aspectele orizontale
<ul style="list-style-type: none"> • Construirea, modernizarea și îmbunătățirea pistelor de biciclete, a rutelor care duc înspre sau traversează frontierele 	În cadrul lucrărilor la drumuri vor fi preferate materialele și tehnologiile ecologice.
<ul style="list-style-type: none"> • Dezvoltarea de inițiative de transport public transfrontalier, armonizarea sistemelor 	Vor fi preferate materialele și tehnologiile ecologice.
<ul style="list-style-type: none"> • Activități de creștere a conștientizării în legătură cu importanța sistemelor de transport ecologice 	Promovarea modalităților de transport transfrontalier cu emisii scăzute de carbon și silențioase.

OT8 Promovări comune în domeniul siguranței și securității

Tipul de acțiune	Modalități de a contribui la aspectele orizontale
Prioritatea 1: Sprijin pentru acțiuni comune pentru prevenirea dezastrelor naturale și a celor provocate de activitatea umană, precum și acțiuni comune în timpul situațiilor de urgență	
<ul style="list-style-type: none"> • Armonizarea activităților în domeniul prevenirii inundațiilor și dezvoltarea infrastructurii de prevenire a inundațiilor 	Reducerea impactului de mediu prin raționalizarea strategiilor, activităților și infrastructurii.
<ul style="list-style-type: none"> • Crearea de sisteme comune de detectare rapidă (incendii, avalanșe) 	Sisteme de detectare rapidă pentru a preveni și a pregăti reacțiile în situații de producere a dezastrelor, reducând astfel daunele.
<ul style="list-style-type: none"> • Planificare strategică și tehnică, instituirea de sisteme comune de monitorizare a poluărilor (aer, apă, sol) 	Reducerea impactului de mediu prin sisteme comune de monitorizare.
<ul style="list-style-type: none"> • Bază de date cu incidența dezastrelor naturale 	Reducerea impactului asupra mediului prin beneficiile aduse de baza de date comună.
<ul style="list-style-type: none"> • Popularizarea, creșterea cunoștințelor și dezvoltarea de competențe pentru dezvoltarea de strategii locale și regionale 	Prevenirea și atenuarea impactului modificărilor climatice globale.
<ul style="list-style-type: none"> • Sprijinirea / cooperarea / aderarea la rețele specifice a echipelor / organizațiilor de salvare neguvernamentale 	Utilizarea sustenabilă a resurselor naturale și umane.
<ul style="list-style-type: none"> • Programe comune de instruire și workshop-uri, schimburi de experiență, excursii de studii 	Atenuarea impactului asupra mediului prin dezvoltarea transfrontalieră a resurselor umane.

Dincolo de aceste acțiuni și priorități tematice, domeniul sustenabilității mediului va fi luat în considerare și la nivelul programului. Aceasta se va manifesta prin aplicarea bunelor practici de mediu în timpul implementării programului, în special cele legate de eficiența energetică, utilizarea sustenabilă a surselor de energie necesare, și producerea unor cantități cât mai reduse de deșeuri, utilizarea sustenabilă a mijloacelor de transport și dezvoltarea funcțiilor operaționale sustenabile ale structurii organizaționale.

9.2 Democrația și drepturile omului

În ceea ce privește democrația și drepturile omului, anumite aspecte sunt încadrate în strategie ca și aspecte orizontale sau modalități aplicabile în cadrul proiectelor din toate prioritățile selectate, după cum urmează:

OT 3 Promovarea culturii locale și conservarea patrimoniului istoric

Tipul de acțiune	Categoria de drepturi ale omului vizată/ Modalități de a contribui la aspectele orizontale
Prioritatea 1: Promovarea prin funcțiuni turistice a culturii locale și a patrimoniului istoric	
<ul style="list-style-type: none"> Conservarea și restaurarea clădirilor istorice în conformitate cu cerințele legate de restaurarea monumentelor Dezvoltarea de destinații turistice, rute tematice care leagă situri de patrimoniu cultural, istoric sau religios Organizarea de evenimente culturale comune cu valoare transfrontalieră, legate de patrimoniul istoric Sprijin pentru produsele tradiționale locale (artizanat, agricultură organică) în preajma siturilor turistice 	<p>Dreptul la libertatea de mișcare și rezidență în limitele fiecărui stat.</p> <p>Dreptul de liberă participare la viața culturală a comunității, de a aprecia artele și de a împărtăși avantajele științei și a beneficiilor acesteia.</p> <p>Dreptul la libertatea de gândire, conștiință și religie. Dreptul la libertatea de exprimare.</p> <p><i>Întărirea relațiilor, a înțelegerii mutuale și toleranței.</i></p>

OT 6 Protecția mediului, adaptarea și atenuarea la schimbările climatice

Tipul de acțiuni	Categoria de drepturi ale omului vizată / Modalități de a contribui la aspectele orizontale
Prioritatea 2: Conservarea și utilizarea sustenabilă a resurselor naturale	
<ul style="list-style-type: none"> Cooperarea dintre instituții, autorități și organizații ale societății civile pentru utilizarea sustenabilă a resurselor naturale Sprijinirea armonizării reglementărilor relevante. 	<p>Dreptul la un standard de viață adecvat. Dreptul la libertatea de exprimare. Dreptul la libertatea de gândire, conștiință și religie.</p> <p><i>Întărirea comunicării la diferite niveluri ale societății poate avea ca și rezultate soluții și discuții mai complexe pentru asigurarea unui mediu de calitate.</i></p>

OT 7 Îmbunătățirea accesibilității regiunilor, dezvoltarea de sisteme și rețele de comunicații și transport sustenabile și rezistente la fenomenele climatice

Tipul de acțiune	Categoria vizată de drepturi ale omului / Modalități de a contribui la aspectele orizontale
Prioritatea 2: Dezvoltarea infrastructurii TIC și schimburilor de informații	
<ul style="list-style-type: none"> Dezvoltarea infrastructurii și centrelor de comunicații transfrontaliere de internet de bandă largă 	<p>Dreptul la acces egal la servicii publice în țara de domiciliu.</p> <p>Dreptul de liberă participare la viața culturală a comunității, de a aprecia artele și de diseminare a progreselor științifice și beneficiilor acestora.</p>

Tipul de acțiune	Categoria vizată de drepturi ale omului / Modalități de a contribui la aspectele orizontale
	Dreptul la libertatea de gândire, conștiință și religie. <i>Îmbunătățirea calității schimburilor de informații.</i>
• Dezvoltarea de conținuturi media locale utilizabile reciproc	Dreptul la libertatea de gândire, conștiință și religie. Dreptul la acces egal la serviciul public în țara de domiciliu. Dreptul de liberă participare la viața culturală a comunității, de a aprecia artele și de a disemina progresele științifice și a beneficiilor acestora. <i>Îmbunătățirea relațiilor, a înțelegerii reciproce și a schimburilor de informații</i>

OT8 Provocări comune în domeniul siguranței și securității

Tipul de acțiune	Categoria vizată de drepturi ale omului / Modalități de a contribui la aspectele orizontale
Prioritatea 2: Sprijin pentru dezvoltarea sistemelor de sănătate	
• Îmbunătățirea infrastructurii și echipamentelor de sănătate și de prevenție legate de prestarea serviciilor transfrontaliere, dezvoltarea de capacități comune,	Dreptul la un standard de viață adecvat. Dreptul la acces egal la serviciile publice în țara de domiciliu. <i>Dezvoltarea sistemului de sănătate și social luând în considerare poziționarea periferică a regiunilor.</i>
• Dezvoltarea și instituirea comună de zone de îngrijire a pacienților	
• Schimburi de cunoștințe, programe comune de instruire, programe comune de prevenție, servicii comune de suport	
• Cooperare între instituții în domeniul epidemiologiei umane	
• Îmbunătățirea infrastructurii serviciilor sociale	

Per ansamblu, obiectivele tematice și prioritățile Programului vor avea o contribuție pozitivă la următoarele aspecte ale drepturile omului:

- Dreptul la libertatea de mișcare și rezidență în limitele administrative ale fiecărui stat.
- Dreptul de a părăsi oricare țară, inclusiv propria țară, și de a se întoarce în propria țară.
- Dreptul la acces egal la serviciile publice din propria țară.
- Dreptul la securitate socială.
- Dreptul la muncă.
- Dreptul la un standard de viață adecvat pentru sănătatea și bunăstarea proprie și a familiei, inclusiv acces la alimente, îmbrăcăminte, cazare, îngrijirea sănătății, și serviciile sociale

necesare, precum și dreptul la securitate în caz de șomaj, boală, văduvie, bătrânețe sau orice lipsă a condițiilor de viață care survine din motive care nu îi sunt sub control.

- Dreptul de liberă participare la viața culturală a comunității, de a aprecia artele și de a disemina progresele științifice și a beneficiilor acestora.
- Dreptul la libertatea de exprimare.
- Dreptul la libertatea de gândire, conștiință și religie.

Pe lângă aceste priorități tematice și acțiuni, aspectele legate de democrație și drepturile omului vor fi luate în considerare și la nivelul programului. Această înseamnă că aspectele legate de democrație, buna guvernare, drepturile omului și reducerea discriminării vor fi luate în considerare în timpul implementării programului în forma schimburilor de bune practici, selecției transparente, raportării și finanțării, punerii la dispoziție a informațiilor despre proiecte și rezultate.

9.3 Egalitatea de gen

Promovarea egalității de gen este susținută în cadrul Programului ca și aspect orizontal. Atât bărbații cât și femeile vor avea acces egal la oportunitățile și beneficiile Programului. Toate proiectele vor trebui să ia în considerare aspecte legate de egalitatea între sexe – cum ar fi egalitatea în ceea ce privește oportunitățile și drepturile, dar și distribuirea beneficiilor și responsabilităților dintre bărbați și femei. Aceasta poate include integrarea perspectivei de gen la momentul planificării, de ex. luarea în considerare pentru activitățile de instruire a eventualității creșterii egalității între sexe după finalizarea proiectului, etc. Măsuri speciale de asigurare a egalității de gen vor fi incluse în Apelurile de Propuneri. Aspecte legate de gen vor fi luate în considerare la nivelul programului, precum și la dezvoltarea și operarea diferitelor organisme ale programului.

9.4 HIV/SIDA

Provocările reprezentate de prezența, răspândirea și prevenirea HIV/SIDA vor putea fi gestionate în cadrul Obiectivului Tematic 8 Provocări comune în domeniul siguranței și securității, Prioritatea 2: Sprijin pentru dezvoltarea sănătății, prin intermediul următoarelor tipuri de acțiuni posibile:

- Îmbunătățirea infrastructurii și echipamentelor serviciilor de sănătate și prevenție legate de oferirea de servicii transfrontaliere, dezvoltarea de capacități comune
- Dezvoltarea comună și instituirea de zone de tratament al pacienților,
- Schimburi de cunoștințe, programe comune de instruire, programe comune de prevenție, servicii comune de suport,
- Cooperare între instituții în domeniul epidemiologiei umane,
- Îmbunătățirea infrastructurii serviciilor de asistență socială.

10 Anexe

10.1 Analiza detaliată a situației socioeconomice și de mediu din regiunea programului

Analiza detaliată a regiunii programului a fost realizată cu utilizarea următoarelor surse de informații:

- date obținute de la birourile naționale oficiale de statistică ale țărilor participante,
- baza de date statistice a EU,
- date regionale, specifice țărilor, extrase din documentele relevante de planificare strategică
- rapoartele finale ale proiectelor relevante,
- pagini de internet ale organizațiilor relevante,
- surse de date deschise (de ex. openmaps.eu), și
- regulamente relevante.

10.1.1 Introducere generală – teritoriu, populație, economie și piața muncii

Regiunea analizată se compune din 10 județe/regiuni (HU: 2 județe, SK: 2 regiuni, RO: 3 județe, UA: 3 regiuni) din zona transfrontalieră, care se întinde pe o suprafață de aproape 83.000 km². Regiunea transfrontalieră este locuită de puțin peste 8 milioane de persoane, reprezentând 9.7% din locuitorii țărilor participante. Cele mai mari 3 zone din punctul de vedere al populației sunt cele trei regiuni ucrainiene, care totalizează aproximativ 3.5 milioane de locuitori. Cea mai populată regiune este Ivano-Frankivska (Ucraina) cu 1.5 milioane de locuitori, reprezentând 17.5% din populația regiunii transfrontaliere. Județul cu cea mai mică populație este Satu-Mare (România), locuit de 361.000 de persoane, reprezentând 4.5% din populația regiunii eligibile.⁶

Distribuția teritoriului și populației

În ceea ce privește distribuția populației între unitățile teritoriale eligibile, raportată la întreaga regiune eligibilă, județele din Ungaria (7-8% fiecare) și regiunile din Slovacia (10% fiecare) reprezintă aproximativ aceeași proporție; populația ariei eligibile din fiecare din aceste țări reprezintă 15-20% din populația statelor respective. Regiunile din Ucraina reprezintă aproape jumătate din populația regiunii programului (44.6%), în timp ce județele din România reprezintă o proporție de 20%. În ceea ce privește distribuția teritorială, mărimea unităților teritoriale raportată la întreaga regiune a programului, urmează aceeași tendință ca și în cazul populației: județele din Ungaria (7-8% fiecare) și regiunile din Slovacia (8-10% fiecare) reprezintă aproximativ aceeași proporție (15-20%); regiunile din Ucraina reprezintă aproape jumătate din teritoriul ariei eligibile (41,9%); județele din România au o cotă de 23.2%.

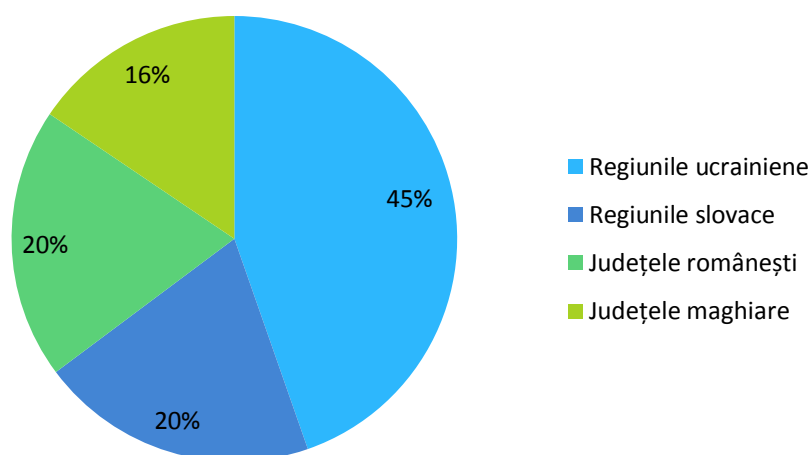
---

⁶ HCSO,SOSR NIS, SSSU (Date referitoare la populație: HU, RO, UA: 2011, SK: 2013; date teritoriale: 2013)

Județ/Regiune	Regiunea transfrontalieră			
	Populație	Suprafața (km2)	Cota din populație	Cota din suprafață
Szabolcs-Szatmár-Bereg	559,272	5,936	7.0%	7.2%
Borsod-Abaúj-Zemplén	686,266	7,250	8.6%	8.7%
Județele maghiare	1,245,538	13,186	15.5%	15.9%
Košický	794,689	6,753	9.9%	8.1%
Prešovský	818,916	8,974	10.2%	10.8%
Regiunile slovace	1,613,605	15,727	20.1%	19.0%
Maramureș	505,788	6,304	6.3%	7.6%
Satu-Mare	360,969	4,418	4.5%	5.3%
Suceava	709,364	8,553	8.9%	10.3%
Județele românești	1,576,121	19,275	19.7%	23.2%
Zakarpatska	1,252,700	12,777	15.6%	15.4%
Ivano-Frankivska	1,405,500	13,928	17.5%	16.8%
Cernăuți	919,300	8,097	11.5%	9.8%
Regiunile ucrainiene	3,577,500	34,802	44.6%	41.9%
Total:	8,012,764	82,990	100%	100%

Tabelul 1: Populația și teritoriul în aria eligibilă

Sursa: HCSO,SOSR NIS, SSSU (Datele referitoare la populație: HU, RO, UA: 2011, SK: 2013; date teritoriale: 2013)

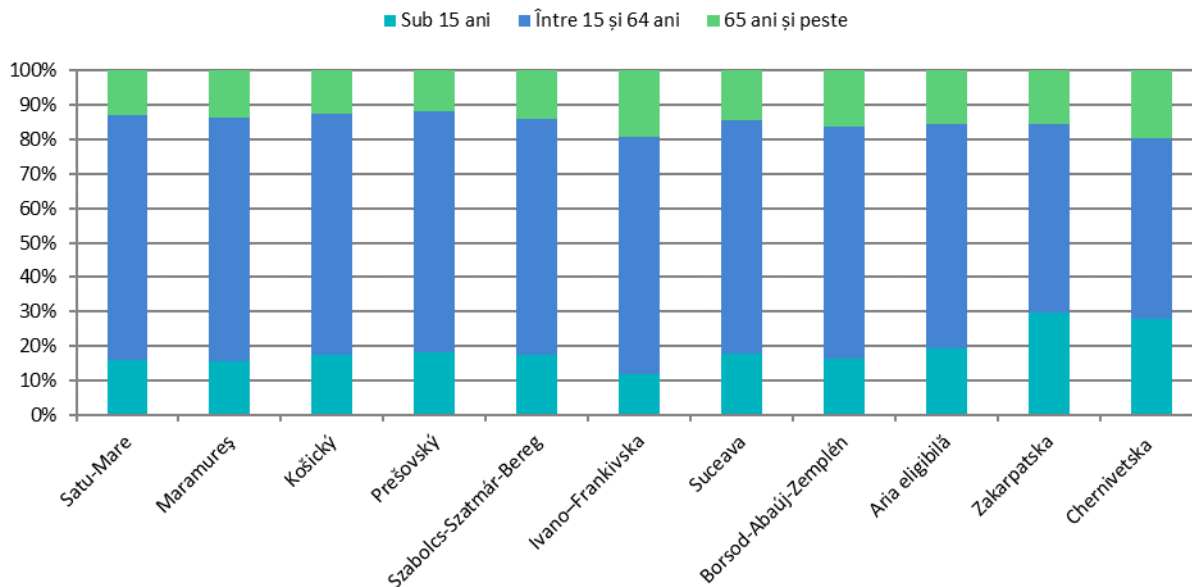
Figura 2: Distribuția populației în aria eligibilă a Programului

Sursa: HCSO,SOSR, NIS, SSSU (Datele referitoare la populație: HU, RO, UA: 2011, SK: 2013; date teritoriale: 2013)

În ceea ce privește distribuția populației pe grupe de vârstă, proporția persoanelor cu vârsta de peste 65 de ani este cea mai ridicată în două regiuni din Ucraina: Ivano-Frankivska și Cernăuți, în timp ce această proporție este cea mai mică în cele două regiuni din Slovacia. Regiunile ucrainiene Zakarpatska și Cernăuți au cele mai mari proporții de persoane de sub 15 ani precum și cea mai scăzută proporție a persoanelor în grupa de vârstă dintre 15 și 64 ani. În județele/regiunile Satu-Mare, Maramureș, Košický și Prešovský proporția grupei de vârstă activă (între 15 și 64 de ani) este similară, în jurul valorii de 70%.⁷

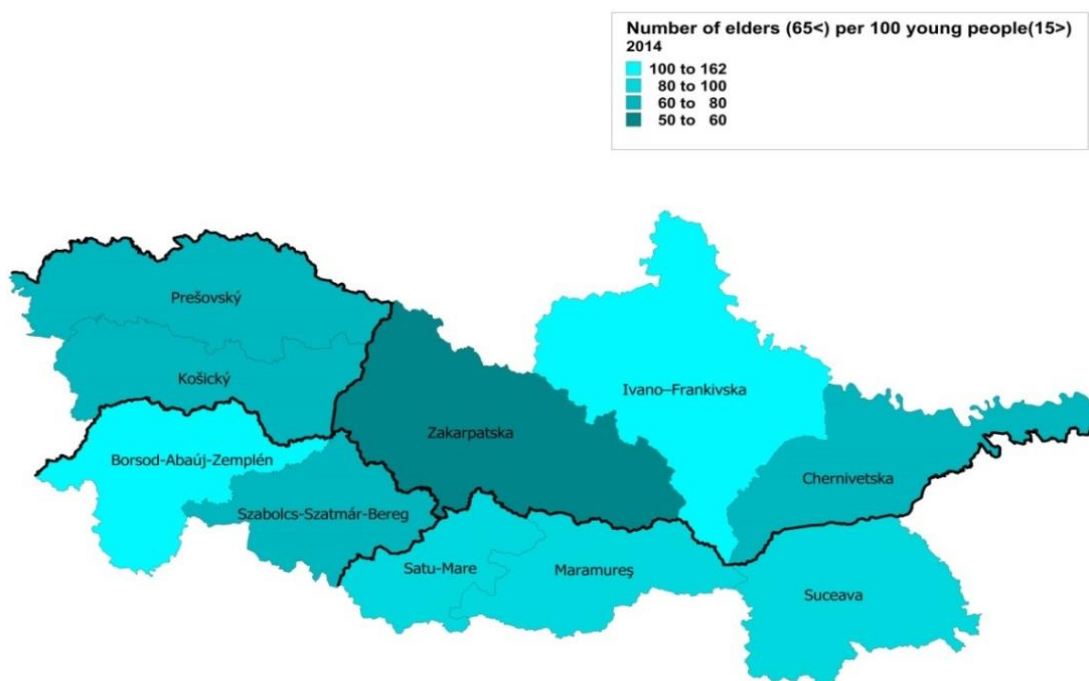
⁷ HCSO,SOSR, NIS, SSSU (HU, RO, UA: 2011, SK: 2013)

Figura 3: Distribuția populației pe grupe de vârstă în aria eligibilă
Sursa: HCSO,SOSR, NIS, SSSU (HU, RO, UA: 2011, SK: 2013)

Indicele de îmbătrânire și rata de dependență

Figura 4: Indicele de îmbătrânire în aria eligibilă a Programului HUSKROUA ENPI CBC 2007-2013
Sursa: HCSO,SOSR, NIS, SSSU (2013)

Valorile indicelui de îmbătrânire⁸ reprezintă proporția dintre populația cu vârsta cuprinsă între 0-14 ani și populația de peste 65 de ani: județele din Ungaria conduc (90,7%) urmate de cele din România (83,2%), regiunile din Ucraina (80,7%) și cele din Slovacia (60,8%). Situația este cea mai defavorabilă, prezentând valori foarte ridicate în regiunea Ivano-Frankivska (UA - 160,8%) și Borsod-Abaúj-Zemplén (HU - 100,6%) și cea mai bună în regiunea Zakarpatska (52,1%); județul Szabolcs-Szatmár-Bereg, regiunile Košický, Cernăuți și Prešovský sunt într-o situație bună, având cote între 64-80%.

Județ/Regiune	Indicele de îmbătrânire	Rata de dependență a persoanelor în vârstă (65+)
Szabolcs-Szatmár-Bereg	79.4%	20.1%
Borsod-Abaúj-Zemplén	100.6%	24.4%
Košický	71.4%	17.6%
Prešovský	64.8%	16.7%
Maramureș	89.2%	19.4%
Satu-Mare	81.3%	17.9%
Suceava	80.3%	20.8%
Zakarpatska	52.1%	28.5%
Ivano-Frankivska	160.8%	28.1%
Cernăuți	69.7%	37.2%

Tabelul 2: Indicele de îmbătrânire și rata de dependență în aria eligibilă a Programului HUSKROUA ENPI CBC 2007-2013
Sursa: HCSO,SOSR, NIS, SSSU (2013)

Rata de dependență⁹ este cea mai mare în regiunile din Ucraina, având ca lider regiunea Cernăuți (37,2 persoane în vârstă la 100 persoane active). Situația din regiunile Košický și Prešovský precum și în județului Satu-Mare este mult mai favorabilă, cu aproximativ 17 persoane în vârstă la 100 de persoane active.

Dinamica naturală a populației

În Ungaria dinamica naturală a populației a fost mai imprevizibilă decât în celelalte zone eligibile din cele 3 țări. Un vârf al dinamicii naturale poate fi observat în 2006 în întreaga țară, inclusiv în **județele din Ungaria**. După doi ani a existat un nou vârf al creșterii pozitive în județul Borsod-Abaúj-Zemplén, însă acest fenomen nu poate fi observat și în cazul județului Szabolcs-Szatmár-Bereg. Vârfurile au fost urmate de un declin semnificativ, însă creșterea a apărut din nou în ultimii ani. Luând în considerare toate vârfurile și segmentele de creștere netă, indexul modificărilor naturale ale populației nu este pozitiv, ceea ce înseamnă că în ultimul deceniu numărul deceselor a fost în mod constant mai mare decât numărul nașterilor.¹⁰

Regiunile din Slovacia pot fi și ele caracterizate prin similitudini cu tendințele de la nivel național. În prima etapă a perioadei studiate (până în 2007), poate fi observată o stagnare în dinamica naturală a populației. Aceasta a fost urmată de o creștere puternică, care a culminat în jurul anului 2009. Cu toate acestea, după 2011 –similar cu situația din România – se poate observa o scădere puternică în dinamica naturală a populației. Această tendință continuă până la sfârșitul perioadei analizate și declinul nu pare să se oprească. Cu toate acestea, per ansamblu, dinamica naturală a populației este favorabilă atât la

⁸ Indicele de îmbătrânire se calculează raportând numărul persoanelor de 60 de ani și peste, la o sută de persoane cu vârsta de sub 15 ani

⁹ Rata de dependență este reprezentată raportând numărul de persoane de 65 de ani sau peste, la o sută de persoane cu vârsta cuprinsă între 15 și 64 de ani

¹⁰ Pe baza datelor de la Euro Stat

nivel național cât și a regiunilor în cauză, având în vedere că numărul nașterilor în ultimul deceniu a fost în permanență superior numărului deceselor.¹¹

Fiecare din cele trei **județe din România** poate fi caracterizat de o creștere puternică a populației până în 2008; acest vârf este urmat de o perioadă de declin a dinamicii naturale a populației, de o intensitate similară. Acest fenomen poate fi observat la nivelul întregii țări. Dintre județele eligibile, numai județul Suceava prezintă în mod continuu valori în care numărul nașterilor depășește numărul deceselor. La nivel național, România este caracterizată de un recul începând cu anul 2008. În total, la nivel național, numărul deceselor a depășit permanent numărul nașterilor în perioada analizată. În România și în județele analizate se poate observa o creștere ușoară doar începând cu anul xxx.¹²

Regiunile din Ucraina sunt caracterizate de aceeași tendință de scădere a numărului deceselor și creștere a numărului nașterilor în ultimii zece ani. Dinamica naturală a populației a devenit pozitivă în termeni absoluți în regiunea Cernăuți în anul 2011, iar în 2012 și în regiunea Ivano-Frankivska. Indicatorii pentru regiunea Zakarpatska sunt mult mai favorabili din acest punct de vedere: dinamica tendințelor este similară celor din regiunile menționate anterior, însă numărul nașterilor este superior celui al deceselor începând cu anul 2006. În general, se remarcă o dinamică pozitivă generală la nivelul întregii țări. În 2003 numărul deceselor a fost cu 350,000 mai mare decât numărul nașterilor; după 10 ani, numărul deceselor este mai mare decât cel al nașterilor cu numai 150,000; tendința pozitivă pare să continue.¹³

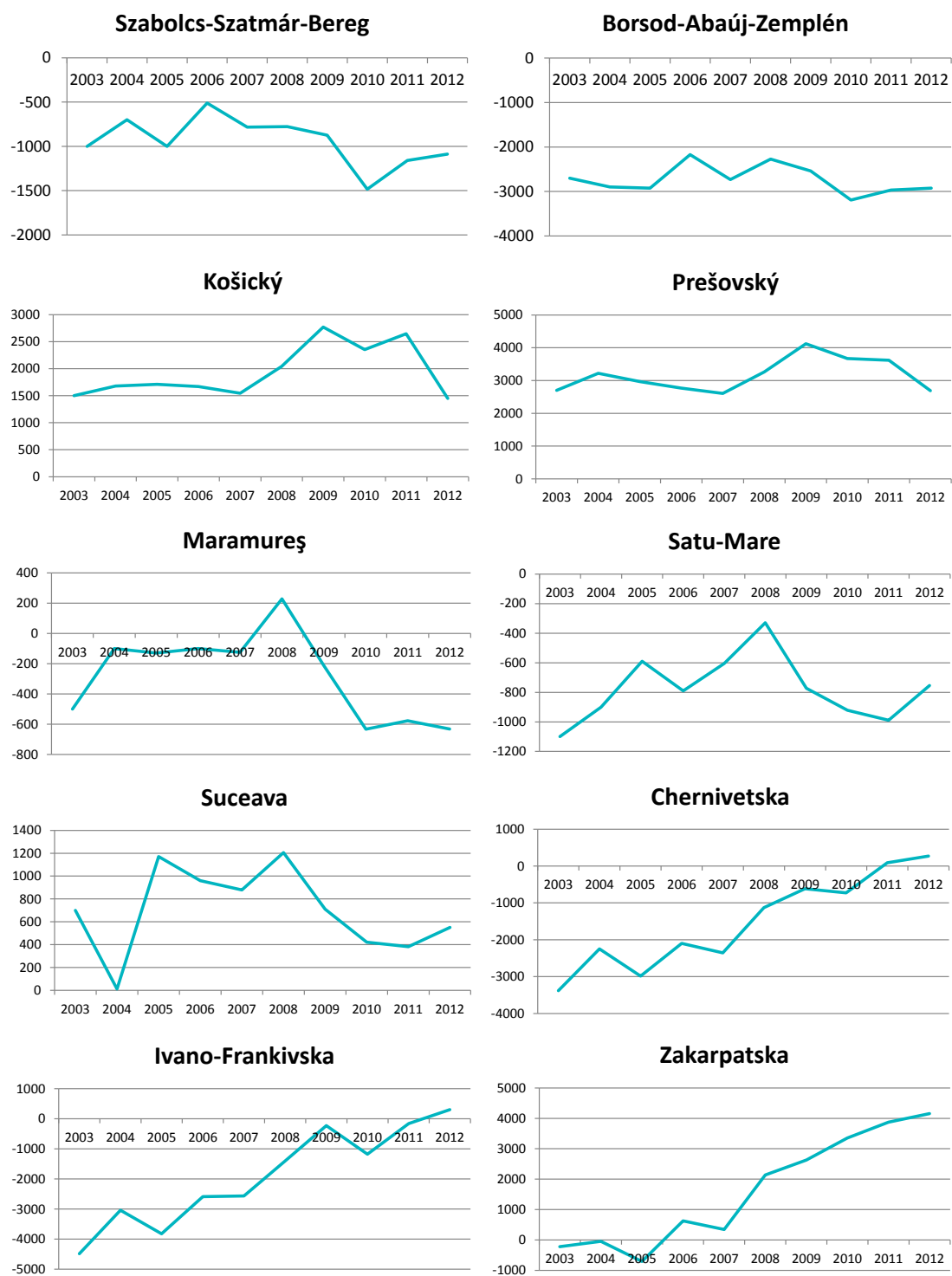
În ceea ce privește **aria eligibilă a programului** în ansamblul ei, numărul deceselor a fost în mod constant mai mare decât numărul nașterilor în județele din Ungaria și în două județe din România (Maramureș și Satu Mare). În toate celelalte regiunile numărul nașterilor este mai mare decât al deceselor, ceea ce înseamnă că populația este în creștere.

---

¹¹Pe baza datelor Euro Stat

¹²Pe baza datelor Euro Stat

¹³Pe baza datelor de la Serviciul de Stat pentru Statistică a Ucrainei

Figura 5: Dinamica naturală a populației în aria eligibilă, 2003-2011
 Sursa: Euro Stat, Serviciul de Stat pentru Statistică din Ucraina

Dinamica totală a populației

Atât în **Ungaria** per ansamblu, cât și în județele eligibile, populația a scăzut în timpul perioadei analizate, iar declinul se pare că s-a oprit și diminuat un pic în ultimii ani. La nivel național, în **Slovacia** populația a continuat să crească după un declin temporar în 2010. În regiunile eligibile din această țară, vârful atins în 2009 a fost urmat de o încetinire a ritmului de creștere a populației. În **România**, în județul Satu Mare poate fi observat un declin continuu al creșterii populației în decursul perioadei analizate. În județul Maramureș populația a crescut numai în anul 2005, însă de atunci se află în scădere. În județul Suceava cea mai mare parte a perioadei poate fi caracterizată de creșterea populației, până în 2010, după care creșterea populației a trecut în registru negativ. Luând în considerare România în ansamblul ei, după cum am menționat anterior, în anul 2007 s-a înregistrat o emigrare masivă, care a cauzat pierderi de populație importante. Ulterior, numărul populației a stagnat. În ceea ce privește dinamica totală a populației pentru Ucraina, nu au fost disponibile date la nivel regional.

Migrația netă

În decursul întregii perioade studiate, Ungaria a fost caracterizată de imigrație, deși cu o intensitate descrescătoare. Prin contrast, cele două județe din Ungaria pot fi descrise într-o manieră similară, însă din perspectiva emigrării. În 2008 ambele județe au atins un minim al migrării nete, creșterile ulterioare care au urmat neputând întoarce încă rezultatul către o balanță pozitivă a migrației.

Regiunea Košický este caracterizată printr-un proces de imigrare – deși cu o tendință de scădere – pentru cea mai mare parte a perioadei studiate. Cu toate acestea, o ruptură importantă s-a înregistrat în 2009, având drept consecință faptul că în 2010 balanța migrației a trecut în domeniu negativ. **Regiunea Prešovský** poate fi caracterizată prin emigrare continuă; în 2009 se poate observa o ruptură care a determinat o creștere substanțială a numărului emigranților. În ceea ce privește Slovacia, se poate constata un declin continuu al emigrării în prima jumătate a perioadei analizate; după 2007 emigrația a fost determinantă. Cu toate acestea, este încurajator faptul că începând din 2011 migrația Slovaciei este caracterizată de o creștere viguroasă.

În ceea ce privește județele din România, datele referitoare la migrația netă prezintă o situație eterogenă. În 2005 în județul **Maramureș** indicele migrației nete a atins un punct maxim. În acel an, numărul imigranților a fost mai mare decât numărul emigranților. Vârful din 2005 a fost urmat de un declin semnificativ în anul următor, însă din acel moment – și până la sfârșitul perioadei analizate – se poate observa o creștere continuă: balanța tendințelor de migrație este aproape 0. În perioada analizată, în cazul județului **Satu Mare** au existat două crize (în 2004 și 2006), după care indicele s-a stabilizat în jurul valorii de 0, deci balanța migrației nu are un efect semnificativ asupra modificării populației din județ. În județul **Suceava** numărul imigranților l-a depășit pe cel al emigranților în anii 2005 și 2010. În 2011 imigrația a fost iarăși predominantă. România în ansamblul ei este caracterizată de o emigrație continuă, însă în jurul anului 2007 se poate observa un val de emigrație foarte semnificativ, care poate fi explicat prin aderare la Uniunea Europeană.

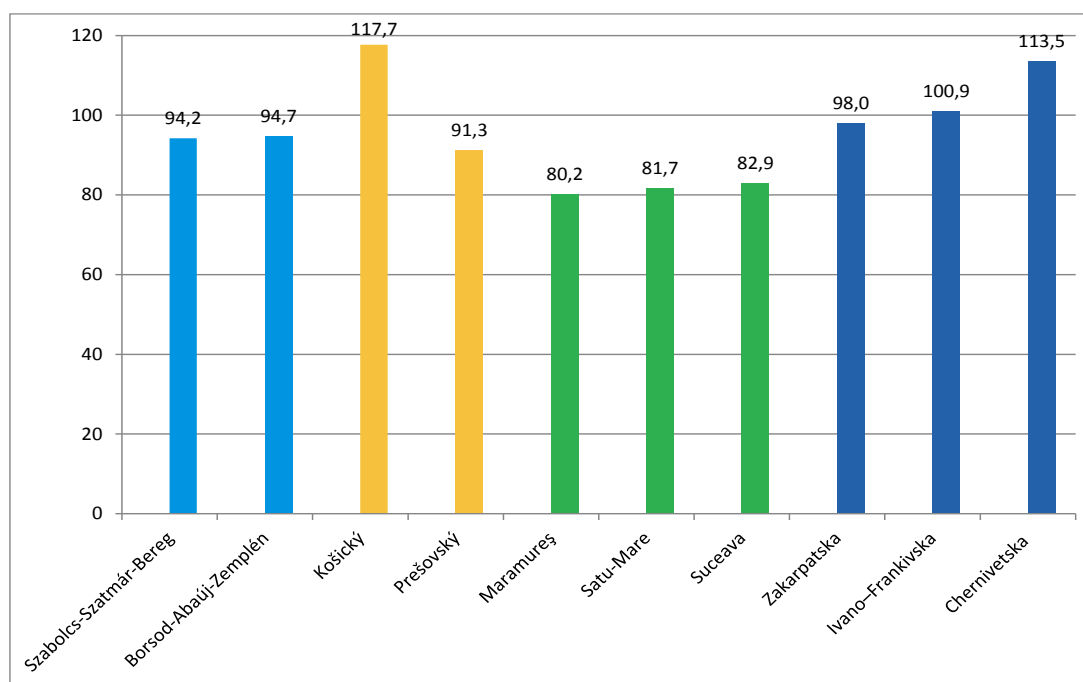
În ceea ce privește migrația netă pentru Ucraina, nu au fost disponibile date de la nivel regional.

Figura 6: Migrația netă în zonele eligibile din Statele Membre, 2003-2011
Sursa: Euro Stat

Densitatea populației

Densitatea populației în județele și regiunile din zona de frontieră eligibilă este de regulă mai scăzută decât densitatea populației țărilor în care sunt situate; regiunea Košický și regiunile din Ucraina sunt excepțiile de la această regulă. Județele din România au cea mai scăzută densitate a populației, în timp ce cele trei regiuni din Ucraina sunt cele mai dens populate, pe lângă regiunea Košický. Cele două regiuni din Slovacia prezintă date foarte diferite.

Figura 6: Densitatea populației în aria eligibilă (persoane/km²)

Sursa: HCSO, SOSR NIS, SSSU (bazată pe datele referitoare la populație: HU, RO, UA: 2011, SK: 2013; date teritoriale: 2013)

Minoritatea Roma

În Ungaria populația de origine Roma este distribuită inegal pe teritoriul țării. Majoritatea trăiește în regiuni afectate semnificativ de probleme de ordin social și economic (în regiunile Ungaria de Nord și Ungaria de Est). Proportia populației Roma raportată la întreaga populație este cea mai mare în județul **Borsod-Abaúj-Zemplén**, aproape 15 procente. Peste 60% din populația Roma trăiește la țară, în mediu rural, în special în zone rezidențiale segregate, având spații de locuit de slabă calitate. Rata de ocupare a forței de muncă în rândul populației Roma abia atinge 20%. Este în mod special îngrijorătoare rata de angajare de numai 10 procente pentru femeile de origine Roma. Aceste cifre sunt coroborate cu o stare de sănătate extrem de precară (persoanele de origine Roma mor cu 10 ani mai repede decât media populației non-Roma), cu un nivel de educație redus (abia 20% ajung să participe la examenul de bacalaureat) și condiții de locuit ghettoizate, lipsite de facilități moderne. Rata infracționalității și conflictele de ordin etnic sunt deosebit de ridicate în aceste regiuni. Rata sărăciei în rândul populației Roma în 2009 a fost de aproape 2000 și a atins 70%. Un număr de procese economice și sociale afectează în mod negativ regiunile și grupurile sociale cele mai dezavantajate. În comparație internațională, rata de ocupare a forței de muncă este scăzută; educația nu este competitivă, în timp ce populația a acumulat un nivel îngrijorător de îndatorare. Aceste procese au un efect de multiplicare în rândul populației Roma. Segregarea și discriminarea reprezintă simultan cauza și consecința acestor procese. Cu alte cuvinte, reprezintă un fenomen care se regenerează ciclic, fiind transferat de la o generație la alta. În ceea ce privește discriminarea la locul de muncă, persoanele aparținând grupurilor dezavantajate sunt discriminate pe baza culorii pielii, originii etnice, vârstei și pe bază de sex.¹⁴

Pe baza analizei datelor din 2011, numărul total al populației aparținând unei minorități depășește 5% în județul **Szabolcs-Szatmár-Bereg** iar 92% din aceștia aparțin minorității Roma. Minoritatea Roma este

¹⁴Strategia Națională de Incluziune Socială – Sărăcie extremă, Sărăcia în rândul copiilor, Populația Roma – (2011–2020), Decembrie 2011, Ministerul Administrației Publice și Justiției, Secretariatul de Stat pentru Incluziune Socială

concentrată în județele din extremitatea estică (Borsod-Abaúj-Zemplén și Szabolcs-Szatmár-Bereg), unde 13% din populație aparține acestei minorități, peste o treime din populația Roma din Ungaria trăind în aceste județe. Proporția copiilor este foarte ridicată în timp ce proporția populației în vârstă este scăzută în rândul populației Roma din județ. Rata scăzută de ocupare a populației și nivelurile ridicate de dependență determină existența gospodăriilor cu venituri scăzute, fapt ce reprezintă o problemă serioasă. O cincime din populația Roma adultă trăiește din pensii de dizabilitate. O altă parte semnificativă a populației de origine Roma este în concediu de creștere a copilului. Cercetările referitoare la participarea populației Roma la piața muncii și sondajele legate de veniturile gospodăriilor indică faptul că opt zecimi din gospodăriile Roma se găsesc sub limita sărăciei.¹⁵

Populația de origine Roma din Slovacia se regăsește în mod regulat printre grupurile cele mai afectate de sărăcie, excluziune socială și discriminare. Mai mulți factori nefavorabili se aplică acestei etnii: este afectată sărăcie, fenomen interconectat cu condițiile demografice, de șomaj, acces la locuri de muncă necalificate și prost plătite, lipsa de educație și de discriminare. Populația Roma, ca și grup amenințat de sărăcie, este indicată în mod explicit în documentele politice și planurile de acțiune ale Republicii Slovacia care tratează sărăcia și excluderea socială. În 2011, 440 000 de persoane de origine Roma trăiau pe teritoriul Republicii Slovacia, ceea ce reprezenta 8% din totalul populației. Din punct de vedere regional, populația Roma este concentrată în regiunile **Prešovský, Košický** și Banská Bystrica. Persoanele fără un loc de muncă reprezintă cel mai numeros grup în rândul populației Roma cu vârsta cuprinsă între 16 și 64 de ani: 72 % dintre bărbații Roma și 75 % dintre femeile Roma nu au un loc de muncă. În cadrul unui sondaj identic, utilizând aceeași metodologie, 20% dintre bărbați și 11% dintre femeile Roma au declarat că dețineau un loc de muncă (UNDP, 2010). Deși populația Roma din Slovacia este eterogenă din punct de vedere etnic, social și cultural, populația majoritară percepe comunitatea Roma drept un grup unitar, care a ales să se diferențieze și să trăiască la marginea societății. În general comunitatea Roma are o atitudine mult mai favorabilă față de majoritate, decât majoritatea față de populația Roma. Persoanele de origine Roma percep majoritatea ca și parte a mediului lor social; au tendința de a se proiecta ca și parte a majorității. O mare parte a comunității Roma consideră persoanele aparținând majorității ca fiind parte a comunității lor, ceea ce indică un nivel ridicat de identificare cu populația majoritară. În mod frecvent minoritatea Roma consideră populația slovacă ca fiind un grup de referință cu care ei ar dori să fie identificați.¹⁶

Potrivit Comunicării "Un cadru UE pentru Strategiile de Naționale de Integrare a comunităților Roma până în 2020", pornind de la datele furnizate de Consiliul European, Comisia Europeană estimează că în România trăiesc în medie 1,850,000 de persoane de origine Roma, ceea ce reprezintă un procent de 8,32% din totalul populației. În ceea ce privește nivelul de educație, un procent ridicat a abandonului școlar timpuriu este reprezentat de minoritatea Roma. Segregarea școlară reprezintă o formă de discriminare care determină acces inegal la educația de calitate. În 2007 Ministerul Educației, Tineretului și Sportului a emis Ordinul 1540 privind interzicerea segregării școlare a copiilor romi și aprobarea Metodologiei pentru prevenirea și eliminarea segregării școlare. Populația Roma reprezintă o parte importantă a populației sărace. Potrivit Sondajului asupra Bugetelor Familiilor realizat de Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale – MMFPS – aceștia reprezintă 20.6% din persoanele care trăiesc în sărăcie absolută, 35.2% din persoanele care trăiesc în sărăcie severă și 44.4% din persoanele care trăiesc în sărăcie alimentară. Lipsa condițiilor decente de locuit și a utilităților, a documentelor de proprietate asupra locuințelor și terenurilor conduc la excluziune socială, blocând accesul la asistența socială, asistența medicală, la educație și în general la toate drepturile cetățenești.

---

¹⁵Pe baza datelor de la Biroul Central de Statistică a Ungariei

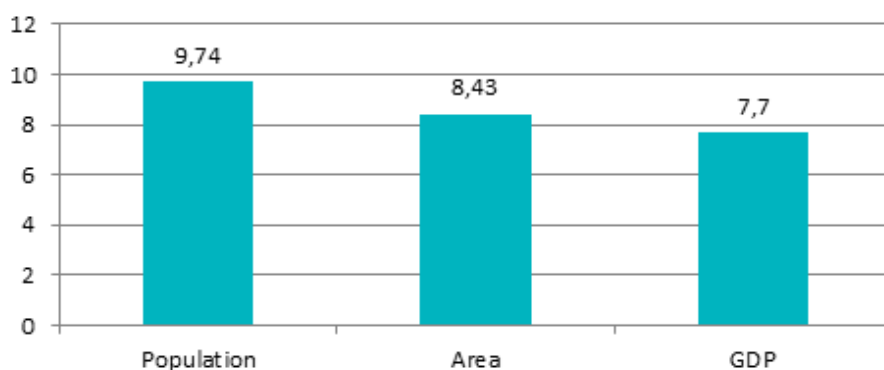
¹⁶Strategiile Naționale de Integrare a Romilor din Slovacia pentru Decada Incluziunii Romilor 2005 – 2015

Persoanele Roma trăiesc în special în zone urbane periferice (83%), în comunități compacte (77%). Ei continuă să fie subiectul discriminărilor legate de accesul la serviciile publice, la piața muncii și de prezentare în media, iar aceste atitudini sunt întreținute de stereotipuri negative și de prejudecăți înrădăcinate în conștiința publică.¹⁷

În **Ucraina**, minoritatea Roma reprezintă o comunitate foarte eterogenă care trăiește în diferite regiuni ale Ucrainei, cu densități diferite ale populației Roma. Potrivit estimărilor ONG-urilor locale, cea mai importantă concentrație de persoane Roma se regăsește în regiunea **Zakarpatska** (42 580 persoane); în regiunile Ivano-Frankivska și Cernăuți numărul locuitorilor Roma este de sub 4 000 de persoane. Minoritatea Roma din Ucraina este divizată în mai multe sub-grupuri în funcție de anumite caracteristici, precum regiunea în care trăiesc, limba principală vorbită, profesia predecesorilor și religie. Aproape toate grupurile Roma din Ucraina sunt sedentare. Există câteva grupuri semi-nomade care trăiesc în partea de vest a țării, însă mișcările acestora sunt în special sezoniere și legate de ocupația practică. Situația generală a comunității Roma din Ucraina este problematică. Aceștia continuă să se confrunte cu provocări în domenii precum accesul la educația de calitate, la condiții de locuit, la înregistrarea documentelor civile, dar și în relația cu poliția. Autoritățile ucrainiene vor trebuie să se concentreze pe asigurarea condițiilor pentru educația de calitate pentru toate persoanele aparținând comunității Roma, pentru combaterea segregării copiilor Roma în școli și încadrarea acestora în clase speciale. Procesele de înregistrare civilă, în special înregistrarea nașterilor pentru copiii Roma, va trebui simplificată. Relațiile dintre poliție și populația Roma vor trebui îmbunătățite prin instruirea organelor de asigurare a respectării legii și a reprezentanților procuraturii, împotriva tuturor formelor de hărțuire sau comportament discriminatoriu al forțelor de poliție, pentru a conștientiza situația populației Roma și pentru a contracara prejudecățile. De asemenea, vor trebui elaborate politici care să contribuie la creșterea gradului de încredere și înțelegere dintre comunitățile Roma și forțele de poliție.¹⁸

Datele referitoare la **PIB** demonstrează performanța economică relativ scăzută a regiunii transfrontaliere: proporția populației din zona de frontieră a Ungariei, Slovaciei, României și Ucrainei (9.74%) depășește contribuția regiunii la formarea PIB-ului acestor țări (7.7%). Diferența este în mod special importantă în cazul regiunilor Cernăuți, Zakarpatska și județului Szabolcs-Szatmár-Bereg.

Figura 7: Proportia ariei eligibile la indicatorii de la nivel național (combinat Ungaria, Slovacia, România, și Ucraina)

¹⁷ Strategia Guvernului României pentru Incluziunea Cetățenilor Români aparținând comunității Roma pentru perioada 2012 – 2020

¹⁸Raport de Evaluare a Situației populației Roma în Ucraina și Impactul Crizei Actuale, Varșovia August 2014, Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului

Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU (2011, %)

Valorile unităților teritoriale prezintă disparități intra-regionale semnificative:

- Poziția regiunii Košický este remarcabilă având în vedere că aceasta produce cea mai mare parte (24.4%) din totalul PIB-ului ariei eligibile.
- Performanța economică a județelor din România și a regiunilor ucrainiene este mult sub performanța medie a ariei eligibile.

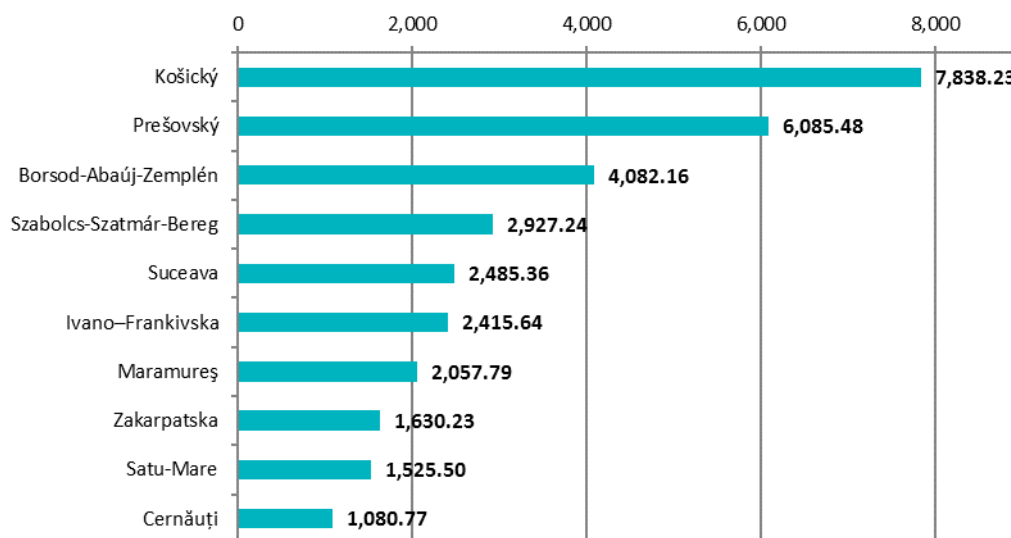
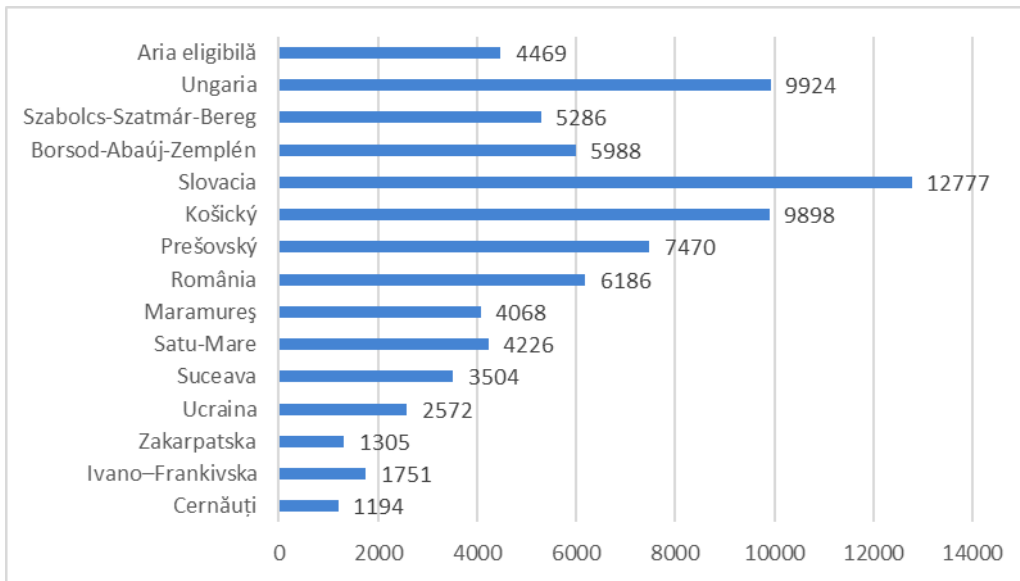

Figura 8: PIB pe regiuni (2011, milioane EUR)

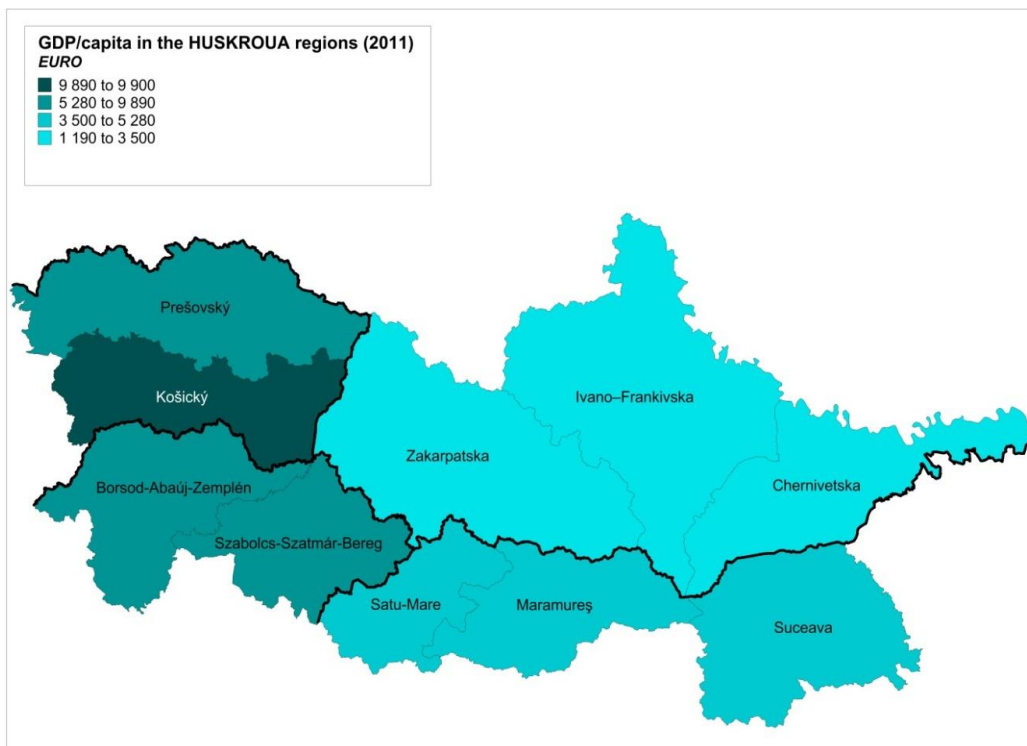
Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU

Tendențele ultimilor ani sunt diferite: regiunile ucrainiene au pierdut o treime a PIB-ului lor între 2008 și 2009, în timp ce restul ariei eligibile a înregistrat un declin de 7-17%. Din 2010 tendințele sunt în special pozitive, însă numai câteva din regiuni au reușit să atingă nivelurile anterioare crizei.

În ceea ce privește valorile PIB/cap de locuitor din aria eligibilă, și acestea sunt mult sub media UE28 (25.100 PPS – sursa: Euro stat, 2011) și sub mediile naționale. Poziția Slovaciei, în special a regiunii Košický, este particulară: valorile acestei regiuni sunt de aproape nouă ori mai mari decât a regiunii Cernăuți, care deține valorile cele mai mici. Criza a avut în mod evident o influență negativă asupra acestui indicator, însă anul 2010 a reprezentat un punct de cotitură și în ceea ce privește acest aspect. Deși regiunile ucrainiene sunt în continuare rămase în urmă în ceea ce privește proporția PIB/cap de locuitor (PPS), creșteri au fost înregistrate până și în aceste zone (cea mai mare între 2009 și 2011, mai mult de 35% comparativ cu 4-12% ale celorlalte regiuni). Media PIB/cap de locuitor în aria eligibilă se situează la nivelul de 17,8% din media UE28. În ceea ce privește regiunile eligibile, cel mai ridicat PIB/cap de locuitor se înregistrează în regiunea Košický 50%, iar cea mai scăzută valoare PPS este de 4 a regiunii Cernăuți, reprezentând 7% a mediei UE28.

Figura 9: PIB/cap de locuitor (PPS) în regiunile eligibile (2011, EUR)
Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU

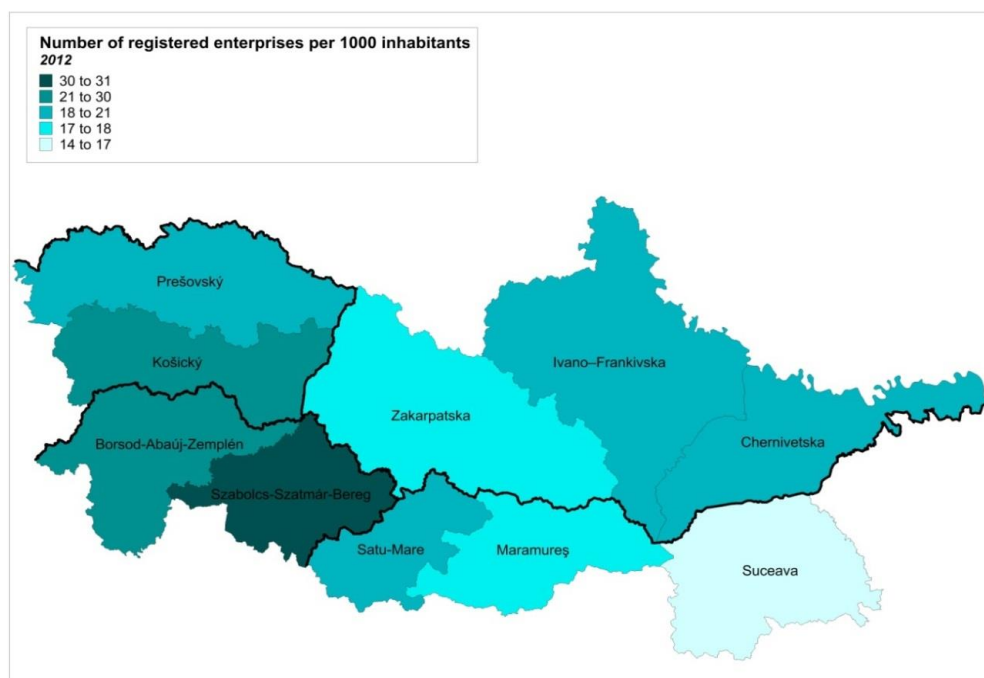
Figura 10: PIB/cap de locuitor (PPS) în regiuni (2011, EUR)
Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU

Numărul companiilor și al întreprinderilor individuale în regiunea transfrontalieră este mai mare de 150,000, însă distribuția afacerilor este dezechilibrată.

Regiune	Numărul companiilor și întreprinderilor individuale înregistrate, 2012
Szabolcs-Szatmár-Bereg	16 927
Borsod-Abaúj-Zemplén	17 013
Ungaria	33 940
Košický	16 829
Prešovský	15 068
Slovacia	31 897
Maramureș	9 102
Satu-Mare	6 716
Suceava	9 945
România	25 763
Zakarpatska	21 376
Ivano-Frankivska	25 306
Cernăuți	17 637
Ucraina	64 319
TOTAL	155 919

Tabelul 3: Numărul companiilor și întreprinderilor individuale înregistrate, 2012
Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU

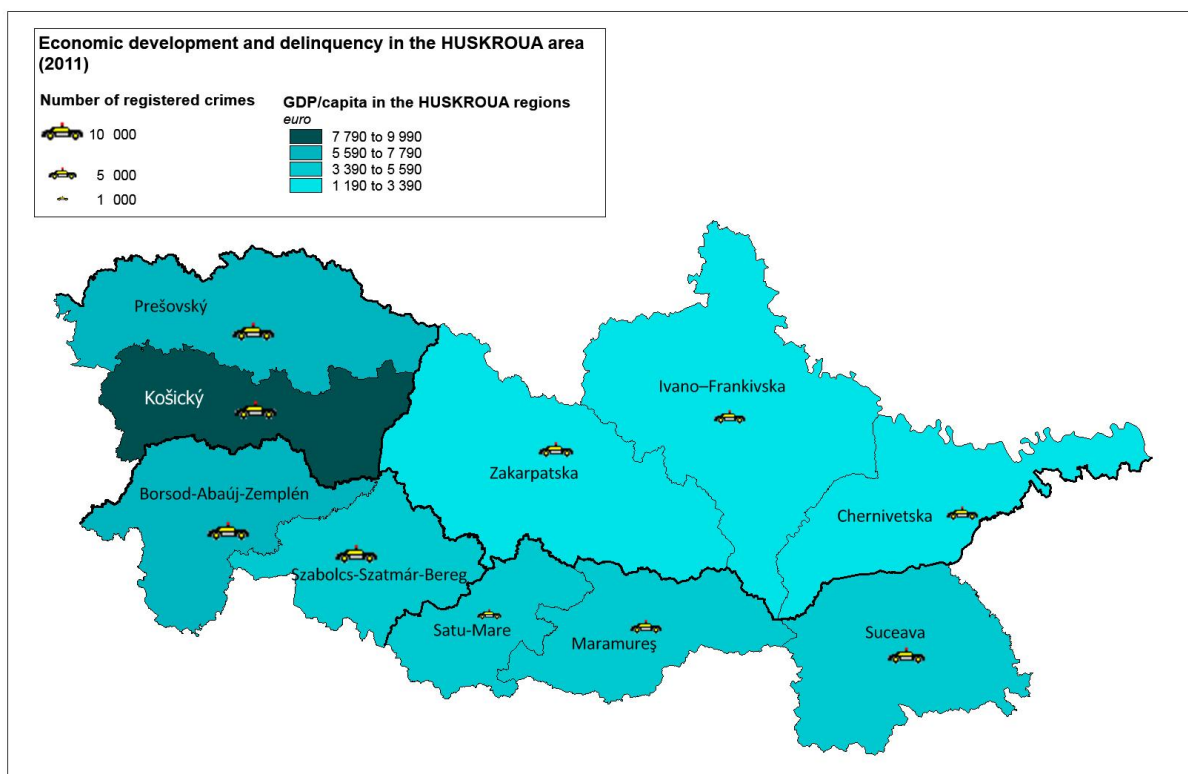
Densitatea afacerilor (numărul de întreprinderi la o mie de locuitori) este mult sub nivelul mediilor naționale; de asemenea, valorile prezintă anumite disparități intra regionale: diferența dintre cea mai mare (Szabolcs-Szatmár-Bereg) și cea mai mică valoare (Suceava) este mai mult decât dublă.

Figura 11: Numărul de întreprinderi înregistrate în aria programului, 2012
Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU

Există indicii potrivit cărora dezvoltarea economică pare să fie corelată cu gradul de răspândire a delincvenței; unde valorile PIB/cap de locuitor sunt cele mai mari, numărul de infracțiuni pe o mie de locuitori este de obicei cel mai scăzut. Cu toate acestea, numărul de infracțiuni este cel mai mare în județele din România și acestea nu par să urmeze tendința descrisă anterior. Definiția și metodologia

colectării datelor este diferită de la țară la țară, astfel încât nu toate aceste valori și relaționări pot fi luate în considerare.

Figura 12: Dezvoltarea economică și delicvența în aria HUSKROUA, 2011

Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU

Region	Gross added value in percentage of GDP (2011)		
	Agriculture, forestry and fishing	Industry and construction	Services
Szabolcs-Szatmár-Bereg	7,98	26,02	50,77
Borsod-Abaúj-Zemplén	4,22	34,29	46,27
Hungary	3,92	25,67	55,18
Košický	2,86	34,02	26,43
Prešovský	4,45	35,58	24,65
Slovakia	3,11	32,7	25,91
Zakarpatska	2,9	0,65	4,2
Ivano-Frankivska	3,9	1,4	4,7
Chernivetska	3,5	0,3	2,2
Ukraine	9,9	11,1	0,8

Tabelul 4: Valoarea adăugată brută exprimată în procente din PIB în regiuni (2011)

Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU

Rata valorii adăugate la PIB este foarte relevantă în ceea ce privește structura economică a unei regiuni. Aceasta a putut fi analizată numai în trei țări, având în vedere că statisticile referitoare la România nu au fost disponibile. Datele arată faptul că valorile din domeniile agriculturii, industriei

forestiere și pescuitului din Szabolcs-Szatmár-Bereg, Prešovský și Borsod-Abaúj-Zemplén sunt peste mediile naționale. Cifrele tuturor celor trei regiuni din Ucraina sunt considerabil mai scăzute decât mediile naționale. În ceea ce privește industria și construcțiile, regiunile din Slovacia prezintă valori în jurul mediilor naționale. Din punctul de vedere al valorii adăugate în domeniul industriei, se evidențiază județul Borsod-Abaúj-Zemplén, unde aceasta este cu 10% mai ridicată datorită prezenței mai multor companii importante în industria chimică și a mașinilor. Valorile pentru fiecare regiune din Ucraina sunt mult sub media națională; potrivit acestora, prezența activității industriale în regiune este minimală. În cazul regiunilor din Ucraina numai datele referitoare la servicii prezintă valori mai ridicate decât mediile la nivel național, însă în perspectiva proporției acestora în PIB, aceste valori sunt extrem de scăzute. Valorile din regiunile din Slovacia și Ungaria se situează în jurul mediilor naționale

Dimensiunea companiilor/întreprinderilor

Marea parte a angajaților de la nivel național din cele trei state membre lucrează pentru companii care angajează 10 sau mai mulți angajați. În mod contrar, în regiunile de frontieră angajatorii sunt reprezentați preponderent de companiile mici. În județele din România 11-14% din angajați lucrează la companii care angajează mai puțin de 10 persoane. Pentru Ucraina nu au fost disponibile date de la nivel regional.

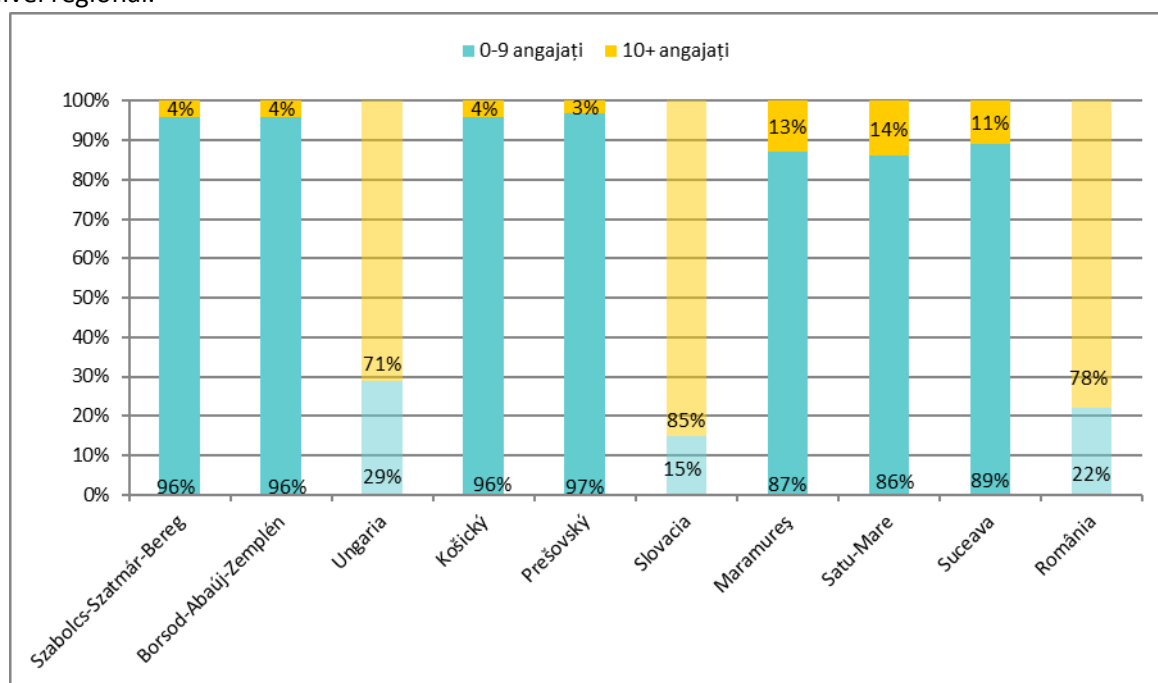

Figura 13: Angajați ai întreprinderilor active, după dimensiunea întreprinderilor, 2010

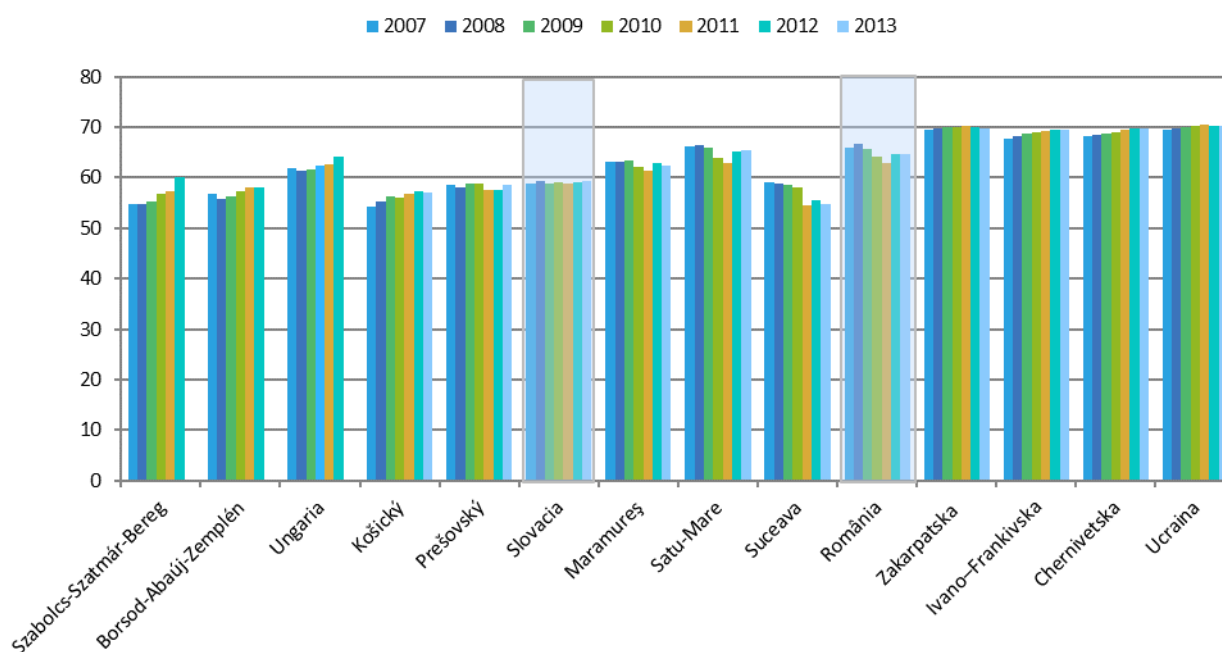
Sursa: Euro Stat

Rata de activitate/participare¹⁹

¹⁹ Rata de activitate/participare exprimă procentele din populație, atât angajată cât și șomeră, care constituie sursa de resursă umană pentru piața forței de muncă, indiferent de statutul persoanelor respective pe piața muncii.

Rata de participare în zonele învecinate are tendința de a crește foarte ușor, cu excepția județelor din România unde după o valoare mai scăzută în 2011, aceasta nu mai prezintă o creștere sau descreștere evidentă.

Rata de participare în regiunea transfrontalieră în anul 2013 variază între 54% și 70%. În Ungaria și Slovacia acest indicator este mai scăzut la nivel județean/regional decât mediile naționale. Ratele de participare cele mai mari în regiunea transfrontalieră se înregistrează în cele trei regiuni din Ucraina, iar acelea sunt egale cu cele de la nivel național. În Ungaria, Slovacia și România regiunile de frontieră sunt rămase în urmă față de mediile naționale. Singura excepție este județul Satu Mare, unde rata de participare este cu 1.4 puncte procentuale mai mare comparativ cu rata de participare de la nivel național.

Figura 14: Rata de activitate în aria eligibilă a Programului HUSKROUA ENPI CBC 2007-2013
Sursa: HCSO,SOSR, NIS, SSSU, 2007-2013

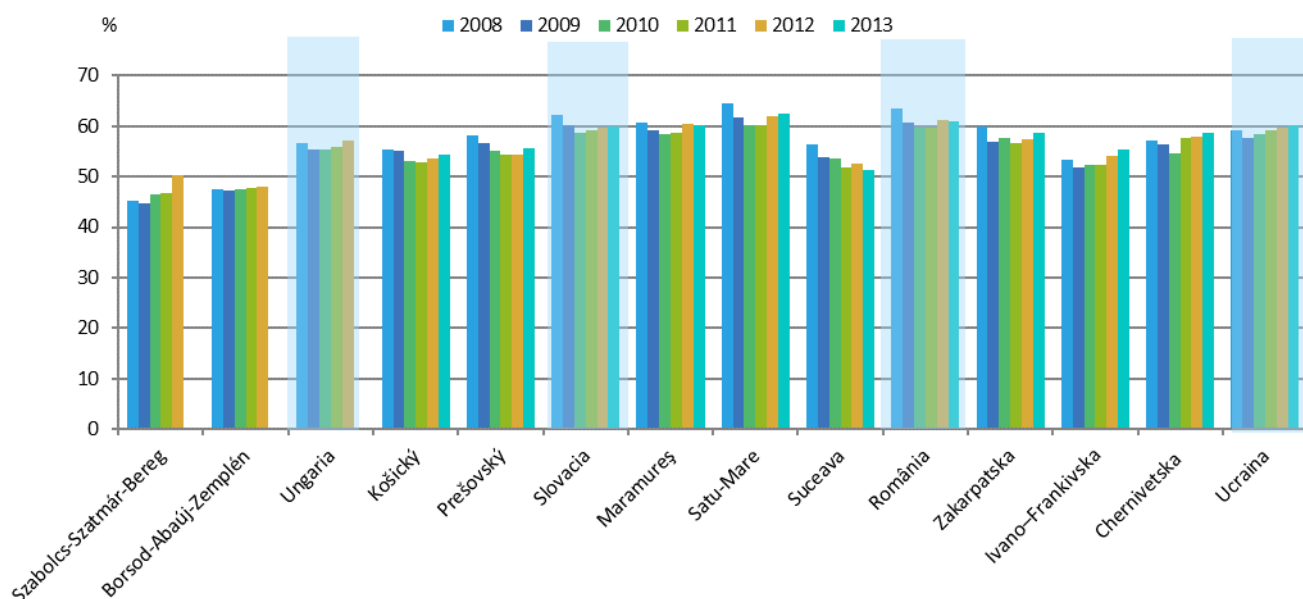
Figura 15: Rata de activitate (%) în aria eligibilă
Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU (2012)

Rata de ocupare a forței de muncă²⁰

Rata de ocupare a forței de muncă în regiunea transfrontalieră variază între 48 și 62,5% în 2012, și prezintă tendințe crescătoare în toate zonele, cu excepția județului Suceava. Cea mai scăzută rata de ocupare a forței de muncă se regăsește în județele din Ungaria (48,1% și 50,3%) și Suceava (52,5%). Satu Mare (62%), Maramureș (60,4%), Cernăuți (57,9%) și Zakarpatska (57,5%) au cele mai mari procentaje din regiunea transfrontalieră.

²⁰ Rata de ocupare a forței de muncă exprimă proporția adulților de vârstă active care sunt angajați.

Figura 16: Rata de ocupare a forței de muncă în aria eligibilă
Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU, 2008-2013

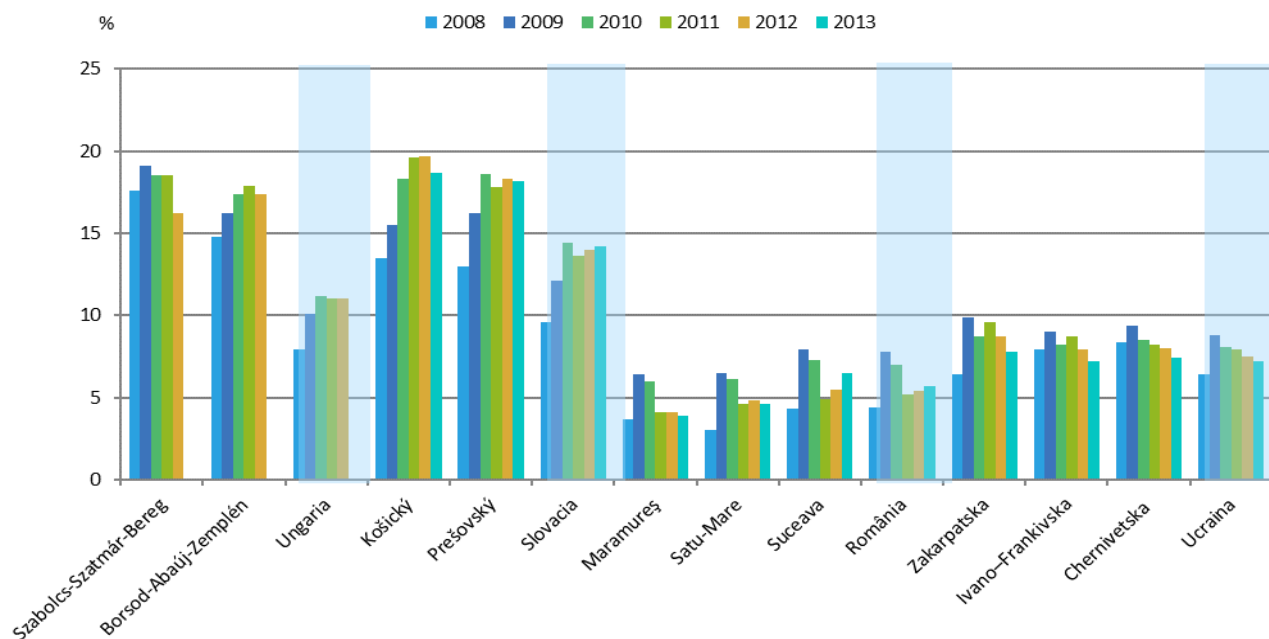
Rata șomajului²¹

Rata șomajului în regiunea transfrontalieră este caracterizată de mari disparități, fiind între 4,1% (județul Maramureș) și 19,7% (regiunea Košický).

În anul 2012, rata șomajului a fost relativ mare (între 16,2% și 19,7%) în județele din Ungaria și regiunile din Slovacia, aceste valori fiind mult peste valorile de la nivel național: în Ungaria rata de la nivel județean este de 1,5 ori mai mare, în Slovacia rata de la nivel regional este de 1,3 mai mare decât valorile de la nivel național.

Deși potrivit datelor statistice rata șomajului este mult mai mică în județele din România (între 4,1% și 5,5%) și regiunile din Ucraina (între 7,9% și 8,7%), aceste valori sunt rezultatul unor metodologii diferite de calcul și nu reflectă situația reală.

²¹Rata șomajului reprezintă proporția numărului de persoane șomere din numărul persoanelor care reprezintă forța de muncă. Forța de muncă este suma numărului de persoane angajate și șomere.

Figura 17: Rata șomajului în aria eligibilă a Programului HUSKROUA ENPI CBC 2007-2013
Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU, 2008-2013

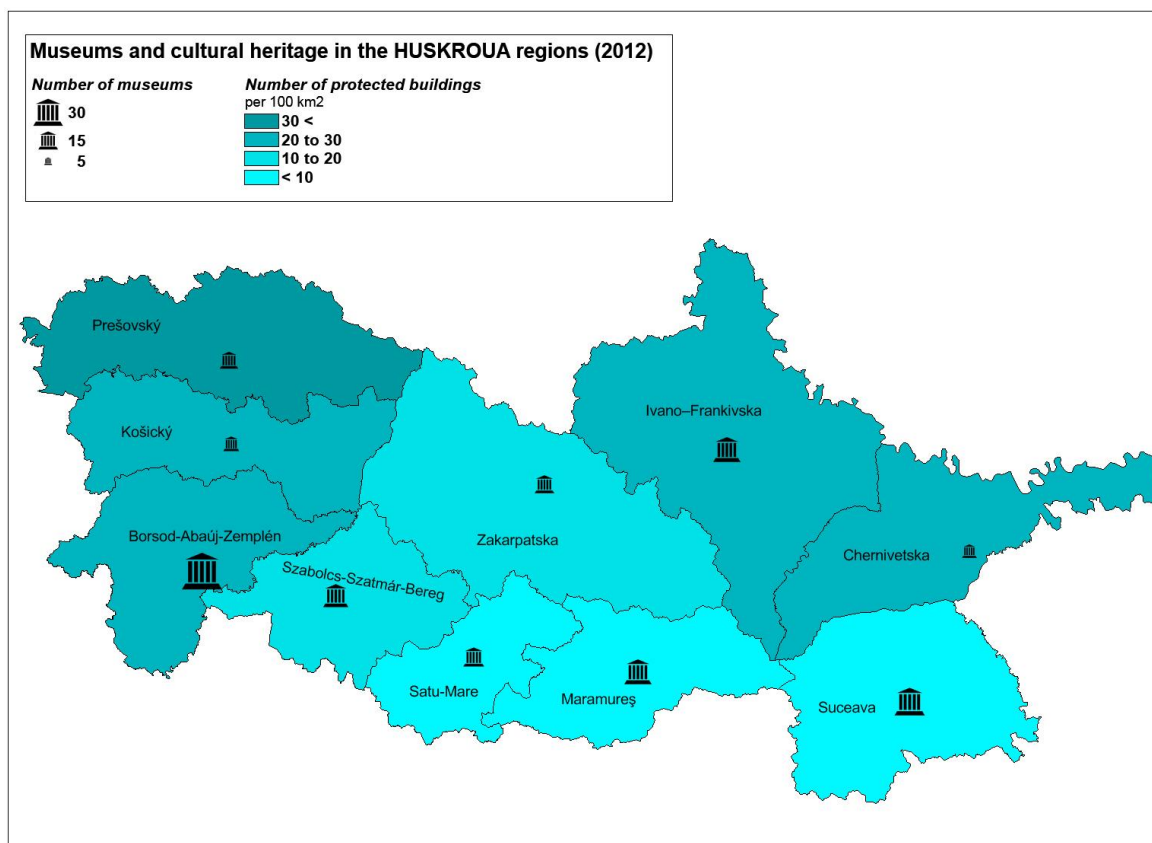
10.1.2 Cultura locală și conservarea patrimoniului istoric (OT3)

Cultura locală și patrimoniul istoric

Judet/Regiune	Numărul muzeelor		Numărul clădirilor și monumentelor protejate	Proporția muzeelor		Proporția clădirilor și monumentelor protejate
	2011	2012		2011	2012	
Szabolcs-Szatmár-Bereg	20	22	867	9.8%	10.3%	5.1%
Borsod-Abaúj-Zemplén	50	52	1492	24.5%	24.3%	8.8%
Județele maghiare		74	2359	34.3%	34.6%	14.0%
Košický	10	10	2007	4.9%	4.7%	11.9%
Prešovský	13	13	3919	6.4%	6.1%	23.2%
Regiunile slovace		23	5926	11.3%	10.7%	35.1%
Maramureș	25	25	582	12.3%	11.7%	3.4%
Satu-Mare	15	16	310	7.4%	7.5%	1.8%
Suceava	30	30	517	14.7%	14.0%	3.1%
Județele românești		71	1409	34.3%	33.2%	8.3%
Zakarpatska	14	14	1493	6.9%	6.5%	8.8%
Ivano-Frankivska	22	24	3944	10.8%	11.2%	23.3%
Cernăuți	5	8	1774	2.5%	3.7%	10.5%
Regiunile ucrainiene		46	7211	20.1%	21.5%	42.7%
Aria eligibilă	0	214	16905	100.0%	100.0%	100.0%

Tabelul 5: Informații publice privind unitățile de patrimoniu cultural și istoric în aria programului (2011, 2012)
Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU

În regiunea transfrontalieră există în total 214 muzee. Cele mai multe muzee sunt localizate în Borsod-Abaúj-Zemplén (52, reprezentând 24,3% din totalul muzeelor din regiunea transfrontalieră). În regiunile din Slovacia există numai 23 de muzee, însă numărul clădirilor și monumentelor protejate este foarte ridicat în această țară. Ivano-Frankivska are un număr și o cotă impresionantă de clădiri și monumente protejate (3944, 23,3%). Din 2011 și până în 2012 numărul muzeelor a crescut numai în cele două județe din Ungaria (câte două instituții), în Ivano-Frankivska (2 instituții) și în Cernăuți (3 instituții).

Figura 18: Muzee și obiective de patrimoniu cultural în aria programului
Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU

Regiunea găzduiește și șapte situri culturale de moștenire culturală mondială UNESCO. Următoarele situri se află sub protecție culturală:

Țara	Locația
Ungaria	<ul style="list-style-type: none"> Peisajul istoric-cultural Regiunea Viticolă Tokaj
Slovacia	<ul style="list-style-type: none"> Levoca, SpisskyHrad și Monumentele Culturale Asociate Rezervația de conservare urbană Bardejov Bisericile de lemn din partea slovacă a regiunii Munților Carpați
România	<ul style="list-style-type: none"> Bisericile de lemn din Maramureș Bisericile din Moldova
Ucraina	<ul style="list-style-type: none"> Reședința Mitropoliților Bucovinei și Dalmației

Tabelul 6: Situri de moștenire culturală mondială UNESCO în aria programului

Turism

Între 2007 și 2013 au survenit schimbări majore în ceea ce privește numărul de locuri de cazare (numărul de paturi) disponibile în **regiunile ucrainiene** Zakarpatska și Ivano-Frankivska unde numărul de locuri de cazare a crescut de peste 2,5 ori (Zakarpatska 255% (de la 3600 la 9800), Ivano-Frankivska 278% (de la 2900 la 8000)). În **județele maghiare** și în **regiunile din Slovacia** nu s-au înregistrat modificări majore în privința numărului de paturi disponibile (aproximativ 10000 în Szabolcs-Szatmár-Bereg, aproximativ 20000 în Borsod-Abaúj-Zemplén, 14000 în regiunea Košický, 3000 în regiunea Prešovský). În regiunea de **Nord-Est a României** gradul de utilizare al capacităților de cazare este foarte scăzut (21,5% în 2013), în timp ce durata medie de ședere este de asemenea scăzută (2,14-2,36 nopți/turist) deși capacitatea unităților de cazare a crescut cu 30-40% în județele Maramureș (de la 3600 la 4800) și Suceava (de la 6800 la 9600).²²

În ceea ce privește importanța turismului în regiune, pentru a facilita comparabilitatea diferitelor regiuni, a fost examinat numărul de turiști raportat la populația regiunii în cauză. Din acest punct de vedere Ungaria este cea mai dezvoltată, traficul de turiști în unitățile de cazare atingând 85% din populația regiunii. Valoarea acestui indicator este de 70% în Slovacia, 35% în România și 17% în Ucraina. În Ungaria, datele de la nivel regional indică faptul că cele două județe din aria programului nu sunt printre cele mai vizitate județe din țară. Potrivit rezultatelor proporției față de populație, cota cazărilor în județul **Borsod-Abaúj-Zemplén** este la jumătate față de media națională (46%), în timp ce același indicator este de numai un sfert din media națională în cazul județului **Szabolcs-Szatmár-Bereg** (23%). Dintre regiunile din Slovacia, proporția cazărilor în regiunea **Košický** este aproximativ jumătate din media națională, însă în regiunea **Prešovský** este cu 10 procente mai mare. În România, valorile pentru județul **Suceava** sunt apropiate de media națională, însă **Satu-Mare** și **Maramureș** sunt ambele cu 15% sub nivelul acesteia. Dintre regiunile ucrainiene, valorile în regiunea **Cernăuți** sunt un pic sub, în regiunea **Zakarpatska** la același nivel, în timp ce în regiunea **Ivano-Frankivska** sunt un pic peste media națională.²³

Per ansamblu, partea vestică a ariei programului primește **mai mulți vizitatori** (regiunile Prešovský și Košický și județul Borsod-Abaúj-Zemplén). **Proporția turiștilor străini** este mai mică decât media națională în toate regiunile analizate. Numărul turiștilor străini în unitățile de cazare raportat la populație este nesemnificativ în toate cele trei regiuni ucrainiene. Motivele pentru această stare de fapt pot fi asociate cu nivelul scăzut de permeabilitate a granițelor, comparativ cu al celorlaltor țări.²⁴

În ceea ce privește **durata medie de ședere** pot fi observate diferențe semnificative între regiunile celor trei țări (informațiile referitoare la județele din România nu au fost disponibile). Durata medie de ședere în unitățile de cazare a variat între 1.9 și 3.2 nopți în cazul regiunilor din Ungaria și Slovacia. Valorile pentru șederea medie în unitățile de cazare din regiunile ucrainiene a fost semnificativ mai

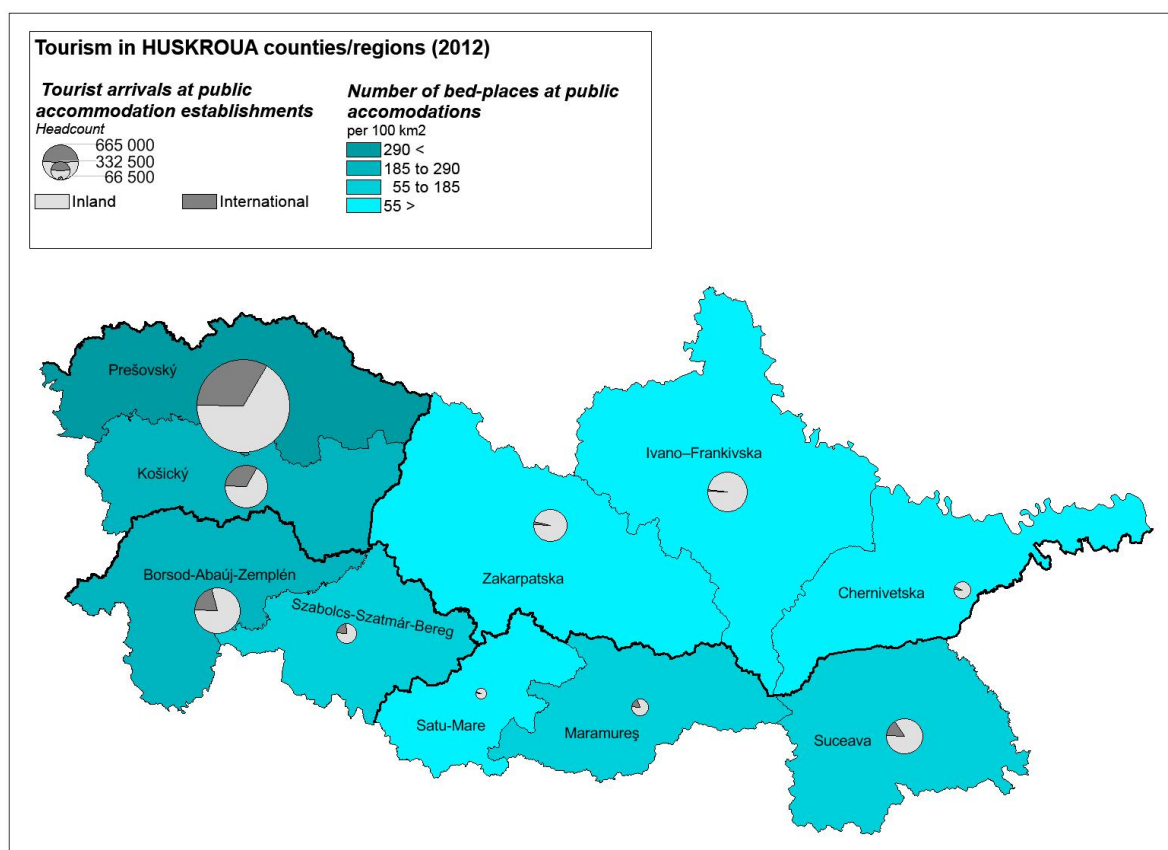
---

²²Pe baza datelor de la Biroul Central de Statistică al Ungariei, Biroul de Statistică al Republicii Slovacia, Institutul Național de Statistică (România) și Serviciul de Stat de Statistică al Ucrainei; capacitatea de cazare (numărul de paturi), 2007-2013

²³Pe baza datelor de la Biroul Central de Statistică al Ungariei, Biroul de Statistică al Republicii Slovacia, Institutul Național de Statistică (România) și Serviciul de Stat de Statistică al Ucrainei; numărul de sosiri la unitățile de cazare, 2007-2013

²⁴Pe baza datelor de la Biroul Central de Statistică al Ungariei, Biroul de Statistică al Republicii Slovacia, Institutul Național de Statistică (România) și Serviciul de Stat de Statistică al Ucrainei; numărul de sosiri la unitățile de cazare, din care: internațional, 2007-2013

mare. În 2012, durata medie de ședere în regiunea Cernăuți a fost de 3 nopți, în regiunea Ivano-Frankivska 4.1 nopți, iar în regiunea Zakarpatska media a fost de 7.7 nopți.

Figura 19: Turismul în aria programului (2012)
Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU

Atracții turistice

În județele maghiare atracțiile din domeniul turismului creativ, bazat pe moștenirea culturală și istorică, pot constitui fundamentul unui sector turistic competitiv. Este însă nevoie de dezvoltarea capacităților locale de angajare a forței de muncă, de sprijinirea potențialul pieței locale și utilizarea resurselor locale. În județul **Borsod-Abaúj-Zemplén** capacitatea turismului de a genera venituri este redusă și este strâns legată de atracțiile turistice. În județ există două obiective aparținând **moștenirii mondiale UNESCO**: Peisajul Cultural Istoric al Regiunii Viticole Tokaj și Peșterile Carstului Aggtelek și Carstului Slovac; pe lângă acestea, în județ se mai regăsesc un număr mare de obiective și valori culturale. Castelele din Boldogkő, Cserépvár, Dédes, Diósgyőr (în Miskolc, capitala Borsod-Abaúj-Zemplén), Füzér, Sárospatak și Szerencs reprezintă fiecare obiective culturale și istorice foarte cunoscute și vizitate. Dintre obiectivele naturale, Peștere cu Stalactite din Aggtelek, Parcul Național Bükk și Lillafüred (ultimele două sunt foarte aproape de Miskolc, capitala Borsod-Abaúj-Zemplén) sunt cele mai atractive locuri de vizitare din județ. În județul **Szabolcs-Szatmár-Bereg** există 357 de monumente, 20 de muzee și 60 de evenimente anuale majore. Județul Szabolcs-Szatmár-Bereg este cunoscut pentru arhitectura și arta folclorică, tradiția muzicală și de dans. Atracții deosebite sunt clopotnițele din lemn, biserica din secolul 13 și Biserica Reformată Csaroda Tákos cu tavan casetat din Mátészalka. Stațiunile balneare cunoscute din acest județ sunt Plaja și Stațiunea Lacul Sărat din

Nyíregyháza, respectiv Spitalul și Stațiunea Balneară din Fehérgyarmat. De asemenea, există trei obiective istorice cunoscute în județ: sanctuarul natural din Máriapócs, biserica reformată și castelul familiei Báthory din Nyírbátor, și castelul din Kisvárda.

De partea cealaltă a frontierei, **regiunile slovace** se caracterizează prin peisaje deosebite și zone împădurite. **Regiunea Prešov** deține un important potențial pentru turism și recreație, reprezentate de monumente culturale și istorice în orașele Levoča, Prešov, Bardejov, Poprad și Kežmarok. În ceea ce privește calitatea facilităților culturale, regiunea Prešov deține o rețea bine așezată de stabilimente culturale, corespunzătoare la nivel cantitativ și calitativ cu standardele de la nivel național. Există cinci teatre permanente (2012), 13 muzee, 4 galerii de artă, 338 biblioteci. Pe lângă acestea, regiunea Prešov deține 358 stabilimente cultural-educative. Patru dintre cele 7 obiective din Slovacia cuprinse în lista de Moștenire Mondială UNESCO se regăsesc pe teritoriul regiunii Prešov: Rezervația de Conservare Urbană Bardejov, Bisericile de Lemn din partea slovacă a Zonei Munților Carpați, Pădurile Antice de Fag din Carpați și Levoča, cu monumentele culturale asociate acestora. Situați în regiunea Prešov, ca parte a Parcului Național Tatra (TANAP), Munții Tatra Înaltă reprezintă unul dintre obiectivele naturale cele mai frumoase și spectaculoase din țară, găzduind multe specii rare de floră și faună. Regiunea **Košický** este a doua cea mai mare regiune a Republicii Slovacia. Orașul Košice este al doilea cel mai mare oraș din Slovacia și deține mai multe monumente culturale și istorice. În partea de sud și de sud-est a regiunii se află Parcul Național Carstul Slovac. Un număr de peșteri și grote sunt clasificate drept obiective de moștenire UNESCO. Peșterile Carstului Aggtelek și a Carstului Slovac, precum și Pădurile Antice de Fag din Carpați reprezintă obiective transfrontaliere de moștenire mondială UNESCO. Regiunea este bogată în monumente istorice captivante, în special castele sau ruine ale acestora și multe biserici. Cascadele Zemplín de Jos sunt printre cele mai vizitate obiective turistice ale regiunii. Slovensky Raj – Paradisul Slovac (drumeții, mountain bike, ski) și Slovensky Kras – Carstul Slovac (drumeții, mountain bike) reprezintă zonele naturale deosebit de frumoase din regiune. Castelul Spis și împrejurimile acestuia reprezintă cel mai mare complex de medieval de castele din Europa Centrală și un obiectiv de moștenire culturală mondială UNESCO. Cele mai mari atracții sunt monumentele culturale și istorice din orașul Košice, Peștera Aragonite, Peștera de gheață din Domica, peșterile Jasovská și Gombasecká, rezervorul Zemplínska, gheizerul Herliansky, castelul Krasna Horka, Betliar, Paradisul Slovac, Castelul Spis și împrejurimile acestuia, stațiunea de schi Plejsy, lacul montan Vinianske, bisericile de lemn din Bystrej Rusesc (UNESCO) și Inovce, stațiunea climaterică Štós.

Regiunea Nord-Vest din România poate fi caracterizată prin insuficienta exploatare a resurselor turistice, prin lipsa de instrumente de informare și de promovare a turismului regional, prin valorificarea inadecvată a resurselor valoroase de patrimoniu cultural și prin infrastructura insuficientă pentru turism și recreație. Județul Satu Mare dispune de o gamă largă de obiective de moștenire istorică și culturală. Principalele atracții turistice din județ sunt: "țara Oașului" cu puternicele tradiții culturale românești în partea de nord-est a județului, munții Oașului, orașele Satu Mare și Carei, stațiunea Tășnad, cetatea Arduș și Medieșu Aurit. Județul se caracterizează printr-un nivel scăzut de cunoștințe legate de resursele naturale și culturale care necesită promovare, prin infrastructură și servicii de turism slab dezvoltate, prin servicii de turism de calitate scăzută, prin lipsa de marketing teritorial corespunzător pentru promovarea județului Satu Mare ca și destinație culturală și pentru turismul de sănătate, lipsa centrelor de informații turistice de calitate, lipsa de baze de date legate de promovarea evenimentelor, prin rețeaua de locuri de cazare de slabă calitate, nivelul scăzut al facilităților de cazare, și numărul scăzut al vizitatorilor teatrelor, muzeelor și sălilor de cinema. În județul Maramureș se regăsesc mai multe sate unde tradițiile de secole sunt încă parte a vieții cotidiene. Locuitorii acestei zone au păstrat cultura rurală și meșteșugurile strămoșilor lor daci. Satele maramureșene se disting prin bisericile de lemn unice, cu turnuri înalte și acoperișuri de șindrilă.

Meșteșugurile locale pot fi cel mai bine observate la porțile maramureșene monumentale, care străjuiesc intrările în curțile caselor. Unele dintre cele mai frumoase porți de lemn se află în satele Vadul Izei, Desești, Giulești, Budești, Sârbi, Bârsana și Oncești. Bisericile de Lemn din Maramureș – în Surdești, Plopiș, Rogoz, Ieud, Poienile Izei, Bârsana, Budești și Desești – au fost recunoscute de UNESCO ca obiective importante ale moștenirii mondiale. Un obiectiv turistic cunoscut este Cimitirul Vesel din Săpânța, cu crucile sale de lemn colorate. Sighetu Marmației este un important centru turistic și cultural al regiunii. Județul Maramureș este dominat de un peisaj muntos și întretăiat de văi. Munții Gutâi, Lăpuș, Țibleș, Maramureș și Rodnei sunt traversați de trecătorile Huta, Gutâi, Prislop, Șetref și Botiza. În regiune există trei depresiuni de mari dimensiuni: Vișeu, Iza și Mara. Parcul Național Munții Rodnei, o rezervație naturală cu o bogată diversitate de floră și faună, a primit statut de biosferă din partea UNESCO. Alte locații atractive pentru vizitatori sunt valea Vaserului – calea ferată îngustă "Mocănița" și lacurile de munte, cascadele, munții vulcanici, peșterile și rezervația geografică Creasta Cocoșului.

Regiunea Ivano-Frankivska găzduiește peste 400 de arii protejate; 30 dintre acestea sunt de importanță națională, restul fiind de importanță locală. Există o rezervație naturală strictă, Gorgany, creată în 1996. În regiune există cinci parcuri naționale (Parcul Național Natural Carpați în Verkhovyna/Nadvirna, Parcul Național Natural Hutsulshchyna/Verkhovyna, Parcul Național Natural Halych în Halych, Parcul Național Natural Verkhovyna în Verkhovyna, și Parcul Național Natural Synyhora în Bohorodchany). În zonă există numeroase obiective naturale de management al habitatelor. În regiunea Ivano-Frankivska se organizează numeroase festivaluri culturale. Există de asemenea numeroase repere naturale și arhitecturale, răspândite în întreaga regiune. Unul dintre cele mai cunoscute festivaluri este Festivalul Internațional Ucrainian al muzicii folclorice și artei locale "Sheshory". Pe teritoriul regiunii Ivano-Frankivsk sunt localizate numeroase monumente de moștenire arhitecturală, precum orașul Halych (rezervație națională). Biserica Sfântului Spirit situată în orașul Rohatyn, precum și Manyava Skete lângă satul Manyava în raionul Bohorodchany sunt obiective care atrag un număr mare de vizitatori. Regiunea atrage vizitatori și prin numărul mare de biserici de lemn din Boykos și prin arhitectura tradițională a huțurilor. În partea de vest a regiunii vizitatorii pot regăsi Trenul Carpatin care încă utilizează sistemul de cale ferată de ecartament îngust. Trenul este utilizat atât pentru transportul materialului lemnos cât și în scop recreativ, pentru turiști. Cea mai reprezentativă atracție turistică a regiunii este Muntele Hoverla, cel mai înalt din țară. Lângă Manyava Skete se află cea mai înaltă cascadă din Ucraina, cascada Manyava (22m). În același raion Bohorodchany, vizitatorii pot găsi vulcanul noroios situat lângă satul Starunia. Muzeul "Pysanka" a fost construit în anul 2000 și este singurul de acest tip din lume. O altă locație istorică interesantă este complexul de grote de la Piatra Dovbush; complexul este situat la aproximativ 11 km sud-vest de Bolkhiv, lângă satul Bubnyshe. Regiunea **Zakarpatska** este situată în Munții Carpați din vestul Ucrainei, singura unitate administrativă ucraineană care se învecinează cu patru țări: Polonia, Slovacia, Ungaria și România. Munții Carpați joacă un rol esențial în economia regiunii, făcând din aceasta o destinație turistică importantă cu multe stațiuni balneare și de schi. O atracție majoră a regiunii o reprezintă castelele și ruinele acestora. Cele mai importante castele sunt Uzhgorod și Mukachevo, castelele Khust, Vynohradiv, Korolevo, Nevytske, Serednie și Kvasovo fiind de asemenea atractive pentru public. Din păcate, mult dintre acestea sunt neglijate. Regiunea este cunoscută și pentru bisericile sale de lemn, localizate în Srednie Vodyane, Verkhnye Vodyane, Danylovo, Kolodne, Krainykovo, Nyzhnie Selyshche, Olexandrivka și Sokyrynysia. Dintre multele sinagogi din Zakarpatska, numai un număr restrâns au supraviețuit până în zilele noastre. Două dintre acestea sunt mai importante: cele din Uzhgorod și Khust.

Dintre castele, Palatul Schönborn din Karpaty este cel mai frumos, însă sunt interesante din punct de vedere turistic și castelul Perényi din Vynohradiv, castelul Bethlen-Rákóczi din Berehove și castelul lui Rákóczi ("Casa Albă") din Mukachevo. În regiunea **Cernăuți** cele mai cunoscute atracții sunt Reședința Mitropoliților Bucovinei și Dalmației, obiectiv de moștenire mondială UNESCO, rezervația istorico-arhitecturală de stat a cetății Khotyn, și biserica Kozmodemyanivska (biserica lui Cosmas și Damian). În Ucraina condițiile de conservare a obiectivelor istorice sunt necorespunzătoare. Perioada îndelungată a lipsei întreținerii corespunzătoare a adus monumentele într-o stare la marginea distrugerii, în special monumentele de arhitectură și planificare urbană. Castelele medievale din Nevytske, Serednie, Vynohradiv și Khust sunt într-o stare precară, la limita distrugerii. Restaurarea acestor obiective nu a primit finanțare de la guvern pentru o perioadă lungă de timp, iar investițiile din fonduri private sau ale unor organizații sunt ne semnificative. Există, pe de altă parte, un proces necontrolat de restaurare a bisericilor de către comunitățile religioase. Aproximativ 40 de procente din bisericile de lemn sunt într-o stare proastă, unele fiind la limita distrugerii. Starea acoperișurilor, pereților și a fundațiilor este critică. Nu există un sistem corespunzător pentru inventarierea instrumentarului bisericesc, pentru alarmă în caz de incendiu și pentru protecție împotriva fulgerelor. Restaurările necontrolate au cauzat în numeroase cazuri pagube importante exteriorului și interiorului acestor monumente. Sistemul actual de înregistrare, restaurare și utilizare a obiectivelor istorice este necorespunzător. Există nevoia de a îmbunătăți sistemul de înregistrare, de protecție, conservare și utilizare a moștenirii culturale, de cercetare și de monitorizare a respectării legislației în domeniul protecției monumentelor.

În toate regiunile sistemul de informare turistică necesită investiții pentru a putea realiza legăturile dintre sistemele de informare naționale și cele europene. Managementul și promovarea turismului la nivel regional trebuie de asemenea îmbunătățite. Infrastructura de suport a turismului este subdezvoltată și într-o stare tehnică proastă. Cooperarea transfrontalieră în domeniul turismului este insuficientă. Campaniile de conștientizare pentru public sunt rare iar protecția atracțiilor turistice este scăzută. Cultura regională are nevoie de un management îmbunătățit pentru a putea exploata oportunitățile din domeniu.

Potențialul turismului religios

Turismul religios este conectat cu turismul cultural și de patrimoniu având în vedere că obiectivele de cult, bisericile, mănăstirile și abațiile nu reprezintă numai locații pentru ritualuri religioase și rugăciuni, ci reprezintă și monumente, clădiri ecleziastice și obiective de patrimoniu cultural. Locurile sfinte și obiectivele sacre sunt considerate în zilele noastre drept atracții turistice și resurse culturale. Ruta de Pelerinaj Via Maria din Ungaria străbate județele **Borsod-Abaúj-Zemplén** și **Szabolcs-Szatmár-Bereg**. De-a lungul rutei există multe posibilități de cazare, numeroase pelerinaje fiind organizate pe parcursul întregului an. În cadrul pelerinajului Monok (Borsod-Abaúj-Zemplén) se sărbătorește Sfânta Cruce pe dealul calvariei în fiecare a treia duminică a lunii septembrie. Sajópálfala este o altă destinație de pelerinaj din județul Borsod-Abaúj-Zemplén. Pelerinajul Drumul St. Elisabeta traversează nordul Ungariei și conectează Sárospatak (Borsod-Abaúj-Zemplén) și Košice (regiunea Košický). **Máriapócs** (județul Szabolcs-Szatmár-Bereg) este unul dintre locurile de pelerinaj greco-catolic cele mai cunoscute.

În regiunea de frontieră din Slovacia, obiectivul de pelerinaj Sf Ana din Rudnik (regiunea **Košický**) de la granița maghiaro-slovacă, are unul dintre cele mai mari altare din Regiunea Muntoasă de Mijloc. Istoria acestuia datează din secolul al XIII-lea când pelerinii locali au atribuit un miracol Sfintei Ana, când o fetiță s-a născut oarbă și ochii ei au fost vindecați la un izvor din apropiere. În regiunea **Prešovský**,

Cervenýkláštor reprezintă o relicvă culturală și istorică unică, situată în cadrul natural minunat al Pieniny, sub majestuosul munte "Tri koruny". Mănăstirea a fost renovată cu succes în anii 1956-1966. Cea mai importantă clădire din punct de vedere arhitectural este Biserica Gotică Sf Anton de la sfârșitul secolului XIV, cu o navă neobișnuit de lungă, restaurată în stilul baroc. Altarul principal este în stilul baroc și a fost construit în anul 1745. Numeroase biserici de lemn ortodoxe și greco-catolice, de mare valoare culturală și istorică, se găsesc în regiunea Zemplín de Sus, cea mai estică regiune din Slovacia.

În România, unele dintre cele mai importante obiective religioase sunt mănăstirile pictate din Bucovina, o regiune istorică actualmente împărțită între România și Ucraina (**Cernăuți și Suceava**), localizată de-a lungul versanților nordici ai Carpaților Orientali și în câmpiile împrejmuitoare. Cele mai bine conservate mănăstiri sunt mănăstirile Humor, Moldovița, Pătrăuți, Probota, Suceava, Sucevița și Voroneț. Un alt obiectiv cunoscut este biserița din satul Arbore. Șapte dintre aceste biserici au fost incluse pe lista UNESCO de Moștenire Mondială în 1993. A opta biserică, Sucevița, este în proces de a fi inclusă pe listă. Considerate capodopere ale artei bizantine, aceste biserici sunt obiective arhitecturale unicate în Europa. Departate de a reprezenta simple decorații ale pereților, aceste picturi murale reprezintă cicluri religioase complete. Scopul frescelor este de a face cunoscute sătenilor, prin utilizarea imaginilor, pasajele biblice și viața celor mai importanți sfinți ortodocși. Compoziția lor deosebită, liniile elegante și culorile armonioase se împletesc perfect cu peisajul înconjurător. În comuna Remeți din județul **Maramureș** se găsește mănăstirea Paulina, importantă din punct de vedere turistic.

Religia a reprezentat dintotdeauna un aspect important al vieții în **Ucraina**. De secole tradițiile religioase au influențat cultura locală, dovadă fiind numeroasele obiective religioase din Ucraina. Biserici, catedrale, mănăstiri, sinagogi și alte obiective religioase reprezintă atracții populare pentru turiștii care vizitează țara. De la minunile arhitecturale până la locațiile de cult mai modeste, clădirile religioase din Ucraina oferă șansa de a cunoaște evoluția istoriei și culturii țării în decursul timpului. Cel mai important obiectiv religios în regiunea de frontieră este sinagoga din Uzhgorod. Începând cu al doilea război mondial, sinagoga a fost marginalizată ca și instituție religioasă și toate simbolurile aferente au fost dezafectate. Clădirea a căpătat o nouă identitate și este azi cunoscută publicului ca "Sala de Concerte Uzhgorod". Sinagoga din Uzhgorod a fost transformată în sală de concerte datorită acusticii sale extraordinare. Sala de concerte ucrainiană găzduiește Societatea Filarmonică Regională și Corul Folcloric Zakarpatska. Cele mai cunoscute și vizitate obiective religioase din Zakarpatska: Nisnie Bolotne, Boronyavo, Nankovo, Korolevo, Mukachevo, Uzhgorod, Uzhgorod-Gerény, în Ivano-Frankivska: Biserica Sfântului Spirit, construită în 1598, situată în nordul regiunii în orașelul Rohatyn, în **Cernăuți**: biserica Kozmodemyanivska (biserica lui Cosmas și Damian).

Produse locale în turism

În Ungaria produsele culinare se află în fruntea listei de produse care pot fi oferite turiștilor: gemul de prune preparat tradițional în cazane de cupru, sau pâinea coaptă în cuptoare tradiționale. În ceea ce privește meșteșugurile locale, regiunea de frontieră este caracterizată de sticla vopsită, produse de pielărie și din lemn sculptat. Dintre produsele locale destinate turismului, județului **Szabolcs-Szatmár-Bereg** îi sunt caracteristice specialitățile maghiare, precum țuica locală preparată din prunele de Szatmár, sau merele de Szabolcs și cireșele de Újfehértó, precum și produsele de gastronomie locală aferente. În **Borsod-Abaúj-Zemplén**, pe lângă degustarea mâncărurilor locale, există o istorie bogată a celor patru regiuni viticole care produc o gamă variată de vinuri, de la vinuri ușoare albe, vinuri roșii robuste, sau chiar vinuri dulci. Meșteșugarii locali obțin din cânepă produse care sunt valorificate ca

obiecte de uz cotidian sau cadouri. Prunele reprezintă ingredientul pentru gemuri, marmelade, compoturi și băuturi alcoolice

În regiunea din Slovacia, figurinele din lemn sculptat, črpáks (căni din lemn), fujaras (un instrument folcloric aflat pe lista UNESCO) și valaškas (bardă folclorică decorată) și înainte de toate produsele confecționate din pănușă și fire de porumb, reprezintă suveniruri pentru turiști. De asemenea, produsele fermelor organice sunt vândute ca și produse locale (gemuri, miere de albine). În ceea ce privește partea culinară, produsele alimentare tradiționale sunt reprezentate de lactate a căror producție are o tradiție istorică impresionantă în Slovacia, datând din vremuri preistorice. O dovadă indirectă în acest sens este reprezentată de descoperirile arheologice a unor oase de oaie și obiecte de ceramică cu urme de lapte coagulat din peștera Domica, datând din jurul anului 2000 î.Hr. Două tipuri de brânzeturi sunt renumite: așa-numita "bryndza", cum este cunoscută în prezent, este rezultatul unei tehnologii protejate de măcinare și amestecare a brânzei de oaie cu saramuri speciale. În zilele noastre, produsele slovace făcute din lapte de oaie reprezintă produse de calitate având caracteristici speciale. Ele sunt specifice unui anumit teritoriu sau locație, iar numele lor este conectat cu originile istorice. Pe baza acestor și a altor atribute, Republica Slovacia are trei indicații geografice protejate pentru produsele din lapte de oaie înregistrate în DOOR (baza de date a UE pentru produsele agricole și alimente). Din punct de vedere geografic, regiunea unde se produce bryndza este concentrată în zona montană a Slovaciei, unde există condiții corespunzătoare pentru creșterea ovinelor. Datorită tradiției îndelungate în producerea acesteia, dar și a popularității constante din prezent, bryndza a devenit parte a brandului turistic al Slovaciei. Este în mod frecvent parte a dietei localnicilor, nu numai datorită gustului unic, dar și datorită efectelor pozitive asupra sănătății umane. Un alt produs tradițional slovac bazat pe laptele de oaie este Slovenská parenica.

În regiunea de Nord-Est a României peisajele sunt caracterizate de pajiști înflorate, de ferme de mici dimensiuni care utilizează sisteme tradiționale de producere a fânului și fertilizatori naturali în locul celor chimici. Acest sistem de ferme de mici dimensiuni creează însă dificultăți fermierilor în vânzarea produselor în cadrul sistemului agricol european tot mai extins și mai complex, astfel încât vânzările la fața locului pot reprezenta o soluție viabilă. Centrele locale de colectare și procesare a laptelui oferă posibilitatea fermierilor să atingă un standard corespunzător reglementărilor europene în materie de securitate alimentară și să găsească astfel piață pentru produsele lactate locale. O altă industrie locală este reprezentată de fabricarea gemurilor din fructe de pădure sau cultivate. O varietatea de peste 20 de feluri diferite de gemuri sunt produse de femeile locale pe baza rețetelor familiale, care sunt valorificate pe piețele locale și uneori chiar și la nivel național. Există numeroase posibilități de a vizita regiunea, de cazare la casele oamenilor, de a experimenta elementele vieții rurale precum pășunatul, apicultura, producerea pâinii și fabricarea cărbunelui. Județul **Satu Mare** păstrează o diversitate de tradiții, meșteșuguri și obiceiuri cu potențial de valorificare turistică. Meșteșugul olăritului este încă păstrat în satul Vama, unde se găsește un centru de olărit recunoscut. La adăpostul văilor umbroase și al munților, mâinile iscusite ale oamenilor din **Maramureș** au creat arta de a produce toate cele necesare vieții cotidiene. De la obiecte de gospodărie, elemente decorative, și până la unelte, toate poartă caracteristicile regiunii Maramureș și simbolurile ancestrale ale acesteia. De la cănile și oalele de lut, la acoperitoarele de pat tradiționale din camerele de oaspeți, de la lingurile de lemn la impozantele porți de lemn, toate sunt expresia frumuseții și spiritualității care caracterizează sufletul maramureșean. În județul **Suceava** putem întâlni tradiția olăritului, un meșteșug vechi, practicat în această zonă din cele mai vechi timpuri. În prezent olăritul este continuat de către meșteri olari recunoscuți, din Rădăuți până în Marginea. În același timp, un alt meșteșug păstrat în județul Suceava este încondeiatul ouălor. În satul Ciocănești se organizează Festivalul Național al Ouălor încondeiate.

În regiunea **Zakarpatska** se cultivă cânepa industrială din care se produc produse cadouri frumoase – prosoape, fețe de masă, chiar și suveniruri. Prunii sunt cultivați pe arii extinse – incluzând Ungaria, România și Zakarpatska. Coșurile împletite și olăritul tradițional sunt specifice meșterilor artizani din Zakarpatska. Regiunea Zakarpatska produce în surplus cherestea și alte produse ale industriei forestiere, vin, fructe și legume. Izvoarele minerale și peisajele pitorești reprezintă un potențial important neexploatat și care câștigă rapid în popularitate, prin stațiuni și în domeniul turismului în general. Regiunile **Ivano-Frankivska și Cernăuți** oferă produse din Munții Carpați cum ar fi ciupercile și fructele de pădure, sau obiectele de lemn sculptat, obiectele de îmbrăcăminte din lână, pânză, broderii, obiecte împletite, ceramică și pysankas. În regiunea locuită de Huțuli, produsele locale care pot fi oferite turiștilor sunt completate de pieile de animale, sculpturile de lemn și împletiturile de mai multe feluri.

În toate regiunile eligibile următoarele produse locale pot fi exploatate din punct de vedere turistic: vacanțe active, vacanțe ecologice, experimentarea interactivă a vieții rurale de către studenți, experiențe gastronomice, vacanțe la producătorii de vinuri, expoziții ale tradițiilor și culturii locale.

Evenimente culturale, festivaluri

Aproape toate administrațiile locale din județul **Borsod-Abaúj-Zemplén** oferă vizitatorilor programe culturale pe parcursul întregului an, inclusiv evenimente proeminente precum Festivalul de Operă din Miskolc, Festivalul Internațional de Folclor Kaláka, Festivalul Zemplén, Festivalurile de Artă Borsodi sau Abaúj, Festivalul Culesului în Tokaj care implică mai multe localități din regiunile Hegyalja și Bükkalja. În timpul sezonului festivalurilor – pe lângă arte – pot fi descoperite alte valori culturale ale județului, întregul județ, satele și orașele fiind foarte animate. Scenele în aer liber, bisericile, sălile de concerte, străzile oferă cadrul pentru recreație de calitate, oferind participanților experiențe de neuitat. În județul **Szabolcs-Szatmár-Bereg** se organizează în mod regulat numeroase evenimente culturale. În Nyíregyháza (reședința de județ) se găsesc două amfiteatre care diversifică oferta culturală. În ceea ce privește numărul evenimentelor culturale din regiune, acesta nu este sub media de la nivel național. Cele mai cunoscute festivaluri la nivel internațional, organizate în mod regulat sunt: Festivalul Vidor Nyíregyháza, Întâlnirea Teatrelor din Kisvárda, Festivalul de Pian Tizadob, Festivalul Prunelor Tarpa, Festivalul Cinke, Festivalul Gemului de Prune din Szatmárcseke, Zilele Luminoase din Mátészalka, Festivalul de Muzică Nyírbátor, Festivalul "Gusturi maghiare" din Nyíregyháza. Aceste programe au o tradiție de mai multe decenii, atât în ceea ce privește festivalurile istorice cât și cele culturale, ceea ce demonstrează bogăția ofertelor culturale de la nivelul județului.

Košice, capitala regiunii **Košický** găzduiește Filarmonica de Stat Košice (Štátna filharmónia Košice), înființată în 1968, aceasta fiind a doua orchestră simfonică din Slovacia. Aici se organizează festivaluri precum Festivalul de Muzică de Primăvară Košice, Festivalul Internațional de Muzică de Orgă, și Festivalul de Artă Contemporană. În Košice se găsește și orchestra filarmonică Cassovia. În 2008 Košice a câștigat competiția cu celelalte orașe din Slovacia pentru a purta prestigiosul titlu de Capitală Culturală Europeană în anul 2013. Programul artistic și cultural se bazează pe conceptul potrivit căruia activitățile derulate să asigure efecte de durată pentru viața culturală din Košice și regiune. Cele mai importante evenimente culturale din regiune sunt: Slavosovce - Noiembrie – Sărbătoarea tradițiilor obiceiurilor locale, Markusovce - Octombrie – Musica Nobilis: Festivalul Internațional al Muzicii, Košice - Mai – Zilele orașului Košice, Michalovce - Aprilie – Primăvara muzicii din Michalovce, Michalovce - Mai – Festivalul folclorului, Kralovsky Chlmec - Septembrie – Petrecerea culesului din Medzibrozie. În regiunea **Prešovský** se organizează numeroase evenimente culturale pe parcursul întregului an:

Vysoke Tatry - August – Pelerinajul anual al întâlnirii din Krivan, Poprad - Martie – Primăvara muzicală din Poprad, Strpske Pleso - Aprilie - Carnevalul, Poprad - Mai – Competiția grupurilor populare și de folclor, Stary Smokovec, Tatraska Lomnica, Strbske Pleso - Iunie – Deschiderea sezonului turistic și termal de vară, VysokeTatry - Iulie – Vara culturală a munților Tatra, Mengusovce - Iulie - Mengusovske rodeo, Vysoke Tatry - August – Pelerinajul anual al întâlnirii din Rysy, Poprad - Noiembrie – Festivalul de jazz, Castello di Spis - Mai – Deschiderea sezonului turistic de vară, Kamienka - Iunie – Festivalul internațional de folclor al rutenilor și ucrainenilor, Raslavice - Iunie – Festivalul dansurilor și cântecelor Saris, Bardejov - Iulie – jocurile lui Rolando, Prešov - Noiembrie – Festivalul internațional de Jazz, Humenne - Iunie – Festivalul regional de folclor al rutenilor și ucrainenilor.

Județul **Satu Mare** găzduiește o serie de evenimente folclorice legate de diferite momente sau activități importante al vieții comunităților locale. Dintre acestea pot fi menționate: Sâmbra Oilor, festivalurile legate de producerea pălincii, un produs tradițional al zonei, sau nunțile oșene, recunoscute pentru costumele și ritualurile tradiționale. Alte evenimente (multiculturale) organizate în județ sunt: Festivalul Internațional al Pălincii, Festivalul Vinului, festivalurile gastronomice, Zilele Județului Satu Mare, zilele orașelor sau comunelor, Zilele Maghiare "Partium", Festivalul Folcloric al Naționalităților din Bogdand, Zilele Culturale Germane, Festivalul Cultural Internațional "Fără Bariere", Sărbătoarea Căpșunilor din Halmeu, Festivalul Cultural Samfest, Vânătoarea cu câini din Mărtinești, Aniversarea nașterii poetului Ady Endre etc. Patrimoniul spiritual al **Maramureșului** se datorează bogatelor tradiții și obiceiuri din zonă. Astfel, numărul evenimentelor culturale majore care păstrează aceste tradiții și obiceiuri este însemnat, acoperind fiecare lună a anului cu evenimente de mare interes. Dintre acestea pot fi menționate: „Festivalul obiceiurilor de iarnă - Marmația” din Sighetu Marmației, „Horea la Prislop”, sau „Sânzienele” sunt numai câteva dintre aceste evenimente. Un loc special îl ocupă festivalul "Drumul lung spre cimitirul vesel" organizat în perioada 2010-2014 , unic în lume. Evenimentele organizate în județul **Suceava**: "Târgul de Sânziene" în Suceava, Festivalul Național al Păstrăvului din Ciocănești, Festivalul de Artă Medievală din Cetatea de Scaun Suceava, Crăciun în Bucovina (organizat în Suceava), Paștele în Bucovina, Pelerinaj în Bucovina, la Cacica și Putna, Sărbătoarea Zăpezii în Vatra Dornei.

Regiunea Zakarpatska este cunoscută pentru festivalurile și evenimentele sale culturale. Un număr mare de expoziții, târguri și festivaluri sunt organizate în regiune în fiecare an. În ianuarie locuitorii au șansa de a vizita sărbătoarea tradițională a mierii de albine, festivalul "Vinul roșu", în februarie – sărbătoarea "Uzhhorodska palachinta" (sărbătoarea plăcintelor). Primăvara, localnicii și turiștii sunt invitați la "Sărbătoarea vișinului japonez" pentru a fi martorii celei mai frumoase perioade din regiune – înflorirea vișinului japonez. În regiune se mai organizează și următoarele sărbători și festivaluri: Festivalul apelor minerale, Festivalul de umor și satiră, "Vyshyvanka festival" (festivalul hainelor tradiționale), târgul "Toamna de aur" și multe alte festivaluri și evenimente culturale. În regiunea **Ivano-Frankivska** se organizează de asemenea multe evenimente culturale demne de vizitat. Astfel de evenimente, precum festivalul colindelor de Crăciun, festivalul "Crăciunul în Carpați" și alte sărbători dedicate Crăciunului sunt frecvente în regiune. Foarte interesante sunt expoziția "Hutsulske vesillya" (Nunta Huțulă), festivalul "Balul Primăverii în Carpații iernii", festivalul de teatru "Melpomena of Halych" și altele. Primăvara se organizează Festivalul Internațional Gastronomic, multe festivaluri dedicate vacanței de Paști, Sărbătoarea fierarilor; vara – Sărbătoarea cântecului ucrainian, Sărbătoarea tineretului, Sărbătoarea "Ivana Kupala"; toamna – festivalul cântecului patriotic, festivalul ciupercilor, festivalul de tineret "Toamna Studenților". În regiunea **Cernăuți** se organizează o varietate de evenimente culturale. Ca în fiecare regiune a Ucrainei, iarna se organizează mai multe evenimente dedicate Crăciunului. Primăvara localnicii și vizitatorii sunt invitați la târgul de turism Bukovyna, Sărbătoarea familiei, Festivalul Național Ucrainian "Vyshyvany rid" (festivalul costumelor

tradiționale); vara – Festivalul orchestrelor de stradă, Festivalul Berii, și multe alte festivaluri; toamna – Sărbătoarea Zilei Cernăuțului, Festivalul de artă culinară "Ospitalitatea bucovineană", Festivalul Regional de Folclor "Nunta de toamnă" și altele.

Organizații din domeniul turismului, informațiile disponibile legate de atracțiile turistice

În ceea ce privește județul **Borsod-Abaúj-Zemplén** și județul **Szabolcs-Szatmár-Bereg** organizațiile din domeniul turismului sunt reprezentate de birourile Tour Inform pe cuprinsul ambelor județe (12 în Borsod-Abaúj-Zemplén, 3 în Szabolcs-Szatmár-Bereg), de birourile locale ale Asociației Maghiare a Organizației de Management a Destinațiilor Turistice, de birourile locale și regionale ale societăților de turism și de agențiile de turism. Informațiile referitoare la atracțiile turistice sunt disponibile pe paginile de internet naționale, tematice sau locale, existând și exemple de utilizare a tehnologiilor moderne (Tokaj: aplicația mobilă Guide@hand). Sistemul de pagini de internet este dificil de urmărit, informația nefiind disponibilă și în limba engleză sau în limbile țărilor învecinate (ucrainiană, slovacă și română). Cooperarea cu organisme naționale, regionale, locale și internaționale este promovată de organizațiile MDT.

În ceea ce privește regiunile **Košický** și **Prešovský**, birourile regionale de turism și firmele de management al destinațiilor asigură servicii pentru sectorul turistic și pentru turiști. Printre firmele de management al destinației se regăsesc S-Tours, agenția de turism Dowina, Supravia, toate înființate la începutul anilor 1990. Satur este fostul operator de stat cu poziție de monopol. Slovakia Green Tours are management britanic și este de dată mult mai recentă. Avance este o agenție care prestează servicii complete de călătorie și organizare evenimente. În alte regiuni ale Slovaciei, Discover Slovakia Tours cu sediul în Zvolen, organizează excursii personalizate în toată țara. T-Ski este situată în Munții Tatra Înaltă. Pilgrim Tours se concentrează de asemenea pe Tatra Înaltă. SlovakiaHiking.net este condusă de ghizi de turism certificați din Sliac.

În ceea ce privește județele din **România**, există în total 5 centre de informare turistică în regiunea de Nord-Vest: 3 în județul Cluj, 1 în Bihor și 1 în Maramureș. În iunie 2014 s-a înființat un nou Centru de Informare Turistică în Satu Mare, având ca misiune promovarea județului Satu Mare ca valoare culturală, istorică, economică și religioasă în context european. În prezent există în derulare proiecte ale Consiliului Județean Maramureș și al autorităților publice locale pentru crearea de centre de promovare și informare turistică în Baia Mare, Borșa, Seini și Vișeu de Sus, ca parte a unei rețele de promovare și informare turistică. Principalele asociații de promovare turistică din județele Satu Mare și Maramureș sunt: Infoturism Maramureș, Asociația pentru Promovare și Dezvoltare Turistică Maramureș, Asociația "Natură Sănătate Turism Satu Mare", și Asociația "Pro Turism" Satu Mare. În iunie 2013, în regiunea Nord-Vest existau 329 de agenții de turism licențiate de Autoritatea Națională pentru Turism, dintre care cel mai mare număr se afla în județul Cluj (167), urmat de Bihor (75) și Maramureș (38). În județul Satu Mare se poate constata în ultimii ani un progres semnificativ în ceea ce privește documentarea obiectivelor turistice. Au fost implementate – sau se află în desfășurare – o serie de proiecte destinate elaborării de materiale de informare și promovare turistică, dezvoltării de rute turistice și de informare/instruire în legătură cu valorificarea potențialului turistic al unor obiective din județ. Anumite atracții turistice majore au dezvoltat pagini de internet pentru informare (de ex. stațiunea Tășnad www.tasnad-statiune.ro). De asemenea, au fost dezvoltate diferite portaluri de informare legate de unele atracții turistice specifice – de ex. pagina de internet a Traseului Vinului Satu Mare (<http://vinulsatmarean.ro/>) sau patrimoniul religios din Satu Mare și zonele transfrontaliere înconjurătoare – ruta Bisericilor Medievale. Cel mai important element este dezvoltarea unui brand

turistic comun („Satu Mare – Ospitalitatea este tradiția noastră”), care asigură coordonarea tuturor acestor activități.

În regiunea **Zakarpatska** dezvoltarea turismului a fost definită drept direcție strategică de dezvoltare a regiunii. Monitorizarea anuală a industriei turismului din regiune confirmă tendințele pozitive în dezvoltarea acesteia. Acestea se reflectă în principal în creșterea rețelei de facilități balneare, de recreație și hoteliere din Zakarpatska. Una dintre cele mai populare forme de turism din Carpați este turismul medical, cu utilizarea apelor minerale și termale. Astfel, mulți turiști vizitează complexul de sanatorii moderne "Polyana", "Susirya", "Thermal-Star," "Carpatia", "Zakarpattya" și altele. În ultimii ani în regiune au fost înființate 13 centre de informare turistică, care sunt prezente în aproape toate unitățile administrative ale regiunii. Cu toate acestea, potențialul existent nu este exploatat integral datorită lipsei de adaptare la condițiile din piață și a politicii de dezvoltare a guvernului în domeniul turismului intern. Principalele probleme sunt: lipsa personalului calificat și a instituțiilor de educație specializate în pregătirea acestora; lipsa unui mecanism legal de înregistrare a fermelor private ca și furnizori de servicii de turism rural. În regiunea **Ivano-Frankivska** există 96 de complexuri turistice, stațiuni și hoteluri (inclusiv case private utilizate în regim hotelier) care pot asigura cazarea simultană a 8 mii de turiști. Foarte populare sunt stațiunea de schi "Bukovel", și organizațiile care oferă servicii pentru competiții de caiac pe râurile Prut și Cheremosh, sau de zbor cu parapanta. Dezavantajul sectorului de turism este faptul că proprietarii acestor organizații sunt orientați către consumatorii înstăriți. Cealaltă parte a turiștilor creează cerere în așa-numitul "turism verde" sau "agroturism". Turismul reprezintă unul dintre cele mai importante sectoare ale economiei regiunii Ivano-Frankivsk, și care contribuie la creșterea dezvoltării economice a regiunii. Cu toate acestea, facilitățile de turism și de recreație necesită resurse financiare pentru a fi îmbunătățite. În regiunea **Cernăuți** există 17 facilități pentru turism și recreație. Acestea sunt reprezentate de centre de schi, hoteluri și complexuri turistice, centre turistice, sanatorii, stațiuni, centre de recreație, complexuri de turism și sportive internaționale. Astfel, regiunea deține multe oportunități pentru a invita turiști din toate colțurile lumii. Dar există și multe probleme în acest sector. Acestea sunt legate de sprijinul instituțional redus, iar ca urmare a acestui fapt, industria se confruntă cu următoarele dezavantaje: infrastructură depășită; rețele de utilități depășite; rețea uzată de furnizare a energiei electrice; hoteluri și alte capacități de cazare care trebuie renovate; nevoia de renovare a aeroportului Chernovtsy, care este rămas mult în urmă față de standardele europene.

10.1.3 Protecția mediului, atenuarea schimbărilor climatice și adaptarea la acestea (OT6)

Impactul potențial cumulat al schimbărilor climatice

Schimbările climatice reprezintă un factor semnificativ care influențează dezvoltarea viitoare a UE și regiunilor învecinate. Îmbunătățirea capacității de adaptare la schimbările climatice ocupă un loc important pe agenda Uniunii Europene. Astfel, două din cele cinci obiective principale ale strategiei Europa 2020 (reducerea emisiilor cu efecte de gaz de seră și creșterea utilizării energiilor regenerabile) sunt direct legate de acest subiect. Există în acest domeniu un volum de dovezi / rezultate ale cercetărilor în creștere continuă (fără a ignora un anumit nivel de incertitudine legat de proiecțiile asupra schimbării climei). Proiectul ESPON Climă²⁵ introduce un set de indicatori standard pentru a evalua schimbările climatice și impactul acestora asupra regiunilor NUTS3 ale Uniunii Europene.

---

²⁵ESPON Climate – Schimbările Climatice și Efectele Teritoriale asupra Regiunilor și Economii Locale – Raport Final

Primul indicator este "Impactul potențial cumulat al schimbărilor climatice" și arată combinația ponderată a impactului potențial fizic, de mediu, social, economic și cultural al schimbărilor climatice. Din această perspectivă, 3 din cele 7 regiuni (Prešov, Satu Mare, Suceava) sunt expuse unui impact negativ redus, Maramureș, Szabolcs-Szatmár-Bereg și Košice sunt expuse unui impact negativ mediu, în timp ce Borsod-Abaúj-Zemplén se situează în cea mai proastă categorie din acest punct de vedere (impactul negativ cel mai mare).

Impact pozitiv scăzut					
Fără impact/Impact marginal					
Impact negativ scăzut	Satu Mare Suceava	Presov			
Impact negativ mediu	Maramures	Szabolcs-Szatmár-Bereg Kosice			
Cel mai mare impact negativ		Borsod-Abaúj-Zemplén			
	Cea mai scăzută capacitate de adaptare	Capacitate scăzută de adaptare	Capacitate medie de adaptare	Capacitate mare de adaptare	Cea mai mare capacitatea de adaptare

Figura 20: Impactul potențial cumulat al schimbărilor climatice (2013)

Sursa: ESPON Climate – Schimbările climatice și efectele teritoriale asupra regiunilor și economiilor locale – Final

Capacitatea generală de adaptare la schimbările climatice

Capacitatea generală de adaptare la schimbările climatice a unei regiuni reprezintă un indicator esențial. Din nefericire, aria eligibilă nu se află într-o situație optimistă: toate județele din România sunt caracterizate de capacitatea de adaptare la schimbările climatice cea mai redusă la nivel UE – de fapt se situează între cele mai scăzute 25% regiuni transfrontaliere NUTS3 din întreaga UE din acest punct de vedere – în timp ce regiunile din Ungaria și Slovacia au o situația doar un pic mai bună, având o capacitate generală scăzută de adaptare.²⁶

Vulnerabilitatea la schimbările climatice

Combinația dintre impactul potențial la nivel regional și capacitatea generală de adaptare a regiunii respective determină vulnerabilitatea acestora la schimbările climatice. Acest indicator complex evidențiază o imagine destul de critică: Borsod-Abaúj-Zemplén este caracterizat de cele mai negative impacte, Maramureș, Satu Mare, Szabolcs-Szatmár-Bereg și Košice prezintă un nivel mediu al impactelor negative, și numai Prešov, Suceava sunt expuse unor impacte negative reduse.

http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/AppliedResearch/CLIMATE/ESPON_Climate_Final_Report-Part_B-MainReport.pdf

²⁶ESPON Climate – Climate Change and Territorial Effects on Regions and Local Economies – Final Report http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/AppliedResearch/CLIMATE/ESPON_Climate_Final_Report-Part_B-MainReport.pdf

Studiul ESPON Climă introduce o clasificare a regiunilor Europene din perspectiva schimbărilor climatice, identificând 5 tipuri diferite:

- Europa Central-Sudică (6 regiuni din regiunea programului se înscriu în această categorie)
- Europa Central-Nordică (include Prešov)
- Europa Nordică
- Regiunea Mediterană
- Europa Central-Vestică

Luând în considerare proiecțiile schimbărilor climatice pentru Europa Central-Sudică, regiunile afectate sunt expuse creșterilor mari de temperatură, scăderilor intense a numărului de zile de îngheț, precum și creșterilor mari al numărului zilelor de vară. În ceea ce privește precipitațiile, regiunile vor fi expuse unei reduceri puternice a precipitațiilor în cursul lunilor de vară. Schimbările predictibile pentru Europa Central-Nordică indică scăderi puternice ale numărului zilelor cu îngheț și reducerea numărului de zile cu covor de zăpadă.²⁷

Obiective mondiale de moștenire naturală

Există **2 obiective de moștenire naturală** protejate de UNESCO:

1. Peșterile de carst Aggtelek și Carstul Slovac

Peșterile de carst Aggtelek și Carstul Slovac – care se situează în **judetul Borsod-Abaúj-Zemplén și regiunea Košický** – se evidențiază prin numărul mare de peșteri complexe, diverse și relativ intacte concentrate pe o arie destul de restrânsă. Peșterile sunt localizate la granița de nord-est a Ungariei și de sud-est a Slovaciei, iar acest grup excepțional de 712 de peșteri înregistrate la ora actuală se desfășoară pe o suprafață protejată de 56,651 ha având și o zonă tampon întinsă. Procesele carstice au produs o mare diversitate de structuri și habitate importante din punct de vedere biologic, geologic și paleontologic. Dezvoltată în decursul a mai multe zeci de milioane de ani, regiunea reprezintă o excelentă demonstrație a formării carstului atât în climatul tropical cât și glacial, fapt deosebit de neobișnuit și este foarte probabil documentat cel mai bine aici. Peșterile prezintă o combinație extrem de rară de efecte climatice tropicale și glaciale; ele fac posibilă studierea istoriei geologice pe o perioadă de câteva zeci de milioane de ani. Cel mai semnificativ sistem de peșteri este **Baradla-Domica, compus dintr-o rețea transfrontalieră lungă de 21 km** de peșteri bogat decorate cu stalagmite și stalactite, reprezentând o peșteră importantă în zona climatică temperată, care dispune și de un curs activ de apă, fiind înregistrat și ca și site Ramsar. Merită menționată și **peștera ghețarul Dobsina**, una dintre cele mai frumoase din lume. Proximitatea unui număr mare de tipuri diferite de peșteri, cu morfologie diversă, precum și descoperirile arheologice importante din acestea, fac din întreaga zonă un muzeu subteran de valoare deosebită. Ecosistemul de aici asigură habitatul pentru peste 500 de specii troglobioni și troglifili, incluzând și câteva specii locale.²⁸

Peșterile din Carstul Aggtelek și din Carstul Slovac se întind pe o suprafață de 55,800 ha și se compun din punct de vedere topografic din platouri de calcar, despărțite de văi adânci. Aceasta este una dintre cele mai intens exploatate zone de carst din Europa. Condițiile hidrologice se caracterizează prin lipsa

---

²⁷ESPON Climate – Climate Change and Territorial Effects on Regions and Local Economies – Final Report http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/AppliedResearch/CLIMATE/ESPON_Climate_Final_Report-Part_B-MainReport.pdf

²⁸<http://anp.nemzetipark.gov.hu/index.php?lang=en>, <http://www.vilagorokseg.hu/caves-of-aggtelek-karst-and-slovak-karst>

cursurilor de apă de suprafață, cu excepția bazinelor dintre munți, și de sistemul complex de circulare a apei subterane. Flora este reprezentată atât de elemente panonice cât și carpatine. Aproximativ 70% din teritoriu este alcătuit din păduri de foioase dominate de carpen și stejar. Fauna include lupul, râsul, cerbul, căprioara, mistrețul, pisica sălbatică și bursucul. Dintre speciile de păsări care cuibăresc aici, pot fi amintite: presura de munte, barza neagră, cristeiul de câmp, vulturul imperial, mierla, bufnița de Ural, șoimul dunărean, șerparul european, viesparul. Din punct de vedere științific, fauna peșterilor și a apelor subterane este de interes deosebit. Gândacii și alte insecte se regăsesc în număr mare. Viermii de peșteră se întâlnesc adesea în nisipurile și depozitele de măr, în timp ce în cursurile de apă subterane se regăsesc diferite moluște și crustacee, inclusiv o specie endemică de crab primitiv. În Carstul Slovac au fost identificate 21 de specii de lilieci.²⁹ Un aspect semnificativ al zonei este reprezentat de faptul că peșterile conțin un număr mare de dovezi legate de istoria geologică a ultimilor milioane de ani. Peisajul actual de carst s-a dezvoltat intermitent începând cu perioada cretacului târziu. Există o așezare de dimensiuni considerabile (Silica) și două cătune pe teritoriul slovac al zonei protejate, și două sate (Aggtelek și Jósvalf cu aproximativ 1,100 de locuitori) în limitele Parcului Național Aggtelek. Regiunea se confruntă cu o problemă legată de poluare, care contaminează apele din peșteri și amenință ecosistemul parcului, și care este determinată de creșterea utilizării pesticidelor și a altor fertilizatori în zonele din împrejurimi pe de o parte, dar și de vehiculele turiștilor și de industria din regiune, pe de altă parte.³⁰

2. Pădurile Primitive de Fag din Carpații și Pădurile Antice de Fag din Germania (SK: Regiunea Prešov – UA: Regiunea Zakarpatska)

Pădurile Primitive de Fag din Carpați și Pădurile Antice de Fag din Germania reprezintă un obiectiv natural compozit transnațional. Include 10 masive separate localizate pe o axă lungă de 185 km pornind din munții Rakhiv și versantul Chornohora din Ucraina, continuând peste Versantul Poloniny (Slovacia) către Munții Vihorlat din Slovacia (Pădurile Antice de Fag din Germania include și 5 alte locații din diferite părți ale Germaniei). Pădurile Primitive de Fag din Carpați acoperă suprafețe din regiunile **Zakarpatska și Prešov**. Peste 70% din suprafața obiectivului este situată în Ucraina și acoperă în total 29279 de hectare în cele două țări. Arealul include două parcuri naționale (Parcul Național Uzh și Parcul Național Poloniny), o rezervație a biosferei și câteva zone de control a habitatelor (majoritatea în Slovacia). Parcurile naționale formează o rezervație a biosferei separată, Rezervația Biosferei Carpații de Est.³¹

---

²⁹<http://www.vilagorokseg.hu/caves-of-aggtelek-karst-and-slovak-karst>

³⁰<http://whc.unesco.org/en/list/725>

³¹https://en.wikipedia.org/wiki/Primeval_Beech_Forests_of_the_Carpathians_and_the_Ancient_Beech_Forests_of_Germany

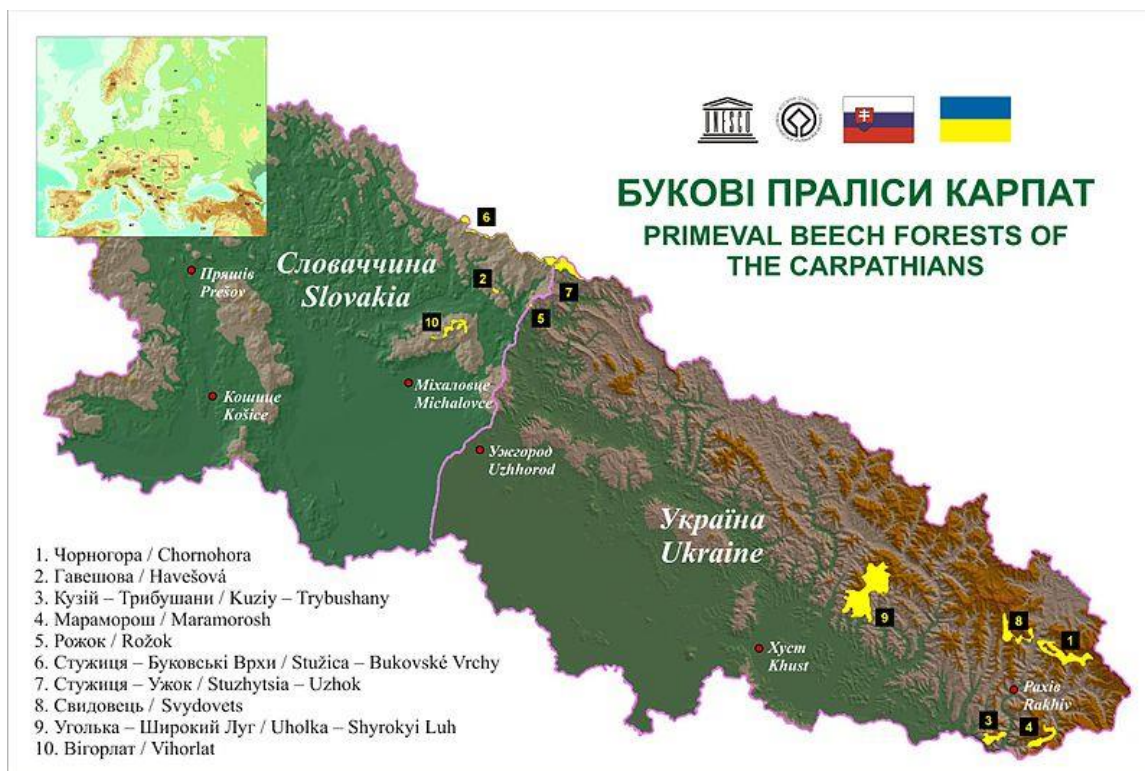

Figura 21: Pădurile Antice de Fag din Carpați
 Sursa: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Beech-whc.jpg>

	Masiv	Regiune	Tipul de rezervație naturală	Suprafața protejată (ha)	Zonă de tranziție (ha)	
1	Chornohora	Zakarpattia	Rezervația Biosferei Carpați	2 486,8	12 925,0	
2	Uholka/Wide Meadow			11 860,0	3 301,0	
3	Svydovets			3 030,5	5 639,5	
4	Maramoros			2 243,6	6 230,4	
5	Kuziy/Trybushany			1 369,6	3 163,4	
6	Stuzhycia / Uzhok			2 532,0	3 615,0	
7	Stuzca / Bukovské vrchy	Presov	Parcul Național Polpniny	2 950,0	11 300,0	
8	Rozok			Ariile Conservate Presov	67,1	41,4
9	Vihorlat			2 578,0	2 413,0	
10	Havesová			171,3	63,9	
Regiunile slovace total:				29,278,9	48 892,6	
11	Jasmund	Mecklenburg-Vorpommern	Parcul Național Jasmund	492,5	2 510,5	
12	Sarrahn		Parcul Național Müritz	2 681,0	2 568,0	
13	Grumsiner Forest	Brandenburg	Rezervația Naturală Pădurea Grumsiner	590,1	274,3	
14	Hainich	Thuringia	Parcul Național Hainich	1 573,4	4 085,4	

15	Kellerwald	Hesse	Parcul Național Kellerwald-Edersee	1 467,1	4 271,4
TOTAL:				36 083,0	62 402,2

Figura 22: Zone de conservare a Pădurilor Antice de Fag din Carpați

Sursa: http://en.wikipedia.org/wiki/Primeval_Beech_Forests_of_the_Carpathians_and_the_Ancient_Beech_Forests_of_Germany

Pădurile Antice de Fag din Germania reprezintă exemple de evoluție ecologică și biologică post-glacială în desfășurare a ecosistemelor terestre și sunt indispensabile pentru înțelegerea răspândirii fagului (*Fagus sylvatica*) în emisfera nordică într-o varietate de medii naturale. Aceste păduri virgine, complex temperate prezintă cele mai complete și cuprinzătoare modele și procese ecologice a pădurilor neamestecate de fag din Europa în diferite condiții de mediu și reprezintă toate zonele altitudinale de la nivelul mării până la linia pădurilor din munți. Fagul este unul dintre cele mai importante elemente ale pădurilor din Zona Temperată a Biomului de Păduri de Foioase și reprezintă un exemplu deosebit al recolonizării și dezvoltării ecosistemelor terestre și comunităților de după ultima eră glacială, proces care este în desfășurare. Ei reprezintă aspecte cheie a proceselor esențiale pentru conservarea de durată a pădurilor naturale de fag și ilustrează cum o singură specie de copac a ajuns să domine în mod absolut într-o varietate de parametri de mediu.³²

Arii naturale protejate

Siturile **Natura 2000** din regiunea transfrontalieră (în Statele Membre) se regăsesc în numeroase locații în principal în partea nordică a ariei eligibile (regiunile Košický și Prešovský și județul Borsod-Abaúj-Zemplén) și locații ceva mai restrânse însă nu mai puțin importante în județele Szabolcs-Szatmár-Bereg, Maramureș și Suceava, acoperind zone din Carpații Occidentali și Orientali. Limita de demarcație a habitatelor protejate nu se termină la frontiere, iar partea ucrainiană a Munților Carpați Orientali va trebui să includă alte locații care prezintă caracteristici similare cu cele ale Natura2000 potrivit directivelor UE. Carpații Occidentali și Orientali acoperă toate regiunile eligibile cu excepția județului Szabolcs-Szatmár-Bereg.³³

³²<http://whc.unesco.org/en/list/1133>

³³Based on information from <http://natura2000.eea.europa.eu>

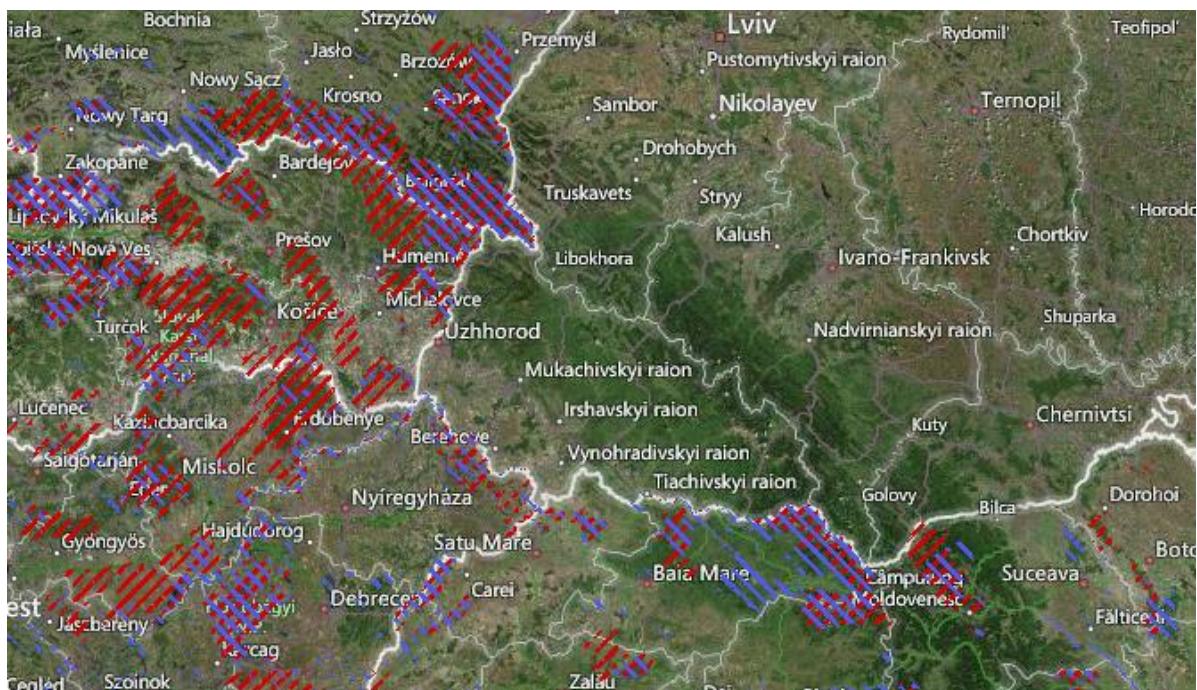

Figura 23: Situri Natura 2000 în Statele Membre în zona transfrontalieră (2015, albastru: situri de habitat, roșu: situri de păsări)

Sursa: <http://natura2000.eea.europa.eu>

Parcuri naționale și parcuri naturale, zone de protejare a peisajelor și biodiversitatea

Pe teritoriul județului **Borsod-Abaúj-Zemplén** se găsesc 3 parcuri naționale: Parcul Național Bükk, Parcul Național Aggtelek și o parte mică din nordul Parcului Național Hortobágy situat în colțul sudic al județului; județul găzduiește de asemenea 6 arii de protejare a peisajului (Lázbérc, Borsod-Mezőség, Kesznyéten, Tarnavidék, Tokaj–Bodrogszug și Zemplén).

Județul Szabolcs-Szatmár-Bereg, care nu deține niciun parc național, găzduiește aria naturală de protejare a peisajului Nyírség-Szatmár-Bereg, care include Aria de Protejare a Peisajului Szatmár-Bereg, Aria de Conservare a zonei Inundabile Tiszadob și Tiszatelek-Tiszabercel. Pe lângă ariile de protejare a peisajelor, în județ există și 11 arii naționale de conservare a naturii. Peșterile din cele două județe sunt protejate prin lege. **Borsod-Abaúj-Zemplén** se caracterizează prin păduri de stejar, carpen și fag, dar și prin prezența arinului. În această zonă se întâlnesc și multe elemente de floră caracteristică zonelor montane înalte, specifică munților Carpați. Pajiștile montane găzduiesc habitate unice și rare, bogate în orhidee, mlaștini, silicați pietroși și soluri acide bogate în colorit, afine, mestecănișuri. Există o populație semnificativă de vânat mare, inclusiv cerbul carpatin, precum și cele mai multe specii de mamifere domestice protejate. Dintre păsări, sunt caracteristice cele specifice zonelor montane (se ex: barza neagră și cocoșul de munte). Vipera berus se regăsește de asemenea în aceste zone. Bogăția și valoarea ecosistemului montan este completată de un număr mare de insecte și alte nevertebrate, care nu se regăsesc în alte părți din țară. Județul servește ca și loc de hrănire și de odihnă pentru diferite păsări, precum cioc-întors, stârc și egreta mare. Specialiștii au observat 41 de specii care cuibăresc în zonă. În frâșinetele din câmpia **Szatmár-Bereg** se întâlnește șofranul carpatin, o planta rară, endemică subalpină. În apele regiunii Tisa Superioară se găsesc peste 45 de specii de pește. Dintre amfibieni și reptile, trebuie menționate broasca de mlaștină, salamandra, șopârla de munte și cea vivipară

(Csaroda, Bátorliget), salamandra pătată (pădurile Lónya și Bockerek) și Vipera Berus (pădurile Lónya, Bockerek și Déda). Zona de Conservare Albă din Tiszavasvári reprezintă o valoare naturală deosebită datorită numărului mare de păsări migratoare, care includ diferite specii de stârc și mici colonii de egrete.³⁴

În regiunea **Košický** se găsesc sau interferează parțial două parcuri naționale: Slovensky raj și Slovensky kras, 2 arii de protejare a peisajelor și 140 de arii protejate de mici dimensiuni, dintre care 40 de rezervații naturale naționale, 47 de rezervații naturale, 23 de monumente naturale naționale, 18 monumente naturale și 6 arii protejate. Cele mai multe arii protejate se află în districtele Rožňava (35), Košice okolie (29), Spisska Nova Ves (24) și Trebišov (16). Cele mai puține arii protejate se găsesc în districtele Košice I. (3) și Gelnica (3). Natura 2000 asigură un statut de conservare favorabil pentru populațiile selectate ale speciilor de faună și floră, precum și un statut favorabil de conservare a habitatelor. Lista națională a propunerilor de arii protejate speciale (APS) în baza Directivei pentru Păsări a fost adoptată prin Hotărârea de Guvern nr. 636/2003. Această conține 38 de locații, dintre 9 interferează cu regiunea Košice. APS propuse asigură cel mai ridicat nivel de protecție iar în zonele de protecție a păsărilor sunt interzise toate activitățile care pot avea efecte adverse asupra acestora. Bogăția speciilor de plante și animale corespunde condițiilor naturale și activității antropice din regiune. Un factor semnificativ care afectează caracterul vegetației este reprezentat de caracterul continental al climei (comparativ cu regiunile mai vestice), care determină apariția și existența unor comunități de plante specifice. Compoziția originală și abundența de plante poate fi observată în prezent în special în zonele înalte. Având în vedere geologia acestor zone, apare o varietate de specii calcaroase. Compoziția speciilor de vegetație reflectă și topografia de stepă a regiunii Košice. Astfel, la nivelul câmpiilor și a zonelor de dealuri cu o altitudine de până la 500 de metri, acestea se caracterizează prin păduri de stejar și stejar-carpin, precum și păduri specifice câmpiilor de șes inundabile. Etajul sub-montan de la altitudinea de 500-1000 de metri, acoperit inițial cu păduri de fag și fag și brad, sau molid și molid-brad, și nivelul montan reprezentat de o combinație de păduri de fag și brad, molid și brad-molid. Zonele mai accidentate (în special zonele de carst și cele montane) sunt caracterizate de asemenea de o combinație de specii de plante. În regiunea Košice se întâlnesc speciile endemice din Carpați și Carpații de West, dar și habitate specifice stepei și pajiștilor. Aici trăiesc câteva specii rare de mamifere și de specii inferioare de animale. Din punct de vedere ornitologic, zonele protejate din regiunea Košice reprezintă unele dintre cele mai importante locații din Slovacia, dar și din Europa (păsări răpitoare, păsări de baltă, păsări cântătoare – lacurile Sennerybniky). Regiunea se caracterizează printr-o diversitate mare de insecte, lilieci, dar și cerbi. Dintre amfibieni, se întâlnesc toate cele patru specii de salamandre, iar din categoria șerpilor, se disting speciile foarte rare de șarpe sforăitor și șarpele de copac. Dintre speciile de apă, se evidențiază speciile rare, cum ar fi langusta, păstrăvul, și țiparul carpatin. Dintre animalele pentru vânat (cu blană sau pene), există în sălbăticie toate speciile importante, precum cerbul, căprioara, mistrețul, potârnichea, iepurele și multe altele. Dintre speciile rare, vânătoarea cărora este strict reglementată în baza condițiilor naturale, cea mai mare populație de vânat se regăsește în districtul Rožňava. Protecția naturii și a peisajelor înseamnă limitarea sau interzicerea intervențiilor care pot amenința, afecta sau distruge condițiile și formele de viață, moștenirea naturală, peisajele, reducându-le stabilitatea ecologică. Conservarea naturii înseamnă și protejarea ecosistemelor. Pe teritoriul regiunii Košický se situează integral sau parțial două parcuri naționale – Slovenský raj și Slovenský kras, și două zone de protejare a peisajelor - Vihorlat și Latorica. Suprafața totală a zonelor protejate mai importante este de 94 666 ha, ceea ce reprezintă 14.02% din suprafața regiunii. Protejarea naturii se realizează pe nivelurile de protecție 4 și 5 în zonele mai mici de protecție, care cuprind 137 de areale cu o suprafață totală de 9 120.85 ha, reprezentând

---

³⁴<http://magyarnemzetiparkok.hu/>

1.35% din suprafața regiunii. Suprafața totală protejată prin nivelurile de protecție 2-5 este de 98 024,41 ha, reprezentând 14.51% din totalul regiunii, fără a include aici și siturile NATURA2000. În regiunea Košický există 45 de copaci sau grupuri de copaci protejate.³⁵

Pe teritoriul regiunii **Prešovský** se află 5 parcuri naționale (din totalul de 9 din Slovacia) și numeroase zone naturale protejate: (TANAP, Nízke Tatry, Pieniny, Poloniny și Slovenský ráj). **Parcul Național Tatra Înaltă (TANAP)** reprezintă un simbol național în Slovacia. Este o zonă de o deosebită frumusețe naturală, cu o varietate mare de peisaje și de viață sălbatică. Vârful Gerlachovský este cel mai înalt vârf montan din Slovacia. Se înalță deasupra unor creste și coame montane, deasupra unor versanți și livezi frumoase. TANAP este binecunoscut pentru numărul mare de cascade și lacuri montane. Regiunea Tatra Înaltă este acoperită cu păduri de molid, cu zone de jnepeni și pajiști montane. În zonele de la altitudini care depășesc nivelul pajiștilor montane, peisajul este format din stânci acoperite cu licheni și mușchi. TANAP oferă adăpost unui număr mare de specii rare de animale și păsări, denumite endemite. Ursul brun, râsul, capra neagră (endemică), marmota, cerbul, lupul și mistrețul sunt numai câteva exemple ale faunei din TANAP. Pot fi observate ciocănituri, mierle, vulturi și șorecari. Toate plantele care cresc în această zonă sunt protejate. Se întâlnește floarea de colț, gențiana, clopoțelul și hribii. Împreună cu Parcul Național Tatra din Polonia, parcul a devenit o rezervație a biosferei UNESCO în anul 1993. **Parcul Național Nízke Tatry** (Parcul Național Tatra Joasă) este cel mai mare parc național din Slovacia, cu munți cu coame rotunjite, văi minunate și numeroase peșteri. În Tatra Joasă sunt reprezentate atât plantele calcifuge cât și cele calcaroase. Printre speciile protejate care trăiesc aici, se numără floarea de colț, câteva specii de saxifraga, flori de pajiști. Tatra Joasă este singura locație din Slovacia unde se întâlnește o specie modificată de saxifraga și un crin în formă de virgulă. O apariție interesantă este Tatra ochyrea (mușchi) care este endemică pentru Tatra Joasă. În pădurile din Tatra Joasă trăiesc multe animale pentru vânatoare, precum cerbul, mistrețul și căprioara. Dintre animalele sălbatice se mai evidențiază jderul, nevăstuica, râsul, vulpea, lupul pisica sălbatică de munte. Există condiții favorabile pentru ursul brun. În zona alpină trăiesc specii de animale tipice pentru aceasta, precum feline, populații de marmote și de capră neagră. Parcul Național **Pieniny** se întinde pe teritoriul munților; se caracterizează prin versanții de piatră remarcabili. Tri koruny (Trei Coroane) este cel mai popular și impresionant de pe teritoriul Slovaciei. A fost nevoie de secole pentru ca râurile să formeze aceste canioane minunate, care formează parcul din zilele noastre (văile râului Dunajec și a pârâului Lesnícky). Valea adâncă de 200-300m a râului Dunajec este cea mai impresionantă. Este considerată pe bună dreptate cel mai mare canion din Europa Centrală. Valea găzduiește o mare varietate de animale acvatice și terestre. Vidra europeană, castorul, cerbul, ursul, lupul și râsul dintre animalele mai mari; șopârle, șarpele de câmpie, vipera europeană, diferite specii de broaște și salamandre, dintre reptile și amfibieni; șoimul, șorecarul și bufnița, dintre păsări. Pe râul Dunajec se găsesc aproximativ 20 de crescătorii de pești, cele mai populare fiind cele de păstrăv și de știucă. Pe teritoriul parcului se întâlnesc numeroase specii endemice de plante. Parcul Național **Poloniny** nu are un relief dificil, însă diferențele de altitudine ajung până la 1,200m. Zone este acoperită în principal de păduri de brad și de fag. Pădurea virgină Stuzica Carpatică, cu fagi în vârstă de 400 de ani se situează pe teritoriul parcului. Parcul Național Poloniny se caracterizează prin prezența turmelor de bizon european și prin cel mai mare rezervor de apă potabilă din Slovacia - Stariná. Parcul Național **Slovenský raj** este situat în partea de est a Slovaciei, și deține unele dintre cele mai mari peșteri de gheață din Europa, precum și peisaje atractive formate din platouri de carst, chei, cascade și peșteri. În parc se găsesc și monumente care atestă istoria regiunii și a țării. Pădurea de molid care acoperă 90% din teritoriul parcului, reprezintă o valoare deosebită. Piatra predominantă a zonei este calcarul, și din acest motiv flora locală este deosebit de variată. Animalele sunt reprezentate de 200 de specii, incluzând ursul, râsul, lupul, cerbul

³⁵https://en.wikipedia.org/wiki/Slovak_Karst_National_Park, National list of SPAs Slovakia

și mistrețul. Câteva specii de păsări răpitoare cuibăresc în stâncile parcului. O caracteristică a peisajului este prezența canioanelor, cheilor și râpelor (Sokol, Suchá, Belá, Piecky și Kysel), care formează peisaje pitorești împreună cu cascadele create în special pe râurile Hnilec și Hornád. 80% din suprafață este acoperită de păduri de molid combinat cu tisă. În parc există peste 200 de peșteri și de abisuri subterane. Dintre peșteri, cele mai cunoscute sunt Dobšinská ľadová jaskyňa (Peștera Ghețarul Dobšinská) și Medvedia jaskyňa (Peștera Ursului). Zona este acoperită cu molid (*Picea abies*), fag (*Fagus sylvatica*), brad, zadă și pin (*Pinus sylvestris*). Plante endemice importante sunt clopoțelul de munte (*Campanula carpatica*), *Pulsatilla slavica*, *Hesperis silvestris*, *Liguria sibirica* și *Saxifraga paniculate*. Dintre celelalte plante care se regăsesc în zonă, pot fi amintite degețarușul (*Soldanella montana*), crinul martagon (*Lilium martagon*), mărușul lupului (*Aconitum variegatum*).³⁶

În ceea ce privește județele din **România**, condițiile de sol și climatice, poziționarea geografică și relieful teritoriului acestora au favorizat apariția și dezvoltarea unor habitate de mare diversitate și valoare, care a condus la declararea a numeroase zone de protecție a naturii, de interes atât național, cât și european sau mondial. Astfel, a fost identificat un număr de 65 de tipuri de habitate de interes comunitar. Flora sălbatică este caracterizată de 27 de specii de plante de interes comunitar, identificându-se și 310 de specii de animale de interes comunitar. Dintre acestea, 227 sunt păsări și 83 alte specii de animale. Ca și rezultat al acestei diversități, 22.04% din suprafața regiunii a fost declarată sit NATURA2000, fapt care plasează regiunea aproape de media europeană. În conformitate cu Legea nr 5/2000, și cu Hotărârile de Guvern 1581/2005 și 1143/2007, în regiunea Nord-Vest au fost declarate 170 de arii naturale protejate de interes național. Suprafața totală a acestor zone protejate este de 281.845 ha, reprezentând 7,37% din suprafața totală a regiunii, și 5.28% din totalul suprafețelor protejate din România. Luând în considerare totalul suprafețelor zonelor naturale protejate de interes național, cea mai mare parte a acestora se situează în județul Maramureș (60% din totalul suprafeței județului). Dintre aceste zone de interes național, poate fi menționat Parcul Natural Munții Maramureșului (Categorie IUCN V – Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii, V – Peisaj terestru/marin protejat), ca fiind cel mai mare din România, cu o suprafață de 148.850 ha. La nivel regional, rețeaua Natura2000 cuprinde 71 de situri de interes comunitar (SIC) și 17 zone speciale de protecție a păsărilor (SPA), cu o suprafață totală de 724759 ha, reprezentând 9,23% din totalul suprafețelor Natura 2000 din România.³⁷ În județul **Suceava** există 27 de zone naturale protejate. Pe teritoriul județului se întâlnesc păduri valoroase din punct de vedere ecologic și economic (specii valoroase), iar județul are și o rețea hidrografică bogată, cu o densitate mai mare decât media națională, care poate fi valorificată prin dezvoltarea de activități conexe, cum ar fi pescuitul și horticultura. Biodiversitatea județului este variată și bogată. Infrastructura de administrare a zonelor de protecție a naturii este insuficient dezvoltată, procentajul apelor de suprafață de calitate bună este scăzut, conștientizarea populației și a agenților economici în legătură cu importanța zonelor protejate este scăzută, resursele financiare și umane pentru managementul ariilor de protejare a speciilor și habitatelor de interes comunitar sunt insuficiente.³⁸

În Ucraina, în regiunea **Zakarpatska** există 456 de rezervații ale naturii, care se întind pe o suprafață de 177 mii de hectare (13,8 % din totalul teritoriului). Merită menționate: Parcul Național al Naturii Uzhansky, Parcul Național “Țara Fascinată”, Parcul Național “Synevyr”, Rezervația Carpatină a Biosferei și Parcul Regional al Peisajelor “Prytysyansky”. Pe lângă acestea, există 19 rezervații de importanță națională, 41 de rezervații de importanță locală, 11 monumente ale naturii de importanță națională,

---

³⁶https://en.wikipedia.org/wiki/Category:National_parks_of_Slovakia

³⁷ Pe baza Planului de Dezvoltare a Regiunii Nord-Vest 2014-2020

³⁸Pe baza Strategiei de Dezvoltare Economică și Socială a județului Suceava, 2011-2020

329 de monumente ale naturii de importanță locală, 9 reperi naturale de importanță locală, 32 de monumente de artă peisagistică de importanță locală și 4 parcuri dendrologice de importanță locală. Rezervațiile naturale din regiune reprezintă principalele tipuri de peisaje cu vegetația indigenă specifică, având astfel un rol determinant în rețeaua de mediu și în menținerea diversității biotice și de peisaj. Fondul de rezervații naturale din Zakarpatska poate fi considerat ca fiind unul dintre cele mai bune la nivelul întregii țări. Există în același timp o serie de probleme. Astfel, una dintre problemele cele mai importante la momentul actual în domeniul protecției mediului este reprezentată de acumularea progresivă a deșeurilor, rezultat al măsurilor ineficiente de utilizare și depozitare. Problema depozitării deșeurilor este amplificată de inundațiile frecvente cauzate de caracteristicile terenului. Este de asemenea foarte important să se îmbunătățească protejarea speciilor incluse în Cartea Roșie și să se aplice măsuri pentru conștientizarea publicului asupra importanței protecției mediului. Pădurile acoperă o suprafață de aproximativ 500000 de hectare (ceea ce înseamnă 45% din teritoriul regiunii Zakarpatska). Există un număr de aproximativ 2000 de specii de plante în regiune. Cele mai întâlnite specii de pădure sunt: fagul (58%), bradul (31%), stejarul (7%), dar și mesteacănul, zada, arinul, tisa, pinul, frasinul și arțarul. 272 de specii de plante din Zakarpatska sunt incluse în Cartea Roșie. În regiune se întâlnesc 80 de specii de mamifere, 280 de specii de păsări, 10 specii de reptile, 16 specii de amfibieni, 60 de specii de pești și 100 de specii de crustacee. Aproape jumătate din totalul de specii de apă dulce din Ucraina se întâlnesc și pe teritoriul regiunii Zakarpatska. 168 de specii de animale sunt incluse în Cartea Roșie.³⁹ Rezervațiile naturale din regiunea **Ivano-Frankivska** se întind pe o suprafață de 195633 de mii de hectare. Există 1 Rezervație a Naturii, 3 Parcuri Naționale, 3 parcuri regionale de protejare a peisajului, 60 de rezerve naturale, 81 de monumente ale naturii, 5 parcuri dendrologice, 8 monumente de arhitectură a peisajelor și 195 de reperi naturale. Baza fondului natural protejat este formată din parcurile naționale – care acoperă 44,2% din suprafața totală a ariilor protejate, rezervele naturale – 2,8%, parcurile regionale de protejare a peisajelor – 24,9%, rezervațiile - 24%. Din punct de vedere numeric, predomină monumentele naturii și reperiile naturale – care reprezintă 41,3%, respectiv 42,47% din totalul ariilor protejate, însă suprafața acestora este mică (0,68%, respectiv 2,9%). Cele mai multe arii protejate (59,4%) se concentrează în zona montană a regiunii, 19,3% - în zona de dealuri, iar 21,3 % - în zona de câmpie. O valoare deosebită este reprezentată de rezerva naturală "Gorgany", cu o suprafață de 5,3 de mii de hectare. Rezervația a fost creată pentru a proteja sistemele naturale specifice zonelor montane înalte din Carpați. O altă rezervație naturală importantă a regiunii este Parcul Național Carpați (50,3 de mii de hectare), care este primul și cel mai mare parc național de pe teritoriul Ucrainei, și care a fost creat pentru a proteja ecosistemele din Chornohora și Gorgany și rezerva naturală "Gustulshchyna", cu o suprafață de 32,2 de mii de hectare, care conservă biodiversitatea din Carpații Pokutsky. Regiunea Ivano-Frankivsk este una dintre cele mai bogate din Ucraina din punctul de vedere al biodiversității. Peisajele, condițiile de sol și cele climatice, dar și alți factori naturali, au determinat diversitatea și bogăția florei din regiunea Ivano-Frankivsk. Următoarele specii de plante domină pădurile din regiune: pin, brad, tisa, cedru, stejar, arin, cireș și alun. Dintre acestea, se evidențiază cedrul european (cu o vârstă care poate atinge 3 mii de ani) și tisa europeană (*Taxus baccata*) – copacii cu durata de viață cea mai mare din Ucraina. Cartea Roșie a Ucrainei conține 228 de specii de plante care trăiesc pe teritoriul regiunii. 56 de specii dintre acestea se regăsesc numai în Carpați. Prin comparație cu celelalte regiuni ale Ucrainei, fauna din Ivano-Frankivsk se poate caracteriza ca fiind mult mai bogată. Există 435 de specii de vertebrate (mamifere - 74 de specii, păsări - 280 de specii). 149 dintre speciile de animale care trăiesc în regiune

---

³⁹Програма реалізації природоохоронних заходів на 2014 рік (Implementarea Programului de Măsuri de Mediu în 2014)

sunt incluse în Cartea Roșie a Ucrainei.⁴⁰ Peste 12% din teritoriul regiunii **Cernăuți** este alcătuit din zone de protejare a naturii (la nivel național – 4,65%). Numărul total de zone protejate în regiunea Chernivtsi este de 331. Cele mai importante zone protejate din regiune aparțin Parcurilor Naționale “Vyzhnytsky”, “Cheremotsky” și “Hotynsky”. Parcurile Naționale “Vyzhnytsky” și “Cheremotsky” au fost create pentru a conserva și restaura peisajele și obiectele naturale valoroase din Carpații bucovineni. Parcul Național “Hotynsky” este înființat pentru a conserva obiectivele naturale, istorice și culturale valoroase din bazinul hidrografic al Nistrului. Creșterea rapidă a numărului de zone protejate din ultimii 5 ani (Parcul “Cheremotsky” a fost înființat în 2009 iar Parcul “Hotynsky” – în 2010) este rezultatul intensificării interesului față de domeniul ecoturismului. Dezvoltarea sectorului ecoturismului în regiunea Cernăuți este una dintre prioritățile importante ale regiunii care, cu toate acestea, se confruntă cu o serie de probleme. Astfel, una dintre cele mai importante premise pentru dezvoltarea turismului ecologic, este crearea de organizații specializate – entități, care să asigure organizarea de excursii și servicii de turism. Sectorul ecoturismului are nevoie și de sprijinul autorităților și de finanțare, pentru a iniția modificările relevante ale cadrului legislativ, pentru a dezvolta infrastructura, etc. La fel de importantă este și educația ecologică a populației din regiune. Pe teritoriul ariilor protejate din regiune se întâlnesc peste 1600 de specii de plante, 106 dintre acestea fiind incluse în Cartea Roșie, ceea ce reprezintă un sfert din totalul speciilor incluse în Cartea Roșie. Fauna zonelor protejate este reprezentată de 392 de specii de vertebrate și peste 1500 de specii de animale nevertebrate, 118 dintre acestea fiind incluse în Cartea Roșie (31%). Peste 50% din teritoriul Carpaților este acoperit de păduri. 31,2% din suprafața regiunii Cernăuți este acoperită de păduri. 140 de specii de plante care cresc în regiune sunt incluse în Cartea Roșie.⁴¹

Bazine hidrografice

Râurile din zona transfrontalieră aparțin bazinului hidrografic al râului Tisa. Bazinul Tisei este cel mai mare sub-bazin al Dunării. Bazinul hidrografic Tisa înglobează aproape 20% din bazinul hidrografic al Dunării. Se compune dintr-o suprafață de 160 000 kilometri pătrați în Sud-Estul Europei, și este împărțit între cinci țări (Ungaria, România, Serbia, Slovacia și Ucraina), patru dintre acestea făcând parte din aria eligibilă a programului (județele în cauză sunt: Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Satu Mare, Maramureș, regiunile Košický și Prešovský). Tisa începe de lângă Rakhiv (regiunea Zakarpatska) în Ucraina, la confluența dintre Tisa Albă și Tisa Neagră. De aici Tisa curge spre vest, constituind în mare parte granița dintre Ucraina și România, apoi traversează Ungaria, și în final Slovacia. Revine în Ungaria la Tiszabecs. Apoi traversează Ungaria de la nord la sud. Peste 20 de râuri mai mari sunt afluenți ai Tisei în zona transfrontalieră (Sajó, Hernád, Bodrog, Ondava, Latorica, Laborec, Uzh, Cirocha, Crasna, Someș, Tur, Batar, Șugătag, Baia, Șaroș, Săpânța, Valea Hotarului, Bicu, Sarasău, Valea Ipei, Iza, Vișeu). Bazinul râului Tisa include zona muntoasă a Tisei Superioare și afluenții acesteia din Ucraina, România și partea estică a Slovaciei, și partea de câmpie situată în Ungaria și Slovacia, înconjurată de Câmpia Slovaciei de Est, câmpia Zakarpatska (Ucraina) și câmpiile din extremitatea vestică a României.

---

⁴⁰ Вісник Івано-Франківської обласної ради та Івано-Франківської обласної держадміністрації. - Івано-Франківськ, 2007 (Jurnalul Consiliului Regional Ivano-Frankivsk și al Administrației Regionale de Stat Ivano-Frankivsk - Ivano-Frankivsk, 2007)

⁴¹ Природно-заповідний фонд області як перспектива розвитку екологічного туризму. Ємчук Т.В., Заблотовська Н.В (Fondul de Rezerve Naturale, Viitorul Dezvoltării Turismului Ecologic. Yemchuk TV, Zablotovska NV)

Râurile din județul **Borsod-Abaúj-Zemplén** includ Tisa, care formează granița naturală dintre județele Borsod-Abaúj-Zemplén și Szabolcs-Szatmár-Bereg, Sajó și Bodrog, ambele afluenți ai Tisei, și Hernád (Hornád), afluent al râului Sajó. Râul Tisa, care domină rețeaua de ape curgătoare, intră pe teritoriul județului la Zemplénagárd și îl părăsește la sud în Tiszavalk. Râurile din județ aparțin bazinului hidrografic al Tisei. Apele de suprafață din județ sunt bogate, însă regimul debitelor este dependent de distribuția precipitațiilor, care este mai degrabă inegală, înregistrând mari variații. În ceea ce privește județul **Szabolcs-Szatmár-Bereg**, regiunea Tisei Superioare are multe pârâuri și râuri, însă județul are o cantitate mică de ape de suprafață. Cel mai important dintre afluenții Tisei este Someșul, care este de asemenea caracterizat printr-o variație mare a volumului de apă. În zonă există sisteme de irigații, un baraj și o hidrocentrală pe Tisa la Tiszalök. Județul are o rețea de ape curgătoare lungă de 329.5 km, dintre care Tisa reprezintă 250 km, Someșul 49.5 km, iar râul Tur 30.0 km. Alte râuri importante sunt Crasna și Canalul Principal Lónyai (Canalul de Est). Condiția afluenților Tisei este foarte diferită, având un rol deosebit în conservarea naturii, agricultură, recreație, mediu și dezvoltarea rurală. Lipsa apelor de suprafață este caracteristică numai în regiunea Nyírség. Calitatea apelor de suprafață și subterane a crescut în ultimul timp, ceea ce a determinat îmbunătățiri față de media națională, deși calitatea apelor de suprafață este determinată de cursurile de apă care își au originea dincolo de granițele țării. Calitatea apelor afluenților de dincolo de granițele țării – Someș, Crasna, Tur – înregistrează variații considerabile, principalele surse de poluare (industrială, minieră, municipală) situându-se peste graniță.

În regiunea **Košický** există o rețea de râuri relativ densă. Acestea aparțin bazinelor hidrografice ale râurilor Hornád (Hernád), Bodrog și Slaná. Natura muntoasă ale cursurilor superioare ale Hornád (Hernád), Hnilec, Bodva și Slaná, determină văi abrupte și înguste, cu înclinații de peste 20%. Curgerile plane sunt caracteristice secțiunilor inferioare ale râurilor Latorica, Laborec, Uh, secțiunilor inferioare ale râurilor Topľa și Ondava, întregii secțiuni a râului Bodrog în șesul Východoslovenska, și Hornád (Hernád) și Bodva în cotul Kosicka. Cea mai importantă apă curgătoare din regiunea Košice este reprezentată de râul Hornád (Hernád) și afluenții acestuia. Apele de suprafață sunt poluate de canalizări și efluenții industriali în special din orașul Košice, însă și de poluări provenite din sectorul superior al râului Torysa. Calitatea apei se situează între categoriile II și V în fiecare grup de indicatori. Sursele potențiale de poluare sunt reprezentate de tratarea necorespunzătoare a apelor reziduale în municipalitățile din districtul Košice-okolie, unde doar 8.85% dintre municipalități dispun de sisteme de canalizare dotate cu stații de tratare. Se poate afirma că, în general, toate cursurile de apă importante și un număr mare dintre afluenții acestora sunt foarte contaminate, ceea ce determină și limitări în utilizarea lor. Utilizarea în scopuri de irigații a continuat contaminarea către apele subterane. O problemă specifică bazinelor Hornád (Hernád) și Bodrog este prezența sedimentelor contaminate din acumulările din Palcmanska Maša, Ružín și Zemplínska šírava. Există mai multe râuri care traversează regiunea **Prešovský**. Torysa, Ondava, Topľa și Laborec colectează apele din părțile centrale și estice ale regiunii, în timp ce râurile Dunajec și Poprad pe cele din părțile nordice și vestice. Barajele Domaša de pe râul Ondava și Stariná de pe râul Cirocha își aduc o contribuție importantă la economia regiunii. Districtul Prešov este bogat și în ape minerale. Cele mai cunoscute sunt Bardejov, bogată în izvoare alcaline și Vyšné Ružbachy cu ape acidulate. Acestea sunt și destinații balneare populare.

Rețeaua hidrografică a județului **Satu Mare** și a zonelor înconjurătoare este dominată de bazinele hidrografice ale râurilor Tisa, Someș, Criș, Crasna, Tur și Barcău. Izvoarele de ape minerale (Sâgeorz, Anieș, Leghea, Someșeni, Bixad, etc.) și de apă termală (Acâș) au un rol special. Sursele de apă din regiune sunt, în general, de calitate bună, însă într-un proces continuu de degradare. În mod similar, situația este pe un trend negativ și în ceea ce privește calitatea apelor de suprafață din regiune, având în vedere că niciuna dintre sursele de apă nu a fost clasificată la categoria I (foarte bună) în anul 2011,

față de 725 km clasificați în categoria foarte bună în 2006. Râurile principale din județul **Maramureș** sunt: Tisa, Bistrița, Someș, Lăpuș, Vișeu, Iza, Săsar, Firiza, Suciul. Câteva duzini de mici râuri și pârâuri de munte se scurg în râul Tisa. În nordul județului, râul Tisa și crestele munților Maramureș formează granița naturală a județului cu Ucraina. Climatul ploios alimentează sistemul dens de râuri care totalizează 3000 km. Două sisteme - Tisa și Someș – colectează apele de pe cuprinsul județului. Râul Tisa colectează apele care curg de pe versanții munților înconjurători și din bazinul Maramureș: Vișeu, Ruscova și Iza cu afluenții acestora, cum ar fi râurile Mara și Cosău. Someșul colectează râurile din sud-estul județului: Sălaj și Lăpuș cu afluenții acestora, Căvnic și Săsar. Principalele râuri care traversează județul **Suceava** sunt: Siret și afluenții acestuia, Suceava, Șomuzu Mare, Moldova și Bistrița (curgând din nord-vest către sud-est). Toate râurile de pe teritoriul județului Suceava sunt afluenți ai Siretului. Cea mai mare cantitate de apă este transportată de râurile ale căror bazine sunt situate în zonele montane. Râul Moldova are cel mai mare bazin hidrografic, fiind urmat de râurile Bistrița și Suceava. Apele stătătoare se compun din lacuri naturale de dimensiuni reduse și din lacuri artificiale amenajate cu scopuri multiple: rezerve de apă potabilă și industrială, protecție împotriva inundațiilor, pescuit, etc. Cele mai numeroase lacuri artificiale sunt cele 6 de pe râul Șomuzu Mare.

Râurile localizate geografic în regiunea **Zakarpatska** aparțin bazinului unuia dintre cei mai mari afluenți ai Dunării – râul Tisa, care reprezintă cel mai important curs de apă din regiune. Lungimea totală a râului Tisa este de 967 km, partea ucrainiană reprezentând 262 km. Râul începe din Ucraina, regiunea Zakarpatska, și curge aproximativ de-a lungul frontierei cu România până intră în Ungaria. După ce traversează Ungaria, se scurge în Dunăre pe teritoriul Serbiei. La începutul anilor 2000 au existat o serie de incidente de poluare foarte serioasă, cauzate de descărcări industriale accidentale în România. Aceste incidente au fost descrise la vremea respectivă ca fiind cel mai important dezastru ecologic întâlnit în Europa Centrală de la dezastrul de la Chernobyl. Utilizarea în orice scop a apei râului a fost sistată temporar și toate instalațiile care ar fi putut determina poluări suplimentare au fost închise.

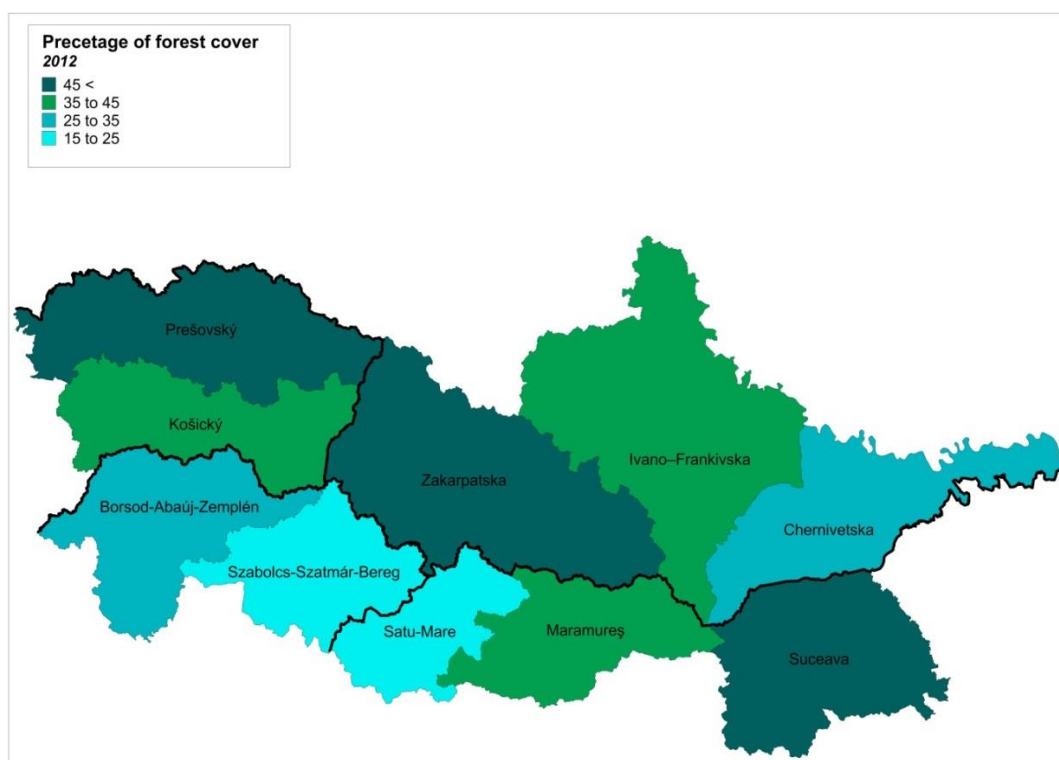
În bazinul Tisei de pe teritoriul Ucrainei inundațiile care afectează zonele împrejmuitoare ating intensități mari, cauzând inundarea unor suprafețe extinse. Instituirea unor măsuri eficiente pentru protejarea regiunii Zakarpatska reprezintă o provocare de importanță națională. Pentru rezolvarea eficientă a acestor probleme este nevoie de cooperarea țărilor din regiunea transfrontalieră, având în vedere că inundațiile nu iau în considerare granițele și pot afecta toate teritoriile și râurile din regiune. Râul Prut curge pe teritoriile regiunilor **Ivano-Frankivska** și **Cernăuți**. Râul izvorăște din Ucraina, curge de-a lungul frontierei cu Moldova și România, până ajunge la Marea Neagră, în regiunea Odessa. Există o hidrocentrală la Snyatyn (Ucraina). Inundațiile de pe râul Prut sunt periculoase nu numai pentru regiunile din Ucraina, dar și pentru cele din România și Moldova. În anul 2008, 65 de unități administrative au fost inundate, râul ieșind din matcă până la o distanță de 150 de metri. Însă inundațiile din 2010 au fost de o scară mult mai mare: nivelul apei a crescut cu aproximativ 6-7 metri. Din acest motiv este foarte important să se ia măsuri de prevenire a unor asemenea dezastre ecologice. Starea ecologică a apelor de suprafață de pe râul Prut în zona de frontieră corespunde standardelor generale de utilizare a apei. Apa râului din zona de graniță este caracterizată ca fiind "poluată moderat".

Păduri

Regiunea transfrontalieră (regiunile din Slovacia nu au fost incluse datorită lipsei datelor) deține 594.460 de hectare (5.945 km²) de arii naturale protejate de importanță națională, ceea ce reprezintă

7.2% din întreaga suprafață a zonei transfrontaliere. În cadrul regiunii, cele mai mari suprafețe de arii naturale protejate se găsesc în județul **Maramureș** (24,5% din teritoriul județului) **Borsod-Abaúj-Zemplén** (15% din teritoriul județului) și **Zakarpatska** (11.5% din teritoriul regiunii). Distribuția proporțională a ariilor naturale protejate între cele 3 țări: **regiunile ucrainiene 48.5%, județele românești 27.9%, județele maghiare 23.6%.**⁴²

Potrivit hărții care prezintă proporția de împădurire în regiunea transfrontalieră, pădurile depășesc 35% din teritoriile a 6, și 45% a 3 din cele 10 unități administrative din aria programului. Dintre cele 4 țări, Slovacia este considerată ca fiind țara cu cele mai multe zone împădurite. În baza datelor din 2012, proporția de zone împădurite din ambele regiuni slovace au depășit 40% (Košícký 40%, Prešovský 49%). Ucraina are caracteristici favorabile similare: 51% din suprafața regiunii Zakarpatska și 41% din regiunea Ivano-Frankivska sunt reprezentate de păduri, însă în regiunea Cernăuți această proporție este de abia 30%. Două dintre județele din România au de asemenea mai mult de 40% suprafețe împădurite (42% în Maramureș, Suceava 51%); cu toate acestea, județul Satu Mare este acoperit de păduri într-o proporție de abia 16%. Județele maghiare sunt împădurite în proporție de 20-30% (Borsod-Abaúj-Zemplén: 30%; Szabolcs-Szatmár-Bereg: 22%).

Figura 24: Procentul de acoperire cu păduri în regiunea programului (2012)

Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU

Tratarea apelor reziduale

Datele referitoare la proporția de ape reziduale municipale tratate sunt insuficiente, însă se poate afirma că proporția acestora atinge 100% numai în județele din Ungaria, în timp ce în România aceasta este de 75-80%. În ceea ce privește regiunile ucrainiene, în regiunea **Ivano-Frankivska** proporția apelor

⁴²Pe baza datelor de la Biroul Central de Statistică al Ungariei, Biroului de Statistică al Republicii Slovacia, Institutului Național de Statistică (România) și Serviciului de Stat pentru Statistică din Ucraina, Arii naturale protejate de importanță națională (hectare) 2011-2012

reziduale municipale tratate este de **92%**, în celelalte două regiuni fiind de numai **43-53%**. În regiunea **Prešovský** proporția apelor reziduale municipale tratate este de puțin peste **60%**.⁴³

Potrivit datelor din 2011, proporția gospodăriilor conectate la sisteme regulate de colectare a deșeurilor a fost de cel puțin 90% în regiunile din Ungaria și România. În comparație cu acestea, regiunile din Slovacia prezintă procente semnificativ mai reduse, de aproximativ 60%. Date referitoare la acest domeniu nu au fost disponibile pentru Ucraina.⁴⁴

În județul **Borsod-Abaúj-Zemplén** emisiile industriale majore sunt semnificative comparativ cu media națională. Apele reziduale nu sunt deversate fără a fi purificate; rata apelor reziduale tratate numai prin procese mecanice este mult mai scăzută decât media națională. Numărul gospodăriilor conectate la rețelele de canalizare a fost de 287336 unități în 2011. 65,8% din totalul unităților au fost conectate la un sistem de canalizare, proporție care este sub media națională de 72,5% (sursa: Biroul Central de Statistică T-Star, 2011). Proporția proprietăților conectate la o rețea de canalizare este de aproximativ 55-60%. Această valoare variază în funcție de tipul localităților: în orașele mari - precum Miskolc, Kazincbarcika, Tiszaújváros rata de conectare este în general egală sau mai mare de 80-90%, în timp ce în celelalte tipuri de localități rata variază între 15-85%, ceea ce indică diferențe semnificative. Comparativ cu 2010, cantitatea de apă reziduală tratată a scăzut în județ cu 37%, valoare ce depășește cu mult media națională.⁴⁵ În județul **Szabolcs-Szatmár-Bereg** 112 din 222 de localități sunt echipate – parțial sau integral – cu servicii publice de canalizare în 2012. Aglomerări de sisteme de canalizare (pe arii restrânse) au luat naștere între localități, și ca urmare apele reziduale colectate sunt tratate în aproximativ 50 stații de tratare a apelor reziduale. Proporția gospodăriilor conectate la sistemele de canalizare este de 52% (2012). Localitățile principale ale județului – cu excepția Nagyecsed – au rețele parțiale sau integrale de canalizare. În marea majoritate a municipalităților rețelele au fost construite pe baza sistemului de colectare gravitațională. Sisteme de presiune scăzută operează în patru localități, în timp ce combinația celor două sisteme este utilizată în 10% din localități. Sisteme de canalizare pe bază de vacuum nu funcționează în județ.⁴⁶

O problemă care persistă în toate regiunile, în special în zonele rurale, este reprezentată de subdezvoltarea sistemelor rețelelor de canalizare și a stațiilor de tratare a apelor reziduale, ceea ce cauzează un nivel mai ridicat al poluării pe cursurile de apă. Proporția locuitorilor conectați la sisteme de canalizare cu stații de tratare a apelor reziduale din Slovacia crescut în ultima perioadă, însă disparitățile regionale semnificative persistă în zonă. Dezvoltarea sistemelor de alimentare cu apă potabilă din regiunile **Košický și Prešovský** se situează sub media națională.⁴⁷

În regiunile din **România** sistemele regionale de alimentare cu apă necesită îmbunătățiri și extinderi, în același timp fiind nevoie de investiții în gestionarea deșeurilor. Calitatea mediului înconjurător trebuie îmbunătățită; reabilitatea siturilor contaminate și protecția biodiversității este sprijinită prin intermediul strategiilor sectoriale pe termen lung. În anul 2012, nivelul de conectare a populației la sistemele centralizate de alimentare cu apă a fost de numai 56,7%. Regiunea **Nord-Est din România**

---

⁴³Pe baza datelor de la Biroul Central de Statistică al Ungariei, Biroului de Statistică al Republicii Slovacia, Institutului Național de Statistică (România) și Serviciului de Stat pentru Statistică din Ucraina; proporția apelor reziduale tratate, 2007-2012

⁴⁴Pe baza datelor de la Biroul Central de Statistică al Ungariei, Biroului de Statistică al Republicii Slovacia, Institutului Național de Statistică (România), Gospodării conectate la sistemele de colectare regulate a deșeurilor, exprimat în procente din totalul gospodăriilor

⁴⁵Conceptul de Dezvoltare a Regiunii Județului Borsod-Abaúj-Zemplén - 2013, Analiza situației

⁴⁶CONCEPTUL DE DEZVOLTARE REGIONALĂ a județului Szabolcs-Szatmár-Bereg – 2012, Analiza situației

⁴⁷Strategia Națională de Dezvoltare Regională a Slovaciei

(care include județul **Suceava**) dispune de o proporție redusă a localităților și populației conectată la rețeaua de alimentare cu apă potabilă - 62,13% dintre localități (73,18% la nivel național în 2012), 45,25% din populație (60,15% la nivel național), o proporție redusă a localităților și populației conectată la rețeaua de canalizare - 28,44% dintre localități (în 2012); 35,36% din populație (46,78% la nivel național). Regiunea **Nord-Vest** a României (care include județele **Maramureș** și **Satu Mare**) poate fi caracterizată prin existența unor factori poluatori, prin depozitarea necontrolată a deșeurilor, și existența siturilor industriale contaminate. Infrastructura de utilități publice este în stare critică, în special în zonele rurale și în orașele mici. Majoritatea orașelor românești din aria eligibilă se confruntă cu probleme precum calitatea apei și managementul necorespunzător al deșeurilor. În județul **Satu Mare** proporția gospodăriilor conectate la sistemul de alimentare cu apă atinge în medie 52% (90% în zonele urbane și numai 21% în zonele rurale). Infrastructura de utilități publice și de management al deșeurilor este insuficient dezvoltată, deși începând cu anul 2011 deșeurile colectate pe cuprinsul județului sunt transportate într-un depozit regional de deșeuri, reducând astfel semnificativ impactul asupra mediului înconjurător. În județul **Maramureș** problemele legate de apele reziduale afectează în special orașele și localitățile care nu dețin sisteme de tratare a acestora. Pe de altă parte, multe probleme sunt legate de apele miniere neepurate sau insuficient epurate în urma închiderii minelor și a faptului că stoparea activităților de extracție nu au fost urmate de construcția de stații de tratare pentru apele miniere.⁴⁸

Tratarea apelor reziduale reprezintă un aspect mai puțin dezvoltat al serviciului de alimentare cu apă în regiunile ucrainiene; regiunea este rămasă încă semnificativ în urma altor părți a Europei în domeniul tratării apelor reziduale. Ucraina aplică în continuare standarde tehnice și de construcții (solide din punct de vedere tehnologic însă de foarte multe ori fără a analiza aspectele economice ale operării).⁴⁹

Colectarea deșeurilor solide

În județul **Borsod-Abaúj-Zemplén** proporția deșeurilor comunale din totalul deșeurilor este peste media națională – în ciuda caracterului industrial al județului. Cantitatea transportată de deșeuri pe cap de locuitor este aproximativ egală cu media națională. O proporție semnificativă a gospodăriilor este implicată în colectarea deșeurilor, de asemenea peste media națională, în timp ce o proporție mai mare din gospodăria este inclusă în sistemul de colectare selectivă. Cu toate acestea, media cantității de deșeuri colectate selectiv raportată la numărul de locuitori este semnificativ mai scăzută decât media națională. Începând cu 2010, cantitatea de deșeuri produsă în județ a scăzut în mod continuu. Sistemul de management al deșeurilor din județ s-a dezvoltat prin intermediul a trei proiecte separate de management regional al deșeurilor. Depozitele de deșeuri solide (Sajókaza, Bodrogkeresztúr, Hejőpapi) pot gestiona întreaga cantitate de deșeuri municipale a județului. În concluzie, județul nu înregistrează nevoi urgente de dezvoltare în ceea ce privește managementul deșeurilor; performanța depozitelor de deșeuri din județ este corespunzătoare. Cu toate acestea, luând în considerare principiile moderne ale managementului deșeurilor (reciclare, eficiență energetică), sistemele pot fi dezvoltate și modernizate.⁵⁰ În județul **Szabolcs-Szatmár-Bereg** cantitatea de deșeuri municipale solide transportate a scăzut în ultimii ani de la 267663 tone la 150626 tone. Nivelul deșeurilor colectate selectiv raportat la totalul deșeurilor municipale solide este de 4% (fiind pe locul șase la nivel național).

---

⁴⁸Planul de Dezvoltare a Regiunii Nord-Est, România 2014-2020, Strategia de Dezvoltare Economică și Socială a județului Suceava

⁴⁹<http://sos.danubis.org/eng/report/iv-access-to-services/c-wastewater-treatment>, 2012

⁵⁰Conceptul de Dezvoltare a Regiunii județului Borsod-Abaúj-Zemplén - 2013, Analiza situației

Sistemul de colectare selectivă a deșeurilor include aproape 81 de mii de gospodării (41.4% din totalul gospodăriilor). Un număr de 96 de localități sunt implicate în colectarea selectivă a deșeurilor.⁵¹

Regiunea **Košický** aparține regiunilor cu producție redusă de deșeuri la nivelul Slovaciei. În anul 2007 producția de deșeuri a regiunii a crescut (189.5 mii de tone) iar regiunea a atins un nivel scăzut de utilizare a deșeurilor (4.8%). Procentajul locuitorilor conectați la sistemul de alimentare cu apă (76.3%), este sub media națională din Slovacia, însă crește continuu începând cu 2004. Pe de altă parte, numai 57% din populație este conectată la rețele de canalizare publică, acest procent fiind de asemenea mai scăzut decât media națională. Regiunea a raportat o scădere a cantităților de ape reziduale deversate. Nivelul tratării acestora este de 75%, care este cu 20% mai scăzut decât în regiunea Prešovský.⁵² În anul 2003 regiunea **Prešovský** a avut cel mai scăzut nivel de generare de deșeuri municipale din Slovacia. În 2007 producția de deșeuri a crescut (187.9 mii de tone), însă regiunea Prešovský a atins al doilea cel mai ridicat nivel de utilizare a acestora (13.4%).⁵³

În general, România dispune de echipamente tehnice depășite pentru managementul deșeurilor, care nu corespund cerințelor activităților moderne din acest domeniu. Cu toate acestea, prin intermediul sprijinului asigurat din fonduri UE au fost implementate sisteme integrate de management al deșeurilor solide. Comparativ cu 2003, în 2008 cantitatea de deșeuri generate și necolectate a crescut. **Consiliul Județean Maramureș** implementează în prezent proiectul intitulat „Sistem de Management Integrat al Deșeurilor în județul Maramureș”, care urmărește îmbunătățirea serviciilor și reducerea numărului de locuri de depozitare neconforme pe teritoriul județului. Proiectul este cofinanțat de către Programul Operațional Sectorial de Mediu și va fi finalizat până la 31.12.2015. Pentru populația care dispune de servicii de colectare a deșeurilor în județul Suceava, accesul este limitat la servicii de curățenie publică (numai 61-69%).⁵⁴

Datorită accesibilității limitate a zonelor montane, în regiunea **Zakarpatska** problemele existente legate de colectarea, reciclarea și depozitarea deșeurilor sunt mai acute în comparație cu alte regiuni. Problemele de acces la anumite zone determină probleme în managementul deșeurilor, în special legate de depozitarea ilegală a acestora. Pe lângă acest aspect, râul Tisa și afluenții săi care curg în Ucraina și în țările învecinate – Slovacia și Ungaria, indică nevoia unei abordări de ansamblu în rezolvarea problemei managementului deșeurilor în această zonă. Problema consistă din lipsa echipamentului pentru colectarea și transportarea deșeurilor, a stațiilor de reciclare, precum și din lipsa de educație a populației, în special din zonele montane, în ceea ce privește colectarea și reciclarea deșeurilor. Este nevoie de construcția unei stații de reciclare a deșeurilor; de modernizarea tehnică, reabilitarea și construcția de depozite pentru deșeuri; de achiziționarea de echipamente pentru colectarea și transportul deșeurilor (vehicule și containere de depozitare); crearea unei rețele de puncte de colectare a deșeurilor solide; instalarea de unități pentru producția de biogaz, etc. În regiunea **Ivano-Frankivska** depozitele de deșeuri sunt pline; construcția de noi depozite se confruntă cu opoziția cetățenilor care vor să protejeze mediul și zonele de recreație. Din acest motiv este nevoie de construcția de stații de reciclare a deșeurilor. Potrivit statisticilor, niciunul dintre cele 27 de depozite de deșeuri din regiune nu au fost construite și nu operează corespunzător. În cele mai multe cazuri,

---

⁵¹CONCEPTUL DE DEZVOLTARE REGIONALĂ a județului Szabolcs-Szatmár-Bereg– 2012, Analiza situației

⁵²Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-Slovacia 2014-2020, Managementul deșeurilor municipal în Slovacia

⁵³Programul de dezvoltare economică și social a Regiunii de Autogovernare Prešov pentru perioada 2008-2015, Managementul deșeurilor municipale în Slovacia

⁵⁴ Planul de Dezvoltare a Regiunii Nord-Est 2014-2020 și Planul de Dezvoltare a Regiunii Nord-Est, 2011-2020, Strategia de Dezvoltare Economică și Socială a județului Suceava

depozitele nu sunt împrejmuite, nu toate intrările sunt asfaltate, cele mai multe depozite lucrează în condiții de supraîncărcare; procedura de depozitare a deșeurilor nu este respectată în toate situațiile. Depozitele de deșeurii reprezintă o sursă de poluare intensă a atmosferei și a apelor subterane. În regiunea **Cernăuți** există un depozit de deșeurii, localizat în Cernăuți, 10 puncte de depozitare localizate în orașe și 305 de puncte de depozitare localizate la sate. Din punct de vedere tehnic, depozitul nu corespunde reglementărilor de securitate din domeniul depozitării deșeurilor și necesită acțiuni de reconstrucție. Multe probleme sunt cauzate de o parte a populației care deseori depozitează ilegal deșeurile. Există nevoia de a construi o stație de reciclare a deșeurilor; de modernizarea tehnică, reabilitarea și construcția de depozite pentru deșeurii; de achiziționarea de echipamente pentru colectarea și transportul deșeurilor (vehicule și containere de depozitare); crearea unei rețele de puncte de colectare a deșeurilor solide; instalarea de unități pentru producția de biogaz, etc.⁵⁵

Resurse de apă care necesită protecție

În județul **Borsod-Abaúj-Zemplén** apele subterane și de suprafață din munții Bükk și din Carstul Aggtelek sunt foarte sensibile, fiind protejate prin lege. Alte zone protejate sunt: Rezervorul de Apă din Lázberc, bazinul hidrografic al râurilor Bódva și Hernád, regiunea localităților conectate la Lacul Tisa. O sarcină importantă este reprezentată de completarea rețelei de canalizare din localitățile din bazinul hidrografic și asigurarea tratării eficiente și corespunzătoare a apelor reziduale municipale. Izvoarele de ape medicale certificate din Bogács, Mezőkövesd și Tiszaújváros. Izvoare de ape minerale se întâlnesc în Bogács, Gönc, Miskolc, Sárospatak și Tiszaújváros. Resursele de ape din pânza freatică sunt mai mult sau mai puțin contaminate; solul și apele subterane trebuie curățate aproape în toate zonele. Apele subterane sunt contaminate în special cu fier, mangan, nitrați, amoniac și bacterii, existând și probleme de duritate a apei. Contaminările sunt cauzate în principal de surse de poluare municipale și agricole. Resursele de apă din carstul natural sunt curate, însă probleme locale de poluare pot apărea oricând.⁵⁶Județul **Szabolcs-Szatmár-Bereg** are o rețea de râuri lungă de 329,5 km din care râul Tisa reprezintă 250 km (intră pe teritoriul Ungariei la Tiszabecs și părăsește județul la Tiszadob), Someșul 49,5 km iar râul Tur 30 km. Alte râuri importante sunt Crasna și Canalul Principal Lónyai (Canalul Principal de Est). În ceea ce privește managementul apelor, râurile dispun de caracteristici favorabile, existând resurse disponibile de apă de-a lungul tuturor râurilor din județ. Calitatea apelor subterane și de suprafață este mai bună decât media națională, deși este important de menționat că aceasta depinde în foarte mare măsură de calitatea apelor din râurile care traversează frontiera din statele din care provin. Calitatea apelor afluenților care izvorăsc de dincolo de frontieră – Someș, Crasna, Tur – are mari variații, în funcție de cantitatea și sursele de poluare (industrială, minieră, municipală) din cealaltă țară. Suprafața resurselor de apă asigură cantitatea de apă necesară industriei și agriculturii locale. În județ sunt localizate 32 de izvoare termale, unele având conținut ridicat de iodați, bromuri și fluoruri.⁵⁷

În regiunile din Slovacia cea mai mare bogăție o reprezintă natura, în special Parcul Național Tatra fiind un important centru turistic. Rezervoarele de ape minerale din câteva stațiuni sunt de asemenea extrem de importante pentru turismul regional din regiunea Prešovský. Toate râurile și afluenții acestora, inclusiv întreaga suprafață a bazinelor hidrografice, trebuie protejate pentru a asigura un mediu natural sănătos și resurse de apă pentru localnici. Principalul cursul de apă din regiunea Košice este reprezentat de râul Hornad și afluenții acestuia. Apele de suprafață sunt poluate de sistemele de

---

⁵⁵Pe baza experiențelor de la fața locului și a datelor colectate din documente regionale de către experții locali ucrainieni în cadrul procesului de programare a Programului ENI CBC HUSKROUA 2014-2020

⁵⁶Conceptul de Dezvoltare a Regiunii județului Borsod-Abaúj-Zemplén - 2013, Analiza situației

⁵⁷CONCEPTUL DE DEZVOLTARE REGIONALĂ a județului Szabolcs-Szatmár-Bereg– 2012, Analiza situației

canalizare și efluenții industriali, în special în orașul Košice, însă poluarea este generată și pe secțiunea superioară a cursului Torysa. Calitatea apei se situează în intervalul de categorii II. - V. pentru fiecare dintre grupele de indicatori. Cea mai proastă categorie de indicatori al calității apei indică în grupa de parametri microbiologici prezența de bacterii coliforme, ceea ce sugerează faptul că tratarea apelor reziduale municipale nu este corespunzătoare în zonele rurale. Principalele surse de poluare sunt reprezentate de sistemul public de canalizare a orașului Košice și al US Steel, s.r.o. Košice. În ceea ce privește sursele potențiale de poluare, acestea sunt reprezentate de modalitatea necorespunzătoare de deversare a apelor reziduale din municipalitățile din districtul Košice-okolie, unde numai 8.85% dintre municipalități dispun de sisteme de canalizare dotate cu stații de tratare a apelor reziduale.⁵⁸

Râul Tisa și afluenții acestuia din județul Satu Mare (Someș, Crasna și Tur), izvoarele de ape minerale (Sângeorz, Anieș, Leghia, Someșeni, Bixad, etc.) și de ape termale (Acâș) sunt incluse în categoria resurselor de apă care necesită protecție, având în vedere că acestea sunt, în general, de calitate bună, însă într-o continuă degradare. În ceea ce privește calitatea apelor de suprafață din regiune, niciuna dintre acestea nu a fost clasificată în categoria I (foarte bună) în 2011, comparativ cu 725 de km de ape de calitate foarte bună în 2006. Calitatea apelor de suprafață din județul **Maramureș** (în 2010) a fost în general bună și moderată din punct de vedere biologic, cu excepția următoarelor suprafețe de apă: Cislă, Cavnice, Firiza și Ilba – care au avut o stare proastă, caracterizate prin lipsuri biologice (lipsa peștilor și slabă reprezentare a speciilor nevertebrate). Cele mai mari cantități de ape din județul **Suceava** sunt transportate de râuri al căror bazin hidrografic sunt situate în regiuni montane, astfel încât protejarea apelor poate fi atinsă numai prin prezervarea calității mediului în zonele montane. Râul Moldova dispune de cel mai mare bazin hidrografic, fiind urmat de râurile Bistrița și Suceava. Apele stătătoare sunt compuse din lacuri naturale de mici dimensiuni și din lacuri artificiale amenajate pentru a servi un obiective complexe: rezerve de apă industrială și potabilă, protecția împotriva inundațiilor, pescuit, etc. Cele mai numeroase lacuri artificiale sunt cele 6 de pe râul Șomuzu Mare.⁵⁹

În regiunea **Zakarpatska** sursa de apă pentru populație este reprezentată de apa râurilor, respectiv de apele subterane. Având în vedere localizarea geografică a regiunii, râurile au caracter transfrontalier, astfel protecția lor împotriva contaminării este deosebit de importantă. Rețeaua hidrografică a regiunii se compune din 152 de râuri, fiecare cu o lungime mai mare de 10 km. Toate aparțin bazinului hidrografic al râului Tisa. Pentru protecția apelor acestui bazin, a fost creat un organism special – Departamentul de management al apelor din bazinul Tisa, responsabil pentru asigurarea implementării politicilor de stat în domeniul managementului, conservării și restaurării resurselor de apă din bazinul hidrografic. Cu toate acestea, râurile sunt poluate în special datorită depozitării ilegale a deșeurilor, și în consecință este nevoie de protecția acestora. Asemenea poluări afectează calitatea apei potabile (stațiile de tratare a apei sunt depășite tehnologic și au nevoie de lucrări de reconstrucție). În regiunea **Ivano-Frankivska** există 132 de râuri cu lungimea mai mare de 10 km. Acestea aparțin de două bazine hidrografice – Nistru și Prut. Pentru a atinge o calitate bună a apelor, pentru a asigura utilizarea în condiții de siguranță și de eficiență a apei, dar și pentru a susține conservarea biodiversității și durabilitatea situației ecologice, în anul 2008 s-a încheiat un acord de cooperare pentru utilizarea și protecția resurselor de apă din bazinul râului Nistru, semnat de către orașele Lviv, Ivano-Frankivsk, Ternopil, Khmelnytsky, Chernivtsi, Vinnytsia și Odesa. Acest acord se aplică resurselor de apă și ecosistemelor de apă din bazinul râului Nistru din Ucraina, incluzând apele de suprafață și cele subterane. În 2012 a fost semnat și un acord internațional între Ucraina și Moldova,

---

⁵⁸Pe baza informațiilor din Planurile de Dezvoltare Regională ale județelor în cauză

⁵⁹Pe baza Planului de Dezvoltare a Regiunii Nord-Vest 2014-2020, și a Strategiei de Dezvoltare Economică și Socială a județului Suceava pentru perioada 2011-2020

destinat protejării bazinului râului Nistru. În regiunea **Cernăuți** există 75 de râuri cu o lungime mai mare de 10 km. Toate râurile din regiune curg în Marea Neagră. Cele mai importante râuri sunt Prut și Siret (ambii afluenți ai Dunării) și Nistru (care se scurge în Marea Neagră). Protecția râurilor este reglementată de programe regionale și naționale, dar și de acorduri naționale și internaționale. Astfel, în 2008 a fost încheiat acordul de cooperare pentru utilizarea și protecția resurselor de apă din bazinul râului Nistru, la care participă 7 orașe ucrainiene. În 2012 a fost semnat acordul internațional dintre Ucraina și Moldova pentru protejarea bazinului Nistru. Cu toate acestea, râurile necesită o protecție mai intensă pentru a putea asigura o calitate bună a apei potabile. Aceasta va putea fi atinsă numai printr-un management corespunzător al deșeurilor, prin tratarea apelor reziduale, și prin măsuri cuprinzătoare de educare a populației, etc.⁶⁰

Specii amenințate, specii invazive

Cea mai mare parte a ariei eligibile se situează în Carpați; cu o suprafață de aproximativ 206,000 de km pătrați, Carpații reprezintă unul dintre lanțuri muntoase cele mai mari din Europa. Datorită habitatelor rămase relativ intacte, și în special datorită extinselor complexe de păduri, Carpații reprezintă una dintre cele mai valoroase refugii pentru fauna de pădure virgină. Foarte probabil, acesta este ultimul loc din Europa unde se mai pot întâlni specii de vânat mare. De asemenea, populațiile din Carpați de urs brun, lup și râs, sunt de ordinul miilor de indivizi, ceea ce reprezintă cele mai mare populații montane ale acestor specii din întreaga Europă.

În județul **Borsod-Abaúj-Zemplén** zonele de sud și sud-vest, mai puțin împădurite, sunt caracterizate de dominația speciilor ne-native. O pierdere importantă este reprezentată de reducerea mării diversități de păduri de lemn de esență tare (cu capacitate de reproducere ridicată) din câmpiile inundabile. Protejarea zonelor de-a lungul Tisei, a brațelor acesteia și a lacurilor din zonă a crescut după regularizarea Tisei, iar vegetația naturală a câmpiilor inundabile caracteristică zonelor umede a devenit de interes național. Județul **Szabolcs-Szatmár-Bereg**, nu dispune de parcuri naționale; cu toate acestea, dimensiunea ariilor de protejare a naturii și a rezervațiilor naturale se situează pe locul trei între județele din Ungaria. Cele trei rezervații de pădure (Bockerek, Déda și Bakta) situate în județ includ și mai multe situri Natura 2000.⁶¹

În **Republica Slovacia** peste o treime din speciile indigene de plante se află într-un anumit nivel de amenințare. În Slovacia au fost descrise peste 28,800 de specii de animale (inclusiv nevertebrate), iar nivelul de amenințare al unor specii de faună este foarte important (există specii incluse pe Listele Roșii). Numărul total de specii protejate din Slovacia este de 769. În acest sens, trebuie menționați endemiții, dintre care o specie rară de animale care trăiește numai aici, și o specie de melci denumită sorbestrea sau unele nevertebrate. Capra de munte din Tatra, marmota și râsul Eurasian aparțin speciilor de animale sălbatice endemice care trăiesc în Slovacia. Dropia este cea mai mare pasăre care trăiește în Europa. În total există peste 50 de specii amenințate care trăiesc și sunt protejate în partea slovacă a regiunii transfrontaliere.⁶²

Datorită faptului că unele specii ale florei sunt amenințate, vulnerabile și rare, în județele românești acestea au fost incluse pe lista speciilor protejate. Dintre acestea, pot fi menționate următoarele: specii de floră sălbatică: Cochlearia pyrenaica, Campanula alpina, Leontopodium alpinum, Gentiana lutea, Gentiana punctata, Fritillaria meleagris, Trollius europaeus, Rhododendron kotschy, Lychnis nivalis,

---

⁶⁰Pe baza experiențelor de la fața locului și a datelor colectate din documente regionale de către experții locali ucrainieni în cadrul procesului de programare a Programului ENI CBC HUSKROUA 2014-2020

⁶¹<http://www.termesztvedelem.hu/>

⁶²<http://wwf.panda.org/>, <http://www.carpat.es.org/docs/publications/list.indd.pdf>

Cypripedium calceolus, Pinus cembra (reprezentând aproximativ 4,26% din totalul speciilor de floră din județul **Maramureș**). Specii de faună sălbatică: Rupicapra rupicapra carpatica, Marmota marmota, Lynx lynx, Tetrao urogallus, Lyrurus tetri, Aquila chrysaetos, Aquila pomarina, Corvus corax, Bubo bubo, Tyto alba gutata, Athene noctua, Asiootus, Stryx uralensis, Accipiter gentilis, Accipiter nisus, Hucho hucho (reprezentând aproximativ 4,52% din totalul de specii de faună din județul Maramureș). Principalele amenințări și presiuni asupra habitatelor de floră și faună sălbatică: dezvoltarea infrastructurii, extinderea și dezvoltarea așezărilor umane, exploatarea excesivă a pădurilor naturale care conduc la dezechilibre în bazinele hidrografice montane, vânatoarea unor specii de interes economic sau de vânătoare.⁶³

Flora din regiunea **Zakarpatska** include peste 2000 de specii. Dintre acestea, 237 de specii sunt incluse în Convenția Europeană privind Conservarea Vieții Sălbatică și a Habitatelor Naturale, 22 de specii sunt incluse în Convenția privind Comerțul Internațional de Specii de Faună și Floră Sălbatică pe Cale de Dispariție (CITES). Numărul de specii incluse în Cartea Roșie a Ucrainei este de 263. În regiune există un număr de aproximativ 600 de specii invazive. Cea mai mare diversitate de specii amenințate este concentrată în bazinul Tisei, 145 dintre speciile de plante fiind incluse în Cartea Roșie. Numărul total al speciilor de faună din regiune este de 30 428, ceea ce reprezintă 68% din totalul speciilor care trăiesc în Ucraina. 163 dintre acestea sunt incluse în Cartea Roșie a Ucrainei. În ultimele decenii au fost semnalate în regiune mai multe specii invazive de mamifere și pești. Flora din regiunea **Ivano-Frankivska** este compusă din peste 1500 de specii de plante, mai mult de jumătate din totalul speciilor din Ucraina. Aproape o treime din flora naturală din Ivano-Frankivsk (418 de specii), necesită protecția parțială sau totală. 162 de specii sunt incluse în Cartea Roșie a Ucrainei și pe Lista Europeană Roșie, iar 211 în Lista Roșie Regională. În regiune există 3 specii de plante invazive. Fauna: dintre vertebrate există 435 de specii, mamifere - 74 de specii, păsări - 280 de specii. Aproximativ 200 de specii necesită protecție. Exemplele de specii invazive din regiunea Ivano-Frankivsk sunt binecunoscute: gândacul de Colorado, nutria, bizamul, șobolanul și altele. Dintre cele 1,600 de specii de floră din regiunea **Cernăuți** 2 specii sunt incluse în Convenția Europeană privind Conservarea Vieții Sălbatică și a Habitatelor Naturale și 34 de specii în Convenția privind Comerțul Internațional de Specii de Faună și Floră Sălbatică pe Cale de Dispariție (CITES). În general, numărul de specii amenințate de plantele vasculare, alge, ciuperci și licheni este de 108. Fauna din regiunea Cernăuți este diversă, și include 118 specii incluse în Cartea Roșie, 16 dintre acestea fiind incluse și în CITES iar 69 în Convenția Europeană privind Conservarea Vieții Sălbatică și a Habitatelor Naturale. În regiune nu există specii de animale invazive.⁶⁴

Eficiența energetică și energia regenerabilă

În județul **Borsod-Abaúj-Zemplén** obiectivul este reducerea pe cât posibil a costurilor cu energia, în paralel cu reducerea emisiilor de CO₂ și cu utilizarea surselor de energie regenerabilă disponibile pe plan local. Programul "Mikrovirka" a urmărit utilizarea forței de muncă locale și a surselor de energie regenerabilă pentru a crea așa-numitele sisteme "de distribuție inteligentă". De asemenea, utilizarea biomasei pentru încălzire este un aspect deosebit de important, care poate asigura necesarul de energie termică pentru instituțiile și gospodăriile locale. În județ, stațiile noi de generare a energiei din biomasă pot contribui semnificativ la reducerea dependenței județului de sursele de energie bazate pe hidrocarburi. Utilizarea biomasei nu numai că reduce cantitatea de energie importată, dar și contribuie la creșterea numărului de angajați. Energie geotermală este o sursă importantă de energie regenerabilă în județ, care poate fi utilizată pentru producerea de energie termică și electrică.

⁶³<http://wwf.panda.org/>, <http://www.carpat.es.org/docs/publications/list.indd.pdf>

⁶⁴Convenția privind Comerțul Internațional de Specii de Faună și Floră Sălbatică pe Cale de Dispariție (CITES), Convenția Europeană privind Conservarea Vieții Sălbatică și a Habitatelor Naturale

Utilizarea energiei solare pentru producerea energiei electrice și termice se realizează în prezent la scară redusă. Sursa de energie solară este ecologică și ar putea constitui o resursă de energie semnificativă care ar determina reduceri ale costurilor pe plan local. Combinarea echipamentelor de producere a energiei solare cu tehnologiile specifice stațiilor pe bază de biomasă, ar putea genera schimbări măsurabile.⁶⁵ În structura energetică curentă, resursele regenerabile joacă încă un rol minimal în județul **Szabolcs-Szatmár-Bereg**. Cu toate acestea, datorită prețurilor de piața de energie și a progreselor tehnologice, utilizarea acestor surse de energie este în creștere. În ultimii ani, sursele regenerabile au fost reprezentate de utilizarea lemnului de foc și a producției hidrocentralei de la Tiszalök. În ultimul timp au apărut tot mai multe panouri solare. Creșteri deosebite pot fi observate în utilizarea biomasei, spre exemplu la centrala termică din Mátészalka. Una dintre cele mai mari unități de producere a biogazului din Europa s-a înființat la Nyírbátor. Județul Szabolcs-Szatmár-Bereg deține un potențial semnificativ în utilizarea biomasei datorită proporției de zone rurale (cu toate acestea, materiile prime pentru producerea de bioenergie nu provin din surse locale din județ). Având în vedere structura geografică și hidrogeologică a județului, caracteristicile pentru explorarea energiei geotermale sunt deosebit de favorabile în special în zona Tiszavasvári-Nagyhalász-Kisvárdá-Fehérgyarmat-Nagyecsed-Nagykálló.⁶⁶

Energia solară are cu siguranță cel mai mare potențial pe teritoriul clusterului transfrontalier (Regiunea de Autogovernare **Košice** în Slovacia și județul Borsod-Abaúj-Zemplén în Ungaria). Energia solară este utilizată prin intermediul sistemelor solare active în vederea generării de energie termică și electrică. Energia geotermală are de asemenea un potențial ridicat. Apele geotermale din regiune au o temperatură cuprinsă între 45°C și 130°C, fiind astfel corespunzătoare pentru încălzire. Cea mai importantă dintre centralele care produc energie pe bază geotermală este centrala din bazinul Košice (Ďurkov) cu un potențial de aproximativ 300 MW. Sunt în curs activități de pregătire a utilizării energiei de la această centrală pentru încălzirea orașului Košice, prin realizarea unei conexiuni la sistemul centralizat al orașului de furnizare a energiei termice. Biomasă are un potențial foarte important în ambele regiuni. Acesta se compune din materiale de origine vegetală sau animală, care se pliază pe utilizarea în scop energetic. Biomasă este considerată un combustibil neutru din punctul de vedere al emisiilor de CO₂, având în vedere că dioxidul de carbon eliberat la ardere este utilizat de plante în procesul de creștere. Atât regiunea Košický cât și județul Borsod-Abaúj-Zemplén dețin un potențial moderat de producere a energiei eoliene (600 GWh/y) în comparație cu țările de la malul mării. Există un număr limitat de locații care se pretează la instalarea de turbine de vânt, unde viteza medie a vântului să fie de cel puțin 5 m/sec.⁶⁷

Reducerea consumului de energie și creșterea utilizării resurselor energetice regenerabile constituie provocări importante și pentru regiunea **Prešovský**. În regiune se înregistrează un interes crescut în domeniul resurselor energetice regenerabile, al tehnologiilor verzi și al eficienței energetice. Regiunea joacă un rol activ în încurajarea municipalităților să participe la Convenția Primarilor, în scopul implementării de politici energetice de lungă durată și sustenabile. Importanța unor asemenea alianțe energetice/climatice are o relevanță tot mai mare, în special luând în considerare dezvoltarea tehnologică tot mai rapidă și răspândirea tehnologiilor bazate pe emisii scăzute de carbon. În anul 2014, Banca Europeană de Investiții (BEI) a acordat un împrumut de 25 de milioane de euro pentru a finanța dezvoltarea infrastructurii publice în regiunea Prešov. Finanțarea BEI va sprijini implementarea

---

⁶⁵Conceptul de Dezvoltare a Regiunii Județului Borsod-Abaúj-Zemplén - 2013, Analiza situației

⁶⁶CONCEPTUL DE DEZVOLTARE REGIONALĂ a județului Szabolcs-Szatmár-Bereg – 2012, Analiza situației

⁶⁷http://www.knowbridge.eu/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=2&Itemid=16&lang=en

Strategiei de Dezvoltare Regională Prešov; BEI va sprijini pregătirea investițiilor de eficientizare energetică și a utilizării energiilor regenerabile în clădirile publice din regiune, care urmează a fi derulate prin facilitatea ELENA finanțată de Uniunea Europeană. Proiectele care urmează a fi finanțate vor avea ca și obiectiv modernizarea rețelei regionale de drumuri, dezvoltarea facilităților de educație, sociale și culturale, încurajarea măsurilor de economisire a energiei, dar și a măsurilor de prevenire a inundațiilor. Cu ajutorul sprijinului financiar oferit prin facilitatea ELENA (1.09 milioane de euro) regiunea Prešov va putea pregăti investițiile prin utilizarea de aranjamente contractuale inovative, precum "contractarea pe baza performanței energetice", care va contribui la refinanțarea investițiilor prin economisirea de energie. Sprijinul va ajuta municipalitățile din regiune să îmbunătățească performanța energetică a clădirilor (școli, etc.) și a iluminatului public.⁶⁸

Potrivit studiului intitulat „Studiu de evaluare a potențialului energetic la sursele de energie regenerabilă din România” realizat de către Ministerul Economiei, potențialul energetic al județului Satu Mare este mare, în special în ceea ce privește resursele hidroenergetice, geotermale și de biomasă. Un important rezervor al județului se găsește în subteran, acesta putând fi exploatat în special prin foraje. Potrivit aceluiași studiu, în ceea ce privește identificarea celor mai bune locații pentru dezvoltarea de unități de producție de energie electrică neconvențională, localitățile din județul Satu Mare au fost incluse în zona III, iar în ceea ce privește radiațiile solare în zona IV, ceea ce reprezintă potențiale bune și moderate, cu intensități ale radiațiilor solare care variază între 1200 și 1300 kWh/m²/an. Proiectele pentru dezvoltarea utilizării acestui timp de resursă energetică pot include crearea de parcuri fotovoltaice pe terenurile agricole, sau instalarea de panouri fotovoltaice pe clădiri, în scop individual.⁶⁹

Regiunea **Zakarpatska** s-a situat pe primul loc în ceea ce privește eficiența energetică în Ucraina (Indexul Energetic al Ucrainei 2013), rezultat prezentat cu ocazia Forumului Energiilor Regenerabile și al Eficienței Energetice. Eficiența per ansamblu al consumului energetic în Zakarpatska a atins 64.3% din nivelul UE. Zakarpatska reprezintă de asemenea una dintre cele 6 regiuni din Ucraina în care se implementează un proiect pilot pentru dezvoltarea unei strategii asupra eficienței energetice. Acesta cuprinde patru zone - Mukachevo, Svalyava, Uzhhorod, Khust. În cadrul proiectului va fi elaborată o Strategie (Program) de eficiență energetică pentru perioada 2015-2020 la nivelul regiunii și al celor patru zone pilot, la care se va adăuga și documentația tehnică. Cu toate acestea, regiunea este una dintre puținele din Ucraina care obține energia din surse de generare localizate pe teritoriul altor regiuni. Astfel, peste 90% din necesarul de energie al regiunii este produs la Burshtynska TPS, localizată în regiunea Ivano-Frankivska. În clasamentul eficienței energetice și a resurselor regenerabile de energie Indexul Energetic al Ucrainei din 2013, regiunea **Ivano-Frankivska** a fost clasificată ca fiind o regiune cu rata eficienței energetice medii (regiunea se situează pe poziția a cincea, atingând 58% din nivelul UE). Indicatorul de eficiență energetică al regiunii este cu 3.8% mai mare decât media la nivelul întregii țări. În urma analizei a patru sectoare – industrie, agricultură, servicii și sectorul rezidențial – s-a constatat că în privința consumului de energie, cele mai mari valori se înregistrează în gospodării. Potrivit clasificării privind eficienței energetice și a resurselor regenerabile de energie Indexul Energetic al Ucrainei din 2013, regiunea **Cernăuți** este una dintre regiunile cu cele mai bune rezultate în ceea ce privește consumul eficient de energie (regiunea se situează pe poziția a cincea). Indicatorul de eficiență energetică al regiunii este cu 8.5 % mai mare decât media de la nivel național, și reprezintă 62.7% din media UE.⁷⁰

---

⁶⁸Programul de dezvoltare economică și socială a Regiunii de Autogovernare Prešov pentru perioada 2008-2015, <http://www.eib.org/infocentre/press/releases/all/2015/2015-080-eib-continued-to-support-slovakias-growth-prospects-with-eur-556-million-in-2014.htm>

⁶⁹Studiu asupra evaluării potențialului energetic la sursele de energie regenerabilă din România

⁷⁰Indexul Energetic al Ucrainei 2013, Euro Stat, Strategia asupra Eficienței Energetice a Ucrainei 2015-2020

10.1.4 Accesibilitatea regiunilor, dezvoltarea de rețele și sisteme de transport și comunicații sustenabile și rezistente la fenomenele climatice (OT7)

Accesibilitate, transport

Dezvoltarea infrastructurii rutiere reprezintă una dintre cele mai importante legături dintre țări, asigurând sute de oportunități pentru cooperare transfrontalieră.

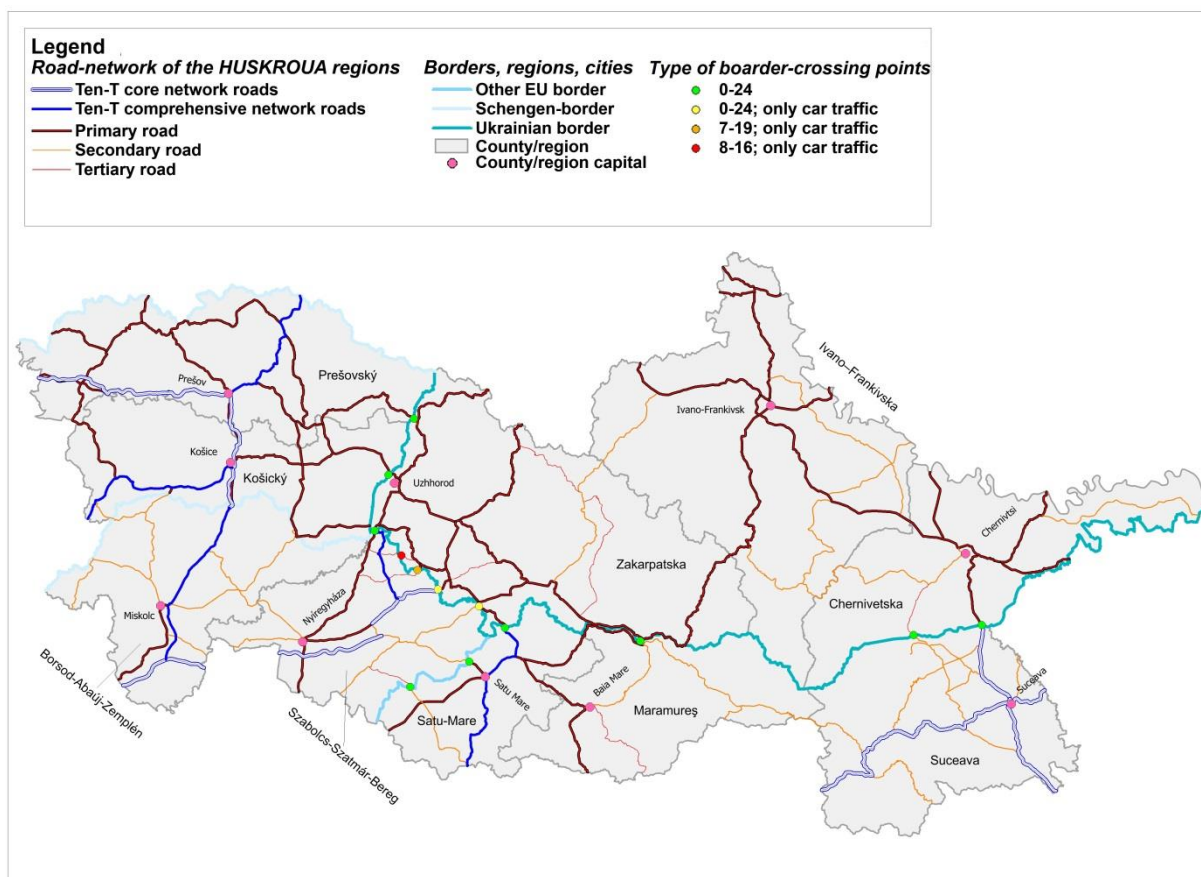

Figura 25: Rețeaua de drumuri publice în regiunea Programului (2014)

Sursa: <http://openmaps.eu/rastermaposmt>, <http://www.openstreetmap.org/#map=8/48.962/22.662>

În ceea ce privește autostrăzile și drumurile principale, în ultimii zece ani s-au înregistrat îmbunătățiri semnificative iar alte investiții sunt planificate pentru a elimina legăturile lipsă (de ex. autostrada D1 în Slovacia) și blocajele, dar și pentru a îmbunătăți calitatea infrastructurii existente. Acest aspect este important în mod special pentru regiunile de graniță ale Ucrainei datorită densității scăzute a drumurilor publice.

County/Region	Length of national public roads	% of the eligible area	Length of railway lines	% of the eligible area	% in surface of the eligible area
Szabolcs-Szatmár-Bereg	2 156	11,6	391	7,3	7,2
Borsod-Abaúj-Zemplén	2 585	13,9	510	9,5	8,7
Hungarian counties	4 741	25,5	901	25,5	15,9
Hungary	31 692		7570		
Košický	2 379	12,8	706	13,1	8,1
Prešovský	3 161	17,0	420	7,8	10,8
Slovakian regions	5 540	29,7	1126	29,7	18,9
Slovakia	18 044		3600		
Maramureș	1 783	9,6	207	3,8	7,6
Satu-Mare	1 715	9,2	218	4,0	5,3
Suceava	2 991	16,0	526	9,8	10,3
Romanian counties	6 489	34,8	951	17,6	23,2
Romania	84 185		10777		
Zakarpatska	636	3,4	604	11,2	15,4
Ivano-Frankivska	818	4,4	1384	25,7	16,8
Chernivetska	414	2,2	423	7,8	9,8
Ukrainian regions	1 868	10,0	2411	44,7	42,0
Ukraine	21 239		21700		
Eligible area	18 638		5389		

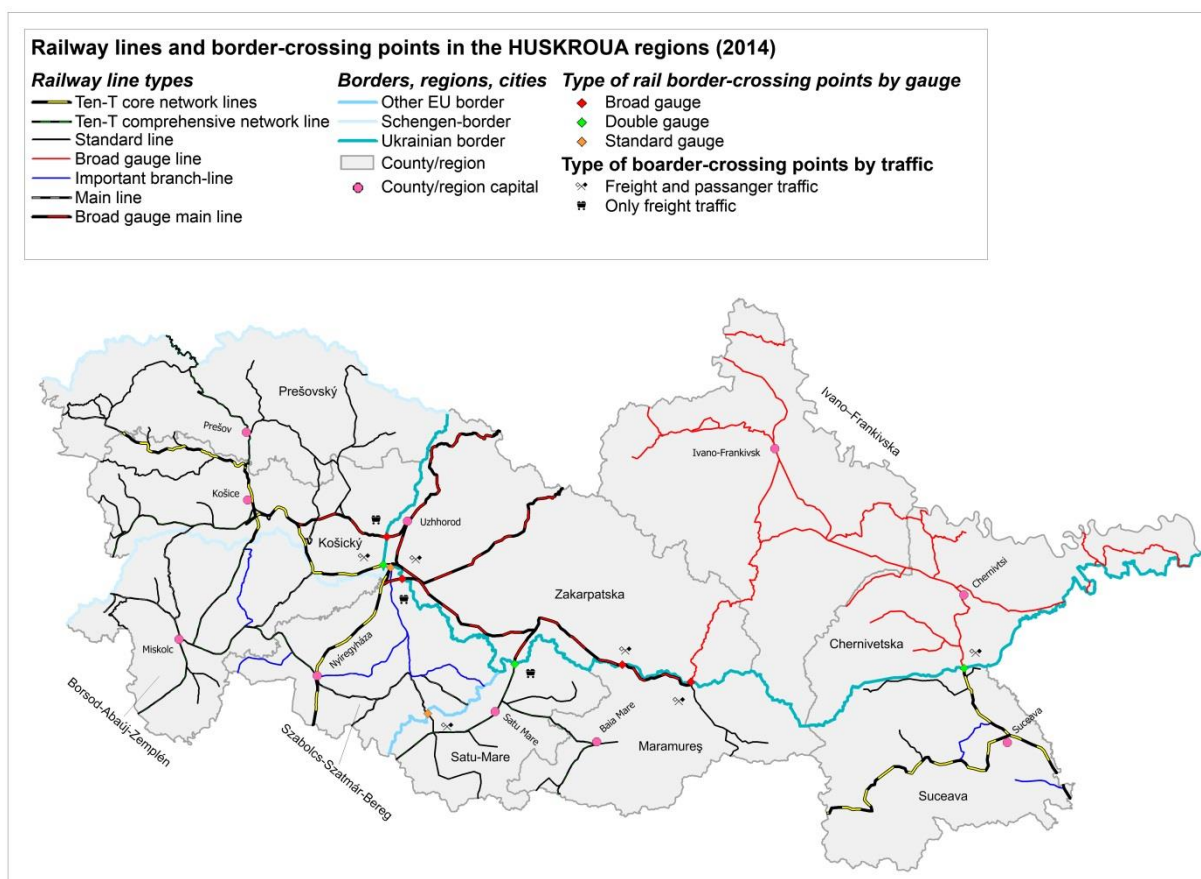
Tabul 7: Lungimea și proporția drumurilor publice naționale și a liniilor de cale ferată comparativ la teritoriu (2012, km, %) Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU

Densitatea rețelei de drumuri (pe baza datelor din 2012) în regiunile maghiare, slovace și românești este de 350 km de drum la 1000 km². Densitatea drumurilor este ușor mai mică în Maramureș, unde este de 283km/1000 km². Densitatea drumurilor în zonele din Ucraina este mult sub aceste valori: în toate cele trei regiuni valoarea densității drumurilor este de 50-60km drum/1000km². Analizând legăturile rutiere dintre capitalele județelor/regiunilor din zona transfrontalieră, se constată o viteză medie scăzută, care variază între 58.1 și 95.3 km/h.

	Nyíregyháza	Miskolc	Košice	Prešov	Baia Mare	Satu Mare	Suceava	Uzhgorod	Ivano-Frankivsk	Chernivtsy
Nyíregyháza		95,3 km/h	59,0 km/h	65,4 km/h	64,4 km/h	65,0 km/h	66,5 km/h	67,4 km/h	66,0 km/h	61,8 km/h
Miskolc	116 km		59,9 km/h	70,2 km/h	78,3 km/h	70,4 km/h	72,0 km/h	65,3 km/h	73,6 km/h	68,1 km/h
Košice	123 km	87 km		75,5 km/h	78,3 km/h	65,1 km/h	72,7 km/h	60,4 km/h	63,8 km/h	64,5 km/h
Prešov	157 km	124 km	37 km		79,7 km/h	83,2 km/h	73,6 km/h	63,3 km/h	65,2 km/h	65,6 km/h
Baia Mare	162 km	269 km	346 km	381 km		61,6 km/h	67,0 km/h	64,4 km/h	58,2 km/h	58,3 km/h
Satu Mare	104 km	603 km	228 km	323 km	60 km		66,9 km/h	65,0 km/h	64,7 km/h	60,0 km/h
Suceava	491 km	598 km	675 km	710 km	346 km	388 km		58,1 km/h	65,3 km/h	65,2 km/h
Uzhgorod	93 km	149 km	97 km	116 km	176 km	143 km	420 km		64,5 km/h	65,1 km/h
Ivano-Frankivsk	341 km	448 km	350 km	375 km	252 km	273 km	222 km	257 km		62,3 km/h
Chernivtsy	442 km	549 km	491 km	516 km	314 km	351 km	83 km	398 km	136 km	

Tabul 8: Distanțe și viteze medii între capitalele de județ și regiuni Sursa: maps.google.com

Inegalitățile infrastructurale pot fi identificate și în ceea ce privește căile ferate. Căile ferate sunt mai accesibile/dense în partea de sud-vest a regiunii transfrontaliere, în special în zonele din Slovacia și Ungaria, respectiv în Satu Mare în România. Nu există legături feroviare între regiunea Cernăuți și județul Suceava, respectiv între județele Maramureș și Suceava. Legăturile feroviare transfrontaliere nu sunt utilizate la întreaga capacitate, parțial datorită timpilor lungi de mers, și parțial orarelor necorespunzătoare.

Figura 26: Linii de cale ferată și puncte de trecere a frontierei în regiunea Programului HUSKROUA (2014)

Sursa: <http://openmaps.eu/rastermaposmt>, <http://www.openstreetmap.org/#map=8/48.962/22.662>, <http://www.openrailwaymap.org/>

În **Ungaria** se constată viteza de trafic redusă, starea proastă a drumurilor, blocajele și lipsa nodurilor intermodale. În **Borsod-Abaúj-Zemplén** traficul dinspre partea de nord înspre sud și retur supraîncarcă anumite sectoare ale rețelei de drumuri (TEN-T coridorul V.) Există 4 puncte feroviare de trecere a frontierei (linia Miskolc-Košice fiind de importanță internațională). Traficul feroviar nu susține mobilitatea zilnică. Aeroportul neutilizat din Mezőkövesd ar putea corespunde cerințelor legate de zborurile internaționale. Coridorul TEN-T V. (autostrada M3) traversează județul Szabolcs-Szatmár-Bereg. Există conexiuni feroviare cu Ucraina (Záhony, cel mai mare centru logistic din Europa Centrală și de Est, Eperjeske) și cu România (Tiborszállás). Sectorul transporturilor este o sursă importantă de poluare a aerului. Ruta EuroVelo 11 traversează județul. Deficiențele sistemului de transport sunt: autostrada M49, drumul principal 4 cu 2x2 benzi, traversare cu feribotul și rețeaua de tramvai.⁷¹

În **Slovacia** investițiile vor trebui să acopere decalajele și legăturile lipsă în infrastructura de la nivel național și din regiunea transfrontalieră cu accent pe infrastructura de transport sustenabilă, ecologică și rentabilă, din următoarele motive: calitatea scăzută a infrastructurii rutiere, a transportului feroviar, a transportului intermodal, servicii ineficiente de transport public, transport integrat fără posibilitatea de fi susținut de servicii corespunzătoare. Coridoarele TEN-T ating regiunea fără a crea conexiuni reale pe axa nord-sud între cele două țări vecine. În regiunea estică a zonei de frontieră există o nevoie acută de a suplimenta conexiunea rețelei nord-sud. În ultimii ani, în loc de expansiune, s-a înregistrat o

⁷¹Conceptul de Dezvoltare a Regiunii Județului Borsod-Abaúj-Zemplén - 2013, Conceptul de Dezvoltare Regională a Județului Szabolcs-Szatmár-Bereg – 2012

regresie în traficul feroviar. Cu toate acestea, naveta zilnică, întărirea cooperării economice și instituționale va forța dezvoltarea integrării facilităților de transport public, similar cu rețeaua creată în jurul Vienei în cadrul inițiative Centrope. Cea mai mare parte a zonei de frontieră este lipsită de conexiuni de transport corespunzătoare, ceea ce împiedică dezvoltarea facilităților logistice. Facilitățile logistice de bună calitate ar putea fi folosite mai bine printr-o abordare integrată și prin crearea de zone logistice intermodale transfrontaliere. Regiunea Autogovernată **Prešov** deține 17,5% din rețeaua rutieră a Republicii Slovacia. Din totalul drumurilor, 19,8 % sunt primare, 16,5% secundare, 60,8 % terțiare. Proportia autostrăzilor este de doar 2,6%. Autostrada D1 este cea mai importantă legătură pe autostradă de pe teritoriul Slovaciei pe relația est-vest și formează coloana vertebrală a rețelei de drumuri. Autostrada D1 este parte a ramificației coridorului multimodal care urmează traseul Bratislava - Žilina – Uzhhorod și care contribuie semnificativ la îmbunătățirea accesibilității în special în cazul legăturilor cu Ucraina. Infrastructura rutieră în regiunea Prešov este caracterizată de o densitate relativ ridicată, însă în același timp de o proporție relativ scăzută a drumurilor de categorie superioară. Prešov se situează pe locul patru în ceea ce privește densitatea drumurilor între regiunile din Slovacia. O densitate scăzută a rețelei de drumuri se regăsește în districtele Kežmarok, Humenné și Snina, situație puternic influențată de topografia terenului. Datorită volumului mare de trafic de mărfuri dintre Polonia și Ungaria care tranzitează regiunea, este necesară completarea drumului expres R4, care ar deservei traficul internațional de tranzit în acea direcție și ar îmbunătăți accesibilitatea orașelor Košice și Prešov către și dinspre Miskolc, Budapesta și Rzeszow. Rețeaua feroviară este insuficientă și se compune din 420 km de cale ferată și cei 41 km ai Căii Ferate Electrificate Tatra. Densitatea rețelei de cale ferată în regiune este de 46,75 km la 1000 km². Densitatea medie a căilor ferate din Slovacia este de 73,26 km per 1 000 km² iar regiunea Prešov are cea mai mică valoare pentru acest indicator din întreaga țară. Legăturile feroviare lipsesc în partea de nord-est a regiunii, în districtele Stropkov și Svidník. În privința transportului aerian, regiunea Prešov joacă un rol important, prin aeroportul internațional Poprad-Tatry. În ceea ce privește regiunea **Košický**, aeroportul Košice este un aeroport civil deschis traficului aerian domestic și internațional. Asigură servicii de transport regulate și speciale. Serviciile de control al pașapoartelor și de control vamal sunt disponibile 24 de ore pe zi. Datorită îmbunătățirii performanțelor, capacitatea actuală a aeroportului nu este suficientă, în viitorul apropiat fiind planificată extinderea acestuia, de ex., construcția de noi capacități de parcare a avioanelor pe aeroport. Terminalul de pasageri este reprezentat de o construcție pe un singur nivel prevăzută cu aer condiționat; legătura cu rețeaua de transport rutier face parte din terminalul aeroportului. Aeroportul Internațional Košice este situat la aproximativ 6 km sud de orașul Košice și se află la 10 minute de orașul Košice, 30 de minute de Prešov și 20 de minute de granița dintre Slovacia și Ungaria. Lungimea rețelei rutiere din regiunea Košický este de 2,379 km. Regiunea deține 13,26 % din totalul rețelei rutiere a Slovaciei. Regiunea Košice deține însă numai 10,3% din drumurile de categorie superioară din Slovacia. În ceea ce privește lungimea rețelei rutiere, regiunea Košický este comparabilă cu celelalte regiuni, însă deține o proporție mai mare de drumuri de categorie inferioară (secundare și terțiare). În regiunea Košický există 586 km de drumuri de categoria a doua și 1421 km de categoria a treia, existând doar o scurtă porțiune de autostradă. Densitatea rețelei de drumuri raportată la întreaga suprafață a regiunii este sub media națională din Slovacia. Tendința din ultimele decenii, manifestată prin dezvoltarea zonelor suburbane, reprezintă principala provocare pentru transportul urban. Acest fenomen a determinat creșterea nevoii de mijloace de transport individual, ceea ce determină blocaje de trafic care generează un impact negativ asupra mediului. 40% din emisiile de CO₂ și 70% din emisiile de alți poluanți sunt generate de transportul urban. Drumurile secundare de cea mai proastă calitate se găsesc în districtele Košice-okolie, Roznava, Spisska Nova Ves și Gelnica. 1,379.46 km din totalul drumurilor sunt reprezentați de drumuri de categoria a treia, 260 km fiind într-o stare proastă iar 17,4 km (1,26%) necesitând intervenții urgente. Infrastructura de transport feroviar

În regiunea **Košický** este caracterizată de o densitate rețelei relativ mare a rețelei, însă bazată pe tehnologii depășite; fundamentul tehnic al infrastructurii feroviare nu este suficient de pregătit pentru a corespunde condițiilor și structurii în schimbare specifice pieței transporturilor. Situația este datorată în special nivelului tehnic scăzut și calității tehnice a căilor ferate, dar și întreținerii și renovării insuficiente. Coloana vertebrală a rețelei de infrastructură feroviară este reprezentată de așa-numitul triunghi SR., al cărui brațe formează liniile: Košice - Žilina - Bratislava și Bratislava - Zvolen - Košice. Celelalte linii sunt complementare sau conectează coridoarele principale, având importanță locală sau regională. Rețeaua feroviară este gestionată de Căile Ferate Slovace (Železnice Slovenskej republiky). În regiunea Košický nu există căi ferate cu ecartament îngust (cu excepția Căii Ferate pentru Copii din Košice, cu caracter recreațional). Calea ferată cu ecartament larg conectează Ucraina cu Slovacia prin Maťovce până în Haniska în Košice. A fost construită pentru transportul materiilor prime din Zakarpatska către US Steel Ltd. Košice. Lungimea liniilor operate în regiunea Košický este cea mai mare din țară - 706 km, ceea ce reprezintă 20% din totalul lungimii de cale ferată de pe teritoriul Slovaciei (3592 km). Terminalul de transport combinat din Dobra este localizat pe Coridorul Pan-European de cale ferată V. (Veneția - Bratislava - Žilina - Košice – Čiernanad Tisou – Lviv, în apropiere de stația de transfer din Čiernanad Tisou, la granița cu Ucraina și Ungaria), și oferă suplimentar față de serviciile obișnuite prestate de terminalele de cale ferată și transferul bunurilor între liniile de ecartament larg și normal. În regiunea Košice, aproximativ 60% din stațiile de cale ferată sunt într-o stare tehnică proastă (fără săli de așteptare, toalete sau adăposturi, sunt devastate și poluate). Această stare de fapt influențează semnificativ pasagerii atunci când aleg tipul de transport în comun (tren, autobuz). În marea majoritate a cazurilor stațiile și punctele de oprire operează fără personal angajat, datorită sistării valorificării билетelor sau reducerilor de personal. Un impact semnificativ asupra numărului scăzut de pasageri pe calea ferată este datorat faptului că punctele de oprire sunt situate în afara zonelor construite și a satelor, fiind lipsite de căi de acces și iluminat public.⁷²

România ocupă ultimul loc în Europa în ceea ce privește lungimea autostrăzilor raportată la 100.000 de locuitori. Rețeaua de transport rutier este în cea mai mare parte (90%) formată din drumuri cu două benzi, care prezintă risc ridicat de accidente, de patru ori mai mare decât în cazul autostrăzilor. Starea critică a infrastructurii transportului rutier determină un nivel scăzut de inter-conectivitate cu principalele centre economice și urbane, dar și cu alte noduri de transport intermodal, cum ar fi porturile și aeroporturile. Luând în considerare deficiențele existente, continuarea construcției de autostrăzi este necesară pentru a finaliza rețelele rutiere situate pe rețelele centrale TEN-T, chiar și în cazul reabilitării, modernizării și lărgirii drumurilor naționale și construcția de centuri ocolitoare a localităților. În ceea ce privește transportul feroviar, lungimea căilor ferate electrificate a fost de 4.020 km, reprezentând numai 37,3% din lungimea totală a căilor ferate, în timp ce densitatea liniilor pe 1000 km² a fost de numai 45,2% (*Sursa: INSSE, 2012*). Parcul de vagoane este depășit (având peste 35 de ani de exploatare), iar utilizarea sa este inefficientă (cu o rată de utilizare de aproximativ 55%). Regiunea Nord-Est a României este caracterizată de un nivel redus de modernizare a drumurilor județene și comunale, localitățile urbane nefiind conectate primar sau secundar la rețeaua rutieră sau feroviară TEN-T. Regiunea Nord-Vest a României prezintă un grad relativ de izolare raportat la coridoarele de transport Pan-European și la rețeaua TEN-T centrală, fiind caracterizată de lipsa autostrăzilor, a drumurilor expres și rapide care să asigure legătura polilor urbani cu alte regiuni sau țări și cu rețeaua TEN-T, un nivel redus de modernizare a rețelei rutiere, în special în cazul drumurilor județene și locale/comunale, respectiv al rețelei feroviare, precum și de lipsa terminalelor intermodale pentru transportul bunurilor, de un grad redus de accesibilitate al unor zone din țară, ceea ce determină un

---

⁷² Pe baza Acordului de Parteneriat al RS pentru perioada 2014 – 2020 și a programelor de dezvoltare regională aferente

grad scăzut de atractivitate pentru investiții și un nivel scăzut de dezvoltare a drumurilor județene de calitate necorespunzătoare. Proportia drumurilor județene nemodernizate (drumuri de balast și de pământ) raportată la lungimea totală a drumurilor județene este încă mare (25% au fost drumuri neasfaltate). Accesul facil la coridoarele TEN-T și implicit la centrele urbane mai mari este dificilă, ceea ce determină lipsa de mobilitate a unei proporții semnificative a forței de muncă din mediul rural. Județul **Satu Mare** are o locație periferică, astfel încât accesul direct la coridoarele de transport majore nu este asigurată. De asemenea, lipsa unei șosele de centură pentru orașul Satu Mare (principalul nod de transport al județului) precum și a autostrăzilor, a drumurilor naționale secundare, dar și starea proastă a drumurilor județene, pot fi menționate ca și dezavantaje ale regiunii. Infrastructura feroviară este într-o stare extrem de proastă, lipsesc centrele intermodale de transport și alte facilități, precum și zborurile internaționale regulate (există numai zboruri interne către București operate de TAROM). În ceea ce privește conectivitatea transfrontalieră, granița regiunii de Nord-Vest cu Ungaria se întinde pe o lungime de 265 km, cu patru puncte de trecere rutieră (bunuri și persoane) și două feroviare. Deși distanța medie dintre punctele de trecere a frontierei este de 45 de km, multe localități din regiunea de frontieră au o accesibilitate redusă către aceste puncte datorită lipsei conexiunilor, a stării degradate a drumurilor și discontinuității rețelei de drumuri. În timpul perioadei de programare 2007-2013 a fost finanțată construcția a 10 noi puncte rutiere de trecere a frontierei, însă acestea vor putea fi utilizate abia după aderarea României la spațiul Schengen. Punctele de trecere a frontierei Borș - Ártánd și Petea - Csengersima sunt printre cele mai intens utilizate din Ungaria, absorbind aproximativ 25% din traficul rutier din zona de frontieră (15.000 vehicule din și 11.000 vehicule în Ungaria în fiecare zi, dintre care aprox 40% sunt camioane). Mobilitatea transfrontalieră este afectată de lipsa conexiunilor TEN-T, de suspendarea lucrărilor la autostrada Transilvania și de lipsa electrificării liniei TEN-F. Viteza traficului rutier și feroviar este cea mai scăzută între Satu Mare și Nyíregyháza, viteza medie pe acest traseu fiind de 57,3 km/h pe șosea și 29 km/h pe calea ferată. Lungimea graniței dintre regiunea de Nord-Vest și regiunile ucrainiene învecinate este de 250 km (185 km graniță terestră și 65 km fluvială pe râul Tisa). În sectorul de 162 km aparținând județului **Maramureș** există 3 puncte de trecere a frontierei, dintre care unul asigură legătura feroviară cu Ucraina. Din Satu Mare către Ucraina există un punct de trecere a frontierei, Halmeu – Diakovo (rutier, pentru traficul de bunuri și feroviar), care este dezvoltat printr-un proiect ENPI la scară mare, de 7 milioane EUR (titlu: Dezvoltarea punctului de trecere a frontierei Halmeu-Dyakove, finanțat de Programul de Cooperare Transfrontalieră 2007-2013 Ungaria-Slovacia-România-Ucraina). Transportul de persoane și bunuri la frontierele externe ale Uniunii Europene este afectat de numărul redus de puncte de trecere a frontierei și lipsa modernizării acestora, ceea ce reprezintă o problemă în special pentru locuitorii județului Maramureș. În același timp, este de menționat și starea proastă a drumurilor, precum și diferențele de ecartament ale liniilor ferate. Căile ferate din regiunea de frontieră asigură legăturile și cu Slovacia și Polonia. Șansele de a deschide noi puncte de trecere a frontierei cu Ucraina rămân scăzute până la semnarea de către Ucraina a Acordului de Parteneriat cu UE în cadrul Parteneriatului Estic, care ar asigura accesul Ucrainei și la spațiul economic european.⁷³

Regiunea Zakarpatska este situată în sud-vestul Ucrainei și reprezintă centrul geografic al Europei. Principalele componente ale spațiului de transport din Zakarpatska sunt următoarele: (i) localizare geografică și economică favorabilă la intersecția frontierelor cu Ungaria, Slovacia, Polonia și România; (ii) existența nodului de transport Chop-Mukachevo-Batyev-Uzhgorod (feroviar, autostrăzi, transport aerian, și în perspectivă transport fluvial) (iii) este traversată de coridorul 5 (Crete) de transport internațional (Trieste-Ljubljana-Budapest-Bratislava-Chop-Lviv); (iv) oportunități care derivă din legislația ucrainiană "Referitoare la zona economică specială " Zakarpatska" și "Referitoare la regimul

⁷³Planul de dezvoltare a Regiunii Nord-Vest a României 2014-2020

de investiții special din Zakarpatska". Astfel, regiunea este un coridor de transport important între Europa și Asia. Obiectivul strategic este dezvoltarea și instituirea unei infrastructuri de transport de frontieră prin utilizarea integrală și eficientă a capacităților de transport existente și potențiale din Zakarpatska. Capacitatea de trafic a regiunii este de 52 de milioane de tone pe an de mărfuri destinate exportului, importului și tranzitului. În anul 2013, cantitatea de mărfuri gestionată de întreprinderile de transport a însumat 6763.6 tone/km, crescând față de 2012 cu 12.4%. Numărul de pasageri din 2013 a scăzut în comparație cu 2012 cu 8.5%, înregistrând 1319,9 milioane pasageri/km. Lungimea rețelei rutiere din regiune este de 3347,8 km, incluzând 1100.4 km – drumuri naționale și 2247,4 – drumuri locale, din care numai 340 km aparțin drumurilor de categoria I și II. Transportul feroviar al regiunii este la fel de important, asigurând 42% din traficul de mărfuri și 40% din traficul de pasageri. Infrastructura feroviară este mai puțin dezvoltată. Lungimea căilor ferate operaționale din regiune este de 604.4 km. Una dintre prioritățile "Strategiei de Dezvoltare Regională a Regiunii Zakarpatska până în 2015" este "dezvoltarea sectoarelor turismului și de recreație" în regiune. Este necesară restabilirea conexiunii feroviare dintre satul Dilove prin orașul românesc Sighetu-Marmației până în satul Teresva. Acesta ar conecta sistemele feroviare din Zakarpatska, Lviv și Ivano-Frankivsk și ar asigura accesul la multe orașe din România. Astfel, pe baza cerințelor moderne ale pieței de transport internaționale sunt necesare eforturi pentru îmbunătățirea infrastructurii de transport de frontieră, fapt care va avea un impact pozitiv asupra economiei regiunii transfrontaliere. Regiunea **Ivano-Frankivska** este situată în sud-vestul Ucrainei având o localizare geografică și de tranzit avantajoasă. Regiunea este conectată printr-o rețea extinsă cu regiunile economice importante din Ucraina și cu țările învecinate din Europa, este situată pe coridoare de transport internațional și la intersecția mai multor rute europene. În partea de nord a regiunii se situează ruta europeană E50 (Franța - Federația Rusă), autostrada E40 (Veneția- Kiev) și E85 (Marea Baltică – Marea Neagră). Sistemul de transport al regiunii este reprezentat de căi ferate, drumuri, transport aerian și include 496 km de cale ferată, 4172,6 km de drumuri asfaltate și 60,3 km de linii de troleibuz. Cea mai importantă parte a transportului de mărfuri se desfășoară pe căi rutiere, însă în ultimii ani a crescut proporția transportului feroviar. O situație similară se întâlnește în sectorul transportului de pasageri. Cantitatea anuală aproximativă de mărfuri transportate pe calea ferată și rutier a fost de 12.5 milioane de tone (calea ferată - 3.3 milioane de tone, transport rutier – 9,2 milioane tone) iar numărul anual de pasageri – 99,3 milioane de pasageri (cale ferată – 6,3 milioane, rutier (autobuz) - 73 milioane pasageri, troleibuz – 20 milioane pasageri). Având în vedere că regiunea Ivano-Frankivsk se orientează strategic către dezvoltarea turismului, o perspectivă importantă și o nevoie a acestui sub-sistem este îmbunătățirea liniilor de autobuz de distanță lungă și a traficului feroviar din regiune, precum și încheierea de acorduri cu companii aeriene internaționale pentru a asigura transporturi aeriene ieftine din țări EU. De asemenea, sistemul de transport din cadrul regiunii trebuie reformat. Regiunea **Cernăuți** este clasificată ca și o zonă cu o rată de trafic înaltă, având în vedere că este o regiune de frontieră. Regiunea Cernăuți are o locație favorabilă din punct de vedere geografic și al transportului, o rețea densă de căi ferate și drumuri, conducte și linii de înaltă tensiune. Centrul regional are o comunicare feroviară convenabilă cu capitalele europene: București, Sofia, Belgrad și Moscova. Sistemul de transport al regiunii Cernăuți reprezintă un instrument important în atingerea obiectivelor sociale, economice, politice și de altă natură, care să asigure creșterea calității vieții. Analiza dezvoltării și funcționării curente a sistemului regional de transport relevă că acesta deține oportunități semnificative și capacități pentru a deservi transportul domestic și internațional, dar calitatea acestuia nu corespunde standardelor internaționale. Condiția tehnică a sub-sistemului de transport din regiunea Cernăuți poate fi caracterizată ca fiind nesatisfăcătoare, deși regiunea se învecinează cu două țări - Moldova și România. Rețeaua de drumuri publice din regiune constă din 2885.5 km de drumuri, din care 117.3 km (4,1%) sunt drumuri naționale și 95,6 km (3,3%) – drumuri internaționale. Densitatea drumurilor din regiunea

Cernăuți este de 0.36 km pe 1 km², care este mai mare decât media de la nivel național (0.28 km per 1 km²). Nivelul tehnic scăzut al drumurilor este indicat de faptul că numai 0.4% din drumurile totale (10,3 km) sunt iluminate. Trotuarele sunt prezente numai în cazul a 18,5% a drumurilor. Lungimea totală a marcajelor rutiere este de numai 1261 km, adică 43,7% din totalul lungimii drumurilor. Adicional, anumite poduri care fac legătura dintre localități necesită reparații (de la inundațiile din 2008, 2010). Pentru a rezolva numeroasele probleme legate de infrastructura de transport este necesară analiza stării tehnice a drumurilor și podurilor din regiune, respectiv repararea drumurilor naționale și de importanță locală, asigurarea de legături feroviare de mare viteză și aeriene, respectiv aplicarea de marcaje corespunzătoare.⁷⁴

Potrivit opiniei participanților la workshop urile cu actorii interesați, traversarea frontierei cu mijloace de transport în comun nu este un proces facil. Serviciile de transport public transfrontalier sunt practic inexistente. Nu există companii de transport care să ofere servicii directe de transport care traversează granița. Liniile de transport public se opresc și se întorc la momentul în care ajung la frontieră. Pasagerii trebuie să treacă frontiera pietonal și să apeleze la un alt serviciu de transport, în timp ce orarele nu sunt sincronizate. Orarul trecerii frontierei înspre/din Ucraina este imprevizibil ceea ce face ca utilizarea serviciilor de transport în comun să fie neconvenabilă.

Rețele și sisteme ICT

În general, utilizarea tehnologiilor ICT este la un nivel scăzut, acestea fiind sub-dezvoltate în regiunea programului. Inter conectivitatea de info-comunicații a regiunii este slabă. Utilizarea și calitatea serviciilor de telecomunicații este subdezvoltată în special în regiunile de munte, mai sărace. Există posturi locale ale mass-mediei tradiționale (ziare, radio și posturi TV, portaluri online) însă nu există o platformă comună de comunicații pentru locuitorii zonei programului (cu excepția paginii de internet a programului în legătură cu proiectele). Tradiția și infrastructura existente în legătură cu canalele de media tradiționale, combinate cu dificultățile de utilizare a tehnologiilor ICT în regiunea transfrontalieră ar putea reprezenta oportunitatea pentru crearea unei platforme de comunicare mai fezabile și utilizabile comparativ cu cele tradiționale.

În Ungaria nivelul infrastructurii și echipamentelor de info-comunicații este rămas în urmă în regiunile rurale și determină dezavantaje pentru afacerile și activitățile de cercetare-dezvoltare din zonă. În **Borsod-Abaúj-Zemplén** și **Szabolcs-Szatmár-Bereg** numărul companiilor care utilizează instrumente ICT este scăzut. Deținerea unui computer acasă în regiunea de frontieră din Ungaria raportat la media europeană este de sub 50%, fiind sub media EU27 - care este de 68%. Rata de penetrare a computerelor în zonele rurale și în gospodăriile cu rezidenți de peste 60 de ani este scăzută. Rata de penetrare a internetului de bandă largă (numărul de abonamente la 100 de locuitori) în 2013 a fost de 22,9% în Ungaria, ceea ce înseamnă aproximativ 2.3 milioane de abonamente (media EU este de 28.8%). Utilizarea internetului mobil este mult sub nivelurile EU.⁷⁵

Investițiile din **Slovacia** vor trebui să se orienteze pe reducerea diferențelor și pe crearea legăturilor lipsă în infrastructura ICT datorat următorilor factori: nivel scăzut de penetrare a internetului, nivel insuficient al serviciilor publice și a interoperabilității serviciilor, interoperabilitate scăzută a proceselor și eficiență scăzută a serviciilor de administrație publică. Regiunea **Prešovský** trebuie să se dezvolte în ceea ce privește planificarea și procesul de luare a deciziilor legate de dezvoltarea și utilizarea

⁷⁴Pe baza datelor regionale și programelor/planurilor de dezvoltare relevante și existente

⁷⁵Pe baza datelor de la Biroul Central de Statistică a Ungariei

tehnologiilor ICT, având în vedere că inter conectivitatea sistemelor de informații este scăzută în regiune. Slovacia face parte din grupul de 19 țări care îndeplinesc cerințele pentru utilizarea confortabilă a serviciilor ICT existente. Un aspect foarte pozitiv este faptul că orașul Košice se situează pe locul 13 în evaluarea calității conexiunilor orașelor și este în top 38 în ceea ce privește serviciile viitorului. Cu toate acestea, în ciuda clasificării excelente a orașelor slovace din regiunea Košický, există discrepanțe regionale importante în ceea ce privește calitatea și acoperirea internetului de bandă largă. Cea mai răspândită tehnologie de conexiune în regiunea Košický este prin cablu de fibră optică FTTx (44,87%). Rețelele optice sunt construite de către marii operatori (Orange și T-com), dar există și alternative financiare solide și operatori locali, cum ar fi Antik în Košice. În comparație cu alte regiuni, conexiunile optice sunt mai avansate în regiunea Košice. În celelalte regiuni predominante sunt conexiunile DSL care utilizează rețeaua de telefonie existentă pentru transmiterea de date de mare viteză. În regiunea Košický conexiunile DSL sunt utilizate la scară largă (28,44%), fiind cele mai răspândite după legăturile optice. Următoarea cea mai răspândită tehnologie este accesul fix radio FWA - WiFi, WiMAX (18.11%). Aceasta este utilizată în orașele mai mari unde există hotspot-uri pentru utilizatori cu echipamente portabile înzestrate cu funcțiuni WiFi. În ceea ce privește numărul de hotspot-uri, regiunea Košice este a patra în Slovacia după Bratislava, Banská Bystrica și Žilina, deși orașul Košice este al doilea cel mai mare din Slovacia. În ceea ce privește numărul de locații care dispun de hotspot-uri, regiunea Košický se situează pe ultimul loc. Internetul mobil permite accesul wireless prin intermediul echipamentelor portabile (telefoane mobile, laptop). Conexiunile 3G din Slovacia sunt asigurate de operatorii de servicii de telefonie mobilă Orange, T-com și O2. Dintre cele 440 de orașe și sate din regiunea Košický, 404 (91.82%) au acces la internet de bandă largă. Doar 36 de municipalități nu au acces la acesta. În ceea ce privește modalitatea de conexiune, cea mai utilizată este conexiunea mobilă 3G / HSxPA, acces radio WLAN (WiFi), datorită faptului că această tehnologie conectează toate orașele. DSL este de asemenea răspândită; această conexiune nu este disponibilă numai în Medzev. În ceea ce privește administrațiile locale, cele mai răspândite conexiuni sunt: acces radio fix WLAN (WiFi) și FWA (WiMax), acces mobil flash OFDM și DSL. Rețeaua optică este construită numai în 4 orașe - Košice, Michalovce, Spišská Nová Ves și Trebišov. Singura municipalitate unde rețeaua optică este disponibilă este Smižany. Conexiunea prin rețele de cablu TV sunt utilizată numai în 3 orașe: Košice, Michalovce și Spišská Nová Ves. Sistemele de informații implementate de către Regiunea de Autogovernare Košice operează în mare măsură autonom, fără schimburi mutuale a datelor comune. Cele mai dezvoltate sunt sistemele de administrare internă, care acoperă zona economică implementată pe baza de SAP. În cadrul proiectului VUCNET a fost construită o infrastructură sigură de comunicații, care permite centralizarea sistemelor de informații existente în cadrul organizațiilor finanțate de Regiunea de Autogovernare Košice, pentru care Departamentul de ICT asigură servicii de suport în operare și utilizare. Sprijinul pentru utilizatorii sistemului regional de informații este asigurat de către un Help Desk și un Call Center în cadrul Departamentului de ICT, care înregistrează și rezolvă problemele apărute.⁷⁶

Regiunea de Nord-Est a României poate fi caracterizată printr-un procent scăzut de locuințe care dețin un computer sau un laptop (54% din totalul locuințelor nu posedă un echipament IT în 2013), printr-un grad scăzut de penetrare a locuințelor cu servicii de Internet (51% din locuințe au acces la Internet, 42% din populație nu a utilizat internetul niciodată în 2013). Datele regionale ale Regiunii de Nord-Vest plasează regiunea pe locul doi la nivel național în ceea ce privește totalul numărului de conexiuni telefonice, după regiunea București-Ilfov. Conexiunile includ liniile fixe, telefoanele mobile și

---

⁷⁶Programul de dezvoltare economică și social a Regiunii de Autogovernare Prešov pentru perioada 2008-2013, Programul de dezvoltare economică și social a Regiunii de Autogovernare Košice pentru perioada 2007-2013, Programul Operațional pentru Infrastructură Integrată 2014-2020,

conexiunile la internet. Cei trei mai operatori de Internet 3G declară că asigură acoperirea a celei mai mari părți a teritoriului regiunii de Nord-Vest, numai anumite zone montane sau rurale nefiind acoperite. În ceea ce privește accesul mediului de afaceri la ITC în 2009, regiunea de Nord-Vest s-a situat pe locul 6 între regiuni în ceea ce privește utilizarea computerelor personale și a computerelor personale conectate la internet, fiind la mare distanță de regiunea București-Ilfov. Numai 34,2% dintre companii (altele decât micro-întreprinderile) din regiunea de Nord-Vest au o pagină de internet, la mare distanță de regiunea București-Ilfov. În 2009, regiunea de Nord-Vest s-a situat pe locul doi în ceea ce privește nivelul de utilizare a ITC de către IMM-urile din Nordul Transilvaniei. Astfel, 83,59% din companiile din regiunea utilizau computere, 78,91% utilizau e-mailul, și 79% utilizau internetul. În ceea ce privește accesul la internet, în 2011 43.3% din gospodăriile din România aveau acces la internet, și majoritatea acestora (78.6%) era concentrată în zonele urbane. În anul 2011, regiunea de Nord-Vest a fost situată pe locul patru cu 45.0% în ceea ce privește numărul de gospodării care posedă un computer, după regiunile București-Ilfov, de Vest și de Centru. A existat o tendință descrescătoare a acestui indicator comparativ cu anul 2010 când 50.5% dintre gospodării posedau un computer. În anul 2011, regiunea de Nord-Vest se afla pe locul 3 în ceea ce privește conectivitatea gospodăriilor la internet, cu un ușor avans față de anul 2010, după regiunile București-Ilfov și de Vest. În 2011, cea mai utilizată modalitate de conectivitate la internet în regiunea de Nord-Vest a fost DSL (ADSL, SHDSL etc.) sau alte conexiuni de bandă largă (cablu TV, UMTS), cu 12,8 %. Numai 9,9% dintre conexiuni au fost GPRS (bandă îngustă) și 9.3% prin modem sau ISDN. Populația regiunii nu apreciază cumpărăturile online, astfel încât în 2010 în regiunea de Nord-Vest, numai 4.3% din populația cu vârste cuprinse între 16-74 de ani a comandat sau cumpărat ceva online. În 2011, regiunea Nord-Vest s-a clasat a șasea din opt regiuni, cu 10.1%. Cea mai mare parte a regiunilor montane nu au acoperire în ce privește transferul de date prin rețele 3G. În județul **Suceava**, există o evoluție ascendentă în legătură cu gradul de echipare cu echipament PC și gradul de penetrare a acestora, cu o creștere medie a volumului de vânzări de peste 50%, însă cu toate acestea rata de penetrare (17,1 computere/100 angajați la finalul lui 2006), este sub media EU-15 (aprox. 40 computere/ 100 locuitori). În același timp, sectorul de e-banking a înregistrat un proces de dezvoltare spectaculos, pe măsură ce băncile și-a dezvoltat programe pentru plăți online, înregistrând o creștere și în privința utilizării cardurilor bancare. În regiunea de Nord-Est, se înregistrează o creștere și în ceea ce privește numărul de întreprinderi care oferă echipamente hard și software, precum și întreprinderi care asigură servicii de procesare de date și baze de date.⁷⁷

În Ucraina calitatea serviciilor de telecomunicații este scăzută, în special în regiunile montane, numărul sistemelor și rețelelor instituționale și comerciale de informații este insuficient, respectiv există inconsistențe și lipsuri între multele standarde de stat din sistemul de informații. Accesul la internet și dezvoltarea rețelei de internet este problematică. Densitatea liniilor de telefonie fixă din Zakarpatska este cea mai scăzută din Ucraina (14,8 linii la 100 de locuitori). Industria de comunicații din **Zakarpatska** reprezintă o parte importantă a infrastructurii din regiune și cunoaște în această etapă a dezvoltării modificări semnificative. Prin introducerea tehnologiilor digitale calitatea serviciilor de telefonie și internet a crescut. La momentul actual operează în regiune o rețea extinsă de furnizori de servicii de internet. Reforme importante au loc în domeniul serviciilor poștale. Rețeaua extinsă de furnizori de servicii de comunicație mobilă a determinat o reducere a serviciilor de comunicații fixe. Veniturile din servicii de poștă și comunicații au atins în 2013 166.5 milioane de USD. Cea mai mare parte aparține serviciilor de comunicație mobilă - 100.82 milioane USD (aproape 61% din totalul serviciilor). Există 10 furnizori de servicii de internet în Zakarpatska, printre aceștia "Ukrtelecom", "ISP Express",

---

⁷⁷Planul de Dezvoltare a Regiunii Nord-Vest 2014-2020, Strategia de Dezvoltare Economică și Socială a județului Suceava, perioada 2011-2020, date furnizate de Institutul Național de Statistică (România)

“SEVLUSH.NET” și alții. Numărul furnizorilor de servicii de comunicații mobile din regiune este de 7. Cele mai mari companii care asigură servicii de mobile sunt “MTS”, “Kyivstar”, “Life” și alții. În regiunea **Ivano-Frankivska** dezvoltarea sectorului **ITC** este determinată de nivelul ridicat al competiției și scăderea cererii pentru servicii mobile datorită saturării pieței. Numărul de abonamente de telefonie mobilă în regiunea Ivano-Frankivsk depășește numărul cetățenilor care locuiesc aici. Densitatea acoperirii cu rețele de telefonie mobilă în zonele urbane depinde de densitatea stațiilor de bază care se situează la intervale de 20 până la 500 de metri. Densitatea acoperirii cu servicii mobile la periferia orașelor și în zonele rurale este de 1500-2000 metri. Aproape 99% din totalul unităților administrative din regiunea Ivano-Frankivsk au asigurate comunicații standard GSM. Excepție fac zonele cu structură geografică complexă. Comunicațiile cu standarde CDMA acoperă 75% din teritoriul regiunii. Furnizarea de linii telefonice fixe era în 4 ianuarie 2014 de 53 de unități la 100 de gospodării în zonele urbane și de 24 de unități la 100 de gospodării în zonele rurale ale regiunii Ivano-Frankivsk. 90% dintre locuitorii orașelor și 30% din săteni au asigurate servicii de internet prin cablu de mare viteză. Lipsa accesului la internet prin cablu de mare viteză este compensată de accesul la internet asigurat de către operatorii de telefonie mobilă. Una dintre problemele în dezvoltarea sub-sistemului de comunicații din regiune este reprezentată de complexitatea asigurării internetului prin cablu de mare viteză în zonele montane. În regiunea **Cernăuți** au fost înregistrate în 2013 30 de companii care operau în sectorul de comunicații și media. În 2003 sistemul de comunicații mobile înregistra peste 1.2 milioane de abonați. La 1000 de locuitori existau 1348 de telefoane mobile. În 2014 numărul de abonați la servicii de internet a crescut cu 15.0% și a atins cifra de 53.2 mii. Există probleme în a asigura conexiuni de către diferiții operatori de servicii mobile în satele izolate din regiune (există sate unde există un singur operator). La momentul actual, în mediul rural societatea publică pe acțiuni “Ukrtelecom” deține monopolul, însă încep să fie utilizate și serviciile de internet al operatorilor mobili.⁷⁸

Utilizarea ITC și gradul de dezvoltare a societății digitale reprezintă elemente cheie în asigurarea condițiilor pentru creșterea bazată pe cunoaștere. Analiza acestui domeniu – precum în cazul altor domenii netradiționale – este îngreunată de lipsa accesului la date credibile de la nivelurile geografice corespunzătoare.⁷⁹

10.1.5 Provocări comune în domeniul securității și siguranței (OT8)

Inundații

În județul **Borsod-Abaúj-Zemplén** marea majoritate (peste trei sferturi) dintre bazinele hidrografice ale cursurilor naturale de apă se situează peste graniță, astfel încât calitatea apei din râurile transfrontaliere (Tisa, Bodrog, Sajó, Hernád (Hornád), Bódva) este puternic dependentă de factorii naturali și de intervențiile umane din țările învecinate. Sectorul superior al râului Tisa și afluenții acestuia au cursuri rapide. În mod frecvent, datorită ploilor abundente, sectoarele de frontieră pot

---

⁷⁸“Programul pentru Informatizarea Regiunii între 2013-2015” aprobat de șeful Administrației Regionale de Stat la data de 17.12.2012 №699

⁷⁹ Niciunul dintre indicatorii TIC selectați (numărul de angajați care utilizează un computer, internet sau internet mobil; numărul de angajați care beneficiază de conexiuni de internet mobil; angajați care beneficiază de conexiuni de internet mobil exprimat în procente față de persoanele care utilizează internetul; numărul de abonamente de internet; numărul de abonamente de internet wireless; procentul de indivizi care utilizează internetul în mod regulat (în fiecare zi, sau aproape în fiecare zi) nu sunt disponibili în fiecare dintre țările participante.

Înregistra creșteri ale nivelurilor apei de câțiva metri pe zi, în toate anotimpurile. Nu există un sistem continuu de protecție împotriva inundațiilor, în văile râurilor Sajó și Hernád (Hornád), protecția fiind asigurată alternativ de zone inundabile și spații deschise. Regiunea Tisei Superioare este una de risc ridicat în ceea ce privește inundațiile. Inundațiile de pe râul Tisa au loc în medie la fiecare 1,5-2 ani, inundații severe la fiecare 5-6 ani, iar inundații extraordinare pot surveni la fiecare 10-12 ani. Zonele mai sensibile din punctul de vedere al inundațiilor și a apelor de suprafață sunt Bodrogköz și Taktaköz ceea ce influențează arabilitatea terenurilor și dezvoltarea localităților.⁸⁰ În ceea ce privește securitatea de mediu a județului, protecția împotriva inundațiilor este cel mai important factor de risc în județul **Szabolcs-Szatmár-Bereg**. Amenințarea de inundații la nivelul județului este extrem de mare atât potrivit standardelor naționale cât și a celor internaționale. Specificitățile județului care au un impact semnificativ asupra inundațiilor: albia râului Tisa este formată din o serie de bazine care rețin și depozitează apa în timpul inundațiilor, ceea ce determină trecerea înceată și durată crescută a nivelurilor semnificative ale inundațiilor. Inundațiile de pe Tisa sunt influențate puternic de afluenții acesteia; iar durata inundațiilor de modificările nivelului apei pe fluviul Dunărea. Nivelul anual maxim al apelor se înregistrează în lunile de primăvară și toamnă. Implementarea viitoare a Planului național Vásárhelyi joacă un rol important în rezolvarea situațiilor amenințătoare; cu ajutorul acestuia nivelul riscului de inundații poate fi redus considerabil.⁸¹

În regiunea **Košický** inundațiile pot apărea pe parcursul întregului an. Primăvara și în timpul lunilor de vară inundațiile apar cel mai adesea ca urmare a combinației dintre precipitații și procesului de topire a zăpezii. Vara și în timpul toamnei se datorează furtunilor, precum și ploilor regionale. În timpul iernii sunt generate de topirile rapide ale zăpezilor sau formării de baraje de gheață pe râuri. În timpul inundațiilor din ianuarie-august 2010 în regiunea Košický 170 de sate au fost afectate în districtele Trebišov, împrejurimile Košice și Michalovce. Bazinele necorectate ale râurilor, digurile avariate, echipamentele de protecție, etc. cresc riscul daunelor de inundații, sau pot genera chiar riscuri de inundații suplimentare. O problemă asociată situației în domeniul inundațiilor este reprezentată și de finanțarea serviciilor hidrologice de interes public. Situația nu s-a îmbunătățit nici după transferarea sectorului de ape de la sectorul agriculturii către Ministerul Mediului în anul 2003. Cu toate acestea a intervenit o modificare fundamentală prin adoptarea legislației (Legea apelor nr 364/2004 și Legea protecției împotriva inundațiilor nr 666/2004) care se adresează finanțării managementului cursurilor de apă și a bazinelor de drenaj, și care determină costurile care sunt suportate de către utilizatorii de apă și cele suportate de către stat. Pentru a asigura reducerea riscului de inundații, guvernul a adoptat în 2011 printr-un ordin (č.556 / 2010 din 27.8.2010) pregătirea unui proiect intitulat "Program de revitalizare a peisajelor și de management integrat al bazinelor hidrografice" pentru zonele din țară selectate să facă parte din program. În regiunea Košický sunt incluse în proiect municipalitățile Malá Lodina și Svinica din districtul Košice okolie (bazinul hidrografic al râului Hornád (Hernád)), și Ťahanovce din districtul orașului Košice. Regiunea de Autogovernare Košice și Agenția pentru Dezvoltare Regională Košice în cooperare cu Regiunea de Autogovernare Prešov, Întreprinderea Slovacă de Management al Apelor și Institutul Slovac de Hidrometeorologie implementează proiectul cu titlul "Îmbunătățirea managementului inundațiilor și a planificării protecției împotriva inundațiilor în bazinul Hornád (Hernád) din Slovacia". Obiectivul principal al proiectului este de a îmbunătăți planificarea urbană și de a reduce pierderile economice datorate inundațiilor în bazinul râului Hornád

---

⁸⁰Borsod-Abaúj-Zemplén County Area Development Concept - 2013, Situation analysis

⁸¹Szabolcs-Szatmár-Bereg County REGIONAL DEVELOPMENT CONCEPT – 2012, Situation analysis

(Hernád) (pe teritoriul Regiunii de Autogovernare Košice de la rezervorul de apă Ružín până în sudul graniței cu Ungaria).⁸²

Ploile extreme cantitativ și inundațiile ulterioare, precum și perioadele lungi de secetă rezultate în urma procesului de încălzire globală a atmosferei, au devenit mai frecvente în partea de est a teritoriului Slovaciei. Inundațiile din Estul Slovaciei au fost cauzate de ploi extreme în timpul furtunilor locale, fiind unele dintre cele mai distructive din Republica Slovacia. Această situație necesită o modificare substanțială în ceea ce privește gestionarea apelor, prin creșterea capacității de retenție pentru a încetini curgerile în special în perioadele de ploi abundente, și de a crea rezervoare de apă pentru perioadele secetoase. Problema specifică estului Slovaciei, în special regiunii **Prešovský**, este reprezentată de riscul ridicat de inundații. În anii 1993 – 2005 au fost înregistrate de 10 ori situații critice în regiune ca urmare a inundațiilor, în urma cărora 50 de persoane și-au pierdut viața. Potrivit opiniei experților, riscul crescut de inundații din Estul Slovaciei este rezultatul, printre altele, a metodelor improprie de management al terenurilor și pădurilor. În special în Câmpia de Est, bazinele râurilor Košice, Hornád (Hernád) și Poprad precum și suprafețele mari de terenuri arabile din Spišsko šarišské medzihorie se caracterizează prin reprezentarea minimală a elementelor de stabilitate ecologică în structura peisajelor. Zona pădurilor și a pășunilor permanente au un rol important în asigurarea capacității de retenție și a stabilității ecologice a țării. Starea actuală a celor mai multor râuri și a bazinelor acestora poate fi caracterizată din punctul de vedere al măsurilor de protecție împotriva inundațiilor în felul următor: reducerea semnificativă a capacității naturale de retenție a bazinelor hidrografice și creșterea vitezei de degradare a terenurilor, crescând astfel riscul și frecvența inundațiilor, a ratelor de eroziune și rezultând astfel în reducerea fertilității solurilor (în special în zonelor de munte și de deal). Aceasta a determinat o reducere substanțială a funcțiilor ecologice ale cursurilor de apă și au condus astfel la degradarea ecosistemelor naturale acvatică și de zone umede. Având în vedere reducerea capacității de retenție care are un impact direct asupra zonelor de risc de inundații, este necesar ca aceste probleme să fie adresate în ansamblul lor în cazul diferitelor bazine hidrografice. În prezent, elementele cele mai importante ale controlului inundațiilor sunt reprezentate de amenajarea cursurilor, construcția de rezervoare de apă, de diguri de protecție împotriva inundațiilor, stațiile de pompare a apelor de suprafață și de canalele de drenaj. Un rol special în atenuarea efectelor valurilor de inundații îl au barajele din estul Slovaciei, cum sunt cele din Domaša și Vihorlat (Zemplínska Šírava), Starina și poldul uscat Beša. O parte integrantă a măsurilor de control al inundațiilor este reprezentată de abordarea protecției împotriva inundațiilor pe râurile transfrontaliere într-o manieră integrată, împreună cu țările învecinate.⁸³

În regiunea de Nord-Vest a României (județele Maramureș și Satu Mare) inundațiile sunt cele mai frecvente primăvara, ca urmare a topirii zăpezilor, concomitent cu ploile abundente de primăvară, dar și în lunile de vară, consecință a ploilor torențiale. În ciuda unor lucrări tehnice din domeniul hidrologic desfășurate în vederea protecției împotriva inundațiilor, un număr mare de administrații publice sunt afectate încă de acest tip de risc. Cele mai afectate zone sunt Câmpia Ecedea, Câmpia Someșului de Jos, Câmpia Crișurilor, și județele Satu Mare, Maramureș și Bistrița Năsăud. În aceste județe există inundații în fiecare an, generând daune materiale de diferite amplitudini. O parte importantă a regiunii, incluzând cele trei județe menționate, face parte din Bazinul Hidrografic Tisa, împreună cu teritoriile învecinate din Ucraina, Slovacia și Ungaria, acest bazin reprezentând unul dintre cele mai expuse la riscul de inundații la nivel european. Majoritatea inundațiilor sunt cauzate de exploatarea forestieră.⁸⁴

---

⁸²Planul de Dezvoltare Regională și Socială a Regiunii de Autogovernare Kosice

⁸³Programul de dezvoltare economică și socială a Regiunii de Autogovernare Prešov pentru perioada 2008-2015

⁸⁴Planul de Dezvoltare a Regiunii de Nord-Vest 2014-2020

Județul **Suceava** prezintă risc de inundații pe o suprafață de 51.756 ha, manifestat în regiunile din județ care sunt traversate de cele mai importante râuri (Suceava, Moldova, Siret), precum și în zonele de dealuri dintre podișul Dragomirnei și Obcina Mare, traversat de mai multe râuri de mici dimensiuni, majoritatea afluenți ai Sucevei.⁸⁵

În Ucraina, Tisa și afluenții acesteia din Zakarpatska indică nevoia unei abordări de ansamblu pentru a rezolva problemele legate de factorii de mediu. O importanță deosebită asupra originii și formării inundațiilor este reprezentată de impactul activităților umane, acestea generând o scădere a zonelor extinse de păduri mature și modificarea compoziției speciilor, în urma dezvoltării activităților economice în zonele cu risc de inundații. Activitățile legate de protecția împotriva inundațiilor în Zakarpatska au început în secolul XVIII. Unele dintre lucrările de atunci trebuie reconstruite și renovate. Digurile de înălțimi diferite nu constituie un sistem unic complex care să poată oferi o protecție adecvată împotriva inundațiilor; caracteristicile acestora nu corespund cerințelor tehnice moderne. Este de asemenea problematic faptul că starea tehnică curentă a infrastructurii și a structurilor de control hidrologic al inundațiilor din Zakarpatska nu protejează populația, facilitățile industriale și terenurile agricole de efectele dăunătoare ale apelor.⁸⁶

Un fenomen generalizat este reprezentat de faptul că frecvența și nivelul inundațiilor este în continuă creștere. Creșterea acestor valori pot fi foarte bine exemplificate de datele de pe râul Tisa, cel mai mare râu din regiune (nivelul inundațiilor a crescut în 21 de luni cu mai mult de 50 de centimetri în cazul a 3 stații de măsurare):

Stație de măsurare pe râul Tisa	Nivelul standard de inundații (2010)	Nivelul standard de inundații (2013)	Diferențe între 2010 și 2013 (cm)	Nivelul standard de inundații (2014)	Diferențe între 2013 și 2014 (cm)
Tiszabecs	120,96	122,74	+178	122,74	0
Brațul Tur	117,32	118,89	+157	118,89	0
Tivadar	114,69	116,60	+191	116,6	0
Brațul Someș	111,99	113,43	+144	113,43	0
Vásárosnamény	111,83	113,08	+125	113,08	0
Brațul Crasna	111,56	112,86	+130	112,86	0
Lónya	108,50	110,20	+170	110,2	0
Záhony	106,17	106,84	+67	106,84	0
Dombrád	102,62	103,86	+124	103,86	0
Tiszabercel	100,30	101,26	+96	101,85	+59
Brațul cananului principal Lónyay	99,20	100,18	+98	100,82	+64
Brațul Bodrog	98,49	99,43	+94	99,35	-8
Podul Tokaj	98,49	98,50	+1	99,3	+80

Tabelul 9: Compararea valorilor nivelurilor de inundații

Sursa: István Dajka: Situația inundațiilor pe Tisa Superioară din perspectiva nivelurilor noilor standarde de inundații (2010), 16/2013. (III.12.) VM Regulament (HU), 74/2014 (XII.23.) BM Regulament

Inundațiile din bazinul hidrografic al Tisei Superioare din Ungaria și Ucraina au devenit tot mai intense comparativ cu toate inundațiile din ultimii 20 de ani, însă au fost realizate investiții importante pentru controlul inundațiilor. Simulările și calculele legate de investițiile efectuate previzionează faptul că

⁸⁵Economic and Social Development Strategy of Suceava County, 2011-2020 period

⁸⁶The Comprehensive flood protection in the basin.Tisza in Zakarpatska region for the period till 2015

nivelul apelor ar putea crește cu până la 20% până în 2050. Schimbările climatice afectează toate râurile din aria programului și pot fi gestionate și contracarate cu succes numai prin cooperarea tuturor țărilor implicate.

Resursele de apă, bazine hidrografice

Râul Tisa este principalul curs de apă în rețeaua de ape a județului **Borsod-Abaúj-Zemplén**, și intră pe teritoriul acestuia la Zemplénagárd, părăsindu-l la Tiszavalk. Râurile din județ aparțin bazinului Tisei. Înainte de a se scurge în Tisa, râul Sajó colectează apele râurilor Hernád (Hornád) și Bódva. Râul Bodrog se scurge în Tisa la Tokaj. Județul este bogat în ape de suprafață și în izvoare, însă nivelul și scurgerea (curentul) râurilor este foarte inegal datorită distribuției ploilor. Pe lângă corpurile de apă naturale, cele mai importante rezervoare din zonă sunt: lacul Hámor, rezervorul din Lázberc și rezervorul Rakaca. Apa potabilă și industrială este asigurată din resursele de apă din carst (de ex. sursa Szinva, sursele Tapolca). Sursele de apă termală din Munții Bükk și Zemplén au pus bazele culturii băilor termale în regiune. Există izvoare termale care au creat stațiuni în Bogács, Mezőkövesd, Miskolc-Tapolca, Sajóhídvég și Sárospatak (Végardó). Alimentarea cu apă a zonelor rurale este asigurată de apele subterane și de pânza freatică (de ex. fântânile arteziene). Utilizarea în exces a resurselor valoroase de apă din carst reprezintă o amenințare serioasă de mediu de mai multe decenii, cu toate că vremea ploioasă din ultimii ani umple rezervele cele mai mari de roci acvifere din carst. Pe lângă aceasta, o altă provocare o constituie dezvoltarea zonelor care nu dispun de sisteme de canalizare, precum și reducerea poluării rezultate din utilizarea necorespunzătoare a fertilizatorilor și pesticidelor.⁸⁷ Județul **Szabolcs-Szatmár-Bereg** dispune de o secțiune lungă de 329,5 km de râuri, din care râul Tisa reprezintă 250 de km (intră în Ungaria la Tiszabecs și părăsește teritoriul județului la Tiszadob), Someșul are 49,5 km iar râul Tur are o lungime de 30 km pe teritoriul județului. Alte râuri importante sunt Crasna și Canalul Principal Lónyai (Canalul Principal de Est). Din punctul de vedere al gestionării lor, râurile dispun de caracteristici favorabile existând toate râurile din județ având resurse de apă disponibile pentru utilizare. Calitatea apelor de suprafață și subterane este mai bună decât media națională, deși este important de menționat că aceasta este foarte dependentă de calitatea apelor din râurile care provin din țările învecinate. Calitatea apei din afluenții care izvorăsc de pe cealaltă parte a frontierei – Someșul, Crasna, și Tur – are variații considerabile, în funcție de cantitatea și sursele de poluare (deșeurii industriale, miniere, municipale) din cealaltă țară. Cantitatea resurselor de apă asigură necesarul industriei și agriculturii locale. În județ se găsesc în total și 32 de izvoare termale, unele cu conținut ridicat de ioduri, bromuri și floruri.⁸⁸

În regiunea **Prešovský** se găsesc sectoarele superioare ale râurilor Hornád, Torysa, Topľa, Ondava și Laborec, care nu au fost încă afectate semnificativ de activitățile antropogene. O excepție este râul Poprad, al cărui întreg bazin hidrografic se situează în Slovacia în regiunea Prešov și care după 137 de km trece în Polonia. În regiunea Prešov există și două rezervoare importante de apă, Starina și în special VeľkáDomaša, care afectează semnificativ atât din punct de vedere hidrologic cât și calitative cursurile de apă pe care se situează. Bazinul râului Poprad include o zonă foarte importantă a Munților Tatra Înaltă, unde se găsesc 11 cursuri de apă utilizate la alimentarea cu apă potabilă a întregii zone. Acestea reprezintă cei mai importanți afluenți de pe partea stângă a râului Poprad, iar calitatea lor este bună, după tratare fiind corespunzătoare utilizării ca și apă potabilă. Un handicap este reprezentat de mineralizarea scăzută și de proprietățile microbiologice. În aval de complexurile terapeutice,

⁸⁷Conceptul de Dezvoltare a regiunii județului Borsod-Abaúj-Zemplén - 2013, Analiza situației

⁸⁸CONCEPTUL DE DEZVOLTARE REGIONALĂ a județului Szabolcs-Szatmár-Bereg – 2012, Analiza situației

recreaționale și sportive există urme ale poluării afluenților, aceasta fiind transportată în râul Poprad. Potrivit Ordinului Ministerului Sănătății a Republicii Slovacia nr 151/2004 din 20 martie 2004 asupra normelor legate de apa potabilă și controlul calității apei potabile, o parte substanțială a resurselor de apă subterană din regiunea Prešovský este satisfăcătoare, fără să necesite tratamente. Cu toate acestea, există resurse de apă subterane care au o calitate a apei problematică și/sau amenințată, unele fiind recomandate de către Serviciul de Sănătate pentru scoaterea din uz. Acestea sunt:

- sedimentele din râul Cirocha, din Snina până la estuar, și din râul Laborec din Humenné continuând până în regiunea **Košický Region**, care conțin concentrații crescute de fier și mangan, substanțe uleioase și dioxid de carbon agresiv,
- sedimentele din râul Ondava, din Domaša continuând până dincolo de granițele regiunii Prešov infiltrază apele de suprafață ale râului Ondava, determinând în principal creșteri ale valorilor de NEL, amoniu și în secundar de fier și mangan,
- sedimentele din râul Poprad, ale cărui ape se caracterizează prin niveluri ridicate de fier, mangan, produse uleioase și prin temperaturi ridicate,
- apele subterane din sedimentele aluviale ale râului Topľa, care sunt de o calitate relativ bună. Cu toate acestea, acestea au un pH crescut, și un conținut ridicat de cloride, materii organice (CODMn) și bacterii coliforme.

Unele dintre componentele menționate din apele depozitelor aluviale ale râurilor, în special în zonele de câmpie, sunt de origine naturală (fier, mangan, concentrație mare de dioxid de carbon, componente de amoniac, precum și sulfați și cloriți). Cele mai multe dintre aceste resurse sunt situate în câmpiile văilor, fiind utilizate în special în agricultură. În zonă există și activitate industrială, localități, drumuri și căi ferate care, de obicei, contaminează sursele de apă.⁸⁹

Râurile localizate geografic în regiunea **Zakarpatska** aparțin bazinului unuia dintre cei mai mari afluenți ai Dunării – râul Tisa, care reprezintă cel mai important râu al regiunii. Lungimea totală a râului Tisa este de 967 km, pe partea ucrainiană aflându-se 262 km. Întregul bazin hidrografic se întinde pe 157 de mii de km², din care pe teritoriul Ucrainei 11.3 mii km². Râul se formează la confluența dintre Tisa Albă și Tisa Neagră, lângă orașul Rakhov din Zakarpatska. Principalii afluenți: Apshynets, Kosovo, Teresva, Derbachka, Tereblya, Borzhava. Râurile Prut și Nistru curg pe teritoriile regiunilor **Ivano-Frankivska** și **Cernăuți**. Râul Prut este un afluent pe partea stângă a Dunării. Râul izvorăște dintr-un izvor de pe versantul Goverla. Lungimea râului este de 967 km (în Ucraina - 272 km), suprafața bazinului - 27 500 km². Principalii afluenți pe teritoriul Ucrainei sunt: Pistinka, Rybnitsa, Cheremosh, Tlumachik, Chornyava. Râul Nistru, care este cel de-al treilea cel mai lung râu din Ucraina și al noușlea din Europa, curge pe teritoriul Ucrainei (în regiunile Ivano-Frankivsk și Chernivtsi) și Moldovei, și se scurge în Marea Neagră, formând estuarul Nistru. Consumul mediu anual de apă în estuar atinge 300 m³ pe secundă. Principalii afluenți pe teritoriul Ucrainei sunt: Stry, Svicha, Limnytsya, Zbruch, Smotrych, Ushytsya. Potrivit experiențelor ultimilor ani, o problemă importantă este reprezentată de contaminarea râurilor care traversează frontiera, cauzată de sistemele insuficiente de colectare și tratare a deșeurilor solide și a apelor reziduale.⁹⁰

Dezastre naturale și provocate de om, situații de urgență

Importanța managementului dezastrelor a crescut în județul **Borsod-Abaúj-Zemplén** datorită inundațiilor din 2006 și 2010. În 2010, barajul din Edelény de pe râul Bódva s-a rupt, cauzând pagube enorme pentru populația din zonă; în 2010 inundațiile s-au succedat pe râul Sajó și doi afluenți ai

⁸⁹Programul de dezvoltare economică și socială a Regiunii de Autogovernare Prešov pentru perioada 2008-2015

⁹⁰Protecția cuprinzătoare împotriva inundațiilor în bazinul Tisa din regiunea Zakarpatska până în 2015

acestui, pe Bódva și Hernád, astfel încât digurile din județ au trebuit întărite și protejate pe o distanță de 630 km; cu toate acestea, localitățile Felsőzsolca și Edelény au fost inundate. Cantitățile extreme de precipitații pot cauza situații de urgență, având în vedere ca managementul și protecția împotriva unor asemenea situații nu sunt încă pe deplin rezolvate.⁹¹ Așa cum am amintit anterior, județul **Szabolcs-Szatmár-Bereg** se confruntă cu o amenințare de inundații deosebit de ridicată, potrivit standardelor naționale și internaționale, care derivă din specificul județului de dependență de țările învecinate de unde izvorăsc râurile care îl traversează. Dezastrele provocate de activitatea umană nu sunt tipice pentru niciunul dintre județele maghiare. În caz de dezastre și situații de urgență intervin departamentele județene ale Direcției Naționale pentru Protecție Împotriva Dezastrelor.⁹² În județul Borsod-Abaúj-Zemplén a fost organizată o echipă civilă de salvare, pentru a sprijini activitatea organismului național.

În prezent, **Slovacia** nu se confruntă cu situații de dezastre sau conflict. În ultima perioadă, anumite zone din Republica Slovacia au fost afectate de inundații cauzate de intensificarea precipitațiilor. În acest context, Republica Slovacia a depus un efort considerabil în scopul de a stabili situația și de a înlătura pagubele. Republica Slovacia dispune de un mecanism specific de gestionare a dezastrelor, care se bazează pe mai multe documente legislative relevante (Legea Consiliului Național al Republicii Slovacia de Protecție Civilă a Populației, Conceptul de Organizare și Dezvoltare a Protecției Civile până în 2015, Legea de Gestionare din partea Statului a Situațiilor de Criză cu excepția stării de război și de ostilitate, Legea Sistemului Integrat de Salvare, Legea de Protecție împotriva Incendiilor, Legea Unităților de Salvare Montană, Legea de Protecție împotriva Inundațiilor, și alte documente operaționale precum Analiza Teritorială pentru Situații de Urgență, Planul de Protecție a Populației, Planul de Evacuare, Planul de echipare materială și tehnică a unităților de protecție civilă, documentații pentru măsurători radiologice, chimice și biologice).

În ceea ce privește relevanța transfrontalieră din perspectiva regiunilor slovace eligibile a incendiilor din regiunea Zakarpatska, trebuie menționat că Agenția pentru Investiții, Inovare și Dezvoltare, împreună cu Ministerul Afacerilor Interne a Slovaciei și Departamentul pentru Situații de Urgență a Administrației Regionale din Zakarpatska, dezvoltă un sistem de alertă rapidă (EWS) pentru populația din regiunile amenințate. Sprijinul financiar pentru proiect este asigurat de Programul ENPI CBC 2007-2013 Ungaria-Slovacia-România-Ucraina. Proiectul își propune să intensifice și să adâncească cooperarea transfrontalieră dintre cele două regiuni: Zakarpatska din Ucraina și Košice din Slovacia, pentru a crește nivelul de pregătire pentru situații de urgență cauzate de inundații, incendii și alte dezastre naturale. Obiectivul principal al proiectului este să creeze un sistem comun de alertă rapidă în zonele inundabile Uzh, Tisa, Latoritsa și Bodrog, pentru a reduce riscul mortalității, a pierderilor economice și financiare și al altor pagube, în timpul inundațiilor din bazinele hidrografice selectate. Proiectul va avea un impact pozitiv în 27 de orașe ucrainiene, cu o populație de 331,500 de locuitori, și în 31 de municipalități slovace – cu 32,126 de rezidenți. Acțiunile proiectului includ: achiziția echipamentelor pentru EWS; subcontractarea lucrărilor de instalare a EWS; conștientizarea publicului în legătură cu acest subiect; managementul și administrarea noului sistem. Prin crearea sistemului de alertă rapidă se vor crea condițiile pentru protejarea teritoriului și reducerea consecințelor posibile ale dezastrelor naturale, asigurând astfel pregătirea unităților și facilităților pentru evacuarea la timp a persoanelor și animalelor și protejarea proprietăților. În Zakarpatska, din punctul de control din Uzhgorod vor fi gestionate 25 de sirene de alertare a populației. Centrul existent pentru EWS din Košice va controla 35 de noi sirene în Slovacia. După finalizarea proiectului, activitățile operaționale ale noului

---

⁹¹Conceptul de Dezvoltare a regiunii județului Borsod-Abaúj-Zemplén - 2013, Analiza situației

⁹²CONCEPTUL DE DEZVOLTARE REGIONALĂ a județului Szabolcs-Szatmár-Bereg – 2012, Analiza situației

EWS vor fi finanțate independet de către partenerii slovaci și ucrainieni. Activitatea facilităților comune va fi finanțată în baza unui acord bilateral, care va fi semnat după încheierea proiectului.⁹³

În județele din **România** situațiile de urgență sunt gestionate de Inspectoratul General pentru Situații de Urgență (IGSU) și unitățile subordonate de la nivel teritorial. Din totalul subunităților acestuia, 15,5% sunt localizate în regiune. Rata intervențiilor pe baza alertelor este de 42,35% la nivel regional, comparativ cu 38,15% de la nivel național. Din totalul de 31.958 de incendii înregistrate la nivel național în 2011, 3.972 au fost înregistrate în regiunea Nord-Vest, cele mai multe în județul Bihor și cele mai puține în județul **Satu Mare**. În anul 2011, SMURD⁹⁴ a intervenit în regiunea Nord-Vest în 22.053 de cazuri. Unitățile SMURD din regiune sunt echipate cu 2 ambulanțe pentru reanimare de tip SMURD, 31 de ambulanțe de categoria B și 8 ambulanțe de categoria C. Cele mai bine echipate județe sunt Bihor (cu 12 echipaje) și Cluj (cu 11 echipaje), în timp ce Satu Mare deține doar 3 echipaje, iar județul Sălaj numai 2. În ultimele două județe numărul intervențiilor este de asemenea scăzut. În regiunea Nord-Vest există un număr total de 84 de unități publice sau private de servicii voluntare pentru situații de urgență SVSU⁹⁵, acestea fiind organizate potrivit legislației în vigoare. Numărul unităților din regiune este superior mediei naționale, care este de 16 SVSU, în județele Bistrița-Năsăud (22), Maramureș (19) și în Satu Mare (17), însă se află sub această medie în județele Cluj și Bihor (fiecare cu 12 unități), respectiv Sălaj (3). Echipamentele pentru intervenții în situații de urgență nu sunt distribuite uniform în teritoriu, iar starea lor tehnică este nesatisfăcătoare, mai mult de 60% din acestea fiind depășite din acest punct de vedere. Există de asemenea, o lipsă de coordonare între serviciile oferite de spitalul regional de urgență, de unitățile de urgență din cadrul spitalelor județene și de sistemul de intervenție în situații de urgență (ISU, SMURD, SVSU, salvamontiști, etc.). Nu în ultimul rând, lipsesc centrele telefonice integrate pentru situații de urgență, astfel încât asigurarea unui standard minimal al duratei intervențiilor în situații de urgență în regiune nu poate fi îndeplinită, contribuind astfel la creșterea inegalităților teritoriale la nivel regional.⁹⁶

Regiunea Zakarpatska se învecinează cu Slovacia, Ungaria, România și Polonia. O asemenea locație precum și specificitățile reliefului regiunii determină evaluarea dezastrelor naturale ca fiind cu potențial periculos pentru regiunea transfrontalieră. În privința incendiilor, se poate concluziona că acestea sunt întotdeauna periculoase pentru zonele transfrontaliere, în mod special în cazul în care granițele se găsesc în zone împădurite. Din acest motiv, Parcul Natural Munții Maramureșului din România se confruntă cu riscuri în caz incendii pe teritoriul Ucrainei, și vice versa. Însă cea mai mare parte a frontierei dintre cele două state este protejată de râul Tisa, care desparte cele două țări îndeplinind rolul de graniță naturală. Același mecanism natural de prevenire a incendiilor se întâlnește și pe granița cu Ungaria. Frontiera slovaco-ucrainiană este acoperită de păduri într-o proporție mai scăzută, din acest motiv riscul de răspândire a incendiilor este mai scăzut. O excepție este reprezentată de partea nordică a frontierei, unde se găsește Parcul Național "Uzhansky". Acesta se învecinează pe partea slovacă cu Parcul Național "Poloninu" iar pe partea poloneză cu Parcul Național Bieszczady. Această zonă împădurită poate favoriza răspândirea incendiilor, în cazul în care un asemenea fenomen se declanșează în oricare din cele trei țări învecinate. În regiunea **Zakarpatska** s-au înregistrat 4 situații de urgență în anul 2014. Potrivit datelor statistice, regiunea Zakarpatska este una dintre regiunile cu cea mai mare rată a pericolelor. Situațiile de urgență sunt cauzate în special de factori naturali. Acest fapt este determinat de localizarea geografică a regiunii, care se găsește într-un peisaj muntos, în

⁹³Hungary-Slovakia-Romania-Ukraine ENPI CBC 2007-2013 Programme

⁹⁴Mobile Service for Emergency Reanimation and Rescue Mobile Service for Emergency Reanimation and Rescue

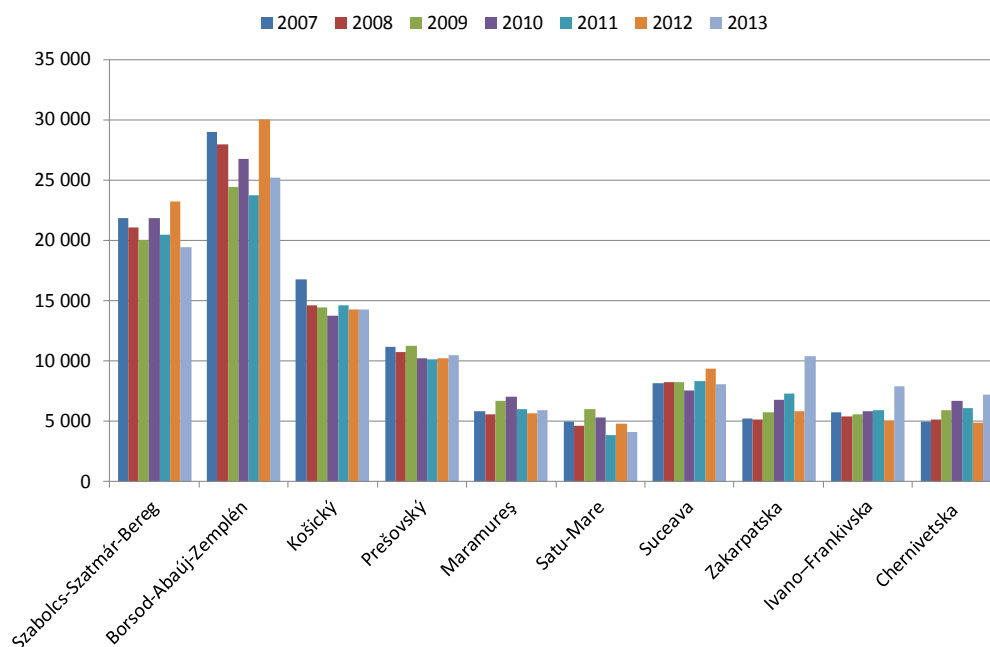
⁹⁵Volunteer services for emergency situations

⁹⁶Development Plan of the North-West Region 2014-2020 and database of General Inspectorate for Emergency Situations (IGSU)

bazinul râului Tisa, unitățile administrative fiind expuse inundațiilor, înzăpezirilor și cutremurelor frecvente. Unul dintre obiectivele principale este îmbunătățirea sistemelor de alertare în caz de urgențe și a mecanismelor de prevenire a acestora. Potrivit informațiilor furnizate de către Serviciul de Stat pentru Situații de Urgență din Ucraina, în anul 2014 au fost înregistrate 2 situații de urgență în regiunea **Ivano-Frankivska**, în scădere față de anul 2013. În timpul acestor evenimente, au fost rănite 19 persoane. De asemenea, au fost înregistrate 1965 de incendii, care sunt cu 200 mai multe decât în 2003. În general, regiunea Ivano-Frankivsk este una dintre cele 5 regiuni cu cel mai mic număr de situații de urgență din Ucraina. În ultimul an, în regiunea **Cernăuți** a fost înregistrată numai o singură situație de urgență, reprezentată de un eveniment de origine naturală. Astfel, regiunea Chernivtsi este una dintre cele mai sigure regiuni din Ucraina. În anul 2014 au avut loc 1271 de accidente, în scădere față de anul anterior (1384). Datorită localizării geografice, regiunea se confruntă cu riscuri de inundații. În ultimii ani, numărul incendiilor din regiunea Zakarpatska a crescut în mod semnificativ. Printre problemele cu care se confruntă acest sector, pot fi menționate: inconsistența dintre sistemele de protecție împotriva incendiilor și reglementările legale, starea tehnică depășită a echipamentelor de securitate la incendii, conștientizarea insuficientă din partea publicului a măsurilor de securitate necesare, etc.⁹⁷

Infraționalitatea

Analizând numărul de infracțiuni înregistrate în regiunea transfrontalieră se poate observa o tendință descendentă în județele din Ungaria, în regiunile din Slovacia și în județele din România. Cu toate acestea, numărul infracțiunilor a crescut semnificativ în perioada 2012-2013 în toate cele trei regiuni ucrainiene (în Zakarpatska au crescut cu 79%, în Ivano-Frankivska cu 56% iar în Cernăuți cu 46%).

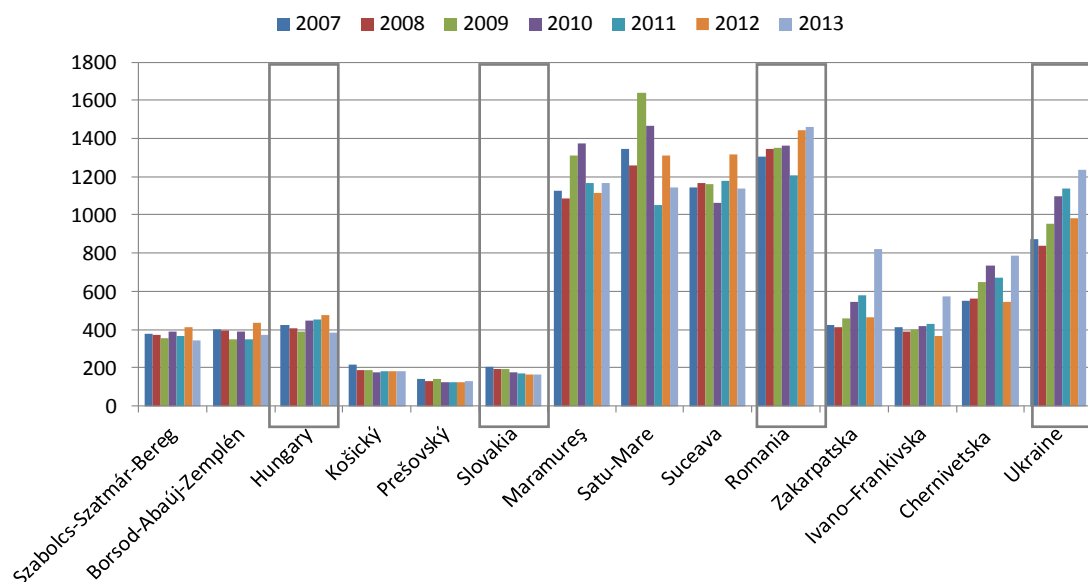

Figura 27: Numărul de infracțiuni înregistrate (2007-2013)
Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU

⁹⁷information provided by the State Emergency Service of Ukraine, and the Regional program on fire safety in Zakarpatska region for 2013-2015

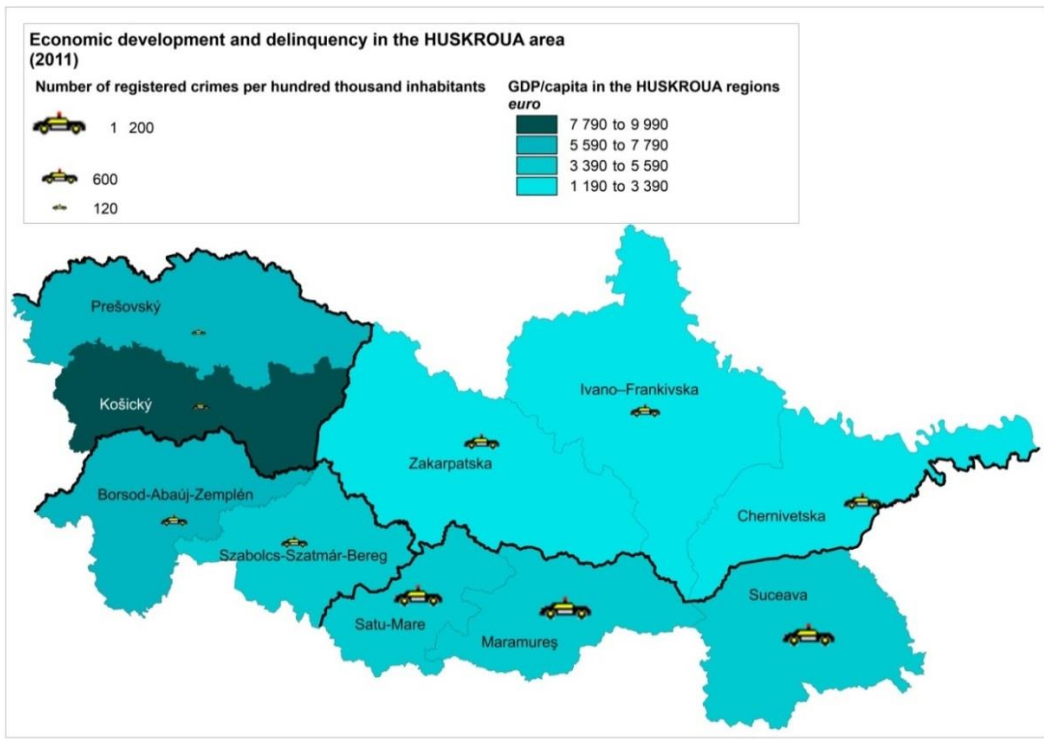

Numărul de infracțiuni înregistrate la o mie de locuitori este sub media națională în toate cele 4 regiuni de frontieră. În 2013 numărul cel mai mare a fost în județele din România (aprox. 1.150 infracțiuni) urmate de regiunile ucrainiene (570-820 infracțiuni), județele maghiare (aprox 360 infracțiuni) și de regiunile slovace (120-180 infracțiuni).

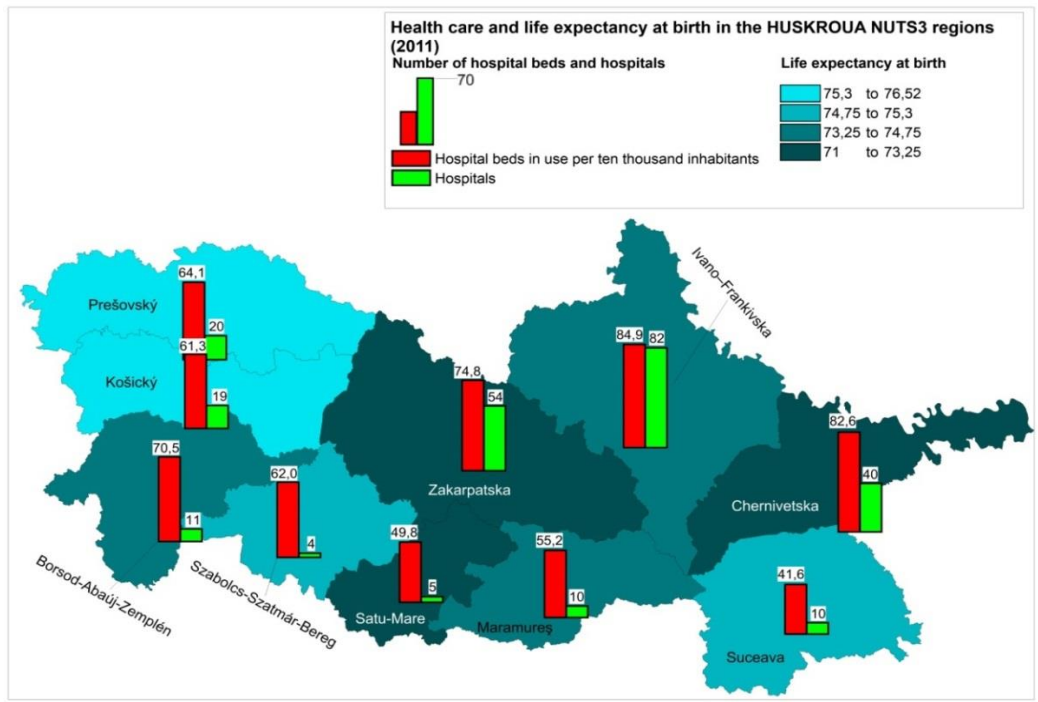

Figura 28: Numărul de infracțiuni înregistrate la o mie de locuitori 2007-2013
Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU

Harta de mai jos prezintă legătura dintre valoarea PIB/cap de locuitor și numărul de infracțiuni înregistrate la o mie de locuitori – în județele cu PIB/cap de locuitori mai mare, numărul infracțiunilor la o mie de locuitori este mai mic; județele din România se evidențiază prin valorile extrem de ridicate.

Figura 29: Dezvoltarea economică și delicvența în regiunea programului (2011)
Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU

Figura 30: Sistemul de sănătate și speranța de viață la naștere (2011)
Sursa: HCSO, SOSR, NIS, SSSU

Infrastructura de sănătate, serviciile de sănătate publică și serviciile sociale

În Ungaria este nevoie de dezvoltarea infrastructurii de sănătate și a serviciilor de sănătate publică (în special în cazul persoanelor aflate în situații dezavantajate). Numărul paturilor de spital la 10,000 de locuitori este relativ ridicat în județul **Borsod-Abaúj-Zemplén**. Având în vedere că sistemul de sănătate publică a județului nu se află într-o condiție mai proastă decât media națională, starea proastă de sănătate a populației se datorează slabei conștientizării în domeniul problemelor de sănătate. Disponibilitatea și calitatea serviciilor de sănătate din județ prezintă disparități regionale în primul rând datorită structurii caracterizate prin localități rurale de mici dimensiuni. Situația determină încurajarea dezvoltării serviciilor disponibile în comunitățile și municipalitățile mici, aspect care ar trebui luat în considerare de către proiecte (de ex. stabilirea de cabinete medicale inter-municipale). În județul **Szabolcs-Szatmár-Bereg** există 5 spitale, 16 stații ambulatorii, însă starea de sănătate a populației este mai proastă decât media națională.⁹⁸

Starea de sănătate a populației din Slovacia nu este foarte favorabilă. Este influențată de un stil de viață particular, de deteriorarea mediului din anumite regiuni, șomaj, situația socială și de condițiile de viață improprii a unei părți a populației (grupuri marginalizate, minoritatea Roma). Aceasta se compune din lipsa de educație a acestor părți a populației, stagnarea și criza economică, precum și de lipsa de integrare a minorității Roma. Sistemul de sănătate slovac se confruntă cu probleme persistente legate de utilizare excesivă a ambulatoriului, îngrijirii spitalicești subdezvoltate, preferând sistemul de sănătate instituțional în regiunile subdezvoltate. Nevoie mare de finanțare a sistemului de sănătate este afectată de managementul energetic slab determinat de starea proastă a clădirilor în care se găsește echipamentul medical. În ciuda subfinanțării care amenință stabilitatea sistemului, precum și sistemul de sănătate reușește să își îndeplinească misiunea și sarcinile care îi revin. În domeniul sănătății au survenit modificări în legislație și regimul proprietăților, a crescut povara financiară a cheltuielilor de sănătate pentru populație, a scăzut disponibilitatea serviciilor de sănătate, au crescut costurile furnizorilor de servicii de sănătate, fără însă a crește veniturile acestora. În Regiunea de Autogovernare **Prešov** nivelul serviciilor de sănătate din spitalele județene este insuficient. Serviciile de sănătate în regiunea **Košický** sunt într-un număr suficient. O reprezentare mai slabă se înregistrează în zonele de sud și de nord a districtului Trebišov și zonele de sud ale districtelor Rožňava și Michalovce. Furnizorii de servicii de sănătate în domeniul medicinei generale pentru adulți și pentru copii, în domeniul ginecologiei și stomatologiei au fost organizați pe principiul teritorial fiind divizați în districte de sănătate. Această diviziune a fost implementată în anul 2008. În prezent numărul de furnizori de servicii generale de sănătate în regim ambulator este suficient. Potrivit Regulamentului Guvernului nr. 640/2008 Z.z. privind rețeaua publică minimală în domeniul sănătății precum și în conformitate cu analiza Ministerului Sănătății realizată în anul 2009, rețeaua publică minimală de furnizori de servicii medicale de prim ajutor în regiunea Košický este supradimensionată. Serviciile de sănătate specializate sunt concentrate în orașe și în centrele de district. Concentrarea acestora în localitățile mai mici este mai mică, în funcție de numărul de locuitori. În prezent numărul de furnizori de servicii specializate ambulatorii este adecvat.⁹⁹

În Regiunea de Nord-Est a României, nivelul sărăciei este cel mai ridicat dintre regiunile din țară – cea mai mare proporție a populației sărace (23% în 2011). Există discrepanțe între nivelurile urban-rural în ceea ce privește sistemul de îngrijire a sănătății (56,9% dintre locuitori trăiesc în zone rurale fiind deserviți de 11,6% din totalul medicilor angajați în 2012; de asemenea, proporția a fost de 37

⁹⁸Pe baza datelor de la Biroul Central de Statistică a Ungariei, Conceptul de Dezvoltare a Zonei a județului Borsod-Abaúj-Zemplén - 2013

⁹⁹ 2009 Raportul național (date din 2008) pentru Centrul Național de monitorizare pentru droguri EMCDDA

medici/10,000 locuitori în mediul urban și 4 medici/10,000 locuitori în mediul rural în 202). Unitățile medicale se confruntă cu lipsa echipamentului specializat, în special în orașele mici. În regiunea Nord-Vest a României, amplificarea sărăciei și a excluziunii sociale reprezintă un fenomen, în special în cazul comunităților Roma, incluzând segregarea urbană în anumite cartiere ale orașelor mai mari. Deși serviciile publice de urgență au beneficiat de o serie de finanțări europene pentru achiziția de echipamente de intervenție, majoritatea clădirilor și a echipamentelor acestora este într-o stare avansată de degradare. Infrastructura subdimensionată de educație, sănătate și socială amenință incluziunea socială și dezvoltarea capitalului uman. Serviciile de sănătate sunt furnizate în condiții de infrastructură proastă și nu sunt adaptate nevoilor beneficiarilor. În multe cazuri spitalele județene de urgență nu dețin echipamente moderne. Pe lângă serviciile de sănătate, investițiile în serviciile sociale sunt de asemenea necesare. Serviciile de îngrijire medicală și socială sunt concentrate predominant în mediul urban. Fenomenul sărăciei atinge cote alarmante, rata sărăciei și a riscului de excluziune socială atingând 40,3% (sărăcie relativă) în 2011. Județul **Satu Mare** poate fi caracterizat de un număr de paturi în spitale la 1000 de locuitori semnificativ mai mic decât mediile naționale și regionale; de un număr de medici generalişti la 1000 de locuitori (1,42) semnificativ mai mic decât media de la nivel național (2,3) și regional (2,62) – în 2009, nivel scăzut de speranță de viață la naștere care relevă eficiența scăzută a sistemului de sănătate din județ, nivelul de dezvoltare încă scăzut al infrastructurii de sănătate, migrația personalului calificat din domeniul sănătății. Serviciile sociale sunt concentrate predominant în capitala județului iar lipsa instituțiilor de asistență medicală/cabinetelor poate fi observată în localitățile rurale.¹⁰⁰

În Regiunea **Zakarpatska Region**, în ianuarie 2015 rețeaua de instituții de asistență medicală includea 25 spitale regionale, 11 centre de asistență medicală primară, 15 spitale de district și 7 spitale municipale, 3 clinici de district, 1 clinică municipală, 1 dispensar de district, 2 clinici dentare de district, 278 de clinici de medicină generală în regim ambulatoriu și de medicină de familie și 285 unități de moașe. Progrese suplimentare în regiune sunt așteptate în urma reorganizării asistenței medicale primare pe baza medicinei de familie. Sfera sănătății publice are nevoie de modernizare și reformă pentru a atinge standardele europene de asigurare medicală; echipamentul medical din instituțiile de îngrijire a sănătății va trebui înlocuit cu unul mai modern.

Regiunea este cunoscută pentru numeroasele sanatorii care asigură servicii de reabilitare medicală. În Regiunea **Ivano-Frankivska** rețeaua de instituții regionale de asistență medicală include spitale regionale, 7 spitale de copii și centre regionale sau districtuale, 2 spitale de boli infecțioase, 2 dispensare oncologice, 6 clinici de nașteri, 7 centre profilactice pentru tuberculoză, 3 clinici de sănătate mentală, 6 clinici dentare, 267 de clinici ambulatorii, precum și o rețea de dispensare și de unități de moașe. În regiun există de asemenea multe sanatorii și stațiuni de îngrijire a sănătății. Există însă și numeroase de probleme în sectorul de sănătate publică din regiune. Pentru a asigura servicii de sănătate de calitate, echipamentul medical existent care este depășit trebuie înlocuit, instituțiile medicale trebuie modernizate, tehnologii moderne de stocare a datelor vor trebui introduse. Numărul de instituții de asistență medicală din regiunea **Cernăuți** se constituie din 40 de instituții (spitale, clinici, dispensare, clinici de nașteri, centre profilactice pentru tuberculoză, clinici de sănătate mentală, clinici stomatologice, etc.), 258 clinici ambulatorii, precum și din o rețea de dispensare și sunități de moașe.¹⁰¹ Există de asemenea și multe sanatorii și stațiuni de îngrijire a sănătății în regiune. Ca și în multe alte instituții medicale din Ucraina, echipamentul medical trebuie modernizat.

---

¹⁰⁰Planul de Dezvoltare a Regiunii Nord-Vest 2014-2020

¹⁰¹Pe baza datelor de la Serviciul de Statistică de Stat a Ucrainei

Boli

Până la sfârșitul anului 2011, Ungaria a raportat către Organizația Mondială a Sănătății Biroul Regional pentru Europa, și către Centrul European de Prevenție și Control a Bolilor un număr total cumulativ de 2 115 cazuri de HIV, 656 de cazuri de SIDA și 327 de decese dintre cazurile de SIDA (ECDC). Pentru anul 2011 au fost raportate 162 de noi cazuri de HIV, 32 de noi cazuri de SIDA și 12 decese dintre cazurile de SIDA. Rata diagnosticărilor noi cu infecții HIV în 2011 a fost de 1.6 la 100,000 locuitori. Majoritatea cazurilor noi de HIV (94%) a fost înregistrată la bărbați. Testarea HIV este obligatorie pentru donatorii de sânge și țesuturi. Un număr total de 1070 infestate cu HIV au fost asistate în 2010. Numărul de persoane care au beneficiat de terapie antiretrovirală (TAR) a crescut de la 279 în 2002 la 630 în decembrie 2010. O singură instituție asigură TAR în întreaga țară.¹⁰² Până în 2010 numărul persoanelor diagnosticate cu tuberculoză s-a dublat comparativ cu anii anteriori în județul **Borsod-Abaúj-Zemplén** datorită situației sociale a locuitorilor județului (șomajul este dublul mediei naționale, numărul persoanelor fără adăpost este mare). În județul **Szabolcs-Szatmár-Bereg**, numărul persoanelor diagnosticate cu tuberculoză este de asemenea alarmant; acesta rămâne județul cu cea mai mare proporție de pacienți cu tuberculoză din întreaga țară. Principalii factori care favorizează răspândirea TBC sunt sărăcia adâncă, iar pe de altă parte nivelul mare al migrației din România și Ucraina. Începând cu anul 2012 screening pulmonar este obligatorie în câteva localități a județului Borsod-Abaúj-Zemplén și în județul Szabolcs-Szatmár-Bereg.¹⁰³

În regiunile din Slovacia proporția infestărilor cu HIV rămâne scăzută și ne-epidemică. Aceasta se aplică și populație cu risc ridicat reprezentată de utilizatorii de droguri injectate. Cu toate acestea, în 2008 s-a înregistrat un număr scăzut de subiecți din cadrul acestei populații care au fost testați. În 2008, iar testele au identificat trei utilizatori de droguri HIV pozitivi. Mortalitatea populației în ultimul deceniu este afectată de modificări atât pozitive cât și negative ale dinamicii mortalității. Aceasta este în mod special rata mortalității pentru grupuri prioritare de boli, care includ bolile cardiovasculare, cancere, bolile respiratorii, boli ale sistemului digestiv și boli cauzate de factori externi. Situația epidemiologică din Slovacia a confirmat faptul că incidența tuberculozei este sub control. În context European, Slovacia este o țară cu apariție scăzută sau medie a bolii TBC. Potrivit Institutului Național de Tuberculoză, Boli Pulmonare și Chirurgie Toracică din Vyšné Hágy, care procesează datele pentru registrul național, în 2013 au fost raportate un total de 401 de cazuri de tuberculoză (256 bărbați și 145 femei). Comparativ cu 2012 se constată o creștere cu 56 de cazuri. Numărul de cazuri noi a fost de 341. În 60 de cazuri s-a înregistrat recurență a tuberculozei. Cea mai răspândită formă de TBC este tuberculoza pulmonară (344 cazuri). 57 de cazuri au fost forme extrapulmonare, în cele mai multe cazuri tuberculoza coloanei (17 cazuri), pleurezie tuberculozică (11 cazuri), organe urinar-genitale (6 cazuri), sau noduli limfatici extratoracici (7 cazuri). Regiunea cu cea mai mare incidență a bolii este regiunea Prešov. Cea mai scăzută prevalență se înregistrează în regiunea Trnava. În rândul populației pediatrice de sub 14 ani, tuberculoza a apărut în 38 de cazuri. În 2013 7 pacienți au murit de tuberculoză, iar 27 de cazuri au fost înregistrate ca decesuri ale pacienților cu TBC. Potrivit distribuției geografice în Republica Slovacia, regiunile cu cea mai mare incidență de TBC sunt regiunile din estul Slovaciei (date din 2009) – regiunea Prešov 17.72 incidente/100,000 locuitori, urmată de regiunea Košice cu 16.88 incidente / 100 000 locuitori. În aceste zone situația este asociată cu o rată ridicată a șomajului, iar tuberculoza rămâne o problemă socială serioasă. Republica Slovacia aparține în ultimii ani grupului de State Membre ale

---

¹⁰² Date de la Organizația Mondială a Sănătății, Biroul Regional pentru Europa și de la Centrul European pentru Prevenirea și Controlul Bolilor (ECDC)

¹⁰³ <http://www.koranyi.hu/tartalom/bulletin/Evkonyv2007.pdf>, <http://www.regsom.sk/wp-content/uploads/2013/03/Z%C3%A1r%C3%B3tanulm%C3%A1ny.pdf>

Uniunii Europene cu cea mai scăzută incidență a infecțiilor HIV. Cu toate acestea, de la începutul secolului XXI se poate observa o tendință crescătoare în ceea ce privește incidența de noi cazuri de infectări HIV. În 2013 a fost înregistrat cel mai mare număr de cazuri din istorie într-un singur an calendaristic (83 de cazuri, incidența de 1.5 cazuri de infectări HIV la 100 000 locuitori în Republica Slovacia), iar comparativ cu 2012 (50 de cazuri, incidența de 0,9 la 100 000) în comparison with 2012 (50 cases, the incidence of 0.9 per 100 000) se poate observa o creștere a incidenței de 66%. În prima jumătate a anului 2014 tendința de creștere rapidă a numărului de cazuri de infestări HIV nu a mai continuat la fel de puternic. Dimpotrivă, s-a înregistrat o ușoară scădere comparativ cu aceeași perioadă a anului anterior. În perioada 1.1. - 30.6.2014 au fost diagnosticate și investigate epidemiologic un număr de 37 de cazuri de infectări cu HIV. În 3 situații s-a diagnosticat Sindromul Imunodeficienței Dobândite (SIDA) și nu a fost raportat niciun deces al vreunui pacient infestat cu HIV. Toate cazurile au afectat cetățeni slovaci, nu au fost înregistrate dovezi ale infectării cu HIV în cazul străinilor. De la începutul monitorizării cazurilor de HIV / SIDA în Republica Slovacia în 1985 și până în 30.06.2014 au fost înregistrate 676 de cazuri de infectare cu sindromul imunodeficienței dobândite în rândul populației slovace și a străinilor. Din cele 549 de cazuri care au afectat cetățeni slovaci, 472 au fost bărbați și 77 femei. 77 de persoane (66 bărbați și 11 femei) au trecut de la inectări cu HIV la faza de SIDA , iar 51 de decese au fost înregistrate la persoane infectate cu HIV (41 dintre ei în faza de SIDA). Majoritatea infestărilor HIV din Slovacia a fost înregistrată într-un grup de bărbați care au întreținut relații sexuale cu alți bărbați, iar interacțiunile homosexuale au determinat 64,5% dintre cazuri. Contactele heterosexuale au transmis 24,0% din infectări, 2,2% infestarea s-a produs prin utilizarea drogurilor injectabile (cele mai multe dintre cele 12 cazuri provenite din afara Republicii Slovacia), 0,2% prin transfuzii sanguine (un caz de îmbolnăvire în afara Slovaciei în 1986) iar în 9,1% din cazuri modalitatea de transmitere nu a fost specificată. Cele mai multe persoane infestate cu HIV trăiesc în orașele mai mari iar cea mai mare incidență cumulată a infestărilor cu HIV s-a înregistrat de multă vreme în regiunea Bratislava.¹⁰⁴

Printre factorii care au condus la situații de epidemie se numără lipsa stabilității, stresul, problemele financiare, pierderea locului de muncă, creșterea numărului persoanelor suferind de alcoolism și de dependență de droguri. Indicatorul de răspândire a HIV/SIDA din regiunea **Zakarpatska** rămâne cel mai scăzut din Ucraina. La 1 octombrie 2014 acest indicator a fost de 27.8 la 100 de mii de locuitori ai regiunii. Prin comparație, valoarea medie a indicatorului care reflectă situația HIV în Ucraina a fost de 323,7 la 100 de mii de locuitori. La 1 noiembrie 2014, au fost înregistrate 357 de persoane infestate cu HIV, inclusiv 88 de pacienți cu SIDA (7,2 la 100 de mii de locuitori). Există și 34 de copii născuți din mame infestate cu HIV, în 28 din aceste cazuri diagnosticul HIV nefind încă confirmat. În primele 10 luni din 2014 în regiunea Zakarpatska au fost înregistrate 61 de noi infestări HIV (4.9 la 100 de mii de locuitori). SIDA a fost diagnosticată pentru 36 de persoane (2.9 la 100 de mii de locuitori). Pentru 9 luni din 2014 situația epidemiologică a regiunii s-a modificat comparativ cu perioada corespunzătoare din 2013. Un factor negativ este reprezentat de faptul că răspândirea cazurilor de SIDA determină complicații legate de situația epidemică a tuberculozei, având în vedere că tuberculoza este o co-infecție a SIDA. În 2014, 115 persoane au murit de tuberculoza. Numărul mediu de persoane inestate cu tuberculoză nu a depășit 60 de cazuri la 100 de mii de locuitori. În ceea ce privește alcoolul și drogurile, potrivit statisticilor, regiunile din vestul Ucrainei aparțin categoriei regiunilor cu un nivel scăzut de dependență de alcool și droguri. Astfel, numărul de pacienți cu disfuncționalități mintale cauzate de consumul de alcool în regiunea Zakarpatska a fost de 1300 (aproximativ 106 la 100 de mii de locuitori). Această valoare este de două ori mai scăzută decât, spre exemplu, cea din regiunea Kiev, care conduce în Ucraina la acest indicator. Indicatorul de răspândire al HIV/SIDA în regiunea **Ivano-**

¹⁰⁴ 2009 National report (data for 2008) for EMCDDA National monitoring centre for drugs

Frankivska este de două ori mai ridicat decât în Zakarpatska: 58,0 la 100 de mii de locuitori. Cu toate acestea, regiunea se numără printre regiunile cu o rată scăzută a infestărilor HIV din Ucraina. În perioada de observație au fost înregistrate un număr de 1022 de persoane infestate cu HIV. La 01.01.2013 669 de persoane infestate cu HIV, inclusiv 168 de pacienți SIDA au fost înregistrați în centrele regionale de prevenire a SIDA. În ultimii ani se poate observa o creștere a răspândirii infestărilor cu HIV în regiune. Epidemia HIV/SIDA afectează grupul de populație cel mai apt de muncă și cel mai reproductiv. Cele mai multe incidente ale contaminărilor cu infecții HIV a fost înregistrat în rândul persoanelor din grupa de vârstă 25-49 de ani. În ceea ce privește TBC, regiunea aparține categoriei cu un nivel scăzut al morbidității. Numărul persoanelor infestate cu tuberculoză variază între 60 și 80 de persoane la 100 de mii de locuitori. În ceea ce privește indicatorii de dependență de alcool și droguri, regiunea Ivano-Frankivska aparține categoriei cu un număr scăzut de persoane dependente. Regiunea este considerată ca fiind cea mai sigură și mai favorabilă regiune a Ucrainei (în primul rând datorită nivelului scăzut al infracționalității. Indicatorul de răspândire a HIV/SIDA în regiunea **Cernăuți** este de 82.4 la 100 de mii de locuitori. Regiunea Chernivtsi aparține categoriei regiunilor cu o rată scăzută a infestărilor HIV și a mortalității datorită bolilor asociate SIDA. De la detectarea primului incident de contaminare cu HIV în 1994 și până când a fost înregistrat oficial 1260 de incidente de infestări HIV (în Ucraina - 255 975), incluzând 292 de incidente de SIDA (în Ucraina - 71 221), 141 decese datorate SIDA (în Ucraina - 33 672), 223 copii născuți din mame infestate cu HIV (în Ucraina - 42 655). Pe baza indicatorului de infestare cu TBC, regiunea aparține categoriei regiunilor cu cel mai scăzut număr de persoane infestate – mai puțin de 60 de persoane la 100 de mii de locuitori. O situație similară poate fi constatată în domeniul consumului de alcool și a prevenției drogurilor – regiunea Chernivtsi este una dintre cele mai "sănătoase" regiuni. De exemplu, numărul de pacienți cu probleme mintale datorate consumului de alcool din regiune a fost de 636 (aproximativ 70 la 100 de mii de locuitori), care este cea mai scăzută valoare din Ucraina.¹⁰⁵

Contrabanda și piața neagră

În ceea ce privește contrabanda și piața neagră partea de est a Ungariei este una dintre cele mai afectate, pe lângă județul Hajdú-Bihar fiind implicate județele **Szabolcs-Szatmár-Bereg** și **Borsod-Abaúj-Zemplén** aceste fenomene fiind limitate în special la produsele din tutun. Cele mai multe produse străine provin din Ucraina. Cea mai afectată zonă din regiunea de est a județului Szabolcs-Szatmár-Bereg în apropierea graniței, în special municipalitățile Mátészalka, Nyírbátor sau Kisvárda unde se regăsesc în special produse provenite din Belarus. Cea mai mare parte a comerțului ilegal de țigări se concentrează în această zonă de mai mulți ani.

În regiunile din Slovacia, cirza a avut drept consecință faptul că oamenii au devenit mai săraci, însă cererea pentru anumite produse, precum medicamentele, a rămas la fel, astfel încât oamenii au început să caute metode mai ieftine de a intra în posesia lor, ceea ce dezvoltă traficul ilegal. Până de curând traficul ilegal de produse se concentra pe produse de lux, în special accesorii pentru femei, bijuterii și ceasuri. Cu toate acestea, în prezent, datorită sărăciei, cererea se extinde spre obiecte de uz cotidian, precum farmaceuticele menționate anterior, dar și cosmetice, electronice, piese de schimb, sau chiar alimente. În cazul traficului ilegal, cele mai răspândite forme la nivel mondial sunt traficul de droguri, prostituți ilegală, precum și tăierea ilegală de păduri, comerțul ilegal de animale, comerțul ilegal cu alcool, tutun, violarea protecției drepturilor de autor, comerț ilegal cu benzină, etc. Contrabanda cu țigări pe granița slovaco-ucrainiană determină nu doar importante pierderi de încasări

¹⁰⁵Pe baza datelor de la Serviciul de Statistică de Stat al Ucrainei

din taxe, dar crește și riscurile de sănătate având în vedere tutunul de origine necunoscută. Acțiuni la nivel național, european și internațional ar trebui să reducă atractivitatea activităților de contrabandă, să îmbunătățească coordonarea și utilizarea resurselor, schimburile de informații și să încurajeze țările de origine să lupte împotriva contrabandei cu țigări. Securitatea lanțului de aprovizionare trebuie îmbunătățită iar contrabanda va trebui mai aspru pedepsită. Piața neagră a diferitelor bunuri se dezvoltă permanent în Slovacia. Biroul vamal a introdus controlul intensiv al ofițerilor vamali la frontierele externe ale Uniunii Europene. Piața slovacă are o problemă în particular cu produsele accizate, cum ar fi tutunul, alcoolul și uleiurile minerale. Comerțul ilegal se axează în special pe tutun și produsele derivate ale acestuia. Acestea sunt importate în principal din țările fostei Uniuni Sovietice. Pe locul al doilea în ceea ce privește piața neagră se află alcoolul, iar al treilea cel mai profitabil domeniu al acestei piețe este cel al importului de animale sălbatice aflate în pericol de extincție. Prețul unui asemenea animal este determinat de diferiți factori, cum ar fi: originea, natura și raritatea animalului, precum și dificultatea transportului. Prețul unui animal importat poate atinge chiar și cinci mii de euro. În ciuda pieței negre înfloritoare, Slovacia nu exportă în alte țări astfel de produse. Cu toate acestea, în ultimul timp a devenit o țară de tranzit. Nu a fost publicată o estimare a valorii bunurilor traficate anual în Slovacia. Bunurile care ajung în Slovacia din străinătate sunt traficate pe piața neagră. Comerțul ilegal s-a extins în întreaga țară, fără a exista un anumit centru. Bunurile care au taxe vamale ridicate și care fac subiectul traficului ilegal sunt confiscate și apoi distruse.¹⁰⁶

Din totalul țigaretelor aflate pe piață în România, procentul celor care au fost traficate ilegal în țară este de 10-15%. Cea mai mare parte a țigaretilor traficate provin din țările învecinate Moldova și Ucraina, afectând masiv județele de pe graniță, potrivit unui raport al companiei de sondaje Novel Research. Existența și creșterea fenomenului de contrabandă poate fi explicat ca fiind rezultatul atât a crizei economice cât și a măsurilor insuficiente de combatere a contrabandei. Multe persoane apelează la țigaretile traficate mai ieftine, având în vedere că nu au suficienți bani pentru a cumpăra țigaretile de pe piața legală. Cea mai ridicată cotă a traficului ilegal de țigaretete a fost de 36.2 din totalul vânzărilor de pe această piață. Această cifră a fost înregistrată în ianuarie 2010, în urma unei creșteri a accizei pe produse din tutun. România rămâne o piață foarte bună pentru țigaretete iar ofițerii vamali rețin milioane de pachete în fiecare an. Bandele criminale și comunitățile sărace care trăiesc de-a lungul frontierelor cu state în care prețul țigaretelor este mai mic – Serbia, Moldova și Ucraina – au recurs la contrabandă pentru a-și asigura veniturile. România reprezintă o sursă semnificativă pentru traficul de ființe umane din Europa de Est. Bărbați, femei și copii din România sunt subiecți ai muncii forțate în agricultură, servicii casnice, hoteluri și fabrici, fiind forțați și să cerșească și să fure în țări europene, precum și să se prostitueze. Copiii reprezintă cel puțin o treime din victimele traficului de ființe umane din România.¹⁰⁷

Datorită locației favorabile a regiunilor **Zakarpatska, Ivano-Frankivska și Cernăuți** de pe granița cu țări europene, acestea se confruntă cu multe probleme legate de traficul ilegal. Există diferite sfere ale economiei regiunilor afectate de traficul ilegal: piața valutară, piața imobiliară, a alcoolului, a combustibililor, piața produselor din tutun, etc. Datorită situației politice din Ucraina, în special a volatilității monedei naționale, volumul traficului de pe piața neagră și a contrabandei este în creștere continuă. Situația economică instabilă a regiunilor stimulează creșterea pieței negre în domeniul schimbului valutar. Serviciul de Frontieră de Stat a luat măsuri de amploare pentru a atinge obiectivele din domeniul combaterii contrabandei și corupției din aceste regiuni.

---

¹⁰⁶ www.aktuality.sk, www.euractiv.sk, www.hnonline.sk

¹⁰⁷ <http://www.balkaninsight.com/en/article/cigarette-smuggling-remains-high-in-romania>, Romania 2013

10.2 Planul de comunicare

10.2.1 Strategia de comunicare

10.2.1.1 Obiective și grupuri țintă

Obiectivul general al Strategiei de Comunicare este de a asigura fluxul de informații legate de cadrul de funcționare, sprijinul UE, obiectivele, rezultatele și impactul Programului, adresându-se nevoii de informare și comunicare a actorilor locali implicați în implementarea programului, precum și a actorilor externi care beneficiază de pe urma implementării programului, respectiv a publicului larg.

Obiectivele strategice ale Strategiei de Comunicare sunt:

- asigurarea vizibilității și transparenței utilizării fondurilor UE
- promovarea oportunităților asigurate de Program
- oferirea de asistență în implementare (consultări oferite beneficiarilor, informarea potențialilor aplicanți, informarea actorilor implicați în derularea programului)
- asigurarea comunicării interne pentru implementarea eficientă a programului (între beneficiari și organismele de implementare la nivel european, național, regional și local)
- sprijinirea organismelor de management ale programului în dobândirea de cunoștințe și aptitudini cuprinzătoare legate de implementarea și managementul proiectelor de cooperare transfrontalieră
- sprijinirea comunicării dintre parteneri și construirea de parteneriate de lungă durată
- recepționarea reacțiilor din partea publicului și beneficiarilor
- promovarea beneficiilor și rezultatelor obținute în urma implementării proiectelor transfrontaliere
- creșterea conștientizării sprijinului programului, național sau din partea UE.

Principalele grupuri țintă ale Programului, identificate prin luarea în considerare a nevoii de informare și a canalelor de comunicare, sunt:

- potențialii aplicanți
- beneficiarii finali ai proiectelor
- organismele programului
- departamente și agenții guvernamentale
- Mass media și publicul general
- Rețele, regiuni europene, asociații și instituții UE și transnaționale
- alte programe finanțate din fonduri UE care operează pe teritoriul programului

10.2.1.2 Organisme responsabile

Organism	Sarcini
Autoritatea de Management	<ul style="list-style-type: none"> • Implementarea planurilor de informare și comunicare în conformitate cu Articolul 79 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC 897/2014. • Raportează Comisiei cu privire la planul anual de comunicare, în conformitate cu Articolul 79(4) al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC 897/2014 și elaborează planul anual de informare și comunicare care urmează a fi implementat, și transmite ambele documente către Comisie până la data de 15 februarie. • pune la dispoziție pe pagina de internet a programului o listă cu proiectele selectate, în conformitate cu Articolul 44 al Regulamentului de Punere în Aplicare 897/2014
Secretariatul Tehnic Comun	<ul style="list-style-type: none"> • Dezvoltă un sistem general pentru relații publice legat de program. • Dezvoltă o identitate unitară a programului pentru a fi utilizată în toate mijloacele de comunicare. • Dezvoltă un Plan General de Comunicare pentru întreaga perioadă de programare, pentru a fi transmisă Comisiei în termen de patru luni de la data adoptării programului operațional. • Dezvoltă materiale informaționale în scopul diseminării (atât în format electronic cât și tipărit). • Crează, menține și actualizează pagina de internet. • Organizează evenimente de informare cu partenerii din aria programului. • Menține relațiile necesare cu mass media. • Răspunde solicitărilor de informații. • Organizează o campanie majoră de informare menită să promoveze lansarea programului, chiar și în eventualitatea absenței variantei finale a Planului de Comunicare, • Organizează cel puțin o activitate de informare majoră în fiecare an. • Publică o listă cu beneficiarii, conținând numele operațiunilor selectate și sumele finanțării publice alocate acestor operațiuni.
Sucursale	Promovează activitățile din cadrul Programului Operațional Comun pentru a asigura accesul tuturor celor interesați la informații.
Comitetul Comun de Monitorizare	Verifică și aprobă planurile anuale de informare și comunicare menționate la Articolul 79 a Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC 897/2014.

10.2.1.3 Monitorizare

Comitetul Comun de Monitorizare a Programului va fi informat de către Autoritatea de Management / Secretariatul Tehnic Comun în legătură cu progresele înregistrate în implementarea Planului de Comunicare, a măsurilor de informare și publicitate desfășurate, respectiv a mijloacelor de comunicare utilizate.

Comitetul Comun de Monitorizare are sarcina de a examina și de a aproba planurile anuale de informare și comunicare menționate la Articolul 79 al Regulamentului de Punere în Aplicare ENI CBC

897/2014. Principalul obiectiv al evaluării este de a determina cât de eficace au fost măsurile de informare și comunicare din punctul de vedere al vizibilității și conștientizării publice a POC, precum și a contribuției Comunității Europene. Pe de altă parte, monitorizarea va fi utilizată pentru a evalua progresele înregistrate în implementarea Planului de Comunicare, asigurând atingerea obiectivelor acestuia.

10.2.1.4 Canale și instrumente de comunicare

În decursul implementării Programului va fi utilizată o gamă largă de tehnici de comunicare.

- Internet și instrumente electronice

Pagina de internet a Programului va reprezenta cel mai important instrument de comunicare a Programului care asigură furnizarea celor mai noi informații, acces la ultimele informații legate de documentele programului, proiectele contractate și datele de contact ale organismelor programului. Anumite programe au dezvoltat pe paginile lor de internet instrumente de căutare de parteneri, unde pot să își publice ideile de proiecte în vederea identificării de potențiali parteneri. Sistemul de monitorizare al Programului **IMIS 2014-2020** va fi bazat pe un sistem de management al informației care permite colectarea și monitorizarea datelor la toate nivelurile. Sistemul va pune la dispoziția organismelor competente (CCM, AM, STC și AN) un instrument practic în vederea exercitării sarcinilor și va încuraja comunicarea și fluxul de informații dintre țările participante. Sistemul va sprijini atât ciclul de proiect cât și implementarea programului. **Prezentările multimedia, site-urile de socializare** vor putea fi utilizate de asemenea ca și canale și instrumente de comunicare.

- Managementul evenimentelor

În decursul implementării programului vor fi organizate diferite tipuri de întâlniri la nivel regional sau local. Evenimentul de lansare a programului va fi reprezentat de **Conferința de Deschidere**, oferind informații generale de la nivelul programului și de la nivel național. Aceasta va fi urmată de **forumuri pentru identificarea de parteneri, conferințe, seminarii, Ziua Cooperării Europene, expoziții, zile informative, workshop-uri, instruirii**, care vor oferi informații tuturor viitorilor participanți, beneficiari, actorilor interesați și organismelor ale programului. Obiectivul forumurilor de identificare de parteneri este de a sprijini potențialii aplicanți în dezvoltarea proiectelor și în căutarea de parteneri. Anual va exista cel puțin un eveniment major care va promova realizările programului și va evidenția principalele mesaje și bune practici ale Programului. **Conferința de Închidere** de la finalul programului se va concentra pe realizările programului.

- Comunicarea directă

Newletter-uri electronice vor informa publicul țintă în legătură cu noutățile programului, realizările și progresele sale, iar mailuri directe vor crea oportunitatea de a transmite informația direct către grupul țintă specific. Sucursalele (una în fiecare țară participantă) vor promova activitățile din cadrul programului operațional comun cu scopul de a oferi informații tuturor celor interesați. Concomitent cu sucursalele sale, STC-ul va oferi consultări legate de aspectele programului tuturor beneficiarilor potențiali și finali ai programului. Pentru a crește transparența implementării programului, pe lângă numerele de telefon la care vor putea fi adresate întrebări, vor exista adrese de email pentru comunicare scrisă, iar întrebările cele mai

frecvente cu răspunsurile aferente vor fi publicate pe pagina de internet a programului. Similar Programului ENPI CBC 2007-2013 HUSKROUA, va fi dezvoltat un **Ghid de comunicare pentru proiecte**. Ghidul și pachetul de comunicare pentru proiecte vor conține reglementări legate de cerințele de vizibilitate, reguli generale și specifice, publicații, elemente de publicitate, evenimente, achiziții, utilizarea logo-ului UE și al Programului. Beneficiarii vor trebui să desfășoare activitățile de informare și publicitate în conformitate cu prevederile contractului de finanțare nerambursabilă.

- Relațiile cu mass media

Evenimentele de presă (comunicat de presă, conferință de presă, alte evenimente de presă) și celelalte publicații (broșuri, pliante, fișe de prezentare) vor contribui la implementarea programului. Pentru a crea vizibilitate programului, pot fi achiziționate și spații de publicitate.

- Materiale publicitare

Pentru a crește vizibilitatea programului, vor fi utilizate **materiale publicitare**, cum ar fi: căni, umbrele, agende, stick-uri USB, dosare, pungă, pixuri, echipamente de birou, tricouri, etc.

- Imagine și branding

Va fi realizată o revizuire a elementelor de identitate vizuală a programului 2007-2013 și în baza rezultatelor acesteia elementele de promovare vizuală a Programului vor putea fi modificate. Elementele identității vizuale revizuite (logo, anumite culori, etc) vor fi utilizate ulterior împreună cu logo-ul UE în cazul fiecărui document, tipărit sau electronic, produs în cadrul, sau pentru program. Există posibilitatea de a formula un nou motto al programului pentru a fi utilizat împreună cu elementele de identitate vizuală.

10.2.1.5 Rezultatele previzionate ale activităților de comunicare

Activitățile de comunicare implementate de către organismele programului vor aduce o contribuție importantă la succesul programului. Activitățile vor asigura vizibilitatea, transparența, coerența comunicării interne și externe, promovarea la scară largă și recepția pozitivă a programului.

Evaluarea Planului și Strategiei de Comunicare va dezvălui rezultatele și impactul acestora asupra Programului. Evaluarea planului va constitui baza planului și strategiei de Comunicare pentru următoarea perioadă de programare.

10.2.2 Plan Anual Indicativ de Informare și Comunicare pentru primul an de implementare (2016)

Activitatea de informare și comunicare	Obiectiv	Instrument	Planificare în timp	Rezultate și indicatori	Măsurile de vizibilitate
Identitate vizuală și brand revizuit pentru 2014-2020	O imagine revizuită a programului.	Elementele de identitate vizuală ale programului	Până la mijocul lui 2016	1 identitate vizuală a programului.	Statistici ale paginii de internet
Crearea paginii de internet a Programului	O pagină de internet dezvoltată integral, complet funcțională.	Internet și instrumente electronice (pagina de internet)	Al treilea trimestru al anului 2016	1 pagină de internet a programului este dezvoltată.	Statistici ale paginii de internet.
Înființarea Sucursalelor pentru perioada 2014-2020	Promovarea activităților din cadrul programului operațional comun și acordarea de informații referitoare la program tuturor celor interesați.	Comunicare directă (Sucursale)	A doua jumătate a anului 2016	4 Sucursale sunt înființate (câte una în fiecare țară participantă)	Numărul de întâlniri personale, emailuri, și apeluri telefonice.
Organizarea Conferinței de Deschidere	Oferirea de informații generale referitoare la program.	Managementul evenimentelor (evenimentul de deschidere) Relații cu mass media	A doua jumătate a anului 2016	1 Conferință de Dezchidere.	Comunicat de presă, pagina de internet.
Organizarea unei campanii de informare majore, care să promoveze lansarea programului	Oferirea de informații generale referitoare la program, la nivel național/regional/local.	Managementul evenimentelor (zile informative) Relații cu mass media	A doua jumătate a anului 2016	1 campanie de informare implementată.	Comunicat de presă, pagină de internet.
Pregătirea Ghidului de Comunicare pentru proiecte	Informare cu privire la cerințele legate de vizibilitate și comunicare la nivelul proiectelor.	Comunicare directă (ghid)	A doua jumătate a anului 2016	1 Ghid de Comunicare pentru proiecte este elaborat.	n/a
Dezvoltarea de materiale informaționale în vedere diseminării	Punerea la dispoziție de materiale de diseminare (atât electronice cât și tipărite).	Comunicarea directă (materiale informaționale)	A doua jumătate a anului 2016	Materialele de diseminare sunt pregătite.	n/a

Activitatea de informare și comunicare	Obiectiv	Instrument	Planificare în timp	Rezultate și indicatori	Măsurile de vizibilitate
Lansarea primului Apel de Propuneri	Demararea perioadei de implementare.	Managementul evenimentelor, Comunicare directă, Relații cu mass media	A doua jumătate a anului 2016	1 Apel de Propuneri lansat.	Comunicate de presă, pagina de internet.
Organizarea de evenimente de informare (zile informative, forumuri pentru identificarea de parteneri, etc.)	Asigurarea pentru posibilitatea aplicanților de informații referitoare la program.	Managementul evenimentelor (zile informative)	A doua jumătate a anului 2016	Evenimente de informare organizate.	Comunicate de presă, pagina de internet.
Newsletter-uri electronice	Informarea publicului țintă cu privire la ultimele noutăți legate de program.	Comunicare directă (newsletter electronic)	Începând cu a doua jumătate a anului 2016	1 newsletter a fost transmis.	Numărul de adrese de email la care a fost transmis
Pregătirea materialelor promoționale	Creșterea vizibilității programului.	Materiale promoționale	Sfârșitul lui 2016	1 plan existent pentru design-ul și tipul de materiale promoționale	n/a
Elaborarea Planului Anual de Informare și Comunicare pentru 2017	Efectuarea pregătirilor necesare pentru anul următor.	Plan	Sfârșitul lui 2016	1 versiune a Planului Anual de Informare și Comunicare pentru 2017.	n/a
Actualizarea continuă a paginii de internet a programului	Asigurarea unui flux de informații actualizat.	Internet și instrumente electronice (pagina de internet)	Tot anul	1 pagină de internet a Programului actualizată.	Statistici ale paginii de internet
Întreținerea relațiilor cu media	Relații bune cu media.	Relații cu mass media (comunicate de presă, evenimente de presă/conferințe)	Tot anul	Relații bune cu mass media	Comunicate de presă, statistici ale paginii de internet, participarea presei la evenimentele programului.